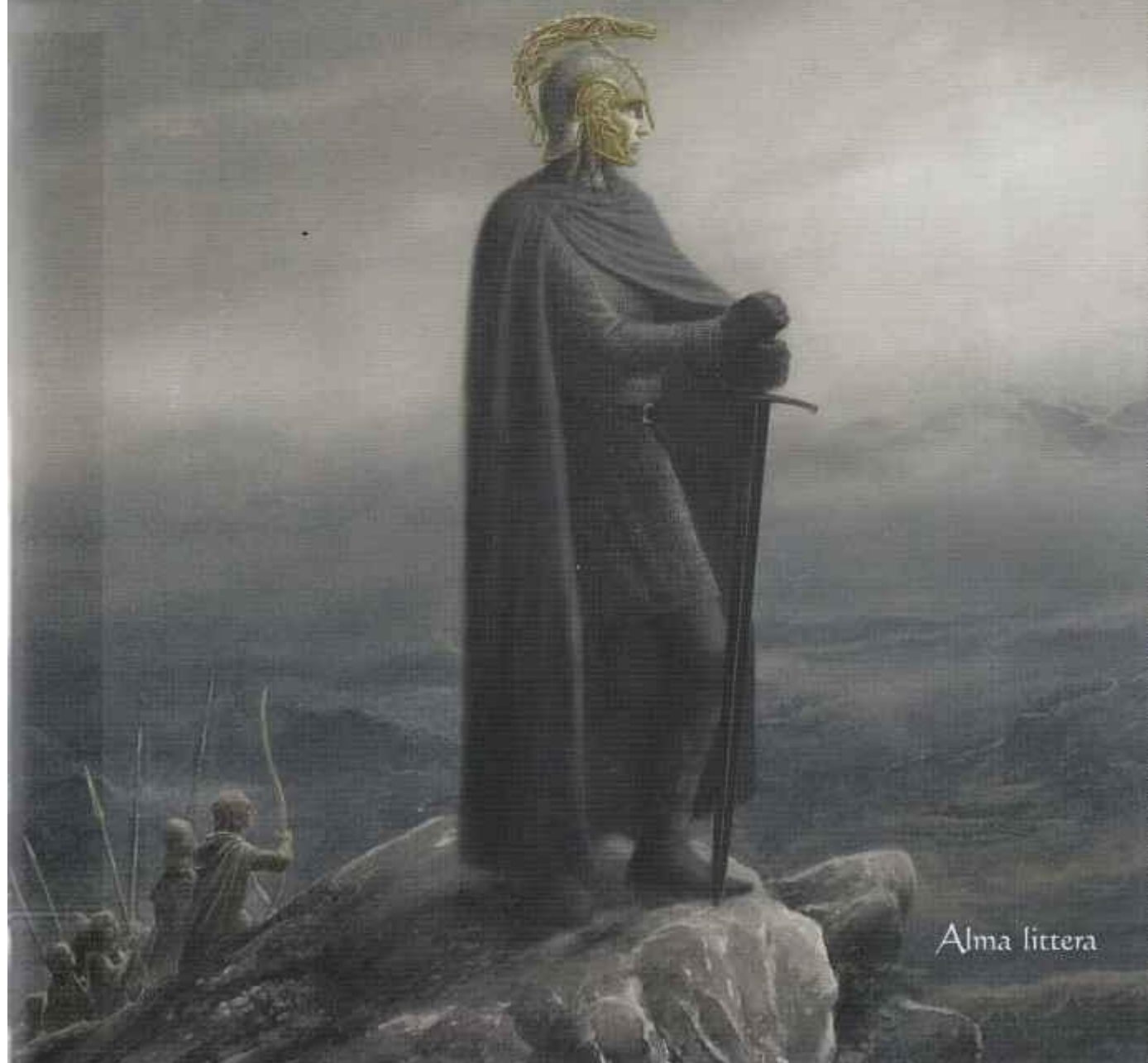

J.R.R. TOLKIEN

HURINO VAIKAI

Alma littera

Johnas Ronaldas Reuclas Tolkienas gimė 1892 metų sausio 3 dieną Blumfonteino miestelyje Jungtinėse Amerikos Valstijose, bet sulaukusį ketverių metų motina jį ir jo brolių išsivežė atgal į Angliją. Po tėvo mirties šeima persikraustė į Birmingamo pietryčių priemiestį Serholą. Tolkienuo vaikystė prabėgo laimingoje kaimo aplinkoje, jo raštuose bei piešiniuose aiškiai atsispindi šilti jausmai kaimiškam peizažui.

Motina mirė, kai Tolkienas turėjo dvylika metų; juos abu su broliu ėmėsi globoti vietos dvasininkas, vėliau atidavė juos į Karaliaus Edvardo mokyklą Birmingame, ten Tolkienas pasižymėjo klasikiniuose moksluose.

Baigęs anglų kalbos ir literatūros studijas Oksforde, Tolkienas vedė Edithą Bratt. Pirmojo pasaulinio karo metais tarnavo Lankašyro šaulių pulke ir kovėsi Somos mūšyje. Po karo gavo darbą rengti naują anglų kalbos žodyną ir pradėjo rašyti mitologijos ir legendų ciklą, kurį iš pradžių vadino „Prarastųjų sakmių knyga“, bet vėliau atsirado „Silmariljono“ pavadinimas.

1920 metais Tolkienas buvo paskirtas dėstyti anglų kalbą Lidso universitete ir šitaip pradėjo puikią akademinę karjerą. Jos viršūne tapo Rawlinsono ir Boswortho anglosaksų literatūros profesoriaus pareigos Oksforde. Tuo tarpu savo vaikams Tolkienas rašė ir sekė istoriją apie hobitą. Stanley Umvinas, Tolkienuo leidėjas, sugalvojo paprašyti „Hobito“ tęsinio, ir ilgainiui Tolkienas parašė „Žiedų Valdovą“. Tai didžiulė istorija, parašyta per dvylika metų ir išspausdinta tik tuomet, kai Tolkienas artėjo prie pensijos. Pasitraukęs iš Oksfordo universiteto, Tolkienas su žmona gyveno netoli Oksfordo, vėliau persikraustė į Bornmutą. 1971 metais, žmonai mirus, Tolkienas grįžo į Oksfordą. Mirė 1973 metų rugsėjo 2 d., palikęs nebaigtą „Silmariljoną“, jį redagavo ir spaudai parengė jo sūnus Christopheris.

NARN I CHIN HURIN
Hurino vaikai

J.R.R. Tolkien

Sudarė Christopher Tolkien

Iš anglų kalbos vertė Leonas Judelevičius

Iliustravo Alan Lee

Alma littera

VILNIUS / 2008

UDK 820-3
To-44
Versta iš:
J. R. R. TOLKIEN

Edited by CHRISTOPHER TOLKIEN
Illustrated by ALAN LEE
THE CHILDREN OF CHŪRIN
Published by HarperCollins Publishers 2007

ISBN 978-9955-38-028-3

Map Preface, Introduction, Note on Pronunciation,
Appendix and List of Names

© Christopher Reuel Tolkien 2007

The Tale of The Children of Hurin © The JRR Tolkien
Copyright Trust and Christopher Reuel Tolkien 2007

© Vertimas į lietuvių kalbą, Leonas Judelevičius, 2008

© Leidykla „Alma littera“, 2008

PRATARMĖ

Sunku paneigti, kad Senųjų dienų legendos (anksčiau įvairiais pavidalais spausdintos „Silmariljone“, „Nebaigtose sakmėse“ ir „Viduržemio istorijoje“) visiškai nežinomos didumai skaičiusių „Žiedų Valdovą“, gal tik kai kurie iš jų girdėjo, esą jos parašytos keistai ir sunkiai suprantamos. Todėl man jau seniai atrodė, kad labai tiktų išleisti mano tėvo sukurtą legendos apie Hurino vaikus ilgąjį variantą atskira knyga, savais viršeliais, kuo mažiausiai redaguotą ir - visų svarbiausia - kaip nuoseklų pasakojimą be pertrūkių ir spragų, jeigu tik pavyktų išvengti iškraipymų ar būtinybės ką prikurti, nors kai kurias dalis tėvas ir paliko nebaigtas.

Svarsčiau, kad jeigu būtų įmanoma šitaip pateikti istoriją apie Turiną ir Nienorą, Hurino ir Morvenos vaikus, pravertume langą į nežinomo Viduržemio vaizdus ir įvykius, ryškius ir pagavius, tačiau sumanytus taip, tarsi būtų iš tolimų amžių: iš tų vakaruose nugrimzdusių žemių už

Mėlynujų kalnų, kur jaunystėje vaikščiojo Medžiabarzdis, iš Turino Turambaro gyvenimo Dorlomine, Doriato, Nargotrone ir Bretilio girioje.

Tad ši knyga pirmiausia skiriama tiems skaitytojams, kurie galbūt atsimena, jog Selobos kiautas buvo toks šiurpiai tvirtas, kad jo persmeigti negalėjo jokia žmogaus jėga, nors plieną būtų kalęs elfas ar nykštukas, nors ginklą būtų valdžiusi Bereno ar Turino ranka; gal jie atsimena ir tai, kad Elrondas skyrė Rivendelo Frodą Turinui kaip „vienam iš senųjų galingųjų elfų draugų“. Tačiau tai ir viskas, kas jiems žinoma apie jį.

Pasakų rinkinį, kurį vadino „Prarastųjų sakmių knyga“, mano tėvas pradėjo rašyti jaunystėje, Pirmojo pasaulinio karo metais, kai dar nė minties neturėjo apie legendas, vėliau susidėsčiusias į „Hobitą“ ar „Žiedų Valdovą“. Tada jis pirmą kartą mėgino jėgas kaip grožinės literatūros rašytojas ir pasiekė nemenką rezultatą, nes turime keturiolika sakmių, nors kūrinys ir liko nebaigtas. Kaip tik „Prarastųjų sakmių knygoje“ pirmą kartą pasirodo dievai, kitaip valarai; elfai ir žmonės, arba Iluvataro (Kūrėjo) vaikai; didysis priešas Melkoras-Morgotas; balrogai ir orkai; čia sužinome apie tas žemes, kur klostosi sakmės - Valinorą, „dievų žemę“ vakaruose už vandenyno, ir Didžiąsias žemes (vėliau pavadintas Viduržemiu, plytinčias tarp rytų ir vakarų jūrų).

Trys iš „Prarastųjų sakmių“ buvo gerokai ilgesnės ir išsamesnės, ir visose jose pasakojama apie žmones ir elfus: tai „Sakmė apie Tinuvielę“ (trumpu pavidalu ją randame „Žiedų Valdove“ kaip istoriją apie Bereną ir Lučieną, Ara-

gorno pasektą hobitams ant Vėjų kalno; mano tėvas parašė ją 1917 metais), „Turambaras ir Foalokė“ (Turinas Turambaras ir drakonas, 1919 metais, o gal ir anksčiau, jau tikrai buvusi parašyta) ir „Gondolino žlugimas“ (1916-1917). Viename ilgame 1951-aisiais, treji metai iki „Žiedo brolijos“ pasirodymo, rašytame laiške, kurio ištrauka dažnai cituojama, tėvas taip kalbėjo apie savo užmojų: „Kadaise (nuo tų laikų mano saulė jau seniai nusileido) kilo man mintis sukurti daugiau ar mažiau vientisą legendą, aprėpiančią ir kosmogonijos tolius, ir romantišką pasakų pasaulį: kur didinga remiasi į paprasta ir nenutolsta nuo žemės, o paprasta semiasi didybės ir grožio iš panoramos platybių... Kai kurias iš didžiųjų sakmių pasakojau kuo smulkiausiai, apie kitas tik užsimindavau ar nužymėdavau vienu kitu brūkštelėjimu.“

Iš šio prisiminimo regėti, kad jau iš pat pradžių, vos sumanius tai, kas vėliau gavo „Silmariljono“ vardą, kelioms sakmėms buvo skirtas kur kas išsamesnis pavidalas; iš tiesų, tame pačiame 1951 metų laiške tėvas aiškiai kalba apie mano jau minėtus tris pasakojimus, vadindamas juos ilgiausiais „Prarastųjų sakmių knygoje“. Pasakojimą apie Bereną ir Lučieną jis laiko svarbiausia „Silmariljono“ sarkme ir sako taip: „Ši istorija - romantiška herojinė pasaka (sakyčiau, graži ir įtaigi), kurią nesunku skaityti kaip atskirą kūrinį, tik pačiais bendriausiais bruožais tesusipažinus su kontekstu. Tačiau drauge tai esminė viso ciklo grandis, atskirta nuo visumos ji netenka ir dalies reikšmės.“ „Yra ir dar keli beveik tokie pat pilnakraujai pasakojimai, - toliau rašo tėvas, - ir tokie pat nepriklausomi, ir vis dėlto susiję su pagrindine istorija.“ Tai „Hurino vaikai“ ir „Gondolino žlugimas“.

Tad po tokių mano tėvo žodžių nebelieka dvejonų, kad tris didžiausias Senųjų dienų sakmes - „Bereną ir Lučieną“, „Hurino vaikus“ ir „Gondolino žlugimą“, kurias vylėsi užbaigti ir deramai išplėtoti, - jis regėjo kaip savarankiškus kūrinius, gerai suprantamus ir neišmanant visos plačios „Silmariljono“ legendų panoramos. Kita vertus, kaip tėvas rašė tame pačiame laiške, „Hurino vaikų“ sakmė neatskiriama nuo Senųjų dienų elfų ir žmonių istorijos, ir tikrai nemažai įvykių ir aplinkybių siejasi su platesniu pasakojimu.

Tačiau visiškai nepaisytume šios knygos sumanymo, jeigu skaitytoją apkrautume gausybe pastabų apie veikėjus ir įvykius, kurie, šiaip ar taip, tik retkarčiais būtų iš tiesų svarbūs besiklostančiam pasakojimui. Vis dėlto vienur kitur tokia pagalba tikriausiai praverstų, todėl įžangoje trumpai apžvelgiau Beleriando ir jo tautų gyvenimą Senųjų dienų pabaigoje, kai gimė Turinas ir Nienora; be to, pridėjau Beleriando ir tolesnių šiaurės kraštų žemėlapi bei visų tekste pasitaikančių vardų sąrašą, kiekvienas iš jų trumpai apibūdintas ir pateikta supaprastinta jo genealogija.

Knygos pabaigoje rasite priedą, kurį sudaro dvi dalys: pirmoje aptariamos mano tėvo pastangos suteikti trims sakmėms galutinį pavidalą, antroje nurodyti šios knygos teksto šaltiniai, kurie daugeliu atžvilgių kitokie negu „Neužbaigtų sakmių“.

Esu labai dėkingas savo sūnui Adamui Tolkienui už neįkainojamą pagalbą rengiant ir tvarkant įžangos ir priedo medžiagą, taip pat palengvinant šios knygos kelią į man vis dar baugų elektroninį pavidalą.

IŽANGA

Senųjų dienų Viduržemis

Turino personažas mano tėvui buvo labai svarbus, ir jam pavyko sukurti gyvą ir ryškų Turino vaikystės paveikslą, reikšmingą visam pasakojimui: atšiaurus, nelinkęs į linksmybes, teisingas ir užjaučiantis. Huriną regime judrų, guvų, smagų, o Turino motina Morvena santūri, išdidi ir narsi; matome, kaip šaltoje Dorlomino šalyje klostosi gyvenimas, jau kupinas baimės, nes Morgotas, dar Turinui negimus, pralaužė Angbando apgultį.

Tačiau visa tai vyko Senosiomis dienomis, Pirmajame pasaulio amžiuje, neįsivaizduojamai tolimais laikais. Šio pasakojimo siekiamos laiko gelmės raiškiai perteiktos „Žiedų Valdovo“ ištraukoje. Didžiojoje taryboje Rivendele Elrondas kalba apie Paskutinę sąjungą tarp elfų ir žmonių, apie tai, kaip Antrojo amžiaus pabaigoje, daugiau nei prieš tris tūkstančius metų, buvo sumuštas Sauronas:

Čia Elrondas stabtelėjo ir atsidusęs kalbėjo toliau.

- Šita kariuomenė, jos galia ir vėliavos man priminė Senuosius Laikus, kai Belerlando kariuomenė, kurioje buvo daug žymių princų ir karių, sugriovė niūriąją Priešo būstinę - Tangodrimą. Elfai tikėjosi, jog blogis pribaigtas, bet taip nebuvo.

- Tu prisimeni? - garsiai nusistebėjo Erodas. - Bet... bet... aš maniau, - sumirksėjo hobitas, kai Elrondas į jį pasižiūrėjo, - jog Gilgelado žlugimas buvo labai seniai.

- Tavo tiesa, - rimtai atsakė Elrondas, - bet aš prisimenu dar ir Senuosius Laikus, juk mano tėvas buvo Gondoline gimęs Earendilas, o motina - Elvinga, Dioro duktė ir Lučienos anūkė. Aš mačiau visus tris Viduržemio Amžius, mačiau daug pralaimėjimų ir bevaisių pergalių*

Maždaug šeši su puse tūkstantmečio prieš Rivendele susirenkant Elrondo tarybai Dorlomine „žiemų laikų“ gimė Turinas, kaip užrašyta Belerlando metraštyje, lydimas „sielvarto ženklų“.

Tačiau jo tragišką likimą atskleidžia ne vien raiškus charakteris; Turinui buvo lemta gyventi slegiamam sunkaus, paslaptinę galią turinčio prakeiksmo - tai Morgoto neapykanta kadaise užgulė Huriną, Morveną ir jų vaikus, nes Hurinas jį niekino ir nepaisė jo valios. Morgotas, vėliau vadintas Juodoju Priešu, buvęs pagal kilmę „Melkoras, pirmasis ir galingiausias iš valarų, viešpatavęs dar prieš pasaulio pradžia“ - taip jis paskelbė į nelaisvę paimtam ir pas jį atvestam Hurinui. Tuomet, amžiams įsikūnijęs kaip milžiniškas, didingas, tačiau baisus valdovas Viduržemio

* J. R. R. Tolkien. Žiedų Valdovas. I dalis. Žiedo brolija (vertė A. Tapiņas), 2007, p. 237-238.

šiaurės vakaruose, jis nuolat gyveno didžiulėje Angbando tvirtovėje - Geležiniame Pragare: iš tolimiausių kraštų buvo regėti juodi dūmai, kuriais spjaudė ir šiaurės dangų teršė Tangorodrimo - jo aplink Angbandą suverstų kalnų - viršūnės. Beleriano metraštyje sakoma, kad „Morgoto vartus nuo Menegroto tilto skyrė net vienas šimtas penkiasdešimt lygų, taip daug, bet vis dėlto labai arti". Čia minimas tiltas, vedęs prie Turiną išsūnijusio elfų karaliaus Tingolo buveinės toli į pietryčius nuo Dorlomino: ją vadino Menegrotu, arba Tūkstančio Menių ola.

Vis dėlto, įgavęs žemišką pavidalą, Morgotas gyveno kamuojamas baimės. Mano tėvas apie jį rašė: „Jo piktybei vis augant, vis plačiau skleidžiant aplinkui sumanytą blogį per melą ir bjaurius padarus, Morgoto galia persiduodavo ir jiems, taip išsisklaidydama, tad jis pats vis labiau linko prie žemės ir vengė rodytis iš savo tamsiųjų požemių." Stai todėl Fingolfinas, didysis Noldorino elfų karalius, vienas atėjo prie Angbando šaukti Morgoto į kovą ir suriko prie vartų: „Išeik, karaliau baily, ir kaukis savomis rankomis! Urvų įnami, melagi ir klastūne, besislapstantis už vergų nugarų, išsik! Noriu išvysti tavo baikštų veidą." Tuomet (kaip pasakojama) „Morgotas pasirodė, juk negalėjo atmesti tokio iššūkio savo kariūnų akyse". Jis kovėsi didžiuoju kūju Grondu, kuris sulig kiekvienu smūgiu išmušdavo didžiausią duobę, ir suvarė Fingolfiną į žemę; tačiau šis mirdamas persmeigė didžiulę Morgoto pėdą, „ir paplūdęs juodas kraujas užliejo Grortdo paliktas duobes; nuo tada Morgotas visiškai užsidarė". Be to, Berenas ir Lučiena, pasivertę vilku ir šikšnosparniu, prasibrovė į pačią slapčiausią Angbando salę, kur sėdėjo Morgotas; Lučiena jį užkerėjo: „Staiga Morgotas susmuko tarsi nuslinkęs kal-

vos šlaitas ir nublokštas nuo sosto liko gulėti ant pragaro grindų. Geležinė karūna, skardžiai aidėdama, nusirito jam nuo galvos."

Prakeikimas būtybės, kuri gali pareikšti, kad „mano siekiai tarsi šešėlis užkloja Ardą [Žemę], ir visa, kas joje yra, lėtai ir neišvengiamai pasiduoda mano valiai", yra kas kita negu daug menkesnių būtybių prakeikimai ar užmačios. Morgotas nekviečia blogio ar nelaimių Hurinui ir jo vaikams, nesišaukia aukštesniųjų galių pagalbos: jis pats, „Ar dos likimų valdovas", kaip sakė apie save Hurinui, ketina sužlugdyti priešą savosios milžino valios jėga. Tad Morgotas „kuria" ateitį tiems, kurių nekenčia, ir šitaip kalba Hurinui: „Virš visų, kuriuos tu myli, *mano mintis* kybos kaip *Lemties debesys* ir gramzdins juos į tamsą ir neviltį."

Hurinui jis sumanė kančią „regėti Morgoto akimis". Mano tėvas paaiškino, ką tai reiškia: jei kas yra priverstas žvelgti Morgotui į akis, tas neįtikėtina akivaizdžiai mato (ar tiesiogiai suvokia per Morgoto mintis), kaip klostosi beribės Morgoto piktybės iškraipyti įvykiai. Hurinas iš tiesų negalėjo atsikratyti Morgoto galios - iš dalies todėl, kad, pasak mano tėvo, mylėjo savo šeimą ir, skatinamas skausmingo nerimo dėl jų, siekė apie juos žinoti visa, kas įmanoma, kad ir kokios liūdnos būtų tos žinios. Kita vertus, Huriną stūmė jo išdidumas - jis buvo tikras, kad nugalėjo Morgotą ginče ir kad pajėgs įveikti jį žvilgsniu ar bent išsaugoti blaivų protą ir atskirti tikrovę nuo piktadarybės.

Toks buvo Hurino likimas per visą Turino gyvenimą nuo tada, kai šis iškeliavo iš Dorlomino, ir per gyvenimą Turino sesers Nienoros, niekada nemačiusios savo tėvo: sustingus sėdėti aukštose Tangorodrimo menėse ir jausti vis labiau geliantį kankintojo siunčiamą kartėlį.

Sakmėje apie Turiną, save vadinusį Turambaru, arba Lemties Šeimininku, Morgoto prakeikimas, regis, suvokiamas kaip galia, išlaisvinta daryti pikta ir ieškanti sau aukų; štai net ir apie parblokštą valarą sakoma, esą jis bijas, kad Turinas taip sustiprės, jog senasis prakeikimas nebeteks galios, ir išvengs jam skirto likimo. Vėliau Nargotrone Turinas nuslėpė savo tikrąjį vardą ir įširdo, kai Gvindoras jį atskleidė: „Padarei man pikta, išduodamas mano tikrąjį vardą ir vėl prišaukdamas mano lemtį, nuo kurios slepiuosi.“ Kaip tik Gvindoras papasakojo Turinui apie gandą, sklindantį Angbande, kur Gvindorui teko kalėti, esą Morgotas prakeikė Huriną ir visą jo giminę. Tačiau tuomet jis taip atsiliepė į Turino rūstybę: „Prakeikimą nešioji tu pats, o ne tavo vardas.“

Visam pasakojimui šis planas toks svarbus, kad tėvas net siūlė jam kitokį pavadinimą - „Sakmė apie Morgoto prakeikimą“. Savo požiūrį tėvas atskleidė ir tokiais žodžiais: „Taip baigiasi sakmė apie nelaimingąjį Turiną, apie baisiausią, ką Morgotas padarė žmonėms senovės pasaulyje.“

Medžiabarzdis, vaikštinėdamas po Fangorno mišką su Mere ir Pipinu ant rankų, dainavo jiems apie vietas, kurias pažinojo tolimais laikais, ir apie ten augusius medžius:

Pavasariį aš klajojau žaliose Tazarinano pievose.

Ak! Kokie puikūs kvapai ir vaizdai Nan-tazarione!

Tai puiku - sau tariau.

Vasarą aš vaikščiojau po guobynus Oziriande.

*Ak! Kas galėjo būti geriau už Septynių Ozirio upių
muziką!*

Rudenį aš praleidau Neldoreto bukmedžių giriose.

*Ak! Tas auksas, tas kraujas ir lapų dejonės rudenį Taur-
na-Neldore!*

Tai daugiau, negu trokšta širdis.

Žiemą aš atsidūriau Dortoniono kalvų pušynuose.

Ak! Tie vėjai, baltumas ir juodos šakos žiemą

Orod-na-Tone!

Mano balsas kilo ir skambėjo danguj.

Bet dabar šiuos kraštus dengia jūros banga,

O aš vaikštau Ambaronėje, Tauremornoje ar Aldalomėj,

Savo krašte, Fangorno šaly,

Kur šaknys ilgos,

O metai tankesni už lapus,

Savojoj Tauremornalomėj.*

Medžiabarzdžio, „iš žemės gimusiojo, seno kaip kalnai ento“, atmintis siekė iš tiesų toli. Jis atminė senovės miškus nuostabioje Beleriano šalyje, kurią sunaikino Didžiojo mūšio sumaištis Senųjų dienų pabaigoje. Didžioji jūra išsiliejo ir nuskandino visas žemes į vakarus nuo Mėlynųjų kalnų, vadinamų Ered Luinu ir Ered Lindonu. Tad „Silmariljono“ žemėlapis rytuose baigiasi ties šia kalnų grandine, o „Žiedų Valdovo“ žemėlapyje ji žymi vakarinį kraštą. Pakrančių žemės už tų kalnų, tame žemėlapyje pavadintos Forlindonu ir Harlindonu (Siaurės Lindonu ir Pietų Lindonu), yra visa, kas Trečiajame amžiuje liko iš šalies, vadinotos ir Oziriandu, Septynių Upių žeme, ir Lindonu, kurios guobų miškuose kadaise vaikščiojo Medžiabarzdis.

Dar jis vaikščiojo tarp didžiųjų pušų Dortoniono (Pušų žemės) aukštumose, kurias vėliau imta vadinti Taur-nu-Fuinu,

* J. R. R. Tolkien. Žiedų Valdovas. II dalis. Dvi tvirtovės (vertė A. Tapinas), 2006, p. 70.

arba Nakties giria, kai Morgotas tą kraštą pavertė „siaubo ir tamsos kerų, klajonių ir nevilties žeme“. Kitados Medžiabarzdis buvo atkeliavęs ir į Neldoretą, toliausiai šiaurėje esantį Doriato mišką, Tingolo karalystę.

Kaip tik Beleriane ir šiaurinėse žemėse klostėsi klaidusis Turino likimas; iš tiesų ir Dortonione, ir Doriato, kur teko vaikštinėti Medžiabarzdžiui, nutiko reikšmingiausi Turino gyvenimo įvykiai. Jis gimė pasaulyje, kur viešpatavo karas, nors paskutinis didis Beleriano mūšis baigėsi, kai Turinas dar tebebuvo vaikas. Labai trumpai paminėsiu, kaip viskas dėjosi, taip tarsi atsakydamas į pasakojimo metu kylančius klausimus ir paaiškindamas jame minimas aplinkybes.

Šiaurėje Beleriano siena, regis, ėjo Ered Vetrinu, Šešėlių kalnais, už kurių plytėjo Hurino kraštas, Dorlominas, sudarantis Hitlumo dalį; rytuose Belerianas tęsėsi iki Mėlynujų kalnų papėdės. Dar toliau į rytus driekėsi žemės, kurios rečiau minimos Senųjų dienų istorijoje; tačiau tą istoriją kūrė tautos atkeliavo iš rytų Mėlynujų kalnų perėjomis.

Elfai pasirodė žemėje toli toli rytuose, prie ežero, kuri vadino Kuivienenu, arba Atbundančiu Vandeniui; iš ten juos valarai pašaukė palikti Viduržemį, keltis per Didžiąją jūrą ir atsikraustyti į „palaimintąją Amano karalystę“ vakarinėje pasaulio pusėje, dievų žemėje. Paklususius kvietimui į didį žygį nuo Kuivieneno per Viduržemį vedė Vala Oromė, Medžiotojas, - jie vadinti eldarais, Didžiosios kelionės elfais, didžiais elfais, atskiriant nuo tų, kurie nepakluso kvietimui ir kaip savo žemę bei likimą pasirinko Viduržemį. Tai mažesnieji elfai, arba avariai, neklusnieji.

Tačiau ne visi eldarai kėlėsi per jūrą, nors ir įveikė Mėlynuosius kalnus; todėl tie, kurie pasiliko Beleriane, va-

dinami sindarais, arba pilkaisiais elfais. Jų didysis karalius buvo Tingolas (kitaip Pilkasis Apsiaustas), valdęs iš Menegroto - Tūkstančio Menių olos Doriato. Kai kurie persikėlusieji per jūrą eldarai nepasiliko valarų žemėje; viena iš jų didžiųjų genčių, noldorai (išminties saugotojai), grįžo į Viduržemį - juos vadina egzilais. Jų maištui prieš valams vadovavo Feanoras, Ugnies Dvasia, vyriausias sūnus Finvės, vedusio noldorus iš Kuivieneno, tačiau tuomet jau mirusio. Šį reikšmingiausią elfų istorijos įvykį tėvas trumpai nupasakojo „Žiedų Valdovo“ priede A:

Feanoras buvo žymiausias iš eldarų savo sugebėjimais ir žiniomis, tačiau pats išdidžiausias bei savanaudiškiausias. Jis nukaldino Tris Akmenis, Sumanius, ir pripildė juos Dviejų Medžių, Telperiono ir Laurelino, švytėjimo, kuris davė šviesą valarų žemei. Akmenų geidė Priešas Morgotas. Jis juos pagrobė, sunaikino Medžius ir nusigabeno Silmarilus į Viduržemį, kur saugojo juos savo didžiojoje Tangorodrimo tvirtovėje. Prieš valarų valią Feanoras paliko Palaimintąją Žemę ir išvyko į tremtį Viduržemyje, išsivedęs didžiąją dalį tautos, nes dėl savo išdidumo tikėjosi jėga atgauti Akmenis iš Morgoto. Vėliau kilo beviltiškas eldarų ir edanų karas prieš Tangorodrimą, kurį jie visiškai pralaimėjo*

Feanoras žuvo mūšyje praėjus nedaug laiko nuo tada, kai noldorai grįžo į Viduržemį, ir jo septyni sūnūs valdė plačias žemes į rytus nuo Beleriando, tarp Dortoniono (Taur-nu-Fuino) ir Mėlynųjų kalnų; tačiau jų galią pakirto siaubingas Nesuskaitomų Ašarų mūšis, aprašytas „Huri-

no vaikuose", ir nuo tada „Feanoro sūnūs klajojo tarsi vėjo blaškomi lapai".

Antrasis Finvės sūnus buvo Fingolfinas (Feanoro pusbrolis), jis buvo laikomas visų noldorų valdovu. Su savo sūnumi Fingonu jis valdė Hitlumą, nusitęsusi į šiaurę ir į vakarus nuo didžiojo Ered Vetrino, Šešėlių kalnyno. Fingolfinas gyveno Mitrime, prie didžiulio to paties vardo ežero, o Fingonas tvarkėsi Dorlomine, pietinėje Hitlumo pusėje. Jų svarbiausioji tvirtovė buvo Barad Eitelis (šulinio Bokštas) prie Eitel Siriono (Siriono Šulinio), kur Šešėlių kalnų rytiniuose šlaituose pasirodo Siriono upė. Taip Turinui pasakojo Sadoras, senas luošas Hurino ir Morvenos tarnas, daug metų ten tarnavęs kariu. Po Fingolfo mirties dvikovoje su Morgotu Fingonas tapo didžiuoju noldorų valdovu. Turinas kartą buvo jį matęs, kai šis „su daugeliu savo didžiūnų kirto Dorlominą ir jojo per baltą, sidabru tviskantį Nen Lalaito tiltą".

Antrasis Fingolfo sūnus buvo Turgonas. Iš pradžių, noldorams grįžus, jis gyveno namuose, vadinamuose Vinjamaru, prie jūros, Nevrašto apylinkėse, Dorlomino vakaruose; bet jis, niekam neprasitardamas, į rytus nuo Siriono upės, ant kalvos Tumladeno lygumoje, kurią iš visų pusių supo Žiedo kalnai, pasistatė slaptą Gondolino miestą. Kai po daugelio statybos metų Gondolinas buvo baigtas, Turgonas išsikraustė iš Vinjamaro ir su savo žmonėmis - ir noldorais, ir eldarais - įsikūrė Gondoline; ištisus šimtmečius elfai saugojo šią įstabaus grožio tvirtovę kaip didžiausią paslaptį, jos vienintelio ir gausios sargybos stebimo įėjimo niekas negalėjo rasti, tad joks prašalaitis nepatekdavo vidun; net ir Morgotas nepajėgė sužinoti, kur tas miestas yra. Tik prieš Nesuskaitomų Ašarų, ūšį, praėjus daugiau

kaip trims šimtams penkiasdešimčiai metų po išsikraus-
tymo iš Vinjamaro, Turgonas su savo didžia kariuomene
žengė už Gondolino sienų.

Trečiasis Finvės sūnus, Fingolfino brolis ir Feanoro
pusbrolis, buvo Finarfinas. Jis pats negrižo į Viduržemį,
tačiau jo sūnūs ir duktė atkeliavo drauge su visa Fingol-
fino ir jo sūnų vilkstine. Vyriausiasis Finarfino sūnus
buvo Finrodas; pasiekęs Doriatą ir išvydęs Menegro-
to didybę bei grožį, jis įkūrė požeminį miestą-tvirtovę
Nargotrondą, todėl buvo pramintas Felagundu, nykštu-
kų kalba tai reikštų „olų viešpats" arba „olų rausėjas".
Nargotrondo vartai atsidarydavo į gilų slėnį, kuriuo
tekėjo vakarų Beleriando upė Narogas, kirsdama aukš-
tas Taur-en-Faroto, kitaip Aukštutinio Faroto, kalvas;
tačiau Finrodo žemės siekė toli ir plačiai, rytuose iki Si-
riono upės, vakaruose iki Neningo upės, ši tekėjo iki jū-
ros, kur stovėjo Eglaresto uostas. Tačiau Finrodas pra-
žuvo Saurono, vyriausiojo Morgoto tarno, požemiuose;
Nargotrondo karūną perėmė antrasis Finarfino sūnus
Orodretas; visa tai nutiko tais metais, kai Dorlomite
gimė Turinas.

Kiti du Finarfino sūnūs, Angrodas ir Aegnoras, bro-
lio Finrodo vasalai, gyveno Dortonione, iškilusiame virš
didžiulės Ardgaleno lygumos. Finrodo sesuo Galadrielė
ilgai gyveno Doriate su karaliene Meliane - maja, galin-
ga dvasia, kuri, tapusi žmogaus pavidalo, gyveno Be-
leriando miškuose su karaliumi Tingolu; Melianė buvo
Lučienos motina ir Elrondo pramotė. Dar noldorams
negrižus iš Amano, didžiulės kariaunos užplūdo pietinę
Beleriando pusę iš Angbando, ir tuomet Melianė (kaip
parašyta „Silmariljone") „parodė savo galią ir apjuosė

visas tas valdas [Neldoreto miškus ir Regioną] neregima šešėlių ir sąmyšio siena: tai buvo Melianės Juosta, sauganti, kad nuo tada niekas neateitų prieš jos ar karaliaus Tingolb valią, nebent ateinančiojo galia būtų didesnė už majos Melianės. Paskui ši žemė gavo Doriato - Tvoros žemės - vardą.

Šešiasdešimtaisiais metais po noldorų sugrįžimo baigėsi ilgai trukusi taika, nes iš Angbando atplūdo didžiuliai orkų būriai, tačiau noldorai juos negailestingai sutriuškino ir sunaikino. Ta kova pavadinta Dagor Aglarebu, Šlovinguoju mūšiu; tačiau elfų vadai iš tų įvykių pasimokė ir surengė Angbando apgultį, užtrukusią beveik keturis šimtus metų.

Buvo pasakojama, kad žmonės (elfai juos vadino ataniais, „antraisiais“, ir hildorais, „sekėjais“) pasirodė toli Viduržemio rytuose, besibaigiant Senosioms dienoms; žmonės atėjo į Belerianą Ilgosios taikos metu, kai Angbandas buvo apsiaustas ir jo vartai užsklęsti, tačiau jie niekada nekalbėjo apie savo ankstyviausiąją istoriją. Tų pirmųjų Mėlynuosius kalnus įveikusių žmonių vadas buvo vardu Beoras Senasis; Nargotrondo karaliui Finrodui Felagundui, kuris pirmas susitiko su jais, Beoras pareiškė: „Už mūsų plyti tamsa; atsukome jai nugarą ir net mintimis nenorime tenai grįžti. Mūsų širdys žvelgia vakaruosna, ir tikime, kad rasime ten šviesą.“ Taip pat dar vaikui Turinui kalbėjo ir Sadoras, senas Hurino tarnas. Bet vėliau pasakota, esą Morgotas, sužinojęs apie pasirodžiusius žmones, paskutinį kartą išėjo iš Angbando ir patraukė į rytus; esą pirmieji į Belerianą atkeliavę žmonės kilo ir maištavo prieš Tamsią-

ją Galią, o jos tarnai ir tie, kurie ją garbino, negailestingai juos engė ir persekiojo.

Šie žmonės sudarė tris gimines - Beoro, Hadoro ir Haletės. Hurino tėvas Galdoras Aukštasis priklausė Hadoro giminei, nes iš tiesų buvo jo sūnus, bet jo motina buvo kilusi iš Haletės namų, o žmona Morvena - iš Beoro ir giminiavosi su Berenu.

Trijų giminių žmonės buvo edainai (sindariniškas atanių atitikmuo), juos vadino elfų draugais. Hadoras gyveno Hitlume, karalius Fingolfinas davė jam valdyti Dorlominą; Beoro žmonės įsikūrė Dortonione; Haletės giminė tuo metu gyveno Bretilio miške. Pasibaigus Angbando apgulčiai, per kalnus atkeliavo kuo įvairiausių žmonių; juos paprastai vadino rytiečiais; kai kuriems rytiečiams teko svarbus vaidmuo Turino istorijoje.

Angbando apgultis siaubingai staigiai baigėsi (nors jai buvo ilgai ruošta) vieną žiemos naktį, praėjus 395 metams nuo tos apsiausties pradžios. Morgotas nuo Tangorodrimo paleido ugnies upes, ir didžiulė žolė apaugusi Ardgaleno lyguma, plytėjusi į šiaurę nuo Dortoniono aukštumos, virto perdžiūvusia ir bevaise dykra, nuo tada ją vadino jau kitaip - Anfauglitu, arba Dusinančiais Smėliais.

Tas pragaištingas išpuolis vadintas Dagor Bragolachu - Staigios Liepsnos mūšiu. Pirmą kartą iš Angbando išniro Drakonų Tėvas Glaurungas ir parodė visą savo galią; neprėpiamos orkų kariaunos pasileido į pietus; Dortoniono elfų valdovai buvo išžudyti, žuvo ir didžioji Beoro giminės kariūnų dalis. Karalius Fingolfinas ir jo sūnus Fingonas drauge su Hitlumo kariais buvo nustumti į Eitel Siriono tvirtovę Šešėlių kalnų rytiniame šlaite; ją gindamas, žuvo

Hadoras Auksagalvis. Tada Dorlomino šeimininku tapo Galdoras, Hurino tėvas; Šešėlių kalnų užtvara pastojo kelią ugnies srautams, tad Hitlumas ir Dorlominas liko nenukariauti.

Štai tada, kitais metais po Bragolacho, Fingolfinas, apimtas nevilties ir įniršio, nujojo prie Angbando ir iškvietė Morgotą į dvikovą. Po dvejų metų Hurinas ir Huoras nukeliavo į Gondoliną. Dar po ketverių metų, kai vėl buvo puolamas Hitlumas, Eitel Siriono tvirtovėje žuvo Hurino tėvas Galdoras; ten dalyvavo ir Sadoras, jis pats pasakojo Turinui matęs, kaip Hurinas (tuo metu jaunas dvidešimt vienerių metų vyras) „perėmė vadovavimą ir valdžią“.

Praėjus devyneriems metams nuo Staigos Liepsnos mūšio, kai gimė Turinas, prisiminimai apie visus šiuos įvykius dar tebebuvo ryškūs.

N A R N I C H I N H U R I N

Sakmè apie Hurino vaikus

Hadoras Auksagalvis valdė edainus ir gerai sutarė su eldarais. Iki pat savo dienų pabaigos jis tarnavo Fingolfinui, kuris skyrė jam daug žemių toje Hitlumo dalyje, kurią vadino Dorlominu. Jo duktė Gloredele ištekėjo už Haldiro, Bretilio žmonių valdovo Halmiro sūnaus; per tą pačią puotą jo sūnus Galdoras Aukštasis vedė Harete, Halmiro dukterį.

Galdorui ir Haretei gimė du sūnūs - Hurinas ir Huoras. Hurinas buvo trejais metais vyresnis, tačiau ūgiu žemesnis už kitus šeimos vyrus; šiuo atžvilgiu jis atsigimė į savo motinos giminę, tačiau daugiau viskuo buvo kaip Hadoras, jo senelis, stiprus kūnu ir ugingas dvasia. Si kaitra jame niekada nerimo, Hurinas garsėjo didžiai stipria valia. Iš visų šiaurės žmonių jis daugiausia išmanė apie noldorų reikalus. Jo brolis Huoras buvo aukštas, aukštesnis už vi-

sus edainus, išskyrus tik jo paties sūnų Tuorą, ir eiklus bėgikas; tačiau jei lenktyniauti reikėdavo ilgai ir sunkiai, Hurinas namuose atsirasdavo pirmas, nes jis vienodai greitai bėgo tiek pradžioje, tiek pabaigoje. Broliai be galo vienas kitą mylėjo ir jaunystėje beveik visada būdavo kartu.

Hurinas vedė Morveną, dukterį Baragundo, sūnaus Bregolo iš Beoro giminės; tad ji artimai giminiavosi su Berenu Vienarankiu. Morvena buvo tamsių plaukų, aukšta, šviesaus žvilgsnio ir dailaus veido, tad žmonės ją vadino Eledvene, Elfų Gražuole; tačiau ji buvo išdidi ir gana griežto būdo. Beoro giminės vargai slėgė jai širdį, nes iš Dortoniono į Dorlominą po Bragolacho ji atvyko kaip tremtinė.

Vyriausiasis Hurino ir Morvenos vaikas gavo Turino vardą; jis gimė tais metais, kai Berenas atkeliavo į Doriatą ir sutiko Lučieną Tinuvieľę, Tingolo dukterį. Morvena Hurinui pagimdė ir dukterį, jai davė Urvenos vardą; tačiau visi, kurie ją pažinojo per jos trumpą gyvenimą, vadino ją Lalaite, kitaip Kvatokle.

Huoras vedė Rianą, Morvenos pusseserę; ši buvo duktė Belegundo, Bregolo sūnaus. Rūstus buvo likimas, lėmęs jai gimti tokiu laiku, nes ji buvo švelnios širdies ir nemėgo nei medžioklės, nei karo. Didžiausią džiaugsmą jai teikdavo medžiai ir pievų gėlės, ji daug dainuodavo ir pati kurdavo dainas. Nuo Rianos vestuvių su Huoru tebuvo praėję du mėnesiai, kai jis su broliu iškeliavo į Nirnaitą Arnoediadą, ir daugiau ji niekada jo nebematė.

Tačiau grįžkime prie Hurino ir Huoro jaunystėje. Pasakojama, kad pagal to meto šiaurės žmonių papročius Galdoro sūnūs kurį laiką gyveno Bretilyje kaip savo dėdės Haldiro

įsūniai. Jie dažnai drauge su Bretilio vyrais traukdavo kautis su orkais, kurie tuo metu buvo įnikę puldinėti šiaurinius jų žemių pakraščius. Hurinas, nors teturėdamas septyniolika metų, buvo stiprus, o jaunesnysis Huoras ūgiu jau prilygo suaugusiems tos genties vyrams.

Kartą Hurinas ir Huoras iškeliavo su žvalgų būriu, tačiau pateko į orkų pasalą; būrys išsiblaškę, brolius priešai persekiojo iki Britiacho brastos. Čia juos būtų sučiupę ar nužudę, jeigu ne Ulmo galia, dar tebeviešpatavusi Siriono vilnyse. Kalbama, esą nuo upės pakilo rūkas ir paslėpė juos nuo persekiotojų, tad broliai paspruko per Britiachą į Dimbarą. Ten jie klajojo, didžiai vargdami, tarp kalvų prie stačių Krisaigrimo sienų, kol galutinai pasimetė toje apgaulingoje žemėje ir nebenumanė, kur kelias pirmyn, o kur atgal. Tuo metu juos aptiko Torondoras ir pasiuntė du erelius jiems į pagalbą; ereliai pakėlė brolius ir pernešė per Žiedo kalnus į slaptą Tumladeno slėnį, į niekam nežinomą Gondolino miestą, kurio dar nebuvo matęs joks žmogus.

Ten karalius Turgonas, išgirdęs apie brolių kilmę, priėmė juos maloniai; juk Hadoras buvo elfų draugas, juo labiau kad ir Ulmas patarė Turgonui gražiai sutikti tos giminės sūnus, nes tie žmonės galėtų prireikus suteikti pagalbą. Hurinas ir Huoras svečiavosi karaliaus namuose vos ne metus. Pasakojama, kad per tą laiką Hurinas, buvęs smalsus ir guvus, perprato daug elfų išminties, taip pat šį bei tą sužinojo apie karaliaus tikslus ir sumanymus. Turgonas labai pamėgo Galdoro sūnus ir nuolat su jais šnekučiuodavosi; norėjo laikyti juos Gondoline iš meilės, ne tik dėl savo įstatymo, kad joks svetimšalis, elfas ar žmogus, prasibrovęs į Slaptąją karalystę ar pamatęs miestą, negali

iš čia išvykti, kol karalius nenuspręs atverti savo šalies sienas ir slaptoji tauta galės pasirodyti.

Bet Hurinas ir Huoras troško grįžti į savo gentį ir drauge su visais kęsti juos ištikusius karą ir sielvartą. Todėl Hurinas tarė Turgonui:

- Viešpatie, esame tik mirtingi žmonės, kitokie nei eldarai. Šie gali ištvirti ilgus metus, laukdami mūsų su priešais kurią dieną tolimoje ateityje; tačiau mums skirtas laikas trumpas, mūsų viltys ir jėgos greitai vysta. Be to, mes neradome kelio į Gondoliną, iš tiesų visiškai nežinome, kur stovi šitas miestas, - juk mus, persigandusius ir priblokštus, malonės užtemdytomis akimis, atnešė pakėlę aukštai į orą.

Turgonas išklaušė ir prabilo:

- Kaip atvykote, taip turite ir išvykti, jei Torondoras leis. Liūdžiu skirdamasis su jumis; tačiau neilgai trukus, kaip tikisi eldarai, galime vėl susitikti.

Bet Maiglinas, karaliaus sūnėnas, labai įtakingas asmuo Gondoline, visiškai nesikrimto, kad jie išvyksta, nes pavydėjo jiems karaliaus palankumo ir nemėgo nė vieno iš žmonių giminės. Jis tarė Hurinui:

- Karaliaus malonė didesnė, negu jums atrodo, ir kai kas galbūt stebėsis, kodėl griežtas įstatymas paminamas dėl dviejų atėjūnų - netikėlių žmonių. Būtų saugiau, jeigu jie neturėtų kito kelio, tik tarnauti mums čia iki gyvenimo pabaigos.

- Karaliaus malonė iš tiesų didi, - atsiliepė Hurinas, - bet jeigu mūsų žodžio nepakanka, tuomet duosime tau priesaiką.

Ir broliai prisiekė niekada neatskleisti Turgono sumanymų ir laikyti paslapyje visa, ką matė jo karalystėje. Tada at-

sisveikino, nakties tamsoje atskridę ereliai juos pakėlė ir nu-
nešė, o dar prieš aušrą nuleido ant žemės Dorlomine. Gen-
tainiai be galo nudžiugo, juos išvydę, nes žygūnai iš Bretilio
buvo pranešę, kad jie pražuvo. Tačiau broliai net ir tėvui
neprasitarė, kur jiems teko būti, tepasakė, kad tyruose juos
išgelbėjo ereliai, kurie parnešė namo. Bet Galdoras tarė:

- Ar visus metus gyvenote tyruose? O gal ereliai pri-
glaudė jus savo lizduose? Bet juk turėjote valgio ir puikių
apdarų, grįžtate kaip kokie jauni karalaičiai, o ne miškuose
paklydę valkatos.

- Tėve, tegu pakaks, kad grįžome, - pasakė Hurinas, -
nes tai buvo mums leista tik davus tylos priesaiką. Ta prie-
saika mus ir saisto.

Galdoras liovėsi klausinėjęs, tačiau ir jis, ir daugelis kitų
nuspėjo tiesą: ir priesaika, ir ereliai rodo, kad čia neapsieita
be Turgono, galvojo žmonės.

Dienos slinko, ir Morgoto baimės šešėlis vis augo. Bet
keturi šimtai šešiasdešimt devintaisiais metais nuo noldo-
rų sugrįžimo į Viduržemį elfams ir žmonėms sužibo viltis.
Mat pasklido gandas apie Bereno ir Lučienos žygdarbius,
apie tai, kaip jie užtraukė gėdą Morgotui stačiai jo paties
soste; kai kas sakė, esą Berenas ir Lučiena tebėra gyvi arba
sugrįžę iš mirusiųjų. Negana to, tais metais buvo baigti di-
dieji Maidroso pasirengimai, eldarai ir edainai vėl kaupė
jėgas, tad pavyko pristabdyti Morgotą ir išvyti orkus iš
Beleriando. Tuomet kai kas prabilo apie artėjančias perga-
les, apie būtinumą atsisteisti už Bragolacho mūšį, apie tai,
kad Maidrosas privalėtų vesti jungtinius būrius, užspeisti
Morgotą į požemius ir užversti įėjimą į Angbandą.

Tačiau išmintingesnieji tebedvejojo baimindamiesi, kad
Maidrosas per anksti atskleidė savo augančią stiprybę ir

Morgotui pakaks laiko pasiruošti. „Angbande visada rasis kokia nauja, žmonių ir elfų nenuspėjama piktadarystė“, - kalbėjo jie. Ir tų metų rudenį, patvirtindamas jų žodžius, iš šiaurės švininiu dangumi atūžė pragaištingas vėjas. Jį pavadino Piktuoju Gūsiu, nes nešė užkratą: šiaurės žemėse, besiribojančiose su Anfauglitu, daugelis tą rudenį apsirgo ir mirė, diduma mirusiųjų buvo žmonių šeimų vaikai ir jaunuoliai.

Tais metais Hurino sūnus Turinas tebuvo penkerių, o jo seseriai Urvenai pavasarį sukako treji. Kai Urvena bėgiodavo po pievas, jos plaukai geltonuodavo lyg lelijos žolėje, juokas aidėdavo tarsi čiurlenimas to sraunaus upeliuko, kuris linksmi gurgėjo nuo kalnų šalia jos tėvo namo. Upelį vadino Nen Lalaitu, ir visi namiškiai tuo pačiu vardu šaukdavo mergaitę, o jų širdys džiaugėsi regint ją šalia.

Tačiau Turiną visi mylėjo mažiau. Jo plaukai buvo tamsūs kaip ir motinos; atrodė panašus į motiną ir būdu - net itin linksmas, mažakalbis, nors kalbėti išmoko anksti ir net atrodė vyresnis negu iš tikrųjų. Turinas ilgai prisimindavo skriaudą ar patyčias; turėjo ir tėvo ugnies, kartais būdavo ūmus ir smarkus. Bet greitai pasiduodavo gailėsčiui, dėl kokio gyvo padaro kančios ar skausmo neretai pravirkdavo; tuo taip pat panėšėjo į tėvą, nes Morvena buvo rūsti ir sau, ir kitiems. Motiną Turinas mylėjo, nes ji su juo kalbėjo aiškiai ir suprantamai, o tėvą matydavo mažai, nes šis dažnai ir ilgam išvykdavo su Fingono būriu, saugančiu Hitlumo sienas rytuose; kai tėvas grįždavo, jo greitakalbė, pilna keistų žodžių, gestų ir užuominų, Turiną trikdė, jis imdavo varžytis. Tokiu metu visą širdies šilumą jis skirdavo seseriai Lalaitei; bet žaisdavo su ja retai, labiau mėgo

nepastebimai ją saugoti, žiūrėti į ją pievoje ar po medžiais, dainuojančią dainas, edainų vaikų sudėtas senovėje, kai elfų kalba dar buvo gyva jų lūpose.

- Graži mūsų Lalaitė nelyg elfų vaikutis, - kartą tarė Hurinas Morvenai, - tik trumpesnio amžiaus, deja! Bet gal net dar dailesnė, o gal ir brangesnė.

Turinas, šitai išgirdęs, susimąstė, bet negalėjo šių žodžių suprasti. Niekada nebuvo matęs elfų vaikų. Jo tėvo žemėse tuo metu negyveno nė vienas eldaras, o juos regėti jam teko tik vieną sykį, kai karalius Fingonas su daugybe didžiūnų kirto Dorlominą ir jojo per baltą, sidabru tviskan-tį Nen Lalaito tiltą.

Tačiau tėvo žodžiai pasitvirtino, dar nesibaigus me-tams. Iki Dorlomino atsklido Piktasis Gūsis, Turinas su-sirgo ir ilgai gulėjo apimtas karštligės, kamuojamas sun-kių sapnų. Kai pasveiko, - nes tokia buvo lemtis ir jame glūdinti gyvybės jėga, - Turinas pasiteiravo apie Lalaitę. Auklė atsakė:

- Hurino sūnau, niekada daugiau neminėk Lalaitės; ta-čiau apie savo seserį Urveną privalai klausti motinos.

Kai Morvena atėjo pas ją, Turinas jai tarė:

- Jau nebesergu ir noriu pamatyti Urveną; kodėl nega-liu vadintijos Lalaite?

- Todėl, kad Urvena mirė, ir šiuose namuose juokas nu-tilo, - atsakė Morvena. - Tačiau tu, Morvenos sūnau, esi gyvas; gyvas ir priešas, šitai mums padaręs.

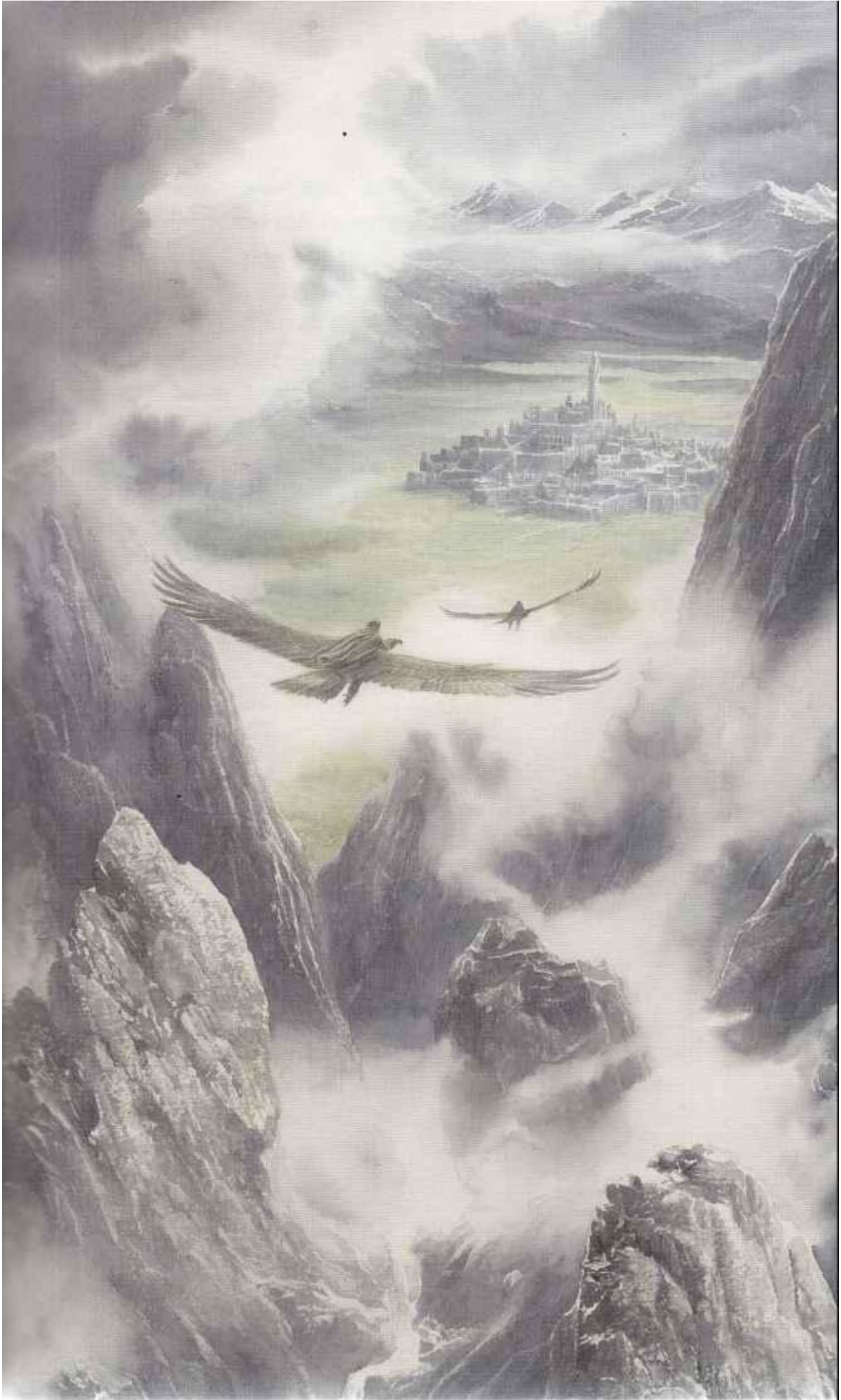
Ji nesistengė guosti nei savęs, nei Turino, sielvartą pri-ėmė tylia ir šalta širdimi. Hurinas gedėjo atvirai; paėmęs arfą, norėjo savo aimanas sudėti į dainą, tačiau nepajėgė, tad sulaužė arfą; išeidamas laukan, iškėlė ranką į šiaurę ir sušuko:

- Viduržemio niekintojau, kad galėčiau sutikti tave akis į akį ir išniekinti taip, kaip mano valdovas Fingolfinas!

Naktį, likęs vienas, Turinas graudžiai verkdamas, tačiau prie Morvenos niekada daugiau neminėjo sesers vardo. Tuo metu jis turėjo vienintelį draugą, kuriam pasakodavo apie savo sielvartą ir tuštumą namuose. Tas draugas buvo vardu Sadoras, Hurino tarnas, luošas ir menkas žmogelis. Kadaisė jis kirsdavo medžius girioje, ir kartą, nevykusiai užsimojęs ar nesuvaldęs kirvio, nusikirto sau pėdą; sužalojo koją sunyko, todėl Turinas šaukdavo jį Labadalu, arba Šokliu, bet Sadoras dėl tokio vardo nepykdamas, nes taip sugalvota buvo ne iš paniekos, o iš gailesčio. Sadoras dirbdavo ūkyje, gamindavo ar taisydavo menkaverčius namuose reikalingus daiktus, nes mokėjo medžio darbų. Jei ko prireikdavo, Turinas, tausodamas Sadoro koją, atnešdavo; retkarčiais, niekam nematant, nutverdavo kokį įrankį ar medienos gabalą, kuris, jo nuomone, galėjo praversti draugui, ir paslapčia nešdavo Sadorui. Šis nusišypsodavo, bet paragindavo gražinti dovanas; „Duok negailėdamas, bet tik tai, kas tavo“, - sakydavo jis. Kaip įmanydamas stengėsi atsidėkoti už malonų vaiko elgesį ir droždavo jam žmonių ir žvėrių statulėles; bet labiausiai Turinui patikdavo Sadoro pasakojimai, nes Bragolacho laikais Sadoras buvo dar jaunas ir dabar mėgo šnekėti apie tas trumpas dienas iki savo nelaimės, kol tebegyveno kaip tikras sveikas vyras.

- Sako, tai buvo didis mūšis, Hurino sūnau. Mane pašaukė iš darbų miške, nes tais metais labai reikėjo žmonių. Bet Bragolache nebuvo, gal ten būčiau garbingiau tapęs luošiu. Atvykome tenai per vėlai, mums liko tik parga-

benti senojo pono Hadoro kūną, jis krito gindamas karalių Fingolfiną. Paskui tapau kariu, daug metų praleidau Eitel Sirione, didžiojoje elfų karalių tvirtovėje. Bent dabar taip atrodo, juk vėlesniais nykiaisiais metais mažai nutiko ypatingesnių dalykų. Buvau Eitel Sirione, kai Juodasis Karalius jį užpuolė, ir Galdoras, tavo tėvo tėvas, ten vadovavo karaliaus vardu. Per tą puolimą jį nužudė; regėjau, kaip tavo tėvas perėmė ir valdžią, ir vadovavimą, nors tik visai neseniai buvo pritapęs prie vyrų. Žmonės pasakojo, kad jo sienoje nuolat liepsnojanti ugnis kaitino rankoje laikomą kalviją. Sekdami jam iš paskos, išvijome orkus į dykumą, ir nuo tos dienos iki šiol jie nedrįsta net pasirodyti. Deja! Mūsų troškimą patenkinau, nes pakankamai mačiau pralieto kraujo ir žaizdų, ir mane išleido atgal į mišką, kurio labai ilgėjausi. Bet ten patyriau nelaimę; gali būti, kad žmogus sprukdamas nuo savo baimės tik trumpesniu keliu skuba jos pasitikti.

Šitaip Sadoras kalbėdavo su Turinu, kai šis paaugo; Turinas jau užduodavo daug klausimų, į kuriuos Sadoras sunkiai rasdavo ką atsakyti, todėl pats sau galvodavo, kad lavinimo turėtų imtis artimesni giminaičiai. Vieną dieną Turinas jam tarė:

- Ar Lalaitė iš tiesų buvo panaši į elfų vaikutį, kaip sakė tėvas? Ir ką jis turėjo galvoje sakydamas, kad ji trumpesnio amžiaus?

- Labai panaši, - atsakė Sadoras, - nes ankstyvais metais žmonių ir elfų vaikai atrodo labai panašūs. Bet žmonių vaikai auga sparčiau, ir jų jaunystė greitai prabėga; toks jau mūsų likimas.

Turinas vėl klausė:

- Kas yra likimas?

- Na, apie žmonių likimą turėtum klausti išmintingesnių už Labadalą. Tačiau visiems akivaizdu, kad mes greitai nuvargstame ir mirštame, o dėl nelaimių daugelis pasitinka mirtį dar anksčiau. Tuo tarpu elfai nenuvargsta, jie nemiršta, nebent būtų labai sunkiai sužeisti. Tokias žaizdas ir ligas, nuo kurių žmonės žūva, elfams galima išgydyti. Kai kas sako, kad jie sugrižta net ir tada, kai jų kūnai būna visiškai sudarkyti. Mums yra kitaip.

- Vadinasi, Lalaitė negriš? - paklausė Turinas. - Kur ji išėjo?

- Negriš, - tarė Sadoras. - Tačiau kur ji išėjo, nežino joks žmogus. Bent jau aš nežinau.

- Ar taip buvo visados? O gal turime kentėti dėl kokio nedoro karaliaus prakeikimo, gal toks likimas kažkieno siųstas, kaip Piktasis Gūsis?

- Nežinau. Už mūsų - aklina tamsa, iš ten mus pasiekia vos kelios sakmės. Galbūt mūsų tėvų tėvai galėjo ką nors pasakyti, bet nepasakė. Pamišti net jų vardai. Kalnai skiria mus nuo to gyvenimo, kurį jie ten paliko, bėgdami nuo nežinia ko.

- Ar jie bijojo? - paklausė Turinas.

- Galbūt, - atsakė Sadoras. - Gal bėgome nuo Tamsos, bet atkeliavę ją radome jau čia, o toliau nebėra kur bėgti, tik į jūrą.

- Mes daugiau nebebijome, - tarė Turinas, - bent jau ne visi. Mano tėvas nebijo, ir aš nebijosiu; o jei ir bijosiu, tai neparodysiu, kaip mano motina.

Tuomet Sadorui pasirodė, kad Turino žvilgsnis jau ne vaikiškas, ir jis pagalvojo: „Guviam protui sielvartas - tarsi galastuvas.“ Bet garsiai pasakė:

- Hurino ir Morvenos sūnau, Labadalui sunku nuspėti, kaip elgsis tavoji širdis; bet retai ir tik nedaugeliui tu atskleisi, kas joje yra iš tiesų.

Tai išgirdęs, Turinas atsiliepė:

- Tikriausiai geriau nekalbėti apie tai, ko geidi, jei negali to turėti. Bet aš, Labadalai, norėčiau būti vienas iš eldarų. Tada Lalaitė galbūt sugrįžtų, ir aš jos sulaukčiau, net jeigu jos ilgai nebūtų. Kai tik būsiu tinkamas, eisiu kariu pas elfų karalių, kaip tu, Labadalai.

- Iš jų galima daug sužinoti, - tarė Sadoras atsidusdamas. - Jie puikūs ir nuostabūs, turi galią patraukti žmonių širdis. Vis dėlto kartais svarstau, ar nebūtų buvę geriau, jeigu niekada nebūtume jų sutikę ir gyventume kukliau. Juk jų išmintis šaknimis siekia senovę, jie išdidūs ir ištvermingi. Jų šviesoje mes nublinkstame arba degame per smarkia liepsna, ir mūsų likimas slegia mus sunkiau.

- Bet mano tėvas juos myli, - nesutiko Turinas, - be jų gyventijam nėra smagu. Jis sako, kad iš elfų išmokome beveik visa, ką žinome, ir tapome kilnesni; dar tėvas sako, kad neseniai per kalnus atsikraustę žmonės neką geresni už orkus.

- Tai tiesa, - pritarė Sadoras, - bent jau kalbant apie kai kuriuos iš mūsų. Tačiau kopti aukštyn reiškia vargą ir kančią, tuo tarpu iš aukštybių lengva kristi labai žemai.

Turinui tada buvo beveik aštuoneri metai; slinko tų nepamirštamų metų gvairono mėnuo, kaip skaičiavo edainai. Tarp vyresniųjų jau sklido gandai apie didį ginklų ruošimą, nors Turinas apie tai nieko negirdėjo; tačiau jis paste-

bėjo, kad tėvas dažnai įdėmiai pažvelgia į jį - taip žmogus žiūri į ką brangaus, su kuo teks skirtis.

Hurinas, pažindamas Morvenos drąsą, būdamas tikras, kad ji niekada neplepa per daug, dabar dažnai kalbėdavo su ja apie elfų karalių sumanymus ir apie tai, kas galėtų nutikti, jeigu jie pasisektų ar žlugtų. Hurino širdis viltingai spurdėjo, jis visiškai nesibaimino dėl mūšio baigties, nes buvo tikras, kad jokia jėga Viduržemyje nesugebės įveikti eldarų galios ir didybės. „Jie regėjo vakaruose Šviesą, - sakė jis, - ir galų gale Tamsa turės sprukti, išvydusi jų veidus.“ Morvena jam neprieštaravo: juk greta Hurino viltis visuomet atrodydavo tikresnė. Tačiau ir jos giminėje buvo išmanančiųjų elfų išmintį, tad ji tarė sau: „Argi jie nepasitraukė nuo Šviesos, ar nėra nuo jos atskirti? Gali būti, kad Vakarų Viešpačiai išmetė juos iš savo minčių. Kaip tada net ir vyresniųjų vaikai pajėgtų įveikti vieną iš Galių?“

Hurino Taliono, atrodė, neslegia nė menkiausias tokių abejonių šešėlis. Tačiau vieną tų metų pavasario rytą jis nubudo apsunkęs po neramaus miego, ir tą dieną jo giedrą būdą užtemdė debesys. Vakare jis netikėtai tarė:

- Kai mane pašauks, Morvena Eledvene, tavo globoje liks Hadoro giminės paveldėtojas. Žmonių gyvenimas trumpas, jis kupinas grėsmingų atsitiktinumų net ir taikos metu.

- Taip buvo visados, - atsiliepė Morvena. - Tačiau ką reiškia tavo žodžiai?

- Be abejo, apdairumą, - atsakė Hurinas, bet vis dėlto atrodė sunerimęs. - Žvelgiant į priekį, reikia suprasti ir kita - gyvenimas neliks toks, koks yra dabar. Susirėmimas bus didis, ir vienai pusei teks kristi žemiau, negu stovi da-

bar. Jei griūtų elfų karaliai, edainams ateitų sunkus laikai.

Mes gyvename arčiausiai priešo. Si žemė gali patekti į valdžion. Bet jeigu reikalai pakryptų į blogą, aš tau nesakysiu: „Nebijok!“ Nes tu bijai to, ko dera bijoti, ir daugiau nieko, ir baimė tavęs netrikdo. Tačiau sakau: „Nelauk!“ Grįšiu pas tave, kai tik galėsiu, bet nelauk! Keliauk į pietus kaip įmanydama greičiau - jei liksiu gyvas, atjosiu iš paskos ir surasiu tave, nors tektų apieškoti visą Beleriandą.

- Beleriando platybėse nėra namų bėgliams, - pratarė Morvena. - Kur turėčiau bėgti, kuriuos pasiimti su savi-
mi - kelis ar daugelį?

Hurinas valandėlę patylėjo mąstydamas.

- Bretilyje gyvena mano motinos giminė, - pasakė jis. - Erelio skrydžiu iki ten bus gal trisdešimt lygų.

- Jeigu iš tiesų ateitų tokie baisūs laikai, kokios pagalb-
bos galėtum tikėtis iš žmonių? - tarė Morvena. - Beoro gi-
minė žlugusi. Jei kristų ir didžioji Hadoro giminė, į kokius
plyšius tektų įsirausti mažutei Haletės genčiai?

- Į tuos, kuriuos pajėgs rasti, - atsakė Hurinas. - Bet
neabejok jų narsa, nors jie negausūs ir nemokyti. Kur dar
galėtų būti viltis?

- Nekalbi apie Gondoliną, - pratarė Morvena.

- Ne, tas vardas niekada nenusprūdo man nuo lūpų, -
atsiliepė Hurinas. - Tačiau tiesa tai, ką esi nugirdusi: bu-
vau tenai. Bet dabar sakau tau atvirai, kaip dar niekam ne-
sakiau ir nesakysiu: nežinau, kur stovi tas miestas.

- Bet juk numanai ir, ko gero, numanai gana aiškiai, -
tarė Morvena.

- Galbūt, - pasakė Hurinas. - Negaliu to atskleisti net
ir tau, nebent pats Turgonas atleistų mane nuo priesaikos.

Todėl veltui ieškotum to miesto. Net jei, savo gėdai, ir prabilčiau, geriausia, ką rastum, būtų uždaryti vartai. Jeigu Turgonas neišsiruoš į karą (bet apie tai nieko negirdėti ir niekas šito nesitiki), jokia būtybė tenai neįeis.

- Vadinasi, jei tavo gimine negalima pasikliauti, o tavo draugai tavęs atsižadės, - prabilo Morvena, - privalau pasirūpinti savimi pati. Todėl man kyla mintis apie Doriatą.

- Visada taikai aukštai, - atsakė Hurinas.

- Ar sakai, kad per aukštai? - paklausė Morvena. - Tačiau manau, kad iš visų gynybos įtvirtinimų Melianės Juosta kris paskutinė; ir Doriato niekas neniekins Beoro giminės. Argi nesu dabar karaliaus giminaitė? Juk Berenas - Barahiro sūnus ir Bregoro anūkas; jo anūkas buvo ir mano tėvas.

- Mano širdis nelinksta prie Tingolo, - tarė Hurinas. - Jis niekaip neparems karaliaus Fingono; ir negaliu apsaugyti, koks šešėlis užgula mano sielą, kai girdžiu minint Doriatą.

- Išgirdus Bretilio vardą, sunkumas prislegia ir mano širdį, - atsakė Morvena.

Staiga Hurinas nusijuokė ir pasakė:

- Štai sėdime ginčydamiesi dėl dalykų, kurie mums visiškai nepasiekiami, ir iš sapnų atslenkančių šešėlių. Reikalai nesiklostys taip prastai, o jeigu vis dėlto taip atsitiktų, visiškai pasitikėsiu tavo drąsa ir sumanumu. Tuomet daryk tai, ką lieps širdis, tik nedelsk. O jeigu pasiektume savo tikslą, elfų karaliai pasiryžę grąžinti visas Beoro giminės žemes jo paveldėtojai; tas paveldėtojas - tai tu, Morvena, Baragundo duktė. Tada valdytume didžiausius plotus, ir mūsų sūnui tektų nuostabus palikimas. Išnykus

piktybei šiaurėje, jis taptų didžiai turtingas ir būtų žmonių karalius.

- Hurinai Talionai, - tarė Morvena, - dabar labiau tinka pasakyti: tu žvelgi labai aukštai, o aš bijau žemai kristi.

- Nebūtina bijoti to, kas blogiausia, - atsakė Hurinas.

Tą naktį Turinui pro miegus pasirodė, kad tėvas ir motina stovi prie jo lovos ir, pasišviesdami žvakėmis, žiūri į jį; tačiau jų veidų neįžiūrėjo.

Turino gimtadienio rytą Hurinas įteikė sūnui dovaną - elfų nukaltą peilį, jo kriaunos ir makštis buvo sidabro ir juodos spalvos. Tėvas tarė:

- Hadoro giminės paveldėtojau, štai tavo šios dienos dovana. Tačiau būk atsargus! Ašmenys aštrūs, ir plienas tarnauja tik tam, kas moka jį valdyti. Sis peilis kirs tavo ranką lygiai taip pat lengvai, kaip ir ką kita. - Užkėlęs Turiną ant stalo, pabučiavo ir pasakė: - Jau praaugai mane, Morvenos sūnau; netrukus ir ne ant stalo stovėdamas būsi toks pat aukštas. Tuomet daugelis vengs tavo ašmenų.

Turinas išbėgo iš kambario ir vienas patraukė šalin, širdyje jausdamas šilumą, kokią nušvitusi saulė skleidžia šaltai žemei, sujudindama joje visa, kas gyva. Jis kartojo sau tėvo žodžius - Hadoro giminės paveldėtojas; bet čia pat prisiminė ir kitus žodžius: duok negailėdamas, bet tik tai, kas tavo. Jis nuėjo pas Sadorą ir sušuko:

- Labadalai, šiandien mano gimimo diena, Hadoro giminės paveldėtojo gimimo diena. Šią dieną atnešiau tau dovaną. Štai peilis, kaip tik toks, kokio tau reikia; jis pjaus ką tik panorėsi, ir kuo ploniausiai.

Sadoras sunerimo, nes gerai žinojo, kad Turinas pats šiandien gavo tą peilį; tačiau pagal žmonių papročius buvo įžeidimas atsisakyti gera valia duodamos dovanos, nesvarbu, kieno ranka ją teikia. Ir jis rimtai tarė Turinui:

- Esi iš dosnios giminės, Turinai, Hurino sūnau. Nieko nenuveikiau, kas prilygtų tavo dovanai, ir negaliu tikėtis nuveikti ką geriau per man dar likusias dienas, tačiau padarysiu visa, ką tik įstengsiu. - Ištraukęs peilį iš makšties, Sadoras pridūrė: - Tai tikrai didi dovana - elfų plieno ašmenys. Kaip seniai nebuvau tokių laikęs rankoje.

Hurinas netrukus pastebėjo, kad Turinas nenešioja peilio, ir pasiteiravo, ar dėl ano įspėjimo nepradėjęs jo bijoti. Turinas atsakė:

- Ne, bet atidaviau jį medkirčiui Sadorui.

- Ar niekini tėvo dovaną? - paklausė Morvena.

Turinas vėl atsakė:

- Ne, tačiau aš myliu Sadorą ir man jo gaila.

Tad aprabilo Hurinas:

- Turinai, tu padovanojai tris dalykus, ir visi buvo tavo paties: meilė, gailestis ir peilis, šis - iš jų pats menkiausias.

- Bet kažin ar Sadoras nusipelno tokių dovanų, - tarė Morvena. - Pats susižalojo per nemokšišumą, dirba lėtai, nes daug laiko gaišta su visokiais mažmožiais.

- Vis dėlto pagailėk jo, - atsiliepė Hurinas. - Sąžininga ranka ir ištikima širdis gali kirsti pro šalį, bet žala gal pasirodys didesnė negu nedraugo darbas.

- Tačiau dabar turi sulaukti kitų ašmenų, - pasakė Morvena. - Tuomet dovana bus tikra, ir nuo tavęs paties.

Šiaip ar taip, Turinas pastebėjo, kad nuo tada su Sadoru buvo elgiamasi maloniau, jį paskyrė daryti didelį krėslą valdovui sėdėti menėje.

* * *

Vieną skaistų lotrono mėnesio rytą Turiną pabudino staiga nuskardėję trimitai. Išbėgęs prie durų, pamatė kieme didžiausią būrį pėsčių ir raitų vyrų, visi buvo ginkluoti, pasiruošę žygiuoti į karą. Čia pat sukosi ir Hurinas, jis kalbėjo su vyrais ir davė jiems nurodymus; Turinas sužinojo, kad jie tądien išsiruošė į Barad Eitelį. Kieme susirinko Hurino sargybiniai ir jo dvaro vyrai, ir iš apylinkių visi buvo sušaukti. Kai kurie jau buvo išvykę su Huoru, Turino tėvo broliu. Daugelis kitų turėjo prisidėti prie Dorlomino valdovo pakeliui ir su jo vėliava keliauti į didžiąją karaliaus santalką.

Morvena be ašarų palinkėjo Hurinui laimės. Ji tarė:

- Saugosiu tai, ką palieki mano globai - ir kas yra, ir kas bus.

Hurinas jai atsakė:

- Lik sveika, Dorlomino valdove. Išjojame su didesne viltimi negu kada anksčiau. Tikėkimės, kad šį viduržiemį šventė bus smagesnė nei ankstesniais metais, o po jos ateis pavasaris, ir jo nelydės jokia baimė!

Tada jis kilstelėjo Turiną sau iki peties ir šūktelėjo vyrams:

- Tegu Hadoro giminės paveldėtojas išvysta, kaip blizgajūsų kalavijai!

Ir sutvisko saulė, atsispindėjusi nuo penkiasdešimties ašmenų, ir nuaidėjo per kiemą šiaurės edainų karo šūkis: *Lacho kalad! Drego morn!* Teliepsnoja šviesa! Teišnyksta naktis!

Tuomet pagaliau Hurinas šoko į balną, suplevėsavojo auk-
su siuvinėta vėliava ir ryto ore vėl nuaidėjo trimitai; taip
Hurinas Talionas išjojo į Nirnaitą Arnoediadą. Morvena ir
Turinas sustingę stovėjo prie durų, kol vėjyje nuskambėjo
vienišo rago balsas: tai Hurinas perjojo kalvos viršūnę, už
kurios jau nebematė savo namų.

II SKYRIUS

NESUSKAITOMŲ AŠARŲ MŪŠIS

Daug dar tebedainuoja elfai dainų ir daug tebeseka sakmių apie Nirnaitą Arnoediadą, Nesuskaitomų Ašarų mūšį, kuriame krito Fingonas ir nuvyto eldarų žiedas. Visų jų išklausyti nepakaktų ir ištiso žmogaus gyvenimo. Todėl čia pasakosiu tik apie tai, kas paveikė Hadoro giminės ir Hurino Tvirtojo vaikų likimą.

Ilgai kaupęs visas turimas jėgas, Maidrosas paskyrė dieną - Vidurvasario rytą. Tą dieną eldarų trimitai pasveikino tekančią saulę, ir rytuose iškilo Feanoro sūnų vėliava, vakaruose - noldorų karaliaus Fingono ženklas.

Fingonas pažvelgė nuo Eitel Siriono sienų - jo pulkai buvo išsidėstę lomose ir miškuose į rytus nuo Ered Vetri-
no, gerai pasislėpę nuo Priešo akių, tačiau karalius žinojo, kad ta kariuomenė labai didelė. Čia susirinko visi Hitlumo noldorai, prie jų prisidėjo daug elfų iš Falaso ir Nargo-

trondo; atvyko ir didžios žmonių pajėgos. Dešinėje įsikūrė Dorlomino būriai, juose - ir narsieji brolių Hurino ir Huoro kariai; drauge su jais atžygiavo ir jų gentainis Haldiras iš Bretilio su daugybe girios gyventojų.

Tada Fingonas atsigręžė į rytus, ir jo skvarbios elfo akys tolumoje įžiūrėjo kylančias dulkes ir jose tarsi žvaigždės rūke žibantį plieną - tai Maidrosas pajudėjo pirmyn. Fingonas nudžiugo. Tada žvilgtelėjo link Tangorodrimo - ten kybojo tamsus debesis, o viršūnės spjaudė juodus dūmus; Fingonas suprato, kad Morgoto rūstybė liepsnoja ir jų iššūkis bus priimtas; jo širdį užgulė abejonės šešėlis. Bet tą akimirką pasigirdo šūksmai, tarsi vėjo šuoras lekiantys nuo vieno slėnio prie kito; ir elfai, ir žmonės balsu reiškė nuostabą ir džiaugsmą, nes su savo kariuomene pasirodė Turgonas; jis nebuvo kviestas, jo nelaukta ir nesitikėta, bet jis atvėrė Gondolino vartus ir atžygiavo su dešimčia tūkstančių stiprių, šarvais blyksinčių karių, ginkluotų ilgais kalavijais ir lyg miškas pasišiaušusiomis ietimis. Fingonas išgirdo toli aidintį didįjį Turgono trimitą, ir šešėlis atitraukė, širdis suspurdėjo iš džiaugsmo; Fingonas garsiai sušuko:

- *Mtulie'n aures Aija Eldalie ar Atanatarni, utulie'n aures!*
Lemtingoji diena atėjo! Laikykitės, eldarų ir žmonių tėvų gentys, lemtingoji diena atėjo!

Ir visi, kas išgirdo jo galingą balsą ataidint kalvose, atsiliepė šūksmu:

- *Auta i lome!* Naktis traukiasi!

Nedaug tepraėjo laiko, ir užvirė didis mūšis. Morgotas daug žinojo apie tai, ką veikė ir kaip ruošėsi jo priešininkai, tad jų puolimo valandai pasiruošė ir pats. Iš Angbando jau anksčiau išžygiavusi kariuomenė artėjo prie Hitlumo,

kiti būriai, dar didesni, traukė pasitikti Maidroso, kad sukliudytų abiejų karalių jėgoms susijungti. Einantieji prieš Fingoną vilkėjo rusvais apdarais, slėpdami po jais plieno žvilgesį, tad jau buvo gerokai pasistūmėję per Anfauglito smėlynus, o elfai dar nežinojo, kad priešas artinasi.

Tuomet noldorų kraujas užvirė, ir vadai veržėsi pulti čia pat, lygumoje, bet Fingonas nesutiko.

- Saugokitės Morgoto klastos, kariūnai! - įspėjo jis. - Jo jėga visada didesnė, negu atrodo, ir jis puoselėja kitą tikslą, o ne tą, kuri atskleidžia. Nerodykite jam savo jėgų, verčiau tegu priešas, pirmas puldamas kalvose, eikvoja savąsias.

Taip buvo karalių sumanyta, kad Maidrosas su visa savo kariuomene - elfais, žmonėmis, nykštukais - atvirai žygiuos per Anfauglitą; jis tikėjosi pritraukti Morgoto pagrindinius būrius, ir tada iš vakarų pultų Fingonas; šitaip Morgotas patektų tarsi tarp kūjo ir priekalo ir būtų sutraiškytas; pranešti apie šitai turėjo uždegtas didysis Dortonio no švyturys.

Tačiau Morgoto vadas vakaruose gavo įsakymą bet kokiomis priemonėmis nuvilioti Fingoną nuo kalvų. Todėl jis žygiavo pirmyn, kol jo būriai nusitęsė palei sraunųjį Sirioną nuo Barad Eitelio sienų iki Serecho pelkių, ir priešakiniai Fingono kariai jau galėjo žvelgti priešams į akis. Bet jo iššūkis nesulaukė jokio atsako, ir orkai, besidairydami į bežades sienas ir nujausdami kalvose glūdinčią grėsmę, pritilo, paliovė rėkauti patyčias.

Morgoto karo vadas pasiuntė raitelius su pasiuntinių ženklais, tie prijojo prie pat priekinių Barad Eitelio įtvirtinimų sienų. Jie atsigabeno Gelmirą, Guilino sūnų, Nargotrondo didžiūną, sučiuptą per Bragolachą ir apakintą. Pasiuntiniai išstūmė jį pirmyn šaukdami:

- Tokių namie turime daug, bet turite paskubėti, jei norite juos dar rasti. Nes grįžę juos visus pribaisgime, štai taip.

Orkai nukapojo Gelmirui rankas ir kojas ir numetė ant žemės.

Taip jau nelemtai sutapo, kad toje vietoje priekiniame būryje stovėjo Guilino sūnus Gvindoras su daugeliu karių iš Nargotrondo; jis iš tiesų ėjo į karą su didžiausiomis pajėgomis, kokias pajėgė surinkti, nes jį ginė sielvartas dėl brolio nelaisvės. Tą akimirką jo įniršis tiesiog suliepsnojo, jis šoko ant žirgo, paskui jį ir kiti raiteliai. Visi nusivijo Angbando šauklius ir juos išžudė. Nargotrondo kariai puolė iš paskos ir įsibrovė giliai į Angbando gretas. Šitai išvydusi, noldorų kariuomenė pakilo, Fingonas užsidėjo baltąją šalną, įsakė pūsti trimitus, ir visi kariai puolė nuo kalvų į staigų mūšį.

Noldorų traukiami kardai sužybsėjo tarsi ugnis nendrių lauke, ir jie kovėsi taip negailestingai ir greitai, kad visi Morgoto kėslai vos nežlugo. Jo į vakarus kaip masalas pasiūsti pulkai buvo nušluoti ir sunaikinti anksčiau, negu juos galėjo pasiekti kokia pagalba, o Fingono vėliavos, perneštos per Anfauglitą, iškilo prie Angbando sienų.

Mūšio priešakyje nuolat sukosi Gvindoras ir Nargotrondo kariai, jų niekas negalėjo sulaikyti; jie prasiveržė pro išorinius vartus ir išžudė sargybinius pačiame Angbande. Morgotas sudrebėjo savo didžiuliame soste, girdėdamas juos dundant prie durų. Bet Gvindoras ten pateko į spąstus ir buvo sučiuptas gyvas, jo vyrai krito, nes Fingonas negalėjo ateiti jiems į pagalbą. Pro daugybę slaptų Tangorodrimo takų Morgotas išvedė savo pagrindinius atsargoje laikytus pulkus, ir jie, pridarę Fingonui didžiū nuostolių, atmušė jį nuo Angbando sienų.

Ir tuomet, ketvirtą karo dieną, Anfauglito lygumoje prasidėjo Nirnaitas Arnoediadas, kurio sielvarto jokie žodžiai nepajėgs iki galo apsaityti. Neįmanoma paminėti visų, kurie krito mūšyje rytuose, nepasakosime ir apie tai, kaip Belegosto nykštukai privertė bėgti drakoną Glaurungą, nei apie rytiečių išdavystę ir Maidroso kariuomenės sutriuškinimą, nei apie Feanoro sūnų pabėgimą. Vakaruose Fingono būriai traukėsi per smėlynus, ten krito Halmiro sūnus Haldiras ir dauguma žmonių iš Bretilio. Tačiau penktą dieną, užėjus nakčiai, jie tebebuvo toli nuo Ered Vetrino, ir Angbando kariuomenė apsupo Fingono pulkus; vis labiau spaudžiami, jie kovėsi iki ryto. Išaušus atsirado viltis, nes pasigirdo Turgono trimitai - jis žygiavo artyn su didžiosiomis Gondolino jėgomis. Jos stovėjo labiau į pietus, saugodamos priėjimus prie Siriono, ir Turgonas daugumą savo vyrų sulaukė nuo neapgalvotų išpuolių. Dabar jis skubėjo padėti savo broliui; Gondolino noldorai buvo stiprūs, jų gretos švytėjo saulėje tarsi plieno upė, nes net menkiausio Turgono kario kalavijas ir šarvai buvo vertesni negu išpirka už didžiausią žmonių karalių.

Karaliaus apsaugos rikiuotė pralaužė orkų eiles, ir Turgonas, kirsdamas kairėn ir dešinėn, atsidūrė greta brolio. Pasakojama, kad Turgonas ir šalia Fingono kovėsis Huriņas, susitikę mūšio įkarštyje, vienas kitą džiugiai pasveikino. Kuriam laikui Angbando būrius pavyko išsklaidyti, ir Fingonas galėjo trauktis toliau. Tačiau Morgotui, jau sutriuškinusiam Maidrosą rytuose, buvo likę daug kariuomenės, ir Fingonas su Turgonu, nespėję pasiekti prieglobsčio kalvose, susidūrė su priešų jūra, triskart viršijančia visus jų dar turimus būrius. Atvyko Gotmogas, Angbando vyriausiasis vadas; tarsi juodu pleištu perskėlęs Fingoną

supančius elfus, jis Turgoną ir Huriną nustūmė į šalį prie Serecho pelkių. Tada atsigrėžė prieš Fingoną. Tai buvo niūrus susitikimas. Galų gale Fingonas liko stovėti vienas, visi jo sargybiniai gulėjo aplinkui negyvi, ir jis kovėsi su Gotmogu, kol Balrogas prislinko jam už nugaros, užmetė plieninį lyną ir sučiupo. Tada Gotmogas kirto Fingonui savo juoduoju kirviu, ir Fingono šalmas plykstelėjo balta liepsna, kai jį perskėlė priešo ašmenys. Taip krito noldorų karalius; orkai vėzdais sutalžė jį į dulkes, o jo mėlyną su sidabru vėliavą sumindė jo paties kraujo klampynėje.

Mūšis buvo pralaimėtas, bet Hurinas su Huoru ir Hadoro genties likučiai laikėsi tvirtai greta Turgono iš Gondolino, ir Morgoto pulkai vis dar negalėjo užgrobti priėjimų prie Siriono. Tada Hurinas taip tarė Turgonui:

- Valdove, eik, kol dar yra laiko! Tu esi paskutinis iš Fingolfo genties, kol tu gyvas, gyva ir paskutinė eldarų viltis. Jei Gondolinas stovės, Morgoto širdį ir toliau kamuos baimė.

- Dabar jau neilgai Gondolinas liks slaptas, o kai bus rastas, turės žlugti, - atsakė Turgonas.

- Tačiau pakaks jam gyvuoti nors truputį ilgiau, - atsiliepė Huoras, - ir iš tavo namų gims elfų ir žmonių viltis. Sakau šitai tau, valdove, žvelgdamas mirčiai į akis: nors čia išsiskiriame amžiams ir nebeteks man pamatyti tavo baltųjų sienų, iš tavęs ir iš manęs patekės nauja žvaigždė. Lik sveikas!

Maiglinas, Turgono sesers sūnus, stovėdamas šalia išgirdo šiuos žodžius ir jų nepamiršo.

Turgonas, paklauses Hurino ir Huoro patarimo, įsakė savo būriams trauktis per Siriono perėjas; jo vadai Ektelionas ir Glorfindelis saugojo iš kraštų, kad joks priešas ne-

apeitų, nes vienintelis tenai vedantis kelias buvo siauras ir ėjo prie pat sraunaus Siriono, pačiu jo vakarinio kranto pakraščiu. Užnugarį dengė Dorlomino žmonės, kaip Hurinas su Huoru ir siulė; patys jie netroško bėgti iš šiaurinių žemių - jeigu jau negali prasimušti iki namų, tai stovės čia iki galo. Tad Turgonas kaudamasis veržėsi į pietus, kol užėjo už Hurino ir Huoro, tada perėjo Sirioną ir išsigelbėjo, dingdamas kalnuose ir pasislėpdamas nuo Morgoto akies. Tuo tarpu broliai surinko aplink save galingųjų Hadoro genties vyrų likučius ir iš lėto traukėsi, kol atsidūrė prie Serecho pelkių ir priešais pamatė Rivilo upę. Ten sustojo ir nebežengė nė žingsnio.

Tuomet prieš juos suplūdo visi Angbando būriai, lavonais užtvenkdami upę, ir supo likusius Hitlumo karius, lyg kylantis potvynis semtų akmenį. Vakarejant, patamsėjęs Ered Vetrino šešėliams, Huoras ten krito, kai jam akį persmeigė užnuodyta strėlė, o visi narsūs Hadoro vyrai nužudyti suvirto į kalną aplink jį. Orkai kapojo jiems galvas ir krovė kūnus tarsi kokį pylimą, nuauksintą besileidžiančios saulės.

Paskutinis liko stovėti vienas Hurinas. Jis metė šalin skydą, stvėrė orkų vado kirvį ir abiem rankom kirto į visas puses; dainoje dainuojama, kad tas kirvis garavo juodu Gotmogo sargybinių trolių krauju, kol nudžiūvo. Sulig kiekvienu kirčiu Hurinas garsiai surikdavo: „*Aurentuluva!* Diena vėl išauš!“ Septyniasdešimt kartų jis šitaip šaukė, bet pagaliau Morgoto įsakymu priešai paėmė jį gyvą, mat Morgotas buvo sumanęs padaryti jam šį tą blogiau negu mirtis. Tad orkai čiupo jį rankomis, tos laikydavosi įsikibusios, nors Hurinas perkirsdavo jas ties alkūne; bet orkų vis gausėjo, kol Hurinas griuvo po jais lyg

palaidotas. Gotmogas jį surišo ir tyčiodamasis nuvilko į Angbandą.

Taip, saulei slepiantis už jūros, baigėsi Nirnaitas Arnoediadas. Hitlumą užgulė naktis, pakilo baisi audra ir vėjas iš vakarų.

Didi buvo Morgoto pergalė, nors pavyko pasiekti ne visus jo piktus tikslus. Viena mintis jį kamavo ir gadino džiaugsmą: Turgonas paspruko iš jo tinklų, vienintelis iš visų priešininkų, tas, kurį labiausiai norėjo sučiupti ar sunaikinti. Juk Turgonas, kilęs iš didžiosios Fingolfino genties, dabar tapo teisėtu visų noldorų karaliumi; Morgotas bijojo ir nekenė Fingolfino genties, nes jie niekino jį Valinore, draugavo su Ulmu, Morgoto priešu, ir dar dėl žaizdų, kurias patyrė kaudamasis su Fingolfinu. Iš visų labiausiai Morgotas baiminosi Turgono, nes dar kadaise Valinore jo akys išvelgė pavojų, ir jei tik kada Turgonas prisiartindavo, Morgoto dvasią prislėgdavo tamsus šešėlis, pranašaujantis, kad kada nors tolimoje, likimo miglose skendinčioje ateityje Turgonas lems jam pražūtį.

III SKYRIUS

HURINO IR MORGOTO KALBA

Morgotui paliepus, orkai kuo rūpestingiausiai surinko visus priešų kūnus, visus jų šarvus ir ginklus. Viską suvertė į aukštą krūvą Anfauglito lygumos viduryje, ji atrodė lyg didelė, iš toli matoma kalva. Eldarai pavadino ją Haud-en-Nirnaitu. Ant jos užaugo aukšta žalia žolė - visoje dykumoje tik ten žolė ir žėlė. Nuo tada nė vienas Morgoto tarnas nežengė nė žingsnio per tą žemę, kur užkasti rūdijo eldarų ir edainų kalavijai. Fingono karalystės nebeliko, Feanoro sūnūs išsiblaškę lyg vėjo nešami lapai. Nė vienas Hadoro genties vyras negrižo į Hitlumą, nepasiekė to krašto ir jokios žinios apie mūšį ar didžiūnų likimą. Bet netrukus Morgotas pasiuntė tenai savo valdomus žmones - tamsiaveidžius rytiečius; juos toje žemėje paliko ir uždraudė išvykti. Tiek tebuvo iš to gausaus atlygio, kurį Morgotas jiems žadėjo už tai, kad išduotų Maidrosą: plėšti ir kan-

kinti Hadoro genties senius, vaikus ir moteris. Hitlumo eldarų likučius, visus nepabėgusius į kalnus ar tyrus, Morgotas nugabeno į Angbando kasyklas ir jie tapo vergais. Kita vertus, orkai laisvai keliavo po visą šiaurę ir vis labiau veržėsi į pietus, į Beleriandą. Ten tebegyvavo Doriatas ir Nargotrondas, bet Morgotas ne itin dėl jų nerimavo, gal todėl, kad nedaug žinojo apie tuos kraštus, o gal jo piktuose kėsluose jiems numatyta valanda dar buvo toli. Tačiau jis nuolat galvodavo apie Turgoną.

Todėl Huriną atvedė pas Morgotą, nes iš savo šnipų ir burtų jis žinojo Huriną draugaujant su karaliumi. Siekė išgąsdinti jį savo žvilgsniu. Bet Hurinas nesileido įbauginamas, jis niekino Morgotą, todėl Morgotas įsakė sukaustyti jį grandinėmis ir lėtai kankinti; po kurio laiko atėjo ir pasiūlė rinktis - laisvę eiti kur tik nori ar gauti valdžią ir padėti kaip aukščiausi Morgoto didžiūnai, bet už tai Hurinas privalęs atskleisti, kur Turgono tvirtovė, ir visa kita, ką žinąs apie karalių. Tačiau Hurinas Tvirtasis tik išsišaipė sakydamas:

- Aklas esi, Morgotai Bauglirai, ir visada liksi aklas, nes matai vien tamsą. Neišmanai, kas valdo žmonių širdis, o jei ir žinotum, negalėtum to duoti. Tačiau kvailys yra tas, kuris priima Morgoto dovanas. Tu juk pirma išgausi kainą, o tada atsiimsi pažadą. Ir jei pasakysiu tai, ko klausi, sulauksiu vien tik mirties.

Morgotas nusijuokė ir tarė:

- Mirties tau dar gali tekti maldauti manęs kaip malonės.

Tuomet nuvedė Huriną prie ką tik sukrauto Haud-en-Nirnaito, virš kurio sklido mirties tvaikas. Pasodinęs ant paties viršaus, liepė žiūrėti vakarų pusėn, kur Hitlumas, ir galvoti apie žmoną, sūnų ir visą giminę.

- Dabar jie gyvena mano žemėje, - pasakė Morgotas, - ir yra mano valioje.

- Nė vieno jų tu neturi, - atrėžė Hurinas. - Bet ir per juos Turgono nepasieksi, nes jie nežino jo paslapčių.

Tuomet įniršis priveikė Morgotą ir jis suriko:

- Užtat galiu pasiekti tave ir visą tavo prakeiktą gentį. Ir palaušiu tave savo valia, nors būtum vien iš plieno.

Morgotas čiupo šalia gulėjusį ilgą kalaviją ir Hurino akyse perlaužė; vienas šipulys įsmigo Hurinui į veidą, bet jis nė nesuvirpėjo. Tada Morgotas, ištiesęs ranką link Dorlomino, šitaip prakeikė Huriną, Morvena ir visus jų palikuonis:

- Žiūrėk! Mano minties šešėlis slėgs juos, kad ir kur jie keliautų, ir mano neapykanta persekios juos iki pasaulio pabaigos.

Tačiau Hurinas atsakė:

- Veltui aušini burną. Nei tu juos matai, nei gali iš toli valdyti; ir nepavyks, kol turi šį pavidalą ir trokšti būti regimu Žemės karaliumi.

Morgotas atsigrėžė į Huriną ir tarė:

- Kvaily, mažiausias iš žmonių, o jie juk menkiausi iš visų kalbančių padarų! Ar regėjai valams, ar galynėjaisi su Manve ir Vardą? Ar suvoki jų minties jėgą? O gal manai, kad jie mąsto apie tave ir globos iš toli?

- Šito nežinau, - atkirto Hurinas. - Bet taip gali atsitikti, jei tokia bus jų valia. Nes Senasis Karalius nebus nustumtas nuo sosto, kol gyvuoja Arda.

- Gerai kalbi, - tarė Morgotas, - aš esu Senasis Karalius - Melkoras, pirmasis ir galingiausias iš valarų, viešpatavęs dar prieš pasaulio pradžią ir pats jį sukūręs. Mano siekiai tarsi šešėlis užkloja Ardą, ir visa, kas joje yra, lėtai ir

neišvengiamai pasiduoda mano valiai. Bet visus, kuriuos tu myli, mano mintis slėgs kaip Lemties debesis ir gramzdins juos į tamsą ir neviltį. Kad ir kur jie keliaus, šalia rasis blogis. Kada tik jie prabils, jų žodžiai teigs ydingą išmintį. Kad ir ką jie darys, viskas atsigręš prieš juos. Jie mirs neviltyje, keikdami ir gyvenimą, ir mirtį.

Tačiau Hurinas atsiliepė:

- Ar pamiršai, su kuo kalbi? Sitai jau kadaise sakei mūsų tėvams, bet mes išsivadavome iš tavo šešėlio. Dabar tave jau pažįstame, nes žvelgėme į veidus, regėjusius šviesą, ir girdėjome balsus, kalbėjusius su Manve. Taip, tu viešpatavai dar iki Ardos, bet buvo ir kitų; ir ne tu ją sukūrei. Ir nesi tu pats galingiausias, nes išėikvojai savo galią sau pačiam, iššvaistei savai tuštybei. Dabar esi ne kas kitas, o tik pabėgęs valarų vergas, ir jų grandinės tebelaukia tavęs.

- Tai, ką kalbėjo tavo mokytojai, išmokai atmintinai, - nusiviepe Morgotas. - Tik tokia vaikiška išmintis tau nepadės, kai visi mokytojai paspruko.

- Tau, verge Morgotai, prieš baigdamas kalbėti pasakyčiau štai ką, - tarė Hurinas, - ir tai ne eldarų išmintis, tai šią valandą kalba mano širdis. Tu nesi žmonių viešpats ir juo nebūsi, nors visa Arda ir Menelis patektų į tavo valdas. Tu nepersekiosi tų, kas tave atmeta, už Pasaulio Ratų ribų.

- Už Pasaulio Ratų jų nepersekiosiu, - atsakė Morgotas, - nes už jų - Tuštuma, Niekas. Bet visur kitur jie nuo manęs nepabėgs, kol nežengs į Nieką.

- Meluoji! - sušuko Hurinas.

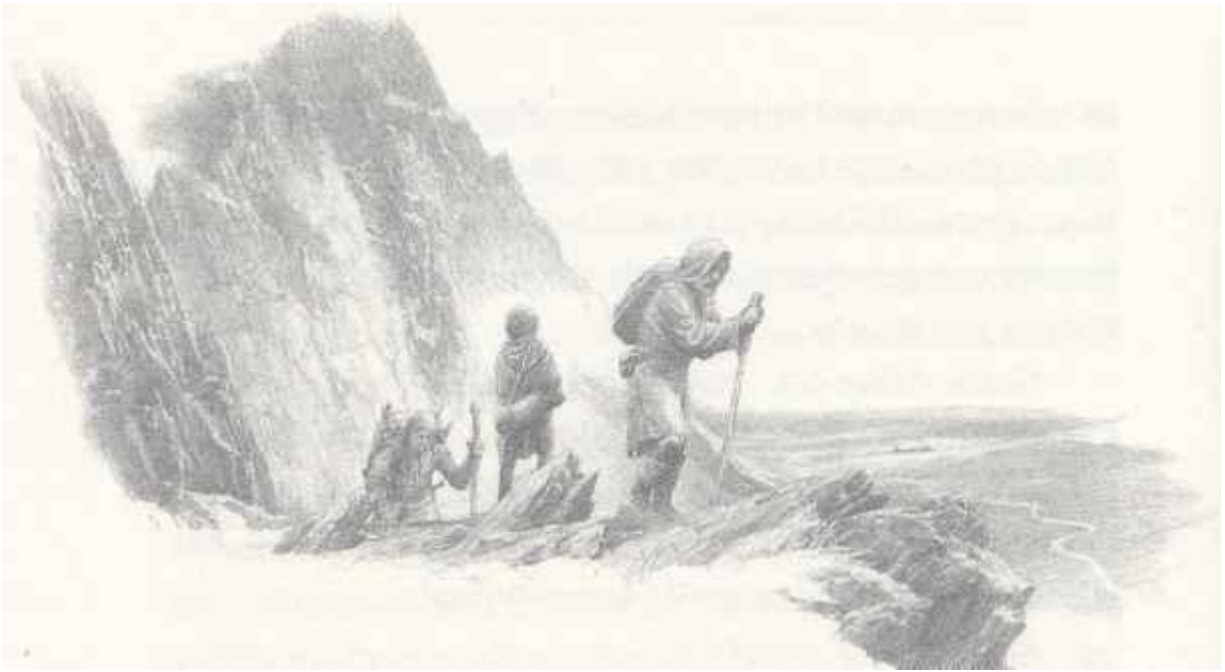
- Įsitikinsi pats ir pripažinsi, kad nemeluoju, - tarė Morgotas.

Jis įsakė parvesti Huriną atgal į Angbandą, pasodinti į akmens krėslą ir iškelti aukštai prie Tangorodrimo; iš ten

jis tolumoje matė Hitlumo kraštą vakaruose ir Belerlando žemes pietuose. Huriną ten laikė Morgoto galia; šis, atsisojęs greta, dar kartą jį prakeikė ir užkerėjo taip, kad jis negalėjo nei pajudėti iš to kėslas, nei numirti, kol Morgotas neduos jam laisvės.

- Sėdėk dabar čia, - tarė Morgotas, - ir žvelk į žemes, kur blogis ir neviltis ištikis tuos, kuriuos man atidavei. Tu drįsai tyčiotis iš manęs, abejojai galia Melkoro, Ardos likimų šeimininko. Todėl regėsi mano akimis ir girdėsi mano ausimis, ir visa tau bus atvira ir nieko slapta.

IV SKYRIUS

TURINO IŠVYKIMAS

Atgal į Bretilį galų gale prasibrovė tik trys vyrai; jie keliauvo per Taur-nu-Fuiną, baisiuoju keliu. Gloredele, Hadoro dukterį, sužinojus apie Haldiro žūtį, apėmė gilus sielvartas ir ji mirė.

Dorlomino nepasiekė jokios žinios. Huoro žmona Riana, netekusi proto, pabėgo į tyrus, bet jai padėjo pilkieji Mitrimo elfai; kai gimė Tuoras, jos kūdikis, jie jį išūnijo. Tačiau Riana nukeliavo prie Haud-en-Nirnaito, atsigulė ten ir numirė.

Morvena Eledvenė pasiliko Hitlume ir tylomis išgyveno savąjį sielvartą. Jos sūnus Turinas tebuvo aštuonerių, ir ji laukėsi dar vieno kūdikio. Slinko baisios dienos. Rytiečiai užplūdo kraštą didžiausiais būriais, su Hadoro žmonėmis jie elgėsi žiauriai, atimdami visa, ką tie turėjo, ir paversdami juos vergais. Visus pajėgiančius dirbti ar kokiam tikslui

tinkamus Hurino tėviškės žmones, net jaunas mergaites ir berniukus, rytiečiai išsivarė; senius žudydavo ar išvydavo badauti. Tačiau Dorlomino ponios liesti ar varyti iš namų jie kol kas nedrįso; tarp jų sklido gandas, esą ji pavojinga, net ragana, susižinanti su baltaisiais šėtonais - taip jie vadino elfus, nes jų nekentė, bet dar labiau bijojo. Dėl tos pačios priežasties jie bijojo ir vengė kalnų, kuriuose, ypač pietinėje krašto dalyje, prieglobstį rado daug eldarų. Todėl rytiečiai, prisiplėšę ir nuniokoję keletą apylinkių, grįždavo į šiaurę. Hurino namai stovėjo Dorlomino pietryčiuose, netoli kalnų; Nen Lalaitas tekėjo nuo šaltinio, trykštančio Amon Dartiro šešėlyje. Per šį kalną vedė status takas. Ištvermingieji galėjo tuo keliu pereiti Ered Vetriną ir nusiileisti į Belerianą prie Glitujo šaltinių. Tačiau nei rytiečiai, nei Morgotas šito dar nežinojo, nė vienas jo tarnas dar nebuvo ten įkėlęs kojos, ir visas tas kraštas buvo nuo jų apsaugotas, kol gyvavo Fingolfinas gentis. Morgotas manė, kad Ered Vetrinas - neįveikiama siena, ar mėgintum bėgti iš šiaurės, ar pietų pusėje saugotumėsi nuo antpuolių. Ir iš tiesų, besparniams padarams tarp Serecho iki pat tolimų vakarų, kur Dorlominas ribojosi su Nevrastu, nebuvo jokio kito kelio.

Tad taip susiklostė, kad po pirmųjų antpuolių Morvena paliko ramybėje, nors aplinkui miškuose slapstėsi žmonės ir buvo pavojinga atsitraukti toliau nuo namų. Morvenos globojamas tebesidarbavo medkirtytis Sadoras, dar keletas vyresnio amžiaus vyrų ir moterų, ir Turinas, kurią Morvena visada laikė kuo arčiau savęs. Bet netrukus Hurino sodyba sunyko, Morvena, nors sunkiai dirbdama, gyveno skurdžiai ir būtų badavusi, jei ne pagalba, jai slapta siunčiama Hurino giminaitės Airinės, kurią vienas toks rytietis, Bro-

da, jėga pasiėmė už žmoną. Imti išmalda Morvenai buvo sunku, bet rūpindamasi Turinu ir savo dar negimusiu kūdikiu ji nesipriešino; be to, ta parama, kaip pati sakė, buvo iš jos nuosavybės. Juk tas Broda užgrobė Hurino tėviškės žemių žmones, gėrybes, gyvulius ir viską susigabeno į savo būstą. Buvo įžūlus, bet iki atsikraustymo į Hitlumą savųjų menkai gerbiamas; todėl siekė turto ir buvo pasirėngęs griebti žemes, kurių kiti jo sėbrai vengė. Vieną kartą jis sutiko Morvena, kai atėjo plėsti jos namų, tačiau pajuto didžiulę baimę. Jis pamanė, kad pažvelgė į negailestingas baltojo priešo akis, ir mirtinai persigando, kad dabar jam nutiks kažkas bloga. Tad jis nepuolė krėsti namų ir neatrado Turino, kitaip tikrojo šeimnininko paveldėtojo. gyvenimas būtų greitai nutrūkęs.

Siaudagalvius - taip jis vadino Hadoro žmones - Broda pavertė vergais ir į šiaurę nuo Hurino namų liepė statyti jam medinius rūmus. Už tvoros vergus laikė kaip gyvulių bandą tvarte, bet saugojo menkai. Kai kurie iš tų vergų dar išlaikė drąsos ir buvo pasirengę padėti Dorlomino šeimninkei, nors dėl to jiems grėsė pavojus. Todėl Morvena pasiekdavo krašto naujienos, nors tų vergų atnešamos žinios teikė mažai vilties. Airinės Broda nepadarė verge, bet pasiėmė kaip žmoną, mat tarp jo gentainių buvo mažai moterų, ir nė viena jų negalėjo nė lygintis su edainų dukterimis. Broda tikėjosi tapti to krašto valdovu ir sulaukti įpėdinio, kuris paveldėtų jo žemes.

Morvena mažai pasakojo Turinui apie tai, kas nutiko ir kas dar gali nutikti. Jis nediršo klausimais trikdyti jos tylos. Kai rytiečiai pirmą kartą pasirodė Dorlomine, jis tarė motinai:

- Kada grįš tėvas ir išmes tuos šlykščius vagis? Kodėl jis negrįžta?

- Nežinau, - atsakė Morvena. - Galbūt jis žuvo ar pateko į nelaisvę; o gal jis toli nustumtas ir kol kas negali grįžti pro šituos mus apsupusius priešus.

- Tada jis tikriausiai negyvas, - pasakė Turinas, bet motinos akivaizdoje susitvardė neverkęs, - nes jei būtų gyvas, niekas jo nesulaikytų, jis grįžtų mums padėti.

- Matyt, ir viena, ir kita yra netiesa, sūnau, - atsiliepė Morvena.

Juo toliau, juo tamsiau darėsi Morvenos širdyje, kai ji galvodavo apie sūnų Turiną, Dorlomino ir Ladroso paveldėtoją; ji nematė jokios šviesesnės vilties - Turinas, nė nespėjęs suaugti, tegalėjo tapti rytiečių vergu. Tad Morvena prisiminė pokalbį su Hurinu ir vėl mintimis atsigręžė į Doriatą. Pagaliau ji apsisprendė, jei pavyks, slapta išsiųsti Turiną ir maldauti karalių Tingolą jį priglausti. Taip ji sėdėjo svarstydamą, kaip tai padaryti, ir sieloje išgirdo Hurino balsą, sakantį jai: „Keliauk greitai! Nelauk manęs!“ Tačiau artėjo kūdikio gimimas, o laukianti kelionė turėjo būti sunki ir pavojinga; bet toliau atidėliojant viltis išsigelbėti vis mažėjo. Širdis vis apgaudinėjo Morvena, puoselėdama nepagrįstą viltį; giliai širdyje ji tikėjo, kad Hurinas nežuvęs, ir bemiegėmis naktimis vis klausydavo, bene išgirs jo žingsnius, ar nubusdavo manydama, kad kieme sužvengė jo žirgas Arochas. Be to, nors Morvena ir norėjo, kad jos sūnus pagal to meto papročius būtų auklėjamas įtėvių mēnēse, vis dėlto vykti į svečius kaip elgetai, tegu ir pas karalių, jai atrodė žeminantis dalykas. Todėl Hurino balsas ar jo prisiminimas liko nuslopinti, ir susivijo pirmoji Turino likimo sruoga.

* * *

Artėjant Raudų metų rudeniui, Morvena galų gale ryžosi, ir tuomet jau teko skubėti - kelionei tinkamas laikas buvo trumpas, bet Morvena baiminosi, kad laukiant, kol praeis žiema, Turiną gali sučiupti. Rytiečiai šniukštinėjo aplink jų kiemą ir sekė namus. Todėl ji staiga tarė Turinui:

- Tavo tėvas negrįžta. Todėl privalai keliauti ir negali delsti. Jis šito norėtų.

- Keliauti?! - sušuko Turinas. - Kur mes keliausime? Per kalnus?

- Taip, - atsakė Morvena, - per kalnus, tolyn į pietus. Ten, pietuose, galbūt yra kokios vilties. Bet, sūnau, aš nepasakiau „mes“. Tu privalai keliauti, o aš privalau pasilikti.

- Negaliu keliauti vienas! - pareiškė Turinas. - Aš tavęs nepaliksiu. Kodėl negalime keliauti kartu?

- Negaliu išvykti, - atsiliepė Morvena. - Bet tu keliausi ne vienas. Su tavimi pasiūsi Getroną, tikriausiai ir Gritnirą.

- Argi nesiūsi Labadalo?

- Ne, Sadoras luošas, - atsakė Morvena, - o kelias bus sunkus. Kadangi esi mano sūnus ir laikai dabar niūrūs, kalbėsiu be užuolankų: tame kelyje tavęs gali laukti mirtis. Metai eina į pabaigą. Tačiau jei pasiliksi, tavo likimas gali būti dar blogesnis - tapsi vergu. Jeigu subrendęs nori būti vyras, narsiai elgsiesi taip, kaip liepiu.

- Tačiau tu liksi tik su Sadoru, akluoju Ragniru ir senomis moterimis, - tarė Turinas. - Argi tėvas nesakė, kad esu Hadoro įpėdinis? Įpėdinis privalo likti Hadoro namuose ir juos ginti. Ak, kaip norėčiau dabar tebeturėti savąjį peilį!

- Įpėdinis turėtu likti, bet jam negalima, - paprieštaravo Morvena. - Tačiau vieną dieną jis gali grįžti. Nenusimink! Jei reikalai blogės, keliausiu iš paskos, jei tik galėsiu.

- Bet kaip tu mane, pasimetusį tyruose, rasi? - paklausė Turinas; staiga jo širdis neišlaikė, ir jis nesislėpdamas pravitko.

- Jeigu dejuosi, kas nors kitas tave ras pirmiau, - atsiliepė Morvena. - Žinau, kur keliausi, jei ten nuvyksi ir pasiliksi, tuomet, jei galėsiu, tave rasiu. Nes siunčiu tave į Doriatą pas karalių Tingolą. Ar nenorėtum verčiau būti karaliaus svečias negu vergas?

- Nežinau, - atsakė Turinas. - Nežinau, kas yra vergas.

- Išsiunčiu tave, kad tau nereikėtų šito sužinoti, - tarė Morvena. Tuomet pasistatė Turiną priešais save ir pažvelgė jam į akis, tarsi mėgintų iš jų išpėti kokią mįslę. - Tai sunku, Turinai, mano sūnau, - ilgai tylėjusi, pasakė ji. - Sunku ne tik tau. Esu be galo prislėgta, kad tokiu baisiu metu privalau nuspręsti, ką geriausia daryti. Tačiau elgiuosi taip, kaip manau esant teisinga; kitaip kodėl skirčiausi su tuo, kas man liko brangiausia?

Daugiau jie apie tai nebekalbėjo, Turinas liko sutrikęs ir prislėgtas. Rytą jis susirado Sadorą, kuris turėjo prikapti žabų ugniakurui, - jų turėjo mažai, nes nedrįso eiti į mišką, - tuo metu Sadoras, pasiremdamas savo lazda, stovėjo ir žiūrėjo į didingą Hurino krėslą - nebaigtą ir įgrūstą į kampa.

- Teks imtis ir jo, - pasakė Sadoras, - šiais laikais reikia rūpintis tik tuo, kas svarbiausia.

- Dar nekapok krėslu, - paprašė Turinas. - Gal jis dar grįš namo, tuomet jam bus malonu pamatyti, ką nuveikei, kol jis buvo išvykęs.

- Apgaulingos viltys pavojingesnės už baimes, - atsakė Sadoras, - žiemą jos mūsų nesušildys. - Jis perbraukė pirštais per krėslo raižinius ir atsiduso: - Veltui eikvojau laiką, - tarė, - nors tos valandos teikė malonumą. Tačiau tokie daiktai trumpaamžiai. Ir spėju, kad džiaugsmas juos gaminti yra vienintelis tikras dalykas. Dabar galėčiau gražinti tavo dovaną. v

Turinas ištiesė ranką, bet tuojau pat atitraukė.

- Vyras neatsiima dovanų, - tarė jis.

- Tačiau tai mano nuosavybė, negi negaliu jos duoti kam noriu? - paklausė Sadoras.

- Gali, - sutiko Turinas, - bet kam kitam, tik ne man. Bet kodėl norėtum ją atiduoti?

- Neturiu vilties naudoti ją vertingiems darbams, - atsiliepė Sadoras. - Ateityje Labadalaš neturės darbo, bus tik vergas.

- Kas yra vergas? - paklausė Turinas.

- Tai padaras, kadaise buvęs žmogumi, su kuriuo elgiamasi kaip su gyvuliu, - atsakė Sadoras. - Maitinamas tik tiek, kad liktų gyvas, laikomas gyvas tik tam, kad dirbtų, dirba tik bijodamas skausmo ar mirties. Tie plėšikai gali suteikti jam skausmo ar nudobti vien norėdami pasismaginti. Girdėjau, kad jie parenka kelis greitakojus ir medžiuoja juos su skalikais. Jie pasimokė iš orkų greičiau, negu mes mokėmės iš Gražiosios genties.

- Dabar geriau suprantu, kas ir kodėl, - tarė Turinas.

- Gėda, kad tau reikia suprasti tokius dalykus taip anksčiau, - atsiliepė Sadoras. Pamatęs keistą Turino veido išraišką, paklausė: - Ką dabar supranti?

- Kodėl motina mane išsiunčia, - atsakė Turinas, ir jo akys pasruvo ašaromis.

- Ak, - šūktelėjo Sadoras ir sumurmėjo sau: „Bet kodėl tik dabar?“ - Tada atsigręžė į Turiną: - Man atrodo, dėl tokių naujienų neverta lieti ašarų. Tačiau neturėtum garsiai pasakoti motinos sumanymų Labadalui ar kam kitam. Visos sienos ir tvoros šiais laikais turi ausis, ir tos ausys neauga ant gerų galvų.

- Bet man reikia su kuo nors pasikalbėti! - tarė Turinas. - Visada tau viską pasakojau. Nenoriu tavęs palikti, Labadalai. Nenoriu palikti šių namų ir motinos.

- Jeigu nepaliksi, - prakalbo Sadoras, - netrukus Hadoro gentis išnyks amžiams, turi tai suprasti. Labadalas nenori, kad tu iškeliautum, tačiau Hurino tarnas Sadoras jausis laimingesnis, kai rytiečiai nebegalės pasiekti Hurino sūnaus. Ką gi, nieko nepadarysi - turime atsisveikinti. Nejaugi nepaimsi mano peilio kaip dovanos išsiskiriant?

- Ne! - atsakė Turinas. - Keliauju pas elfus, pas Doriauto karalių, taip sako mano motina. Ten gausiu kitų tokių daiktų.* Bet negalėsiu tau, Labadalai, siūsti jokių dovanų. Būsiu toli ir visiškai vienas.

Turinas pravirko, tačiau Sadoras jam tarė:

- Kas čia dabar! Kur Hurino sūnus? Juk girdėjau jį neseniai kalbant: „Kai tik būsiu tinkamas, eisiu kariu pas elfų karalių.“

Turinas sutramdė ašaras ir pasakė:

- Labai gerai: jeigu taip kalbėjo Hurino sūnus, jis privalo laikytis žodžio ir eiti. Tačiau jei pasakau, kad darysiu viena ar kita, atėjus laikui, viskas atrodo kitaip. Dabar nenoriu taip kalbėti. Privalau būti atsargus, kad daugiau tokių dalykų nesakyčiau.

- Tikrai, taip būtų geriausia, - atsiliepė Sadoras. - Dauguma žmonių tik moko, nedaugelis mokosi. Sulaukime būsimųjų dienų. Šiai dienai jau pakaks su kaupu.

Taigi Turiną suruošė į kelionę, jis atsisveikino su motina ir slapta išvyko su dviem palydovais. Bet kai šie paragino Turiną atsigręžti ir dar kartą pažvelgti į savo tėvo namus, išsiskyrimo skausmas kirto tarsį kalaviju, ir jis sušuko:

- Morvena, Morvena, kada vėl tave pamatysiu?

Jo motina, stovinti prie namų slenksčio, išgirdo šių žodžių aidą miškingose kalvose ir taip įsitvėrė į priemenės stulpą, kad susikruvino pirštus. Tai buvo pirmasis iš Turino laukiančių sielvartų.

Turinui iškeliavus, kitų metų pradžioje Morvena pagimdė dukterį ir davė jai vardą Nienora - Rauda; tačiau jai gimus Turinas buvo jau toli. Jis žengė ilgu ir kupinu pavojų keliu, nes Morgoto galios siekė toli už jo žemių ribų. Bet jį lydėjo Getronas ir Gritniras, kurių jaunystė prabėgo Hadoro laikais; dabar jie jau buvo pagyvenę, tačiau smarkumo jiems nestigo, kraštą pažinojo puikiai, nes kadaise jiems teko daug keliauti po Beleriandą. Tad, likimo ir drąsos padedami, jie perėjo Šešėlių kalnus, nusileido į Siriono slėnį, pateko į Bretilio girią ir pagaliau pavargę ir nusikamavę pasiekė Doriato žemę. Tačiau čia pasiklydo, susipainiojo karalienės labirintuose ir sutrikę klajojo tarp medžių, nerasdami jokio tako, kol baigėsi maistas. Jau regėjo besiantinant mirtį, nes iš šiaurės slinko šalta žiema. Bet Turinui skirtas likimas nebuvo toks paprastas. Kai jie apimti nevilties gulėjo ant žemės, išgirdo aidint ragą. Toje pusėje medžiojo Belegas Didysis Lankas, nuo seno gyvenęs Dori-

ato pakraštyje ir tais laikais garsėjęs kaip didžiausias girios žinovas. Belegas išgirdo jų šūksmus ir priėjo arčiau, davė keliautojams valgyti ir gerti, sužinojo jų vardus ir iš kur atėję. Žiūrėdamas į juos, Belegas jautė nuostabą ir gailėtį. Turinas jam iš karto patiko, nes paveldėjo motinos grožį ir tėvo akis, atrodė tvirtas ir smarkus.

- Kokių reikalų vyksti pas karalių Tingolą? - paklausė Belegas berniuko.

- Noriu būti vienas iš jo kariūnų, joti prieš Morgotą ir atkeršyti už tėvą, - atsakė Turinas.

- Gal taip ir bus, kai paūgėsi, - atsiliepė Belegas. - Kol kas esi mažas, bet turi viską, kas būtina narsiam vyrui, vertam vadintis Hurino Tvirtojo sūnumi, kaip sakaisi esąs.

Visuose elfų kraštuose Hurino vardą labai gerbė. Todėl Belegas su džiaugsmu pakvietė keliauninkus eiti su juo, ir jie atvyko į tą būstą, kur Belegas tuo metu gyveno drauge su kitais medžiotojais. Visi trys ten apsigyveno, o į Menegroto išėjo pasiuntinys. Kai atėjo žinia, kad Tingolas ir Melianė priims Hurino sūnų ir jo palydovus, Belegas niekam nežinomais keliais nuvedė juos į Slaptąją karalystę.

Taip Turinas išvydo didįjį tiltą per Esgalduiną ir žengė pro Tingolo rūmų vartus. Nustebęs vaikas žvelgė į Menegroto grožį, kurio iki tol neregėjo joks mirtingasis, išskyrus Bereną. Tada, jiems stojus prieš Tingolą ir Melianę, Getronas išdėstė Morvenos prašymą; Tingolas išklauė maloningai ir pasisodino Turiną ant kelių, taip pagerbdamas galingiausiąjį iš žmonių Huriną ir jo giminaitį Bereną. Visi aplinkui, šitai matydami, labai stebėjosi, nes tai buvo ženklas, kad Tingolas įsūnijo Turiną; tais laikais karaliai taip nedarydavo, juo labiau elfų valdovai žmonėms. Tingolas tarė Turinui:

- Hurino sūnau, tebūnie čia tavo namai; ir visą gyvenimą laikysiu tave sūnumi, nors ir esi žmogus. Teiksime tau išminties daugiau, nei dera mirtingam žmogui, tavo rankos laikys elfų ginklus. Galbūt ateis diena, kai atgausi savo tėvo žemes Hitlume, tačiau dabar su visa meile gyvenki čia.

Taip prasidėjo Turino viešnagė Doriato. Kurį laiką su juo pasiliko ir palydovai Getronas su Gritniru, nors jie troško grįžti pas šeimininkę į Dorlominą. Vėliau Gritnirą priveikė amžius ir ligos, tad jis pasiliko prie Turino iki mirties; bet Getronas išvyko, Tingolas pasiuntė su juo palydą, kad vestų ir saugotų. Ta palyda turėjo persakyti Morvenai Tingolo žodžius. Pagaliau jie pasiekė Hurino namus; Morvena išgirdo, kad Turinas su pagarba priimtas Tingolo menėse, ir jos sielvartas palengvėjo. Be to, elfai atgabeno brangių dovanų nuo Melianės ir perdavė jos prašymą keliauti į Doriatą su Tingolo elfais. Melianė buvo išmintinga ir išvalgi: šitaip ji tikėjosi išvengti Morgoto mintyse jau parengtos piktadarybės. Tačiau Morvena nenorėjo palikti namų, jos širdis tebebuvo nepasikeitusi ir išdidi; juo labiau kad ant rankų laikė Nienorą, dar žindomą kūdikį. Todėl padėkojusi ji išleido Doriato elfus atgal, dar, slėpdama savo skurdą, įdėjo jiems dovanų paskutinius kelis jai likusius aukso daiktelius. Ir liepė nunešti Tingolui Hadoro šalną. Turinas vis laukė grįžtant Tingolo pasiuntinių; pamatęs juos parkeliaujant vienus, jis pabėgo į mišką ir ilgai raudėjo, nes žinojo apie Melianės raginimą ir tikėjosi, kad Morvena atvyks. Tai buvo antrasis Turino sielvartas. Pasiuntiniai išdėstė Morvenos atsakymą, ir Melianę persmelkė gailestis

suvokus, ką mąstė Morvena. Melianė pamatė, kad dvasios akimis regimą likimą ne taip lengva nukreipti į šalį.

Hadoro šalimą padavė Tingolui. Tas šalimas buvo iš pilkojo plieno, puoštas auksu, ant jo išraižytos švytėjo pergalės runos. Jame slypėjo galia, sauganti kiekvieną, kas jį nešioja, nuo žaizdų ir mirties, nes į tą šalimą kirtęs kalavijas lūždavo, o pataikiusi strėlė atsokdavo. Nukalė jį Telcharas, kalvis iš Nogrodo, jo menas garsėjo plačiai. Šalimas turėjo antveidį (panašius savo kalvėse naudojo nykštukai, kad apsaugotų akis), tad visų, kas išvysdavo jį užsidėjusį karį, širdis užplūsdavo baimė; tuo tarpu patį karį šalimas saugojo nuo ugnies ir smūgio. Auksuotas drakonas Glaurungas puošė šalimą, mat jį darė netrukus, kai drakonas buvo pirmą kartą ištrūkęs pro Morgoto vartus. Hadoras, po jo ir Galdoras dažnai eidavo užsidėję tą šalimą į karą, ir atsi-gaudavo Hitlumo karių dvasia, pamačius jį iškilusį mūšio lauke aukštai virš visų, ir jie šaukdavo: „Kur kas vertesnis Dorlomino Drakonas negu Angbando aukso kirminas!“ Bet Hurinas to šalimo dėvėti nemėgo ir šiaip neimdavo jo į mūšį sakydamas: „Į priešus verčiau žvelgsiu savo tikroju veidu.“ Vis dėlto šalimą jis laikė vienu brangiausių daiktų, jo giminėje perduodamų iš kartos į kartą.

Menegrote Tingolas turėjo didžiules ginklines, pilnas puikių ginklų: plieniniai šarvai, nukalti kaip žuvies žvynai ir tviskantys lyg vanduo mėnesienoje; kirviai ir kalavijai, skydai ir šalmai, gaminti paties Telcharo ar jo mokytojo, senojo Gamilio Zirako, o gal dar išmanesnių elfų kalvių. Kai kuriuos daiktus Tingolas gavo dovanų, jie buvo iš Valinoro, tobulai kaldinti Feanoro, už kurį geresnio meistro nebuvo jokiais amžiais. Tačiau Tingolas priėmė Hadoro šalimą, tarsi jo paties atsargos būtų menkos, ir pagarbiai

kalbėjo: „Išdidi buvo galva, nešiojusi šį Hurino protėvių šalną.“

Tada jam atėjo į galvą mintis, jis pasikvietė Turiną ir pasakė, kad Morvena atsiuntė savo sūnui nuostabų dalyką - jo protėvių palikimą.

- Tad imk Šiaurės Drakono galvą, - tarė jis, - ir kai ateis laikas, dėvėk deramai.

Bet Turinas dar buvo per jaunas, kad pakeltų šalną, ir juo nesidžiaugė, nes jo širdį kamavo sielvartas.

V SKYRIUS

TURINAS DORiate

Turino vaikystės metai bėgo Doriato karalystėje, prižiūrint Melianei, nors Turinas ją sutikdavo retai. Miške gyveno tokia mergina, vardu Nelasė; Melianės paraginta, ji eidavo paskui Turiną, kai šis klaidžiodavo girioje, dažnai jį ten sutikdavo tartum atsitiktinai. Vėliau jie drauge žaisdavo ar vaikštinėdavo laikydamiesi už rankų. Turinas sparčiai augo, o Nelasė toliau atrodė tik savo elfiško amžiaus mergina; tokia liko ir širdyje. Iš Nelasės Turinas daug sužinojo apie Doriato laukų ir miškų gyvenimą, ji išmokė senovėje vartotos sindarinų kalbos, malonesnės, kilnesnės ir turtingesnės gražių žodžių. Tada Turinas buvo neilgam laikui nugiedrėjęs, bet netrukus šešėlis vėl užgulė, ir ta draugystė praėjo tarsi pavasario rytas. Nelasė neidavo į Menegrotą ir net vengė žengti po akmeniniais skliautais. Turinas išaugo iš berniuko amžiaus, vis daugiau galvodavo apie vyrų

žygius, tad vis rečiau matydavosi su Nelase, kol pagaliau apskritai liovėsi pas ją vaikščiojęs. Tačiau ji vis vien stebėjo Turiną, nors ir likdama nematoma.

Devynierius metus gyveno Turinas Menegroto menėse. Jo širdis ir mintys nuolat grįždavo prie savosios genties; jį paguosdavo retkarčiais iš ten ateinančios žinios. Tingolas siūsdavo pasiuntinius pas Morvena kaip įmanydamas dažniau, ir ji perduodavo vieną kitą žodį sūnui. Tad Turinas sužinojo, kad Morvenos vargai palengvėjo, kad jo sesuo Nienora auga labai graži, tikra gėlė pilkojoje šiaurėje. Augo ir Turinas - tapo aukštesnis už daugumą žmonių ir už daugelį Doriato elfų, jėga ir išverme garsėjo Tingolo žemėje. Per tuos metus Turinas išgirdo daug išminties, noriai klausėsi pasakojimų apie senovę ir didžius tų laikų žygius; jis tapo mažakalbis, nuolat susimąstęs. Dažnai į Menegrotą atvykdavo Belegas Didysis Lankas ir, išsivedęs į laukus, mokydavo apdoroti medį, šaudyti iš lanko ir elgtis su kalaviju (tai jam patikdavo labiausiai). Amatai Turinui sekdavosi prasčiau, jam sunkiai pavykdavo suvaldyti savo jėgą, dažnai kokiu vienu staigiu ir nevykusi judesiu sugadindavo ką padaręs. Kituose reikaluose sėkmė taip pat nebuvo palanki, tad neretai jo sumanymai nueidavo niekais, jam nepavykdavo pasiekti to, ko trokšdavo. Draugų įgydavo nelengvai, nes neatrodė linksmas, nusijuokdavo tik retkarčiais. Tad Turino jaunystę gožė šešėlis. Tačiau tie, kurie jį gerai pažinojo - mylėjo ir vertino, be to, jį gerbė kaip karaliaus įsūnį.

Vis dėlto Doriato gyveno vienas, viso šito Turinui pavydėjęs, ir, Turinui bręstant, tas pavydas vis stiprėjo. Jis buvo vardu Sairosas, pasipūtęs, išdidžiai besielgiantis su tais, kuriuos laikė už save menkesniais pagal padėtį ar

vertę. Sairosas draugavo su dainiumi Daironu, nes ir pats neblogai dainuodavo. Jis nemėgo žmonių, o labiausiai - visų Bereno Vienarankio giminių. „Argi ne keista, - sakydavo Sairosas, - kad šį kraštą atveriamo dar vienam iš tos nelaimingos padermės? Ar anas dar mažai pridarė žalos Doriato?“ Todėl jis šnairuodavo į Turiną ir visa, ką jis darė, kiek įmanydamas peikė jo darbus. Tačiau kalbėdavo klastingai, atvirai piktumo nerodydamas. Jeigu susidurdavo su Turinu vienu du, kalbėdavo iš aukšto, neslėpdamas paniekos. Turiną tai labai erzindavo, bet ilgainiui jis išmoko į piktus žodžius atsakyti tyla, nes Sairosas užėmė aukštą padėtį Doriato tautoje ir buvo karaliaus patarėjas. Tačiau Turino tylėjimas Sairosui nepatikdavo lygiai taip, kaip ir žodžiai.

Tais metais, kai Turinui suėjo septyniolika, jį vėl apniko sielvartas. Tuo metu ilgai nebuvo jokių žinių iš namų. Morgoto galia kasmet vis augo, jo šešėlis jau užklojo visą Hitlumą. Be abejo, Morgotas žinojo apie Hurino šeimos ir genties reikalus, bet kol kas, turėdamas savų užmačių, jų nekliudė. Dabar, siekdamas pagaliau įgyvendinti savo sumanymą, įsakė akylai stebėti visas Šešėlių kalnų perėjas, kad niekas iš Hitlumo neišeitų ir iš kitur į jį nepatektų, nebent įveikdamas mirtinus pavojus; aplink Narogo ir Teiglino ištakas, prie aukštutinio Siriono - visur zujo orkai. Tad kartą Tingolo pasiuntiniai negrįžo; daugiau karalius jų nebesiuntė. Jis visada nenoriai leisdavo bent vienam gentainiui nutolti nuo saugomų krašto sienų, tad pavojingu keliu siųsdamas pasiuntinius pas Morveną į Dorlominą parodė didžiausią palankumą Hurinui ir jo giminei.

Dabar Turinas vaikščiojo prislėgta širdimi, nežinodamas, kokia gresia piktadarystė, ir baimindamasis, kad bausis likimas ištiko Morvena ir Nienorą. Daugelį dienų jis sėdėjo tylus, mąstydamas apie Hadoro genties ir šiaurės žmonių žlugimą. Paskui pakilo ir nuėjo ieškoti Tingolo; rado jį besėdintį su Melianė po Hirilornu - didžiuoju Menegroto bukmedžiu.

Tingolas nustebeęs pažiūrėjo į Turiną, nes vietoj įsūnio priešais išvydo aukštą žmogų, svetimšalį, tamsių plaukų, balto veido, rūstų ir išdidų, žvelgiantį į jį giliomis akimis; priėjęs Turinas tylėjo.

- Ko pageidauji, įsūni? - paklausė Tingolas, nujausdamas, kad prašymas bus ne dėl kokio menkniekio.*

- Šarvų, kalavijo ir skydo pagal mano stotą, valdove, - atsakė Turinas. - Be to, tau leidus, dabar atsiimčiau savo protėvių Drakono šalną.

- Visa šitai gausi, - tarė Tingolas. - Bet kodėl tau reikia tokių ginklų?

- Reikia, kaip ir kiekvienam vyrui, - atsiliepė Turinas, - ir kaip sūnui, privalančiam galvoti apie savo šeimą. Ir dar man reikia drąsiai ginklų valdančių draugų.

- Skirsiu tau vietą tarp kalavijo riterių, nes tavo ginklas visuomet bus kalavijas, - pasakė Tingolas. - Su jais, jei toks tavo noras, galėsi išmėginti kario gyvenimą pasienyje.

- Mano širdis veržiasi toliau, negu siekia Doriato ribos, - tarė Turinas. - Trokštu verčiau pulti mūsų priešą negu gintis.

- Tada turi eiti vienas, - nesutiko Tingolas. - Turinai, Hurino sūnau, kiek mano tautos karių leisti į karą su Angbandu, sprendžiu pats, pasiremdamas sava išmintimi. Jo-

kių ginkluotų būrių šiuo metu iš Doriato nesiūsiu; nesiūsiu ir ateityje, kiek ją pajėgiu dabar numatyti.

- Tačiau tu gali eiti kada panorėjęs, Morvenos sūnau, - prabilo Melianė. - Melianės Juosta nestabdo tų, kas įžengė mums leidus.

- Galbūt tave sulaikytų išmintingas patarimas, - pratarė Tingolas.

- Ką man patartum, valdove? - paklausė Turinas.

- Atrodai gražiai nuaugęs, iš tiesų ūgiujau lenki daugelį, - atsakė Tingolas. - Bet dar netapai subrendusiu vyru, taip dar bus. Kol šito sulauksi, privalai būti kantrus, mėginti ir lavinti savo jėgą. Tuomet galbūt galėsi prisiminti savo giminę; bet maža tėra vilties, kad vienas žmogus galėtų daugiau pasiekti kovoje su Juoduoju Valdovu negu padėdamas elfų karaliams gintis, kad ir kaip ilgai tokia gyvenba tęstųsi.

- Mano gentainis Berenas padarė daugiau, - įsiterpė Turinas.

- Berenas ir Lučiena, - atsiliepė Melianė. - Tačiau elgiesi labai jau drąsiai, šitaip kalbėdamas su Lučienos tėvu. Matyt, kad tavo lemtis nesieks taip aukštai, Turinai, Morvenos sūnau, nors matau tavyje didingumo, ir tavo likimas susipynęs su elfų tautos likimu, kad ir ką - gera ar bloga - jis atneštų. Saugokis, kad tai nebūtų bloga. - Patylėjusi Melianė kalbėjo toliau: - Dabar eik, išūni, ir priimk karaliaus patarimą. Taip bus tikrai išmintingiau negu laikytis savo sumanymo. Bet nesitikiu, kad subrendęs ilgai gyvensi su mumis Doriatoje. Jei ateityje prisiminsi Melianės žodžius, tau tai išeis į gera: saugokis ir savo širdies kaitros, ir jos šalčio; ir siek, jei tik gali, kantrybės.

Turinas jiems abiem nusilenkė ir pasitraukė. Netrukus jis užsidėjo Drakono šalną, apsiginklavo ir iškeliavo į pasienį šiaurėje, ten prisidėjo prie elfų karių, kurie be paliovos kariavo su orkais ir visais Morgoto tarnais ir padarais. Taigi, vos išaugęs iš berniuko, Turinas įrodė savo jėgą ir narsą. Atmindamas savo šeimos skriaudas, visuose žygiuose verždavosi pirmas, nieko nepaisydamas. Patyrė daug žaizdų nuo orkų iečių, strėlių ar lenktųjų ašmenų.

Tačiau likimas saugojo jį nuo mirties; ir per girias, toli už Doriato sienų, pasklido žinia, kad vėl pasirodė Dorlominio Drakono Šalmas. Daugelis stebėdamiesi sakė: „Nėjau galėtų kokio žmogaus dvasia grįžti po mirties; o gal Hitlumo Hurinas tikrai išsivadavo iš Pragaros požemių?“

Tarp Tingolo pasienio saugotojų tik vienas tuo metu buvo ginklu pranašesnis už Turiną - tai Belegas Didysis Lankas. Belegas ir Turinas greta stėjo prieš kiekvieną pavojų ir drauge toli ir plačiai klajojo po laukines girias.

Taip praslinko treji metai, per tą laiką Turinas retai pasirodydavo Tingolo menėse. Jis nebesirūpino savo išvaizda nei drabužiais, vaikščiojo susivėlusiais plaukais, jo šarvus dengė pilkas lietaus ir vėjo išblukintas apsiaustas. Kai Turinas jau buvo dvidešimties metų, trečią vasarą nuo išvykimo iš karaliaus dvaro, atsitiko taip, kad jis troško pailsėti ir surasti kalvį, kuris pataisytų ginkluotę, todėl atkeliavo niekieno nepastebėtas į Menegrotą ir vieną vakarą įžengė į menę. Tingolo ten nebuvo - jis su Melianė buvo išvykęs į gaivius miškus; kartais mėgdavo taip daryti per patį vasaros karštį. Daug nesvarstydamas Turinas atsisėdo, nes buvo kelionės išvargintas ir pasinėręs į savo mintis; ir

pasitaikė, kad jis įsitaisė prie krašto vyresniųjų stalo, toje vietoje, kur paprastai sėdėdavo Sairosas. Sis, atėjęs vėliau, iširdo, nes buvo tikras, kad Turinas šitaip pasielgė iš pasipūtimo, stengdamasis jam įgelti. Sairoso įniršį pakurstė ir tai, kad prie stalo sėdintieji nepasipiktino Turinu ir priėmė kaip vertą vietos šalia jų.

Tad ir Sairosas kurį laiką apsimetė, kad yra tokios pat nuomonės, ir atsisėdo kitur - tiesiai priešais Turiną, kitoje stalo pusėje.

- Retai suteikia mums pasienių sargas malonumą būti jo draugijoje, - tarė jis, - ir su džiaugsmu keičiu savo įprastą vietą į galimybę su juo pakalbėti.

Bet Turinas, išitraukęs į pokalbį su Mablungu Medžiokliu, neatsistojo ir tik trumpai tarstelėjo: „Dėkoju tau/“

Tuomet Sairosas apipylė jį klausimais apie naujienas pasieniuose, apie jo žygius tyruose. Nors Sairoso žodžiai atrodė nuoširdūs, balse aiškiai skambėjo pašaipą. Turinui tai netrukus įkyrėjo; apsidairęs jis suvokė, kokia karti yra tremtis. Nepaisant elfų salėse karaliaujančios šviesos ir juoko, Turino mintys kryo prie Belego ir jų gyvenimo girioje, paskui ir dar toliau - prie Morvenos Dorlomine, jo tėvo namuose. Kamuojamas tokių sunkių minčių, Turinas suraukė kaktą ir neatsakė Sairosui. Pamanęs, kad rūsti veido išraiška skirta jam, Sairosas jau nebesuvaldė pykčio; išsitraukęs aukso šukas, metė jas ant stalo priešais Turiną ir sušuko:

- Aišku, Hitlumo žmogau, atėjai prie šio stalo skubėdamas, todėl galima atleisti už tavo skarmalus. Bet nebūtina vaikščioti tokia susivėlusią lyg koks aviečių brūzgynas galva. Ir gal tuomet, kai niekas nedengs ausų, labiau kreipsi dėmesį į tai, kas tau sakoma.

Turinas nieko neatsakė, tik pažvelgė į Sairosą, ir jo tamsios akys grėsmingai žybtelėjo. Bet Sairosas, nepaisydamas įspėjimo, atsakė niekinamu žvilgsniu ir garsiai, kad visi girdėtų, pareiškė:

- Jei Hitlumo žmonės tokie laukiniai ir gauruoti, tai kokios tame krašte moterys? Ar jos laksto kaip elniai, dangstydamosi tik savo plaukais?

Turinas stvėrė taurę ir paleido Sairosui į veidą, šis skaudžiai griuvo atbulas. Turinas išsitraukė kardą ir buvo bepuolęs, bet Mablungas jį sutramdė. Sairosas atsistojęs spjovė krauju ant stalo ir, sulaužytu žandikauliu stengdamasis kalbėti kuo aiškiau, pasakė:

- Ar dar ilgai teiksime prieglaudą šitam gauruočiu? Kas čia valdovas? Karaliaus įstatymas negailestingas tiems, kurie rūmuose žaloja jo didžiūnus; o tų, kurie išsitraukia ginklą, laukia tik atskalūno likimas. Už rūmų sienų galėčiau tau atsikirsti, gauruoti!

Išvydęs kraują ant stalo, Turinas tučtuojau nurimo; nusipurtes Mablungo rankas ir netaręs nė žodžio, jis išėjo iš menės.

Mablungas tarė Sairosui:

- Kas šįvakar tave kankina? Už šitą barnį laikau kaltu tave; gali būti, kad karaliaus įstatymas nuspręs, jog sulaužytas žandikaulis yra teisėtas atlygis už tavo patyčias.

- Jeigu tas jauniklis patyrė skriaudą, tegu pateikia ją karaliaus nuosprendžiui, - atkirto Sairosas. - Tačiau dėl jokios panašios priežasties negalima atleisti už ištrauktą kardą. Jeigu lauke, išėjus iš rūmų, tas gauruotis kibs prie manęs, aš jį užmušiu.

- Kad tik neatsitiktų priešingai, - atsiliepė Mablungas. - Bet jei kuris iš jūsų čia žūtų, tai bus piktadarystė,

labiau deranti Angbandui negu Doriatui, ir iš jos kils dar daugiau blogio. Iš tiesų jaučiu, kad šįvakar mus palytėjo kažkoks šešėlis iš šiaurės. Pasirūpink, Sairosai, kad per savo pasipūtimą netaptum Morgoto valios vykdytoju, ir atmink esąs iš eldarų.

- Nepamirštu šito, - atkirto Sairosas, bet savo įniršio nenuslopino, ir jo pyktis, skatinamas sužeidimo, per visą naktį augo.

Rytą jis patykojo Turino, kai šis anksti išsiruošė iš Menegroto, ketindamas grįžti į pasienį. Kai Turinas buvo dar netoli tenuėjęs, jam už nugaros iššoko Sairosas su ištrauktu kardu ir skydu ant rankos. Bet Turiną gyvenimas tyruose įpratino būti atsargų, ir jis akies kraštu pastebėjo puolantį Sairosą; šoktelėjęs į šalį, jis greitai atsigręžė į priešą.

- Morvena! - riktelėjo jis. - Dabar patyčininkui atsirūgs pajuoka!

Ir jis perskėlė Sairoso skydą. Tuomet abu puolė kautis staigiais smūgiais. Tačiau Turinas, ilgai lavinęsis sunkioje mokykloje, buvo tapęs toks pat vikrus kaip bet kuris elfas, tik stipresnis. Jis greitai paėmė viršų, sužeidė Sairosą į ranką, kuria jis laikė kalaviją, tad Sairosas atsidūrė jo malonėje. Turinas užmynė kalaviją, iškritusį Sairosui.

- Sairosai, - tarė jis, - tau teks ilgai bėgti; drabužiai tik kliudys, tai gal pakaks vien plaukų.

Staigiai pargriovęs jį ant žemės, Turinas nuplėšė Sairosui drabužius, šis pajuto didžiulę Turino rankų jėgą ir persigando. Bet Turinas leido jam atsikelti ir suriko:

- Bėk, tu, kuris tyčiojiesi iš moterų, bėk! Bėk! Ir jei neskusi greitai kaip elnias, badysiu tave į nugarą.

Ir bakstelėjo kalavijo galu Sairosui į užpakalį. Sis spruko į mišką, iš baimės klaikiai rėkdamas ir šaukdamasis pa-

galbos, tačiau Turinas lėkė paskui jį it skalikas. Kad ir kaip Sairosas bėgo, kad ir kaip staigiai mesdavosi į šalį, kalavijas vis tebebuvo už nugaros ir varė pirmyn.

Aidint Sairoso klyksmams tuoj sulėkė minia, visi mėgino sekti iš paskos, bet tik patys greičiausiai spėjo kartu su bėgikais. Pirmasis buvo Mablungas, jį slėgė rūpestis - nors patyčios jam atrodė didelė negerovė, bet „pyktis, nubudęs rytą, tampa Morgoto linksmybe vakare“, be to, savavališkai, be svarstymo teisme, žeminti ką nors iš elfų buvo laikoma didele blogybe. Tuo metu niekas nežinojo, kad Sairosas pirmas užpuolė Turiną ir būtų jį nužudęs.

- Stok, stok, Turinai! - sušuko Mablungas. - Tai orkų vertas darbas miškuose!

- Orkų darbas buvo pirma, čia tik orkų žaidimas, - atsisaukė Turinas.

Jis jau ketino paleisti Sairosą, bet, išgirdęs Mablungą, suriko ir vėl šoko paskui savo auką; Sairosas, jau netekęs vilties sulaukti pagalbos ir manydamas, kad mirtis netoli, lėkė kaip pamišęs, bet staiga atsidūrė prie prarajos krašto; apačioje, giliame siaurame uolos plyšyje, tekėjo upokšnis, maitinantis Esgalduino upę. Jį peršokti galėjo tik elnias. Apimtas siaubo, šoko ir Sairosas. Tačiau nuslydo nuo kito krašto, rėkdamas aukštielninkas krito žemyn ir ištiško į didžiulį akmenį vandenyje. Taip jis baigė savo gyvenimą Doriate; ir Mandosas kamuos jį ilgai.

Turinas pažvelgė į jo kūną, gulintį sraunumoje, ir pagalvojo: „Nelaimingas kvailys! Nuo čia būčiau leidęs jam grįžti į Menegrotą. Dabar užkrovė man nepelnytą kaltę.“ Atsigręžęs niūriai pažiūrėjo į Mablungą ir kitus, jau atbėgusius ir sustojusius prie prarajos. Patylėjęs Mablungas niūriai tarė:

- Deja! Bet dabar grįžk su mumis, Turinai, nes apie šiuos darbus turi spręsti karalius.

Bet Turinas atsakė:

- Jeigu karalius būtų teisingas, jis mane išteisintų. Tačiau ar tasai nebuvo vienas jo patarėjų? Kam teisingas karalius rinktųsi piktaširdį sau į draugus? Atsisakau jo įstatymo ir jo teismo.

- Tavo žodžiai per daug išdidūs, - pasipiktino Mablungas, nors jam ir buvo gaila jaunuolio. - Pasitelk išmintį! Kitaip tapsi atskalūnu. Įsakau tau grįžti su manimi kaip su draugu. Yra ir kitų liudytojų. Kai karalius sužinos tiesą, gali tikėtis jo atleidimo.

Bet Turinui jau buvo įgrisę elfų rūmai ir jis baiminosi, kad jo nelaikytų uždare kaip kalinio. Jis išrėžė Mablungui:

- Atmetu tavo įsakymą. Už nieką neprašysiu karaliaus Tingolo atleidimo; ir dabar keliausiu ten, kur jo nuosprendis manęs neras. Tegali rinktis tik viena iš dviejų: leisti man eiti arba nužudyti mane, jeigu tai atitinka tavo įstatymą. Nes jūsų per mažai, kad paimtumėte mane gyvą.

Jo akys liepsnojo, ir visi suprato, kad tai tiesa, todėl leido jam pasitraukti.

- Gana vienos mirties, - pasakė Mablungas.

- Netroškau jos, bet ir neliūdžiu, - atsiliepė Turinas. - Tegu Mandosas teisia jį teisingai; ir jei jis kada grįš į gyvųjų žemes, tegu būna išmintingesnis. Būk sveikas!

- Būk laisvas, - tarė Mablungas, - nes pats taip nori. Išstarti „sveikas“ būtų beprasmiška, jei jau ketini šitaip gyventi. Virš tavęs kybo šešėlis. Kai vėl susitiksime, tenebūna jis tamsesnis.

Turinas nieko neatsakė, bet paliko juos ir skubiai nuėjo, ir niekas nežinojo kur.

* * *

Pasakojama, kad kai Turinas negrižo į šiaurinę Doriato pasienį ir apie jį nebuvo jokių žinių, Belegas Didysis Lankas pats atvyko į Menegrotą jo ieškoti. Sunkia širdimi išklause jis naujienas apie Turino žygius ir pabėgimą. Netrukus į rūmus parkeliavo ir Tingolas su Melianė, nes vasara jauėjo į pabaigą. Išgirdęs pasakojimą apie tai, kas nutiko, karalius tarė:

- Tai labai liūdna byla, turiu ją gerai išnagrinėti. Nors mano patarėjas Sairosas nužudytas, o įsūnis Turinas pabėgo, rytoj sėsiu į teismo sostą, dar kartą derama tvarka viską išklausysiu ir tik tuomet paskelbsiu nuosprendį.

Kitą dieną karalius atėjo į teismo menę, aplink jo sostą susirinko visi Doriato vadai ir vyresnieji. Buvo išklausyti visi liudytojai, iš jų daugiausia ir aiškiausiai kalbėjo Mablungas. Kai jis pasakojo apie kivirčą prie stalo, karaliui pasirodė, kad Mablungo širdis linksta prie Turino.

- Ar kalbi kaip Turino, Hurino sūnaus, draugas? - paklausė Tingolas.

- Buvau jo draugas, tačiau tiesą myliu labiau ir seniau, - atsakė Mablungas. - Išklausyk mane iki galo, valdove!

Kai viskas buvo papasakota, net ir Turino atsisveikinant ištarti žodžiai, Tingolas atsiduso. Apžvelgė sėdinčiuosius priešais ir tarė:

- Deja! Jūsų veiduose regiu šešėlį. Kaip jis prasibrovė į mano valdas? Čia kišasi piktoji jėga. Sairosą laikiau išmintingu ir ištikimu, bet jei dabar būtų gyvas, patirtų mano pyktį, nes jo patyčios buvo piktadarystė ir jį laikau kaltu dėl to, kas nutiko rūmuose. Už tai Turinui atleidžiu. Tačiau negaliu pro pirštus žiūrėti į jo vėlesnius poelgius, kai

rūstybė jau turėjo būti ataušusį. Sairoso žeminimas ir vaikymas iki mirties - tai daugiau negu įžeidimas. Tai rodo kietą ir išdidžią širdį. - Valandėlę Tingolas sėdėjo susimąstęs, paskui liūdnai prabilo: - Turinas yra nedėkingas įsūnis ir, tiesą sakant, pagal savo padėtį per daug išdidus. Kaip galiu globoti tą, kuris niekina mane ir mano įstatymą, ar atleisti tam, kuris neatgailauja? Toks turėtų būti mano nuosprendis. Išvarysiu Turiną iš Doriato. Jeigu mėgins atvykti, turės stoti prieš mane ir bus teisiamas. Ir kol nepuls man prie kojų, maldaudamas atleidimo, jis man nebe sūnus. Jei kas nors iš čia esančiųjų mano, kad tai neteisinga, tegu kalba!

Salėje stėjo tylą, ir Tingolas pakėlė ranką, rengdamasis paskelbti nuosprendį. Tačiau tą akimirką į salę paskubomis įlėkė Belegas ir sušuko:

- Valdove, ar dar galiu kalbėti?

- Atvykai vėlai, - tarė Tingolas. - Ar nebuvai kviestas drauge su kitais?

- Tai.ti.esa, valdove, - atsakė Belegas, - tačiau sugaišau kai ko ieškodamas. Dabar pagaliau atvedžiau liudytoją, kurį būtina išklausti, kol dar nenuskambėjo tavo nuosprendis.

- Visi turėję ką pasakyti buvo sušaukti, - pasakė karalius. - Ką jis dabar gali papasakoti svaresnio negu tie, kuriuos jau išklausiau?

- Spręsi pats, kai išgirsi, - atsiliepė Belegas. - Suteik man šitą malonę, jei kada buvau jos nusipelnęs.

- Sutinku, tu jos vertas, - tarė Tingolas.

Belegas išėjo ir už rankos atsivedė Nelasę, miške gyvenančią merginą, kuri niekada neidavo į Menegrotą; ji buvo išsigandusi ir didingos, kolonomis puoštą salės su

akmens skliautu, ir gausybės į ją sužiurusių akių. Tingolas paragino ją kalbėti, ir ji pasakė:

- Valdove, aš tupėjau medyje... - Čia jos balsas iš baimės ir įtampos regint karalių užsikirto ir ji nutilo.

Karalius nusišypsojo ir tarė:

- Ir kiti yra taip darę, bet nematė reikalo man apie tai pasakoti.

- Taip, ir kiti, - vėl prakalbo mergina, padrąsinta karaliaus šypsniu. - Net ir Lučiena! Ir apie ją galvojau tą rytą, ir apie žmogų Bereną.

Tingolas nieko neatsakė; jis nebesišypsojo, tik laukė, kada Nelasė vėl prašneks.

- Turinas man atrodė panašus į Bereną, - pagaliau pratarė ji. - Man sakė, kad jie iš vienos giminės; kai kas išvelgia tą giminystę, jei įdėmiai žiūri.

Tingolas neteko kantrybės.

- Gal ir taip, - tarė jis, - tačiau Turinas, Hurino sūnus, dingo mane paniekinęs, ir tu jo daugiau nepamatysi, tad ir giminystės neišsiaiškinsi. Dabar skelbsiu savo nuosprendį.

- Karaliau valdove! - sukliko mergina. - Palauk truputėlį, leisk man kalbėti. Tupėjau medyje norėdama pažiūrėti į iškeliaujantį Turiną. Ir pamačiau, kaip iš miško išeina Sairosas su kalaviju ir skydu ir iš pasalų šoka ant Turino.

Per salę nuvilnijo murmesys. Karalius pakėlė ranką sakdamas:

- Mano ausis iš tavęs girdi rimtesnių žinių, negu tikėjaisi. Dabar gerai apmąstyk visa, ką sakai, nes šioje salėje sprendžiami likimai.

- Taip man sakė ir Belegas, - atsakė mergina, - ir drįsau čionai ateiti ne tik tam, kad išgelbėčiau Turiną nuo neteisingo nuosprendžio. Jis smarkus, bet gailėstingas. Jie ko-

vėsi, valdove, tuodu kovėsi, kol Turinas išmušė Sairosui ir skydą, ir kalaviją, tačiau jis jo nenužudė. Todėl netikiu, kad jis troško jo mirties. Sairosui teko patirti gėdą, bet to pažeminimo jis nusipelnė.

- Tai sprėsiu aš, - tarė Tingolas, - tačiau tai, ką pasakei, lems mano sprendimą.

Tada jis smulkiai išklausinėjo Nelasę ir pagaliau atsi-
grėžė į Mablungą tardamas:

- Stebiuosi, kad Turinas tau apie tai nieko nepasakė.

- Tikrai nepasakė, - atsiliepė Mablungas, - nes būčiau apie tai papasakojęs. Ir išsiskirdamas su juo būčiau kitaip kalbėjęs.

- Kitoks dabar bus ir mano nuosprendis, - tarė Tingolas. - Klausykite visi! Čia nustatytą Turino kaltę atleidžiu, nes laikau jį buvus įžeistą ir sukurstytą. Kadangi iš tiesų, kaip jis sakė, šitaip elgėsi vienas mano patarėjų, Turinui nereikės prašyti šito atleidimo. Atleidimą aš jam nusiūsiu pats, kad ir kur jis būtų. Ir pakviesiu su visa garbe grįžti į šiuos rūmus.

Kai nuskambėjo nuosprendis, Nelasė staiga pravirko.

- Kur dabar jį rasi? - kalbėjo ji. - Jis paliko mūsų kraštą, o pasaulis platus.

- Jis bus surastas, - tarė Tingolas.

Karalius atsistojo. Belegas išvedė Nelasę iš Menegroto ir pasakė jai:

- Neverk. Jeigu Turinas gyvas ir klajoja tolimose žemėse, aš jį rasiu, nors visiems kitiems ir nepavyktų.

Kitą dieną Belegas stojo prieš Tingolą ir Melianę, ir karalius jam tarė:

- Patark man, Belegai, nes esu nuliūdęs. Priėmiau Hurino sūnų kaip savą, ir toks jis turėtų likti, nebent pats Hu-

rinas sugrižtų iš šešėlių ir pareikštų savo teisę. Negalėčiau prieštarauti, kad Turinas buvo be kaltės išvarytas į tyrus, ir su džiaugsmu priimčiau jį atgalios, nes tikrai jį mylėjau.

- Valdove, suteik man leidimą, - atsakė Belegas, - ir, jei pajėgsiu, tavo vardu atitaisysiu šią skriaudą. Toks tikras vyriškumas, kurį jame regėjau, negali tyruose dingti be pėdsako. Doriatui jo reikia, ir reikės vis labiau. Aš irgi jį myliu.

Tada Tingolas tarė Belegui:

- Dabar paieškos man teiks vilties. Eik lydimas mano malonės, ir jei rasi jį, saugok ir globok kaip įmanydamas. Belegai Kutalionai, jau nuo seno buvai pirmas Doriato gynėjas, už daugybę narsių žygių ir išmintingų poelgių pelnei mano padėką. Jų visų didžiausias bus, kai surasi Turiną. Atsisveikinant prašyk bet kokios dovanos, įteiksiu ją tau.

- Tada prašau kario verto kalavijo, - atsakė Belegas, - nes orkai šiais laikais plūsta gausiai, prieina arti, tad vien lanko negana, o mano turimas kardas neprilygsta jų šarvams.

- Rinkis iš visų, kuriuos turiu, - atsakė Tingolas, - išskyrus tik manąjį Aranrutą.

Belegas išsirinko Anglachelį; tai buvo didžiai šlovingas kalavijas, tokį vardą jam davė, nes buvo kaldintas iš geležies, liepsnojančia žvaigžde kritusios iš dangaus. Jis kiau-
rai kirto bet kokią geležį iš žemės gelmių. Jam prilygo tik vienas kalavijas visame Viduržemyje. Apie jį šioje sakhėje nepasakojama, bet jį nukalė tas pats kalvis iš tos pačios rūdos. Tas ginklininkas - tai Eolas Tamsusis Elfas, paėmęs į žmonas Aredele, Turgono seserį. Anglachelį Tingolui jis atidavė, bet labai nenoromis, kaip mokestį už leidimą gy-

venti Nan Elmote. Tačiau antrąją kalaviją dvynį, Anguirelį, laikė sau, kol jį pavogė Maiglinas, jo sūnus.

Tačiau kai Tingolas atgrėžė Anglachelį rankena į Belegą, Melianė pažvelgė į geležtę ir tarė:

- Tas kalavijas slepia blogį. Jame tebegyvena kalvio širdis, ir ta širdis tamsi. Jis nemylės rankos, kuriai tarnauja, ir neilgai teisbus su tavimi.

- Vis dėlto laikysiu jį, kol galėsiu, - atsakė Belegas.

Padėkojęs karaliui, jis paėmė kalaviją ir iškeliavo. Toli Beleriano platybėse, įveikdamas daugybę pavojų, jis veltui ieškojo žinių apie Turiną. Taip praslinko žiema, po jos praėjo ir pavasaris.

VI SKYRIUS

TURINAS TARP ATSKALŪNŲ

Mūsų sakmė vėl grįžta prie Turino. Manydamas esąs atskalūnas, persekiojamas karaliaus, jis negrižo pas Belegą prie šiaurinių Doriato sienų, bet patraukė į vakarus, slapta išsmuko iš Saugomos žemės ir pasiekė miškus, esančius į pietus nuo Teiglino. Iki Nirnaito čia išsibarsčiusiose sodybose gyveno nemažai žmonių; beveik visi jie buvo iš Haletės giminės, bet nepriklausė jokiam šeiminkui, vertėsi medžiokle, augino gyvulius, laikė kiaules garduose, įdirbdavo miško proskynas aptverę nuo laukinių žvėrių. Tačiau dabar daugelis buvo žuvę ar pabėgę į Bretilį, ir visas tas kraštas susigūžęs drebėjo, baimindamasis orkų ar atskalūnų. Mat tuo suirutės metu namų ir vilties netekę žmonės pasimetė, išsiblaškę po mūšių ir sutriuškinimo nuniokotose žemėse; kai kuriuos į miškus išvijo jų padarytos

piktadarybės. Jie medžiojo ir mito tuo, ką pajėgdavo rasti, bet daugelis griebėsi plėšikavimo ir stumiami alkio ar kito poreikio tapdavo žiaurūs. Labiausiai jų reikėjo bijoti žiemą, kaip kokių vilkų; tie, kas vis dar gynė savo namus, juos taip ir vadino - gaurvaitais, vilkžmogiais. Gal šešiasdešimt vyrų susibūrė į gaują ir bastėsi po miškus už vakarinių Dorriato sienų; žmonės jų nekentė neką mažiau už orkus, nes tarp jų buvo kietaširdžių atstumtųjų, griežiančių dantį ant savo gentainių.

Didžiausias kietaširdis buvo toks Androgas, Dorlomine nužudęs moterį ir todėl ten ieškomas. Iš ten kilusių buvo ir daugiau: iš Nirnaito pabėgęs senis Algundas, vyriausias gaujoje, ir Forvegas, kaip jis save vadino, vyras šviešiais plaukais ir neramiai lakstančiomis akimis, stambus ir drąsus, bet jau seniai pamiršęs Hadoro genties edainų papročius. Tačiau kartais jis galėdavo pasielgti išmintingai ir kilniai. Forvegas vadovavo visai gaujai. Jos narių skaičius, vyrams mirštant nuo sunkumų ar žūvant peštynėse, jau buvo sumenkęs iki penkiasdešimties. Jie tapo atsargūs, keliaudami siūsdavo į priekį žvalgus, ilsėdamiesi skirdavo sargybą. Todėl gauja greitai sužinojo apie Turiną, kai šis atklydo prie jos takų. Jie nusekė iš paskos ir apsupo nepažįstamąjį žiedu, ir taip staiga, kad Turinas, išėjęs į laukymę prie upelio, išvydo aplink save ratu sustojusius vyrus, rankose laikančius kalavijus ir įtemptus lankus.

Turinas stabtelėjo, tačiau baimės neparodė.

- Kas jūs? - tarė jis. - Maniau, tik orkai tyko žmonių, bet dabar matau, kad klydau.

- Tau gali tekti gailėtis dėl šitos klaidos, - atsakė Forvegas, - nes čia mūsų plotai, mano vyrai neleidžia kitiems

juose vaikščioti. Priklydėlių gyvybės - mūsų grobis, nebent jie pasiūlo išpirką.

Turinas niūriai nusijuokė:

- Iš manęs, atstumto bastūno, negausite jokios išpirkos. Galėsite mane apieškoti, kai būsiu negyvas, tačiau noras įsitikinti mano žodžių teisumu gali jums atsieiti brangiai. Iki tol nemažai jūsų tikrai mirs.

Vis dėlto mirtis atrodė visai arti, nes daugybė strėlių styrojo lankuose, tereikėjo vadui tarti žodį. Nors po pilku apsiaustu ir palaidine Turinas vilkėjo elfų šarvinius marškinius, viena kita iš tų strėlių būtų palikusi mirtiną žymę. Nė vienas iš priešų nestovėjo taip arti, kad, išsitraukęs kalaviją, Turinas būtų galėjęs pasiekti jį vienu šuoliu. Staiga Turinas greitai tūptelėjo, nes upelio pakrantėje, sau prie kojų, pastebėjo kelis akmenis. Tą akimirką vienas iš atskalūnų, įširdęs dėl išdidžiojo Turino žodžių, paleido strėlę jam į veidą, tačiau ji praskriejo virš galvos, o Turinas pašoko tarsi lanko templės pamėtėtas ir iš visų jėgų taikliai sviedė akmenį į šaulį; šis griuvo žemėn suknežinta kaukole.

- Gyvas būčiau jums naudingesnis vietoj to nevykėlio, - tarė Turinas ir, atsigręžęs į Forvegą, pridūrė: - Jei tu čia vadas, neturėtum leisti savo vyrams šaudyti be paliepimo.

- Ir neleidžiu, - atsiliepė Forvegas, - tačiau šis gana greitai gavo bausmę. Priimsiu tave jo vieton, jei labiau gerbsi mano žodį.

- Gerbsiu, - pasakė Turinas, - kol esi vadas ir vadovauji. Bet manau, kad ne vien vadas sprendžia, ar priimti naują žmogų į būrį. Reikia išgirsti visų balsus. Ar yra kas nenori manęs priimti?

Du atskalūnai šūktelėjo prieštaraujantys; vienas buvo kritusiojo draugas, vardu Ulradas.

- Keistas būdas užsitarnauti vietą būryje, - pareiškė jis, - nužudyti vieną geriausių mūsų vyrų!

- Ne be priežasties, - atrėmė Turinas. - Tada eikškit! Kausiuosi su jumis abiem vienu metu, ginklais ar tik jėga. Pamatysite, ar tinku pakeisti vieną iš geriausių jūsų vyrų. Tačiau jeigu imsite lankus man išmėginti, tada tokį privaliau turėti ir aš.

Turinas žengė jų link, bet Ulradas atsitraukė, vengdamas kovos. Antrasis nuleido lanką ir nuėjo pasitikti Turino. Tai buvo Androgas iš Dorlomino. Jis sustojo priešais Turiną ir nužvelgė jį nuo galvos iki kojų.

- Neee, - nutęsė jis, purtydamas galvą. - Vyrai žino, mano širdis - ne viščiuko, bet neprilygstu tau. Matyt, nė vienas čia neprilygsta. Dėkis prie būrio, sutinku. Bet tavo akys dega keista šviesa, esi pavojingas žmogus. Kuo tu vardu?

- Vadinuosi Neitanas, Nuskriaustasis, - atsakė Turinas, ir nuo tol atskalūnai jį šaukdavo Neitanu. Tačiau jis, nors tokiu vardu ir skelbė patyręs neteisybę (ir visada buvo pasiruošęs išklaudyti kitus, šitaip skelbiančius), nieko daugiau nepasakojo apie savo gyvenimą ar namus. Vis dėlto bendrininkai matė jį kritus iš aukštos padėties, ir nors jis neturėjo nieko, išskyrus ginklus, šie buvo elfų ginklakalių darbo. Netrukus Turinas pelnė būrio pagarbą: pasirodė stiprus ir narsus, miško gyvenimą išmanė geriau nei visi kiti, ir vyrai ėmė juo pasitikėti, nes nebuvo godus, mažai rūpinosi savo nauda. Tačiau jie bijojo jo staigaus pykčio, kurio nepajėgė suprasti.

Į Doriatą Turinas grįžti negalėjo, o gal jam neleido išdidumas. Į Nargotrondą, kritus Felagundui, nė vieno nebeįsileisdavo. Turinas nenorėjo žemintis, kreipdamasis į mažąją Haletės gentį Bretilyje, o į Dorlominą eiti nediršo, nes šis buvo glaudžiai apsuptas, ir pavieniui niekas negalėjo viltis, kaip jis manė, įveikti Šešėlių kalnų perėjas. Todėl Turinas liko su atskalūnais, nes bet kokia draugija padeda lengviau ištvirti laukinio gyvenimo vargus. Kadangi jis norėjo gyventi ir jokių būdu negalėjo su tais atskalūnais kivirčytis, ne itin stengėsi sulaikyti juos nuo piktadarybių. Tad greitai apsiprato su nedoru gyvenimu ir žiaurumu, bet retkarčiais pajusdavo nubundant gailestį ir pasibjaurėjimą, tuomet grėsmingai niršdavo. Šitaip baisiai ir pavojingai Turinas nugyveno iki tų metų pabaigos, kęsdamas žiemos šaltį ir badą, kol pagaliau gamta sukruoto ir išaušo tikras pavasaris.

Buvo kalbama, esą Teigolino giriose likę sodybų, žmonės ten visko matę ir atsargūs, nors jų ten negausu. Vilkžmogių jie ir visiškai nemėgo, ir menkai tegailėjo, bet vis dėlto atšiauriausiu žiemos metu palikdavo jiems ten, kur tikrai surastų, kokio nereikalingo maisto. Šitaip tie žmonės tikėjosi išvengti išbadėjusios gaujos antpuolių. Tačiau iš atskalūnų pelnydavo mažiau dėkingumo negu iš žvėrių ir paukščių, ir namus labiau saugojo jų šunys bei tvoros, nes kiekvieną sodybą ir aplink ją iškirstą žemę juosė aukščiausios užtvartos, aplink namus buvo išrausti grioviai, eilėmis prismaigstyta kuolų; nuo vienos sodybos iki kitos vedė takai, kad prireikus žmonės, pūsdami ragą, galėtų pasikviesti pagalbos.

Tačiau, atėjus pavasariui, gaurvaitams tapo pavojinga gaišti taip arti grios gyventojų namų, nes jie galėjo susi-

rinkti ir drauge juos išgaudyti; Turinas net stebėjosi, kodėl Forvegas neveda jų iš ten toliau. Pietuose, kur nebeliko žmonių, buvo daugiau maisto ir žvėrių, bet mažiau pavojų. Vieną dieną Turinas pasigedo Forvego ir jo draugo Androgo; ėmė klausinėti, kur jie, tačiau kiti bendrai tik juokėsi.

- Spėju, jie turi savų reikalų, - pasakė Ulradas. - Netrukus jie grįš, tuomet keliausime. Gal net reikės paskubėti - mums pasiseks, jei iš paskos jiems neatlėks bičių spiečius.

Švietė saulė, žaliavo jauni medžių lapai; pasibjaurėjęs vargana atskalūnų stovykla, Turinas vienas nužingsniavo toli į mišką. Prieš savo valią prisiminė Slaptąją karalystę ir, atrodė, girdėjo Doriato gėlių vardus lyg seniai užmirštos kalbos aidą. Bet staiga jis išgirdo šauksmus ir iš lazdynų tankmės išpuolė jauna moteris; jos drabužiai sudrisko, besibraunant pro šakas, pati buvo be galo persigandusi. Ji suklupo ant žemės neatgaudama kvapo. Turinas išsitraukė kardą, puolė prie brūzgynų ir nusmeigė vyrą, kuris iš ten iššoko -vydamasis moterį. Sulig smūgiu Turinas suvokė, kad tai Forvegas.

Kol jis nustebeš spoksojo į kraują ant žolės, pasirodė Androgas ir priblokštas sustingo.

- Blogas darbas, Neitanai! - suriko jis ir išsitraukė kardą.

Tačiau Turinas susitvardė ir tarė:

- O kur tada orkai? Ar pralenkėte juos, kad išgelbėtųmėt tą moterį?

- Orkai? - nustebo Androgas. - Kvaily! Ir dar vadini save atskalūnu. Atskalūnai neturi jokio kito įstatymo, tik savo poreikius. Žiūrėk savo reikalų, Neitanai, ir nekliudyk mums rūpintis savaisiais.

- Taip ir padarysiu, - atrėžė Turinas. - Bet šiandien mūsų keliai susikirto. Paliksi šitą moterį man arba keliausi paskui Forvegą.

Androgas nusijuokė.

- Jeigu jau reikia šitaip rinktis, tebūnie tavo valia, - pasakė jis. - Neketinu galynėtis su tavimi vienas, bet mūsų draugams šis nužudymas gali nepatikti.

Tuo metu moteris atsistojo ir uždėjo delną Turinui ant rankos. Ji pažvelgė į kraują, tada į Turiną, jos akyse atsispindėjo susižavėjimas.

- Nužudyk jį, valdove! - tarė ji. - Nužudyk ir jį. Tuomet eik su manimi. Jeigu atneši jų galvas, mano tėvas Larnachas tikrai apsidžiaugs. Už dvi „vilką“ galvas jis vyrus dosniai apdovanoja.

Tačiau Turinas atsisuko į Androgą:

- Ar toli iki jos namų?

- Gal kokia mylia, - atsakė šis. - Ana ten, aptverta sodyba. Ji vaikštinėjo už tvoros.

- Tuomet eik greičiau. - Turinas vėl atsigrėžė į moterį: - Pasakyk tėvui, kad geriau tave saugotų. Tačiau aš nekaposiu savo draugams galvų, kad įsiteikčiau jam ar kam kitam.

Tai taręs, įsikišo kalaviją į makštį.

- Eime! - tarė Androgui. - Grįšime. Bet jei nori palaidoti savo vadą, tau teks tai daryti pačiam. Pasiskubink, nes gali kilti triukšmas. Paimk jo ginklus!

Moteris nuėjo per mišką, vis gręžiodamasi, kol dingo už medžių. Tada Turinas, daugiau netardamas nė žodžio, paliko Androgą vieną, o šis, žvelgdamas jam iš paskos, stovėjo suraukęs kaktą lyg spręsdamas kokią mįslę.

* * *

Grižęs į atskalūnų stovyklą, Turinas rado juos suirzusius ir nerimastingus: jie per daug ilgai laikėsi toje pačioje vietoje, netoli nuo gerai saugomų sodybų. Visi murmėjo prieš Forvegą. „Jis ieško pavojų nežiūrėdamas mūsų, - kalbėjo jie, - ir kitiems gali tekti mokėti už jo malonumus.“

- Tuomet išsirinkite naują vadą! - pasakė Turinas, atsisodamas prieš juos. - Forvegas nebegali jums vadovauti - jis negyvas.

- Iš kur žinai? - paklausė Ulradas. - Ar kopinėjai medų iš to paties avilio? Gal jį sugėlė bitės?

- Ne, - atsakė Turinas, - pakako vieno geluonies. Aš jį nužudžiau. Tačiau palikau gyvą Androgą, ir jis netrukus grįš.

Tuomet Turinas papasakojo, kaip viskas įvyko, peikdamas tuos, kurie šitaip darė. Jam bekalbant, pasirodė Androgas, nešinas Forvego ginklais.

- Stai, Neitanai! - šūktelėjo jis. - Nekilo jokio pavojaus. Gal ji tikisi vėl su tavim susitikti.

- Jei juokausi su manimi, - atsiliepė Turinas, - pasigailėsiu, kad neatidaviau jai tavo galvos. Dabar pasakok, tik trumpai.

Androgas gana teisingai apsakė, kaip viskas buvo.

- Dabar svarstau, koks reikalas atvedė tenai Neitaną, - dar pridūrė jis. - Atrodo, kad kitoks nei mūsų. Kai atbėgau, jis jau buvo nužudęs Forvegą. Moteriai šitai patiko, ji pasiūlė eiti drauge su ja, prašė mūsų galvų kaip išpirkos už nuotaką. Bet jis jos nepanoro ir nuvijo šalin. Tuomet kodėl jis griežė dantį prieš vadą - negaliu šito at-

spėti. Man galvą paliko ant pečių, už tai esu dėkingas, nors ir gerokai sutrikęs.

- Jei taip, sakau, kad nesi kilęs iš Hadoro tautos, - pareiškė Turinas. - Greičiau priklausai Uldorui Prakeiktajam, ir tau derėtų stoti tarnauti Angbandui. Tačiau dabar klausykite! - suriko visiems. - Siūlau jums rinktis. Privalote pripažinti mane vadu vietoj Forvego arba leisti man eiti savais keliais. Dabar valdysiu šitą būrį arba jį paliksiu. Bet jei norėtumėt mane nužudyti, mėginkit! Kausiuosi su jumis visais, kol žūsiu - arba žūsite jūs.

Daugelis vyrų stvėrėsi ginklų, bet Androgas suriko:

- Ne! Jo išsaugota galva dar turi šiek tiek proto. Jei kausimės, tikrai ne vienas žus be jokio reikalo iki tol, kol nudėsime geriausią mūsų vyrą. - Jis nusijuokė. - Taip jau buvo, kai jis prisidėjo prie mūsų. Žudydamas jis pasidaro sau vietos. Kartą šitai jau pasiteisino, galbūt pasiteisins ir dabar. Jis gali nuvesti mus į geresnį gyvenimą, gal nebereikės vien kapstyti po kitų žmonių atmatas.

Ir senasis Algundas pridūrė:

- Geriausias iš mūsų. Kadais ir mes būtume padarę tą patį, jei tik būtume drįsę; tačiau jau daug ką pamiršome. Jis gali mus pagaliau parvesti namo.

Tą akimirką Turinui šovė mintis, kad, pasiremdamas šita maža gauja, jis galėtų sukurti savą nepriklausomą viešpatiją. Bet pažvelgė į Algundą, į Androgą ir tarė:

- Sakote, namo? Nuo namų mus skiria aukšti ir šalti Šešėlių kalnai. Už jų - Uldoro gentis, o greta jos - Angbando pulkai. Jeigu visa tai jūsų nebaugina, vyrai septyniskart po septynis, galiu vesti jus namo. Tačiau ar toli nueisime, kol mirsime?

Visi tylėjo. Tada vėl prabilo Turinas:

- Ar priimate mane kaip savo vadą? Tuomet vesiu jus pirmiausia į laukinius kraštus, toliau nuo žmonių namų. Galbūt ten mūsų laukia geresnis gyvenimas. Gal ir ne, tačiau bent jau pelnysime mažiau savo gentainių neapykantos.

Po šių žodžių visi kilusieji iš Hadoro genties susibūrė aplink Turiną ir pripažino jį vadu; sutiko ir kiti, ne taip palankiai nusiteikusieji. Ir Turinas tučtuoju patraukė su būriu iš to krašto.

Tingolas išsiuntinėjo daugybę žmonių, liepęs ieškoti Turino Doriato ir jo pakraščių žemėse, bet tais pirmaisiais po pabėgimo metais visos paieškos liko bevaisės, nes niekam nė į galvą neatėjo, kad Turinas prisidėjo prie atskalūnų ir žmonių priešų. Stojus žiemai, ieškojusieji grįžo pas karalių, išskyrus tik Belegą. Visi liovėsi ieškoję, tad jis toliau keliavo vienas.

Tačiau Dimbare ir šiaurinėse Doriato pasienio žemėse reikalai klostėsi prastai. Drakono Šalmo mūšiuose niekas neberegėjo, dingo ir Didysis Lankas. Morgoto pakalikai išdrąsėjo, tapo įžūlesni, jų labai pagausėjo. Atslinko ir nuslinko žiema, pavasarį vėl prasidėjo antpuoliai: Dimbaras liko nusiaubtas, Bretilio žmonės gyveno apimti baimės, nes blogis artinosi prie jų sienų iš visų pusių, išskyrus pietus.

Praėjo beveik metai nuo Turino pabėgimo, o Belegas jo tebeieškojo, tačiau vilties jam liko vis mažiau. Klajodamas patraukė į šiaurę ir atsidūrė prie Teigolino brastos, nuo ten, gavęs blogų žinių apie naują orkų įsiveržimą iš Taur-nu-Fuino, apsigrėžė. Taip jau atsitiko, kad kai Turinas iške-

liavo iš to krašto, neilgai trukus Belegas užsuko į girios žmonių gyvenamas vietas. Čia jis išgirdo keistą tarp jų sklendantį pasakojimą. Girioje pasirodęs aukštas, didingo stoto žmogus, kiti sakė, esą tai elfų kariūnas; jis nužudęs vieną iš vilkžmogių ir išgelbėjęs Larnacho dukterį, kurią šie vijosi.

- Atrodė labai išdidus, - pasakojo Larnacho duktė Belegui, - žibančiomis akimis, ir vos teikėsi į mane pažiūrėti. Bet vilkžmogius vadino savo draugais ir antrojo nežudė, kreipėsi į jį vardu. Jį patį šaukė Neitanu.

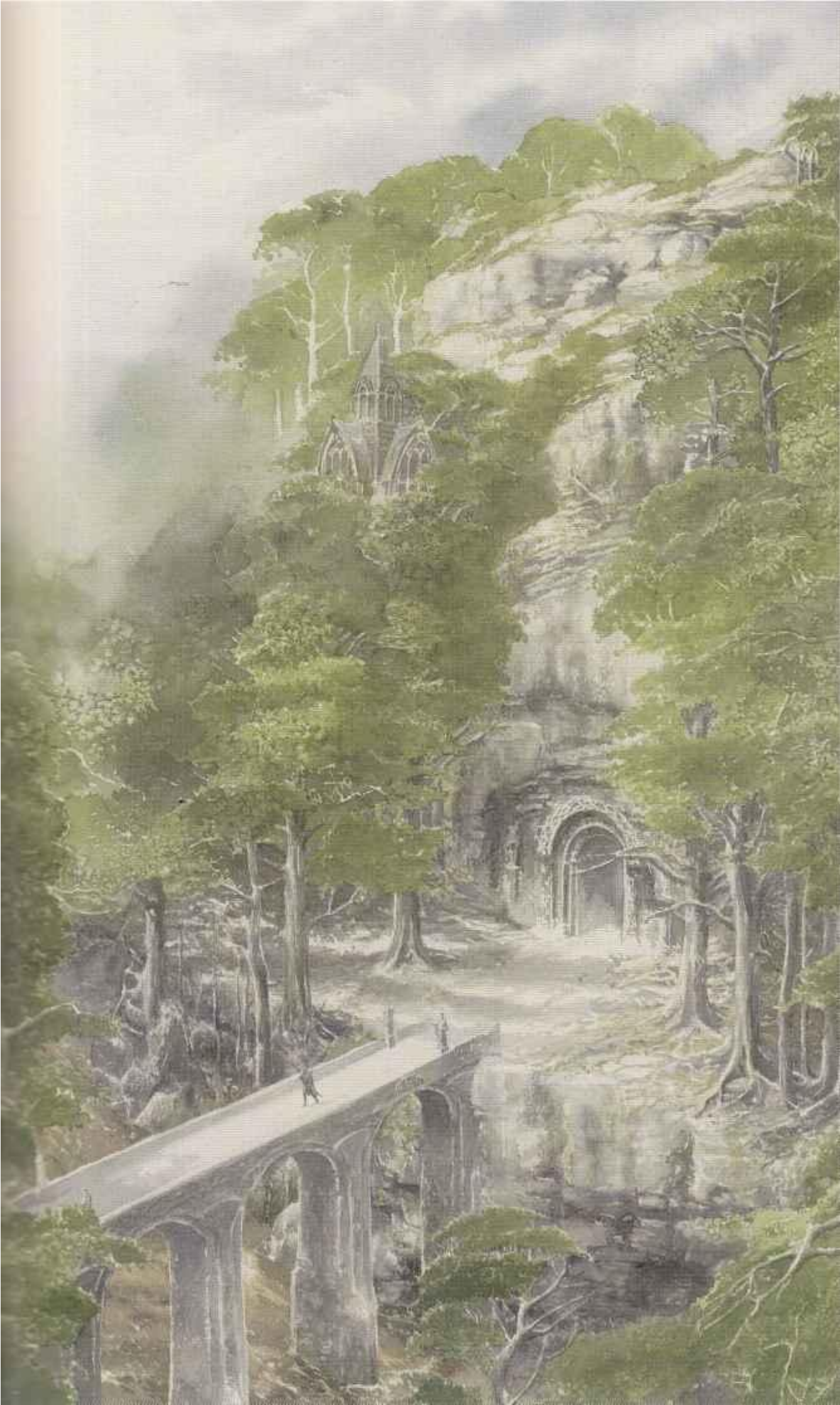
- Ar gali suprasti šitą mįslę? - paklausė Larnachas elfo.

- Deja, galiu, - atsakė Belegas. - Žmogus, apie kurį kalbate, yra tas, kurio ieškau.

Nieko daugiau nebesakė Belegas girios žmonėms apie Turiną. Tik įspėjo apie piktašias jėgas, besikaupiančias šiaurėje.

- Netrukus orkai atūš niokodami šitą kraštą, jų jėgos bus per didelės, kad atsilaikytumėt, - aiškino Belegas. - Šiais metais jums teks atsisakyti arba savo laisvės, arba gyvybės. Keliukite į Bretilį, kol dar turite laiko!

Paskui Belegas skubiai patraukė savais keliais, dairydamsis atskalūnų pėdsakų ar kokių ženklų, rodančių, kurion pusėn jie nuėjo. Netrukus jis rado tokių žymių, bet Turinas jau buvo per kelias dienas priekyje ir keliavo sparčiai, baimindamasis girios žmonių persekiojimo. Be to, Turinas naudojosi visomis gudrybėmis, kokias tik žinojo, kad apgautų ar suklaidintų kiekvieną, kuris mėgintų sekti jo būrį. Savo vyrus jis vedė į vakarus, tolyn nuo girios žmonių ir nuo Doriato sienų, kol pagaliau jie pasiekė šiaurinę pakraštį tų didžiųjų aukštumų, kurios skiria Siriono ir Narogo

slėnius. Čia žemė buvo sausesnė, ties keteros kraštu baigėsi miškas. Apačioje vingiavo senovinis Pietų kelias, nuo Teiglino brastos jis kilo aukštyn, kirto vakarinę viržynų dalį ir toliau vedė į Nargotrondą. Tame krašte atskalūnai trumpam apsigyveno, laikydamiesi labai atsargiai, retai likdami dvi naktis toje pačioje vietoje ir kaip įmanydami slėpdami savo judėjimo ar stovyklos pėdsakus. Todėl net ir Belegas juos vaikėsi veltui. Sekdamas jam suprantamus ženklus ar iš laukinių padarų, su kuriais galėjo susikalbėti, nugirsdamas gandą apie praėjusius žmones, jis dažnai visai priartėdavo, tačiau kai jau žengdavo į stovyklą, ji būdavo tuščia; bėgliai savo ruožtu dieną naktį stebėjo viską aplinkui, ir vos įtardavo ką nors artinantis, tuojau pat sprukdavo. „Deja! - sušuko sau Belegas. - Štai kaip gerai išmokiau šitą žmonių vaiką miškų ir laukų meno! Tik pamanyk, it kokia elfų gauja.“ Tačiau ir patys atskalūnai pajuto, kad jiems ant kulnų lipa kažkoks nenuilstantis persekiotojas, kurio jie negali pamatyti, bet nepajėgia ir atsikratyti. Jie jautėsi vis neramiau.

Netrukus, kaip Belegas ir būgštavo, orkai perėjo Britiachą; Bretilio Handiras pasipriešino jiems su visomis pajėgomis, kokias pajėgė surinkti, tad orkai pasuko į pietus per Teiglino brastą ieškodami, kur paplėšikauti. Dauguma girios žmonių paklausė Belego patarimo ir išsiuntė moteris su vaikais prašyti prieglobsčio Bretilyje. Laiku pasprukusios per brastą, jos ir jų palydovai išsigelbėjo, bet iš paskos žygiuojančius ginkluotus vyrus jau pasitiko orkai ir sutriuškino. Keli prasimušė ir atkeliavo į Bretilį, bet dauguma

žuvo ar pateko į nelaisvę. Orkai aptiko sodybas, nusiaubė jas ir sudegino. Tada jie tuojau pat atsigrėžė atgal į vakarus, ieškodami Kelio, nes užsinorėjo kuo greičiausiai grįžti į šiaurę su grobiu ir belaisviais.

Tačiau atskalūnų žvalgai greitai apie juos suuodė; aišku, belaisviai jiems mažai terūpėjo, bet iš girios gyventojų priplėštas grobis pabudino godulį. Turinui atrodė pavojinga pasirodyti orkams, kol neaišku, kiek jų yra, bet atskalūnai jo neklausė: gyvenant tyruose, jiems stigo daugelio dalykų, kai kurie jau gailėjosi sutikę, kad Turinas juos vestų. Tad Turinas, pasiėmęs tik tokį Orlegą, išsiruošė šnipinėti orkų. Vadovauti gaujai paliko Androgą ir liepė, kol jų abiejų nebus, tūnoti gerai pasislėpus.

Orkų būrys buvo kur kas didesnis už atskalūnų, tačiau jie atsidūrė kraštuose, kur retai drįsdavo eiti, be to, orkai žinojo, kad kitapus Kelio plyti Talat Dirnenas, Saugoma žemė, stebima Nargotrondo žvalgų ir šnipų. Jausdami pavojų, orkai elgėsi atsargiai, jų žvalgai sėlino tarp medžių abipus kelio, kuriuo traukė būrys. Šitaip buvo aptikti ir Turinas su Orlegu: trys žvalgai užkliuvo už jų, gulinčių slėptuvėje. Nors du iš žvalgų jie nukirto, trečiasis pabėgo rėkdamas: *Golug! Golug!* Taip jie vadino noldorus. Į mišką tuojau pasipylė orkai, tylomis plačiai pasklido ir puolė ieškoti. Turinas suvokė, kad išsigelbėti mažai vilties, tad sumanė bent apgauti juos ir nuvilioti nuo tos vietos, kur slepiasi jo vyrai. Iš riksmų *Golug!* supratus, kad orkai baiminasi Nargotrondo šnipų, drauge su Orlegu jis nubėgo į vakarus. Persekiotojai atkakliai juos vijosi, kol pagaliau, bemėtydami pėdas, Turinas ir Orlegas atsidūrė atvirame lauke. Čia juos tuoj pat pastebėjo, ir bėgantį per Kelią Or-

legą pakirto daugybė strėlių. Tačiau Turiną išgelbėjo elfų šarviniai marškiniai, jam pavyko ištrūkti į toliau besitęsiančius tyrus. Būdamas greitesnis ir gudresnis, jis išvengė priešų ir pabėgo toli į nepažįstamas žemes. Tada orkai, bijodami, kad bėglys gali sukelti Nargotrondo elfus, nužudė belaisvius ir skubiai pasitraukė į šiaurę.

Praėjo trys dienos, bet Turinas ir Orlegas vis negrįžo, todėl kai kurie atskalūnai panorą išeiti iš olos, kurioje visi slėpėsi, tik Androgas pasipriešino. Kol jie ginčijosi, staiga prieš juos išdygo pilkas pavidalas. Belegas juos pagaliau surado. Jis žengė į priekį be jokio ginklo rankoje ir laikė delnus ištiesęs į juos, tačiau visi persigandę pašoko, o Androgas, prislinkęs už nugaros, užmetė kilpą ir taip ją užveržė, kad Belego rankos liko surištos.

- Jeigu nelaukiate svečių, turėtumėt labiau saugotis, - tarė Belegas. - Kodėl mane šitaip pasitinkate? Ateinu kaip draugas. ir ieškau tik draugo. Neitano - girdėjau, kad jį taip šaukiate.

- Jo čia nėra, - pasakė Ulradas. - Iš kur žinai šį vardą, negi jau seniai mus šnipinėji?

- Jis iš tiesų seniai aplink mus šniukštinėja, - atsiliepė Androgas. - Tai tas šešėlis, kuris mus sekioja. Galbūt dabar sužinosime jo tikrąjį tikslą.

Tada liepė pririšti Belegą prie medžio šalia olos. Tvirtai supančioje jam rankas ir kojas, atskalūnai ėmėsi jį tardyti. Tačiau į visus klausimus Belegas atsakinėjo tą patį:

- Buvome su Neitanu draugai nuo tada, kai pirmą kartą susitikome girioje, tada jis tebuvo vaikas. Ieškau jo tik meilės skatinamas ir noriu pranešti jam gerą žinią.

- Nužudykime jį ir atsikratysime šnipo, - suurgė užsūrūstinęs Androgas; be to, jis pastebėjo puikų Belego lanką ir jo įsigeidė, mat buvo šaulys.

Tačiau kiti, geresnės širdies, pasipriešino, ir Algundas tarė:

- Vadas dar gali grįžti; tuomet, jei jis sužinos, kad neteko ir draugo, ir geros žinios, tu tikrai pasigailėsi.

- Netikiu šito elfo pasaka, - atrėžė Androgas. - Jis yra Doriato karaliaus šnipas. O jeigu iš tiesų turi kokių žinių, privalo mums pasakyti; tada spęsime, ar jos pakankamos, kad jis liktų gyvas.

- Lauksiu jūsų vado, - tarė Belegas.

- Stovėsi čia, kol prabilsi, - pareiškė Androgas.

Tada, prikaltė Androgo, atskalūnai paliko Belegą pririštą prie medžio be maisto ir vandens, o patys susėdo šalia valgyti ir gerti, tačiau Belegas jiems daugiau nieko nepasakė. Šitai praėjo dvi dienos ir dvi naktys; atskalūnus apėmė pyktis ir baimė, jie norėjo keliauti, daugumajau buvo pasiruošę nužudyti elfą. Sutevus jie visi susirinko aplink Belegą, ir Ulradas nuo olos prieangyje sukurto laužo atsiėmė nuodėgulį. Tačiau tą akimirką sugrįžo Turinas. Priėjo tyliai, kaip buvo pratęs, stabtelėjo šešėlyje už vyrų rato ir nuodėgulinio šviesoje išvydo išsekusio Belego veidą.

Lyg žaibas būtų trenkęs Turiną; akyse pajuto seniai neišverktas, tarsi staiga atitirpusias ašaras. Šoko pirmyn ir nubėgo prie medžio.

- Belegai! Belegai! - šaukė jis. - Kaip čia atsiradai? Ir kodėl šitai stovi?

Tuo pat nupjovė draugui pančius, ir Belegas krito į jo glėbį.

Išklausęs vyrų pasakojimą, Turinas ir širdo, ir liūdėjo, bet už visus labiau jam rūpėjo Belegas. Kol slaugė jį kaip mokėdamas, Turinas mąstė apie savo gyvenimą girioje ir suprato turįs pykti pats ant savęs. Juk atskalūnai dažnai žudė prašalaičius, jei sugaudavo netoli savo irštvos, tykodavo ir plėšdavo keliuose, ir jis, Turinas, jų nesuturėdavo; ne kartą ir pats piktai kalbėjo apie karalių Tingolą ir pilkuosius elfus, tad turi prisiimti dalį kaltės už tai, kad į juos žiūrima kaip į priešus. Tada su kartėliu atsigręžė į vyrus.

- Buvote žiaurūs, - tarė jis, - ir be reikalo. Iki šiol mes niekada nekankindavome belaisvių. Tai orkų vertas darbas, tačiau prie šito mus privedė gyvenimas. Visi mūsų žygiai buvo negarbingi ir beprasmingi, reikalingi tik mums patiems, kurstantys mūsų širdyse neapykantą.

Tačiau Androgas atsiliepė:

- O kam turėtume tarnauti, jeigu ne sau patiems? Ką mums mylėti, jeigu visi mūsų nekenčia?

- Bent jau aš daugiau nepakelsiu rankos prieš elfus ar žmones, - atsakė Turinas. - Angbandas turi pakankamai pakalikų. Jeigu kiti nepriims drauge su manimi šios priesaikos, eisiu toliau vienas.

Tuo metu Belegas atsimerkė ir pakėlė galvą.

- Ne vienas! - tarė jis. - Pagaliau galiu pranešti savo žinią. Tu nesi atskalūnas, Neitano vardas tau nedera. Kaltė tau atleista. Tavęs buvo ieškoma ištisus metus, kad būtų gražinta garbė ir vėl tarnautum karaliui. Per ilgai niekas nebematė Drakono Šalmo.

Tačiau Turinas, regis, visai neapsidžiaugė šia žinia ir ilgai sėdėjo tylėdamas. Po Belego kalbos vėl pajuto užgulantį šešėlį.

- Tegu praslenka ši naktis, - galų gale pratarė, - tada nuspręsiu. Kad ir kaip būtų, šį urvą rytoj turime palikti, nes ne visi, kas mūsų ieško, linki mums gera.

- Nė vienas nelinki, - sumurmėjo Androgas ir piktai pažvelgė į Belegą.

Rytą Belegas, greitai atsigavęs po kančių, kaip geba senieji elfai, ir Turinas sušneko vienu du.

- Tikėjau daugiau džiaugsmo iš savo žinios, - pasakė jis. - Tu grįši į Doriatą, tiesa?

Ir Belegas ėmė maldauti Turiną kaip įmanydamas. Tačiau juo labiau jis ragino, juo labiau Turinas dvejojo. Bet smulkiai išklausinėjo Belegą apie Tingolo sprendimą. Belegas papasakojo jam visa, ką žinojo, ir pagaliau Turinas tarė:

- Vadinasi, Mablungas pasirodė esąs mano draugas, kaip kitados?

- Greičiau tiesos draugas, - atsiliepė Belegas, - ir tai buvo iš tiesų geriausia. Nors lemtis nebūtų buvusi tokia teisinga, jeigu ne Nelasės liudijimas. Kodėl, Turinai, kodėl nepapasakojai Mablungui apie Sairoso antpuolį. Viskas galėjo susiklostyti kitaip. Ir, - pridūrė jis, žvelgdamas į prie urvo tysančius vyrus, - galbūt tebelaikytum šalną aukštai iškėlęs, ir nebūtum šitaip puolęs.

- Gal ir taip, jei sakai, kad aš puolęs, - tarė Turinas. - Gal ir taip. Tačiau taip jau atsitiko; žodžiai strigo man gerklėje. Jis manęs nieko neklausė, bet jo akyse regėjau priekaištą dėl darbo, kurio nepadariau. Mano - žmogaus - širdis buvo išdidi, kaip sakė elfų karalius. Ji tokia ir liko, Belegai Kutalionai. Man bus kančia grįžti į Me-

negrotą ir kęsti gailestingus ar atleidžius žvilgsnius, lyg būčiau koks išdykęs, bet pasitaisęs berniūkštis. Aš pats turėčiau atleisti, o ne laukti kitų atleidumo. Ir jau seniai nebesu berniukas; esu iš prigimties vyras, o likimas mane smarkiai užgrūdino.

Belegas sunerimo.

- Tuomet ką ketini daryti? - paklausė jis.

- Gyventi laisvai, - atsakė Turinas. - Sito išsiskiriant man linkėjo Mablungas. Tikriausiai Tingolo malonė nesieks mano nuopuolio bendrų. Tačiau dabar su jais nebesiskirsiu, jeigu jie nenorės skirtis su manimi. Savaip juos myliu, truputėlį myliu net ir pačius blogiausius. Jie - mano gentainiai, kiekviename iš jų yra kas nors gera, tai gali augti. Matyt, jie liks greta manęs.

- Žvelgi kitaip, nei regi mano akys, - atsiliepė Belegas. - Jei bandysi atpratinti juos nuo piktadarybių, jie tave pames. Nepasitikiu jais, o vienu visų labiausiai.

- Kaip elfas gali spręsti apie žmones? - tarė Turinas.

- Taip, kaip sprendžia apie bet kokius darbus, kad ir kas juos darytų, - atsakė Belegas, tačiau nutilo ir nebekalbėjo apie piktąjį Androgą, kuris kitus sukurstė taip žiauriai su juo pasielgti. Belegas pajuto Turino nusiteikimą ir bijojo, kad šis juo nepatikės, kad susvyruos jų sena draugystė, ir Turinas vėl pasuks blogais keliais.

- Sakai, gyventi laisvai, mano drauge Turinai, - tarė jis. - Ką tai galėtų reikšti?

- Vadovausiu saviems vyrams ir kariausiu savaip, - atsakė Turinas. - Bet dėl to mano širdis jau pasikeitusi: gailiuosi dėl kiekvieno smūgio, išskyrus tuos, kai smogdavau žmonių ir elfų Priešui. Bet visų labiausiai norėčiau šalia matyti tave. Pasilik su manimi!

- Jeigu pasilikčiau, mane vestų meilė, bet ne išmintis, - atsiliepė Belegas. - Širdis mane įspėja, kad turėtume grįžti į Doriatą. Kitur tarp mūsų drieksis šešėlis.

- Vis dėlto aš tenai neisiu, - tarė Turinas.

- Deja! - sušuko Belegas. - Tačiau kaip mylintis tėvas, kuris nusileidžia sūnaus įgeidžiui net nepaisydamas savo įžvalgos, pasiduodu tavo valiai. Tavo prašymu pasilieku.

- Puiku! - apsidžiaugė Turinas. Bet tuojau nutilo, lyg pats būtų pajutęs šešėlį, ir sėdėjo kovodamas su savo išdidumu, neleidžiančiu jam grįžti atgal. Ilgai taip tylėjo, mąstydamas apie prabėgusius metus.

Staiga, atsitraukęs nuo savo minčių, pažvelgė į Belegą ir tarė:

- Ta elfe mergina, kurią minėjai, nors jau pamiršau jos vardą... Esu jai didžiai skolingas už paliudijimą laiku; nors negaliu jos prisiminti. Kodėl jai rūpėjo žiūrėti, kaip aš iškeliauju?

Belegas keistai pažiūrėjo į Turiną.

- Iš tiesų, kodėl? - pratarė. - Turinai, ar visada gyvenai širdimi ir puse proto kažkur toli? Kai buvai berniukas, dažnai vaikštinėdavai su Nelase girioje.

- Tikriausiai labai seniai, - pasakė Turinas. - Gal mano vaikystė dabar taip atrodo, gal ją aptraukė rūkas, - liko tik prisiminimai apie tėvonamus Dorlomine. Kam man vaikštinėti su elfe?

- Gal kad sužinotum, ko ji gali tave išmokyti, - tarė Belegas, - tegu tik kelių elfų žodžių, kuriais vadinamos miško gėlės. Bent jau jų vardų nepamiršai. Deja! Žmonių vaike, Viduržemyje yra ir kitų sielvartų, ne tik tavasis, yra ir tokių žaizdų, kurias palieka ne ginklai. Iš tiesų imu gal-

voti, kad elfams ir žmonėms nederėtų susitikti ir turėti kokių reikalų.

Turinas nieko nepasakė, tačiau ilgai žiūrėjo Belegui į veidą, lyg bandytų išvelgti ten jo žodžių užmintos mįslės atsakymą. Nelasė iš Doriato daugiau niekada jo nematė, ir jo šešėlis nuo jos atsitraukė. Belegas ir Turinas perėjo prie kitų reikalų ir pradėjo ginčytis, kur derėtų įsikurti.

- Grįžkime į Dimbarą, į šiaurinius pakraščius, kur kitados vaikščiojome drauge! - džiugiai pasiūlė Belegas. - Ten esame reikalingi. Neseniai orkai surado kelią iš Taur-nu-Fuino, prasibrovę per Anacho perėją.

- Neatsimenu jos, - tarstelėjo Turinas.

- Na, niekada ir nebuvo me nusigavę taip toli nuo pasienio, - atsakė Belegas. - Bet esi tolumoje matęs Krisaigrimo viršūnes, o į rytus nuo jų - tamsias Gorgoroto sienas. Anacho perėja - tarp jų, virš Mindebo šaltinių aukštumose. Tai sunkus ir pavojingas kelias, tačiau dabar daugelis juo pereina, ir Dimbaras, anksčiau gyvenęs taikoje, dabar žlunga slegiamas Juodosios Rankos, o Bretilio žmonės kamuoja nerimas. Į Dimbarą, kviečiu tave į Dimbarą!

- Ne, niekada gyvenime nežengsiu atgal, - tarė Turinas. - Be to, ir nelengva dabar pakliūti į Dimbarą. Kelią užstoja Sirionas, žemiau Britiacho toli į šiaurę per jį nėra nei tiltų, nei brastų. Keltis per jį pavojinga visur, išskyrus Doriatą. Bet į Doriatą nekelsiu kojos ir nesinaudosiu Tingolo gailesčiu ir atlaidumu.

- Sakei esąs užsigrūdinęs, Turinai. Tikrai, jei norėjai pasakyti - užsispyręs. Tuomet mano eilė. Tau leidus, atsisveikinsiu ir keliausiu kuo greičiausiai. Jeigu iš tiesų panorėsi greta savęs matyti Didįjį Lanką, ieškok manęs Dimbare.

Turinas nieko nebeatsakė.

Kitą dieną Belegas išsiruošė, ir Turinas ėjo su juo, kol nutolo nuo stovyklos per lanko šūvį, tačiau nieko nekalbėjo.

- Ar tai atsisveikinimas, Hurino sūnau? - paklausė Belegas.

- Jeigu iš tiesų norėtum laikytis savo žodžio ir būti su manimi, - atsakė Turinas, - tuomet ieškok manęs Amon Rude! - Taip Turinas kalbėjo, nė iš tolo nenumanydamas ir nenujusdamas, kas jo laukia ateityje. - Jeigu ne, tai mūsų paskutinis atsisveikinimas.

- Gal taip bus geriausia, - ištarė Belegas ir patraukė savais keliais.

Pasakojama, kad Belegas grįžo į Menegrotą, stojo prieš Tingolą su Melianė ir apsakė visa, kas nutiko, nepaminėjo tik Turino bendrų piktadariško elgesio. Išklausęs Tingolas atsiduso ir tarė:

- Įsipareigojau globoti Hurino sūnų kaip tikras tėvas, ir šito nevalia užmiršti nei iš meilės, nei iš neapykantos, nebent grįžtu pats Hurinas Tvirtasis. Ko dar jis iš manęs norėtų?

O Melianė pasakė:

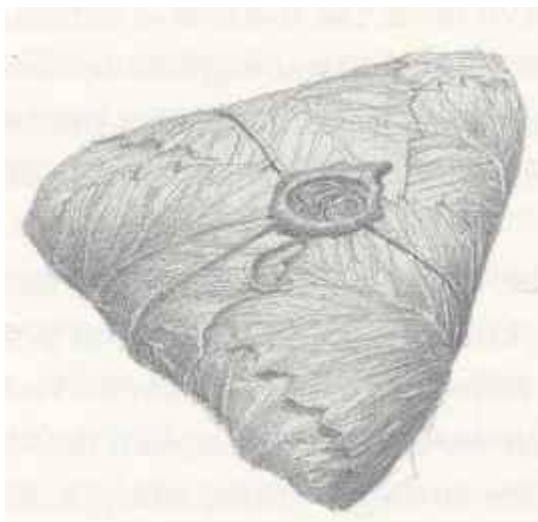
- Kutalionai, už tavo pagalbą ir garbingumą dabar tave apdovanosiu. Tai vertingiausia, ką galiu duoti.

Ir ji padavė visą krepšį lembos - elfų kelioninių papločių, apvyniotų sidabro lapeliais. Lapeliai buvo surišti siūlais, mazgai užantspauduoti karalienės antspaudu - balto vaško plokštele, išlieta kaip telperiono gėlės žiedas. Mat pagal Eldalijės papročius teisė saugoti ir dalyti šį maistą priklausė tik karalienei.

- Belegai, šie papločiai padės tau tyruose ar gilią žiemą, - tarė Melianė, - padės ir tiems, kuriuos pats išsirinksi. Dabar patikiu tau juos išdalyti už mane savo nuožiūra.

Sia dovana Melianė parodė Turinui pačią didžiausią malonę, kokia buvo įmanoma, nes iki tol eldarai niekada nebuvo leidę žmonėms valgyti tos duonos, vėliau irgi taip elgėsi labai retai.

Belegas iškeliavo iš Menegroto ir grįžo į šiaurinius pakraščius, kur stovėjo jo namai ir gyveno daug draugų. Tačiau, atėjus žiemai, apimus karui, staiga jie pasigedo Belego. Daugiau pas juos jis nebegrįžo.

VII SKYRIUS

APIE NYKŠTUKĄ MIMĄ

Toliau sakmė pasakoja apie mažąjį nykštuką Mimą. Mažuosius nykštukus visi buvo seniai pamiršę, Mimas buvo iš jų paskutinis. Net ir seniau apie juos nedaug težinota. Beleriendo elfai vadino juos nibin-nogrimais, tačiau jų nemėgo; ir mažieji nykštukai nieko nemėgo, tik save. Jie nekentė ir bijojo orkų, bet nekentė ir eldarų, o labiausiai egzilų: aiškino, kad noldorai užgrobė jų žemes ir namus. Nargotrondą rado ir jį gilinti pradėjo mažieji nykštukai, tik po daugelio metų iš už jūros pasirodė Finrodas Felagundas.

Kai kas sakė, kad jie kilę iš tų nykštukų, kuriuos senovėje išvarė iš nykštukų miestų rytuose. Dar prieš sugrįžtant Morgotui jie klajodami slinko į vakarus. Vado jie neturėjo, buvo negausūs, tad nepajėgė aptikti metalų rūdos ir jų kalvystė apmirė, sumenko ginklų atsargos, todėl šie nykš-

tukai vis stengėsi likti nepastebimi ir ilgainiui tapo lyg ir ūgiu mažesni už savo gentainius rytuose, vaikščiodavo greitai, negirdimai, susikūprinę, įtraukę galvą į pečius. Vis dėlto, kaip ir visa nykštukų gentis, jie buvo kur kas stipresni, negu galėtum spręsti iš jų stoto, ir net didžiausių vargų spaudžiami tvirtai kabindavosi į gyvenimą. Bet galų gale jie Viduržemyje visai sunyko ir išmirė, visi, išskyrus Mimą ir du jo sūnus; Mimas buvo senas net ir nykštukų akimis, senas ir visų užmirštas.

Iškeliavus Belegui (tai nutiko antrą vasarą nuo Turino pabėgimo iš Doriato), atskalūnams klojosi prastai. Netikėtai prasidėjo lietūs, vis didesni orkų būriai brovėsi per Teigliną iš šiaurės palei Pietų kelią, keldami baimę visuose Doriato vakarinių pakraščių miškuose. Visur buvo nesaugu ir neramu, būrys dažniau jausdavosi pats esąs medžiojamas, negu medžiodavo kitus.

Vieną naktį, visiems gulint be ugnies, aklojoje tamsoje, Turinas apžvelgė savo gyvenimą ir nusprendė, kad viskas turėtų būti geriau. „Privalau rasti kokį saugų prieglobstį, - galvojo jis, - ir pasirūpinti, kad ištvertume žiemą ir nekęstume alkio/! Tačiau nežinojo, kurion pusėn sukti.

Kitą dieną jis su vyrais patraukė į pietus, žengė nuo Teiglino ir Doriato toliau nei kada anksčiau. Po trijų dienų žygio jie sustojo prie Siriono slėnio girių vakarinio pakraščio. Čia žemė buvo sausesnė ir mažiau apžėlusi, nes jau kilo aukštyn prie viržynų.

Netrukus, pilkos lietingos dienos šviesai blėstant, Turinas ir jo vyrai prisiglaudė bugienių tankmėje; priešakyje plytėjo atviras laukas, jame dunksojo daugybė riedulių,

suvirtusių vienas ant kito. Aplink tvyrojo ramybė, tik lietus lašnojo nuo lapų.

Staiga sargybinis šūktelėjo ir pašokę jie išvydo tris pilkai apsitaisiusias būtybes su gobtuvais ant galvų, sėlinančias tarp akmenų. Visos trys tempė po didžiulį maišą, tačiau žengė sparčiai. Turinas riktelėjo stoti, jo vyrai lyg skalikai puolė tiems trims iš paskos, tačiau keliauninkai traukė toliau ir du iš jų pranyko tamsoje, nors Androgas paleido į juos po strėlę. Trečiasis atsiliko, nes buvo lėtesnis ar nešė daugiau, tad jį netrukus sučiupo ir partrenkė ant žemės; daugybė tvirtų rankų laikė stipriai, nors pagautasis draskėsi ir kandžiojosi kaip žvėris. Priėjo Turinas ir apramino vyrus.

- Ką čia sučiupote? Ar gi šįkart reikia taip įnirtingai kautis? - papriekaištavo jis. - Jis senas ir mažas. Ką jis gali padaryti bloga?

- Jis kandžiojasi, - burbtelėjo Androgas, šluostydamasis kruviną ranką. - Jis - orkas ar iš orkų genties. Nužudyk jį!

- Tikrai jis to nusipelno, nes mus nuvylė, - pasakė kitas, paėmęs maišą. - Čia nieko nėra, tik šaknys ir maži akmenys.

- Ne, - tarė Turinas, - jis su barzda. Tikriausiai jis tik nykštukas. Paleiskite jį, tegu kalba.

Taigi šitaip saktėje apie Hurino vaikus atsirado Mimas. Jis puolė ant kelių prie Turino kojų ir maldavo palikti jį gyvą.

- Esu senas, - kalbėjo jis, - ir vargšas. Tik nykštukas, kaip sakai, ne orkas. Esu vardu Mimas. Pone, neleiskjems manęs nužudyti be jokios priežasties, kaip žudo orkai.

Turinui širdyje jo pagailo, tačiau jis tarė:

- Atrodai vargšas, Mimai, nors tai būtų keista, jei esi nykštukas. Bet mes dar didesni skurdžiai - žmonės, neturintys nei namų, nei draugų. Jeigu pasakyčiau, kad vien iš gailesčio belaisvių nepaleidžiame, ką pasiūlytum kaip išpirką?

- Nežinau, ko geidi, viešpatie, - atsargiai pratarė Mimas.

- Šiuokart visai nedaug! - atsiliepė Turinas, su kartėliu dairydamasis, lietui teškiant į akis. - Saugios vietos, kad išsimiegotume sausai, o ne drėgname miške. Neabejoju, kad turi tokią vietelę.

- Turiu, - atsakė Mimas, - bet negaliu atiduoti jos kaip išpirkos. Esu per senas, kad gyvenčiau po atviru dangum.

- Tau daugiau jau nebeverta senti, - įsikišo Androgas, žengdamas į priekį su peiliu sveikojoje rankoje, - galiu tave nuo šito išvaduoti.

- Viešpatie! - sukliko persigandęs Mimas ir įsikibo Turinui į kelius. - Jeigu neteksiu gyvybės, tu prarasi pastogę, nes be Mimo jos neaptiksi. Negaliu jos atiduoti, bet galiu ją pasidalyti. Ten kur kas daugiau vietos, negu būdavo kadaise, nes daugelis jau išėjo amžiams. - Ir jis pravirko.

- Tavo gyvybė išgelbėta, Mimai, - pasakė Turinas.

- Bent jau kol nueisime iki tavo guolio, - pridūrė Androgas.

Tačiau Turinas atsigręžė į jį ir tarė:

- Jeigu Mimas nuves mus į savo namus be apgaulės ir jie bus tinkami, jo gyvybė bus išpirkta; jo nenužudys nė vienas iš vyrų, einančių su manimi. Taip aš prisiekiu.

Mimas pabučiavo Turinui kelius ir pasakė:

- Mimas bus tavo draugas, viešpatie. Pradžioje jis iš tavo balso ir kalbos sprendė, kad esi elfas. Bet jeigu esi žmogus, tai dar geriau. Mimas nemėgsta elfų.

- Kur tie tavo namai? - paklausė Androgas. - Turi būti iš tiesų geri, jei jau reikės jais dalytis su nykštuku. Nes Androgas nemėgsta nykštukų. Jo gentainiai apie šitą padermę iš rytų nedaug teatsinešė gerų atsiminimų.

- Apie save jie paliko dar blogesnių, - atsakė Mimas. - Kokie mano namai, spręsite juos pamatę. Bet einant jums reikės šviesos, jūs gi tamsoje klupinėjantys žmonės. Grįšiu palankesniu metu ir jus nuvesiu.

Mimas atsikėlė ir pasiėmė maišą.

- Ne. Ne! - sušuko Androgas. - Tujuk neleisi šito, vade? Šito niekšo daugiau nebepamatytum.

- Jau temsta, - tarė Turinas. - Tegujis palieka mums koki užstatą. Mimai, ar tiks tavo maišas ir tai, kas jo viduje?

Nykštukas vėl puolė ant kelių didžiai susijaudinęs.

- Jeigu Mimas neketintų grįžti, jis negrįžtų dėl seno maišo su šaknelėmis, - pasakė jis. - Aš grįšiu. Leisk man eiti!

- Neleisiu, - atrėžė Turinas. - Jeigu nenori skirtis su savo maišu, turėsi likti drauge su juo. Galbūt, praleidęs naktį po medžių šakomis, pats imsi labiau mūsų gailėti.

Bet ir Turinas, ir kiti pastebėjo, kad Mimas labiau vertina maišą ir jo turinį, negu iš pažiūros jis atrodo vertas.

Vyrai nusivedė senąjį nykštuką į savo menką stovyklą; eidamas jis murmėjo keista kalba, kuri skambėjo šiurkščiai, lyg kupina senovę siekiančios neapykantos. Tačiau kai jie supančiojo jam kojas, nykštukas staiga nutilo. Tie, kurie ėjo sargybą, matė jį visą naktį sėdintį tyliai, sustingusį tarsi akmenį, tik jo nemiegančios akys klaidžiodamos sužybsėdavo tamsoje.

* * *

Prieš aušrą lietus liovėsi, medžiuose sušnarėjo vėjas. Diena išaušo šviesesnė negu daugelis ankstesnių, švelnūs gūšiai iš pietų prablaivė dangų, saulei tekant dar blyškų ir skaidrų. Mimas sėdėjo nejudėdamas, lyg miręs, ir ryto šviesoje pasirodė nuo amžiaus sunykęs ir susitraukęs. Turinas atsiėjo ir pažiūrėjo į jį.

- Dabar šviesos gana, - tarė jis.

Mimas pramerkė akis ir parodė į pančius. Kai jį atrišo, prabilo su įniršiu:

- Įsiminkite šitai, kvailiai! - pasakė jis. - Niekada nepančiokite nykštuko! Jis šito neatleis. Nenoriu mirti, bet dėl to, ką man padarėte, mano širdis liepsnoja. Gailiuosi davęs jums pažadą.

- Tačiau aš savojo pažado nesigailiu, - atsiliepė Turinas. - Dabar vesi mus į savo namus. Iki tol apie mirtį nekalbėsime. Tokia *mano* valia.

Jis įdėmiai pažvelgė nykštukui į akis, ir Mimas neištvėrė jo žvilgsnio; retas išdrįsdavo žiūrėti Turinui į akis, kai jis pareikšdavo savo valią ar užsirūstindavo. Mimas tuojau nusigrėžė ir atsikėlė.

- Sek paskui mane, viešpatie! - tepasakė.

- Gerai! - tarė Turinas. - Dabar dar pridursiu: suprantu tavo išdidumą. Galbūt mirsi, bet daugiau nebūsi pančiojamas.

- Nebūsiu, - atsakė Mimas. - Dabar eime!

Taip taręs, jis nuvedė juos prie tos vietos, kur jį pagavo, ir parodė į vakarus.

- Štai mano namai! - mostelėjo jis. - Tikriausiai dažnai juos matėte, nes jie aukštai. Vadinome juos Sarbhundu, kol elfai nepakeitė visų vardų.

Tada visi pamatė, kad jis rodo į Amon Rudą, Plikąją kalvą, kurios neapaugusi viršūnė buvo matoma tyruose per daugelį lygų.

- Matėme ją, tačiau visada tik iš toli, - tarė Androgas. - Koks ten gali būti saugus guolis, vanduo ar bet koks kitas mums reikalingas dalykas? Taip ir maniau, kad čia kokias apgavystes. Argi žmonės slepiasi kalvos viršūnėje?

- Matyti toli gali būti saugiau negu tūnoti pasislėpus, - pasakė Turinas. - Amon Rudas žvelgia toli ir plačiai. Gerai, Mimai, eisiu ir pažiūrėsiu, ką turi mums parodyti. Kiek mums, klupčiojantiems žmonėms, užtruks ten nukakti?

- Visą dieną iki sutemų, jeigu dabar išeisime, - atsakė Mimas.

Netrukus būrys patraukė į vakarus, priekyje žengė Turinas, šalia jo - Mimas. Palikę girią, ėjo atsargiai, tačiau kraštas atrodė tuščias ir ramus. Praėjo suvirtusius akmenis ir ėmė kopti aukštyn: Amon Rudas stūksojo ties rytiniu pakraščiu tų viržynais apaugusių aukštumų, kurios kilo tarp Siriono ir Narogo slėnių, ir net įveikus akmenuotus viržynų plotus prie jo papėdės, viršūnė tebebuvo aukščiau dar per tūkstantį ar daugiau pėdų. Rytų pusėje kalvota žemė su išsibarsčiusiais beržų ir šermukšnių guotais, į uolas šaknimis įsikibusiais erškėčiais lėtai kilo iki aukštųjų keterų. Toliau, virš viržynų, apatiniuose Amon Rudo šlaituose augo aiglosų atvašynai, tačiau stati pilka kalvos galva buvo nuoga, išskyrus akmenis dengiančius raudonus seregonus.

Besibaigiant popietei, atskalūnai pasiekė kalvos papėdę. Jie atėjo iš šiaurės, nes taip juos vedė Mimas, vakarė-

jančios saulės spinduliai krito ant Amon Rudo vainiko ir seregonai tiesiog švytėjo.

- Žiūrėkite! Ant kalvos viršūnės kraujas, - tarė Androgas.

- Dar ne, - atsiliepė Turinas.

Saulė leidosi lomose jau tvyrojo prieblanda. Kalva dabar dunksojo priekyje ir viršuje, todėl vyrai svarstė, kokio dar čia vedlio reikia einant prie tokio aiškaus daikto. Tačiau Mimas vedė juos toliau, tad jie ėmė kopti jau stačiais šlaitais ir tuomet suvokė, kad žengia kažkokiu taku, atpažįstamu pagal slaptus ženklus ar senu papratimu. Mimas sukdamo tai šen, tai ten; žvelgdami į šalis, atskalūnai abiejose pusėse matydavo tai atsiveriančias miškingas daubas ir ketetas, tai stačiai besileidžiančius šlaitus su didžiulių akmenų priverstomis laukymėmis, duobėmis ir prarajomis, kurias slėpė gervuogių ir erškėčių sąžalynai. Be vedlio jie čia, nerasdami kelio, būtų vargę ir karstęsi ištisas dienas.

Ilgokai lipę, jie pasiekė statesnį, bet lygesnį paviršių. Paėję po šimtamečių šermukšnių šešėliais, pateko tarp išstypusių aiglosų eilių: ten tvyrojo salsvo kvapo pritvinkusi prieblanda. Staiga priešais išdygo uolos siena, plokščia ir lygi, gal keturiasdešimties pėdų aukščio, tačiau patamsyje dangus virš galvos buvo vos šviesesnis už uolą, todėl tiksliai spėti buvo sunku.

- Ar tai tavo namų durys? - tarė Turinas. - Sakoma, kad nykštukai mėgsta akmenį.

Jis žengtelėjo arčiau Mimo, jei kartais šis paskutinę akimirką sumanytų kokią apgaulę.

- Ne namų durys, o kiemo vartai, - atsakė Mimas. Jis pasuko dešinėn palei uolos papėdę ir žengęs dvidešimt žingsnių staigiai sustojo; tada Turinas pamatė, kad toje vietoje du uolos luitai gal rankų, o gal vėjo ir lietaus taip nugludinti, jog dengia vienas kitą ir tarp jų esantį plyšį, šis, staigiai sukdamasis atgal, veda į kairę. Angą ilgomis nutįsusiomis šakomis slėpė aplinkui uolų įtrūkiuose išsiskniję augalai, bet už jos patamsyje viršun kilo status akmenuotas takas. Juo sruveno vanduo, buvo drėgna ir šalta.

Po vieną jie patraukė aukštyn. Viršuje takas vėl pasuko dešinėn, į pietus, pro erškėtiną išvedė į žalią lygumą ir nuvingiavo toliau į šešėlį. Jie atėjo į Mimos namus - Bar-en-Nibin-noegą. Apie juos teatminė senovinės Doriato ir Nargotrondo sakmės, jų nebuvo matęs joks žmogus. Tuo tarpu jau visai sutemo, rytuose sužibo žvaigždės, todėl atvykėliai negalėjo pamatyti, kaip keistai atrodo ši vieta.

Amon Rudas turėjo tarsi karūną - milžinišką stačią akmens kepurę su plokščiu ir pliku viršum. Jo šiaurinėje pusėje kūpsojo iškyšulys, lygus ir beveik taisyklingai keturkampis, iš apačios nematomas, nes kalvos karūna užstojo jį kaip siena. Vakariniame ir rytiniame pakraštyje tiesiai žemyn leidosi stačios uolos. Tik iš šiaurės, iš kur jie ir atėjo, žinantys kelią galėjo lengvai tą vietą pasiekti. Nuo „vartų“ einantis takas suko pro žemaūgiais beržais apaugusį, uoloje iškirstą skaidraus vandens tvenkinį, maitinamą šaltinio, kuris tryško iš uolos sienos už tvenkinio. Palei vakarinį kyšulio kraštą vanduo grioveliu čiurleno lyg balta gija. Už medžių, prie šaltinio, tarp dviejų aukštų uolos luitų buvo matyti ola. Pažiūrėti buvo negili, žemomis nelygiomis lubomis, bet viduje atkaklios mažųjų nykštukų rankos per ilgus čia praleistus metus

išrausė urvą giliai kalvoje, ir jie gyveno jame pilkųjų elfų nekliudomi.

Jau visiškoje tamsoje Mimas nuvedė juos pro tvenkinį, kuriame tarp beržų šešėlių dabar atsispindėjo blausios žvaigždės. Prie olos angos jis atsigrėžė ir nusilenkė Turinui.

- Įeik, viešpatie! - tarė jis. - Tai Bar-en-Danvedas, Išpirkos namai. Nes nuo šiol jie turi taip vadintis.

- Galbūt, - atsiliepė Turinas. - Pirma pažiūrėsiu.

Jis žengė vidun su Mimu, kiti, matydami jį nebijant, nusekė iš paskos, net ir Androgas, labiausiai nepasitikėjęs nykštuku. Netrukus jie atsidūrė visiškoje tamsoje, tačiau Mimas suplojo delnais, ir iš už kampo švystelėjo silpnas žiburys: iš koridoriaus olos gilumoje pasirodė kitas nykštukas su mažu deglu rankoje.

- Cha! Taip ir maniau, kad nepataikiau, - burbtelėjo Androgas.

Tačiau Mimas savo šiurkščia kalba ėmė skubiai šnekėti su antruoju; tai, ką išgirdo, jį supykde ar nuliūdino, jis puolė į koridorių ir pranyko. Dabar Androgas buvo pasirengęs veržtis pirmyn.

- Pulkime pirmieji! - suriko jis. - Jų ten gali būti visas spiečius, bet jie maži.

- Spėju, kad tik trys, - tarė Turinas ir žengė pirmyn, paskui jį, rankomis čiuopdami nelygias sienas, sekė visi atskalūnai.

Koridorius daug kartų staigiai sukosi tai į vieną pusę, tai į kitą, bet pagaliau priekyje sumirgėjo blanki švieselė, ir jie išėjo į mažą, bet aukštomis lubomis salę, kurią silpnai apšvietė ant dailių grandinių kažkur viršuje, šešėlyje, pa-

kabintos lempos. Mimo čia nebuvo, tačiau aidėjo jo balsas, ir Turinas, eidamas jo link, pasiekė duris salės gale. Pažvelgęs vidun, pamatė Mimą klūpančią ant grindų. Šalia jo tylėdamas stovėjo antrasis nykštukas su deglu, o ant akmeninės pakylės prie sienos gulėjo dar vienas.

- Kimai, Kimai, Kimai! - vaitojo senasis nykštukas, raudamas sau barzdą.

- Ne visi tavo šūviai lėkė pro šalį, - pasakė Turinas Androgui. - Bet šįkart, ko gero, geriau būtum nepataikęs. Labai jau lengvai laidai strėles. Tik vargu ar išgyvensi tiek ilgai, kad įgytum išminties.

Palikęs būrį, Turinas tyliai priėjo, pastovėjo Mimui už nugaros, tada prabilo:

- Kokia bėda nutiko, šeimininke? Šiek tiek moku gydyti. Gal galiu tau padėti?

Mimas atsigręžė, jo akys degė raudonai.

- Nebent galėtum atsukti laiką atgal ir nukapoti žiaurias savo vyrų rankas, - atsakė jis. - Tai mano sūnus. Jam į krūtinę pataikė strėlė. Dabar jis jau nebepasiekiamas. Mirė saulei leidžiantis. Tavo pančiai man sukliudė jį išgydyti.

Ir vėl seniai gniaužiamas gailestis užliejo Turinui širdį tarsi vanduo iš uolos.

- Ak! - tarė jis. - Sugražinčiau tą strėlę, jei galėčiau. Dabar šie namai iš tiesų turi būti vadinami Bar-en-Danvedu, Išpirkos namais, nes laikysiu save tavo skolininku, nesvarbu, gyvensime čia ar ne. O jei kada bent kiek praturtėsiu, sumokėsiu tau už sūnų gryno aukso išpirką kaip sielvarto ženklą, net jei tai jau nebepaguos tavo širdies.

Mimas atsistojo ir ilgai žvelgė į Turiną.

- Girdžiu tavo žodžius, - tarė jis. - Kalbi kaip senovės nykštukų valdovas, ir tuo žaviuosi. Dabar mano širdis atlė-

go, nors ji nesidžiaugia. Todėl sumokėsiu ir savąją išpirką: jeigu norite, galite čia gyventi. Bet pridursiu štai ką: tasai, kur paleido šitą strėlę, privalo sulaužyti savo lanką su strėlėmis ir padėti prie mano sūnaus kojų; ir daugiau niekada jis tenepaima strėlės ar lanko. Jei paims, čia pat mirs. Tokį skiriu jam prakeiksmą.

Androgas persigando, išgirdęs šį prakeiksmą; nors ir širsdamas, bet sulaužė lanką ir strėles ir padėjo prie mirusio nykštuko kojų. Tačiau išeidamas iš kambario piktai žvilgtelėjo į Mimą ir sumurmėjo:

- Sako, nykštuko prakeikimas niekada neišnyksta; bet ir žmogaus skirtasis gali išsipildyti. Tegu jis miršta su ietimi gerklėje!

Tą naktį jie sugulė salėje ir miegojo neramiai, nes greta raudėjo Mimas ir Ibunas, jo antrasis sūnus. Nežinia, kada viskas nutilo, bet pagaliau nubudę atskalūnai nykštukų neberado, kambarys buvo užremtas akmeniu. Diena vėl išaušo graži, ryto saulėje atskalūnai nusiprausė prie tvenkinio ir susirado turimo maisto. Bevalgant prieš juos išdygo Mimas.

Jis nusilenkė Turinui.

- Jis išėjo, ir viskas baigta, - tarė Mimas. - Jis guli su savo protėviais. Dabar imkimės to gyvenimo, koks liko, nors mums skirtų dienų gali būti nedaug. Ar tinka tau Mimos namai? Ar išpirka sumokėta ir priimta?

- Taip, - atsakė Turinas.

- Tuomet jie tavo, tvarkykis čia kaip tinkamas, išskyrus viena: uždarytojo kambario niekas neatvers, tik aš.

- Girdime, ką sakai, - atsiliepė Turinas. - Gyvendami čia, esame saugūs, ar bent taip atrodo, bet vis tiek mums

reikia maisto ir kitų daiktų. Kaip mes išeisime? Ir dar svarbiau - kaip sugrįšime?

Mimas nusikvatojo gerkliniu, nerimą keliančiu juoku.

- Ar bijote, kad atėjote vorui iš paskos į pačią jo voratinklio širdį? Ne, Mimas nevalgo žmonių. Ir voras sunkiai dorotųsi iš karto su trisdešimčia širšių. Žiū, jūs ginkluoti, o aš stoviu tuščiomis rankomis. Ne, turime dalytis, jūs ir aš: namais, maistu, ugnimi, gal ir kitokiomis gėrybėmis. Numanau, kad namus saugosite ir jų paslapties neišduosite savo pačių labai net ir tada, kai jau žinosite, kaip išeiti ir ateiti. Laikui bėgant, šito išmoksite. Kol kas jums reikės vedlio - Mimo ar jo sūnaus Ibuno, kad vestų, kai eisite iš čia; vienas mūsų eis su jumis drauge ar lauks grįžtant kokioje nors vietoje, kurią galėsite surasti patys vieni. Matyt, kasdien ta vieta bus vis arčiau namų.

Turinas su tuo sutiko ir padėjo Mimui; patenkinti buvo ir dauguma vyrų. Ankstyvo vasaros ryto saulėje ši vieta atrodė puiki gyventi. Tik vienas Androgas neslėpė prastos nuotaikos.

- Juo greičiau patys mokėsime išeiti ir pareiti, juo geriau, - murmėjo jis. - Dar niekada neturėjome belaisvio, kuris tvarkytų mūsų reikalus.

Tą dieną jie ilsėjosi, valė ginklus, tvarkė daiktus; maisto turėjo dar dviem ar trimis dienoms, be to, savo atsargas pridėjo Mimas. Jis davė tris didžiulius puodus ir malkų; atnešė ir savo maišą.

- Šlamštas, - parodė jis. - Neverta nė vogti. Vien laukinės šaknys.

Tačiau nuplautos šaknys pasirodė baltos ir mėsingos, išvirtos tiko valgyti, net priminė duoną. Atskalūnai jomis džiaugėsi, nes jau labai seniai buvo neragavę duonos, tik retkarčiais jos pasivogdavo.

- Laukiniai elfai jų nepažįsta, pilkieji elfai nemoka rasti; užjūrio pasipūtėliai per daug pasipūtę, kad knistųsi, - kalbėjo Mimas.

- Kaip jos vadinasi? - paklausė Turinas.

Mimas kreivai pažvelgė į jį.

- Vardą jos turi tik nykštukų kalboje, o tos kalbos mes nemokame, - tarė jis. - Ir nemokame žmonių, kaip rasti tų šaknų, nes žmonės - godūs švaistūnai ir nesiliautų kasę, kol neišnaikintų visų augalų; o dabar, klaidžiodami tyruose, jie praeina pro jas nepastebėję. Daugiau iš manęs nieko nesužinosite, bet galite naudotis mano dosnumu, kol maloniai kalbate, nešnipinėjate ir nevagiate. - Mimas vėl nusijuokė gerkliniu juoku ir kalbėjo toliau: - Jos didžiai vertingos. Alkaną žiemą vertingesnės už auksą, nes jas galima kaupti, kaip voverė kaupia riešutus, ir mes jau krovėme atsargą iš pirmųjų tinkamų. Tačiau esate kvailiai, jei manote, kad nesiskirčiau su vienu mažu nešuliuku net dėl savo gyvybės,

- Taip sakai, - atsiliepė Ulradas, kuris, pagavus Mimą, tikrino jo maišą. - Vis dėlto nenorėjai su juo skirtis, ir tavo žodžiai verčia mane dar labiau stebėtis.

Mimas pasisuko ir niūriai į jį įsistebeilijo.

- Esi vienas tų kvailių, dėl kurių pavasaris neliūdėtų, jei žiemą pražūtum, - tarė jis Ulradui. - Daviau žodį ir būčiau grįžęs, noromis ar nenoromis, su maišu ar be jo, kad ir ką niekuo netikintis, be garbės žmogus manytų! Tačiau

nemėgstu per nedorųjų prievartą skirtis su tuo, kas mano, tebūnie tai nors bato raištelis. Ar manai, jog neatsimenu, kad tavo rankos buvo tarp tų, kurios mane pančiojo ir šitaip sukliudė man tarti dar vieną žodį mano sūnui? Net kai imsiu žemės duoną iš savo podėlio, tavo dalies ten nebus, o jei tu ją valgysi, valgysi tik per savo draugų malonę, o ne mano.

Mimas nuėjo. Tačiau Ulradas, krūpčiojęs nuo jo piktų žodžių, pratarė, žvelgdamas jam pavymui:

- Skambūs žodžiai! Bet vis dėlto senasis sukčius turėjo maiše dar kažkokių daiktų, jie atrodė panašiai, tik svėrė daugiau ir buvo kietesni. Ko gero, yra ir kitų dalykų, ne tik žemės duona, kurių elfai neranda, o nuo žmonių jie slepiami!

- Gal ir taip, - atsiliepė Turinas. - Bet nykštukas bent jau vienu atžvilgiu sakė tiesą, kai pavadino tave kvailiu. Kam sakai, ką galvoji? Jeigu malonūs žodžiai stringa gerklėje, mums visuomet geriau pravers tylą.

Diena praslinko ramiai, niekas iš atskalūnų nenorėjo niekur eiti. Turinas daug vaikščiojo žolynais, nuo vieno krašto iki kito, žvalgėsi ir į rytus, ir į vakarus, ir šiaurėn, stengdamasis suprasti, kaip toli matyti, kai oras skaidrus. Šiaurės pusėje, atrodė, keistai arti jis įžiūrėjo Bretilio girias, žaliu kilimukylančias prie Amon Obelio. Turinas pastebėjo, kad tenai jo akys krypsta dažniau, negu jis norėtų, nors negalėjo suprasti kodėl; juk jo širdį labiau traukė šiaurės vakarai, jam rodėsi, kad ten, dangaus pakraštyje, už daugelio lygų, įžiūri Šešėlių kalnus ir gimtųjų žemių pakraščius. Bet, besibaigiant dienai, Turinas pakėlė akis į vakarus, pažvelgė

į saulėlydį, į raudoną, žemyn besiritančią saulę, kuri jau skendo tolimų krantų miglose, o arčiau jau tamsiuose šešėliuose dunksojo Narogo slėnis.

Šitaip prasidėjo Turino, Hurino sūnaus, gyvenimas Mimo menėse, Bar-en-Danvede, Išpirkos namuose.

Gana ilgai atskalūnų gyvenimas, jų džiaugsmui, klostėsi puikiai. Valgio netrūko, jie turėjo gerą, šiltą ir sausą pastogę, kurioje buvo daug vietos. Paaiškėjo, kad kadaise urvuose, esant reikalui, galėjo prisiglausti ir šimtas ar daugiau gyventojų. Giliau jie rado dar vieną salę. Šios vienoje pusėje buvo židinytis, kurio kamino kilo aukštyn per uolą, o kamino angą gudriai slėpė uolos plyšys. Daug buvo ir kitų kambarių greta salių ar koridoriaus, kai kurie skirti gyventi, kiti darbams ar sandėliams. Apie sandėlius Mimas nusimanė kur kas geriau nei jie, turėjo daugybę indų ir dėžių iš akmens ar medžio, tie daiktai atrodė labai seni. Bet dauguma kambarių dabar stovėjo tušti; ginklinėse sukabinti kirviai ir kiti įnagiai buvo surūdiję ir apdulkėję, kalvės seniai nenaudotos, išskyrus vieną mažą kambarėlį prie vidinės salės, - šiame taip pat buvo žaizdras, jo kamino ejo iki didžiojo židinio kamino. Šičia Mimas kartais dirbdavo, bet kitiems žiūrėti neleisdavo. Ir dar jis nepasakojo apie slaptus laiptelius, vedančius iš jo namų ant plokščios Amon Rudo viršūnės. Juos aptiko Androgas, kai kamuojamas alkio ieškojo Mimo maisto sandėlių ir pasiklydo urvuose; tačiau apie savo atradimą niekam nesakė.

Tais metais į žygius jie daugiau nebetraukė; jei ir išsi-ruošdavo žemyn medžioti ar rinkti maisto, eidavo daugiausia mažais būreliais. Bet jiems vis dar buvo sunku rasti

kelią atgal, be Turino, gal tik kokie šeši jo vyrai nenuklydę pareidavo namo. Vis dėlto, pamatę, kad labiau įgudusieji sugeba be Mimo pagalbos užlipti į slėptuvę, atskalūnai prie šiaurinės sienos plyšio pastatė sargybą budėti ir dieną, ir naktį. Iš pietų priešų sulaukti jie nesitikėjo, nevertėjo ir baimintis, kad kas nors iš tos pusės įkops į Amon Rudą, tačiau dieną kalno karūnos viršuje sėdėdavo sargybinis ir žvalgydavosi po apylinkių tolius. Kad ir kokios stačios buvo viršūnės sienos, kas nors galėjo ją pasiekti, nes į rytus nuo urvo angos buvo iškirsti grubūs laiptai, vedantys iki šlaitų, kuriais žmonės galėjo užsikabaroti niekieno nepadedami.

Taip bėgo tie metai be rūpesčių ar nerimo. Tačiau dienos trumpėjo, tvenkinys papilkėjo ir atšalo, beržai numetė lapus, vėl grįžo stiprūs lietūs ir tekdavo daugiau laiko praleisti viduje. Tuomet atskalūnams ėmė įgristi tamsa po kalnu ar blausi šviesa menėse; daugeliui pradėjo atrodyti, kad gyventi būtų geriau, jei nereikėtų viskuo dalytis su Mim u. Labai jau dažnai jis išnerdavo iš kokio tamsaus užkaborio ar tarpdurio, kai jie manydavo jį esant kitur. Kai šalia būdavo Mimas, atskalūnams kalba nejaukiai nutrūkdavo. Jie net pradėjo kalbėtis vienas su kitu pašnibždomis.

Tačiau Turinui viskas rodėsi kitaip, ir atskalūnai nesiliovė tuo stebėjęsi. Juo toliau, juo labiau jis draugavo su senuoju nykštuku ir klausėsi jo kalbų. Per žiemą jis ilgas valandas sėdėdavo su Mim u ir klausydavosi jo išminties ir pasakojimų apie jo ilgą gyvenimą. Nepeikdavo Turinas jo ir tuomet, kai šis piktai kalbėdavo apie eldarus. Atrodė, kad Mim u i tai labai patinka, ir jis atsilygindamas rodė Turinui daug palankumo; tik jį vieną kartais įsileisdavo į kalvę ir jie ten tyliai kalbėdavosi.

* * *

Praėjo ruduo, ir žiema užgriuvo visu smarkumu. Dar prieš Julą iš šiaurės sniego prinešė daugiau, negu jie buvo kada matę upių slėniuose. Tuo metu, augant Angbando galiai, Beleriande žiemos vis sunkėjo. Amon Rudą visiškai užsnigo, tik atkakliausieji drįsdavo žengti laukan. Kai kurie apsirgo, visus kamavo alkis.

Staiga vidury žiemos blyškioje dienos šviesoje tarp jų atsirado žmogus, kaip atrodė, labai stambus ir aukštas, apsivilkęs baltais drabužiais, su baltu gobtuvu. Jis išvengė sargybinių ir, netardamas nė žodžio, priėjo prie ugnies. Kai vyrai pašoko, jis nusikvatojo ir atmetė gobtuvą; visi pamatė, kad tai Belegas Didysis Lankas. Po savo plačiu drabužiu jis atsigabeno didžiausią ryšulį, kuriame turėjo gausybę žmonėms reikalingų dalykų.

Šitaip Belegas grįžo pas Turiną, pasidavęs savo meilei ir atmetęs išmintį. Turinas nuoširdžiai džiaugėsi, nes dažnai gailėdavosi dėl savo užsispyrimo; dabar jo širdies troškimas buvo patenkintas, ir neprireikė žemintis ar atsisakyti savo laisvės. Turinas džiaugėsi, bet Androgas ne; nepatiko šitai ir kai kuriems kitiems. Jiems atrodė, kad Belegas ir jų vadas buvo sudarę slaptą susitarimą ir slėpė jį nuo būrio. Androgas pavydžiai abu sekė, kai jie kalbėjosi susėdę atskirai.

Belegas atsinešė Hadoro šalną, mat tikėjosi, kad šalnas atgaivins Turino mintis, paskatins jį galvoti apie ką kita, o ne apie gyvenimą tyruose vadovaujant mažam būriui.

- Štai tavasis, gražinu jį tau, - tarė Belegas Turinui, išimdamas šalną. - Buvo paliktas mano globai šiauriniuose pakraščiuose, bet, tikiuosi, nebuvo užmirštas.

- Beveik užmirštas, - atsakė Turinas, - tačiau taip daugiau nebus.

Tada užsigalvojęs nutilo, bet staiga pastebėjo Belego rankoje dar kažką blizgant. Tai buvo Melianės dovana, tik laužo šviesoje sidabro lapeliai švytėjo raudonai. Pamačius antspaudą, Turino žvilgsnis apsiblausė.

- Ką ten turi? - paklausė.

- Didžiausią dovaną, kokią gali dovanoti tas, kas tave vis dar myli, - atsakė Belegas. - Stai *lembas-in-Elid*, eldarų kelionės duona, kurios skonio dar nepatyrė joks žmogus.

- Priimu savo tėvų šalimą ir didžiai dėkoju tau už tai, kad jį saugojai, - tarė Turinas. - Bet dovanų iš Doriato nepriimsiu.

- Tuomet pasiusk atgal savo kalaviją ir visą ginkluotę, - atsiliepė Belegas. - Pasiusk ir savo jaunystėje gautą auklėjimą, žinias. Ir savo vyrams, kurie, pasak tavęs, buvo ištikimi, leisk mirti dykumoje, jei tavo toks nusiteikimas. Vis dėlto ši duona dovanota man, o ne tau, todėl galiu daryti su ja ką tinkamas. Nevalgyk, jeigu ji stringa tau gerklėje, tačiau kiti gal labiau išalkę ir ne tokie išdidūs.

Turino akys blykstelėjo, tačiau, žiūrint į Belegą, ugnis užgeso, jos papilkėjo, ir Turinas tarė vos girdimu balsu:

- Stebiuosi, drauge, kad tu teikiesi grįžti pas tokį storžievį. Iš tavęs priimsiu visa, ką duosi, net ir priekaištus. Nuo šiol visur man padėsi, tik nekalbėsime apie kelionę į Doriatą.

VIII SKYRIUS

LANKO IR ŠALMO ŽEMĖ

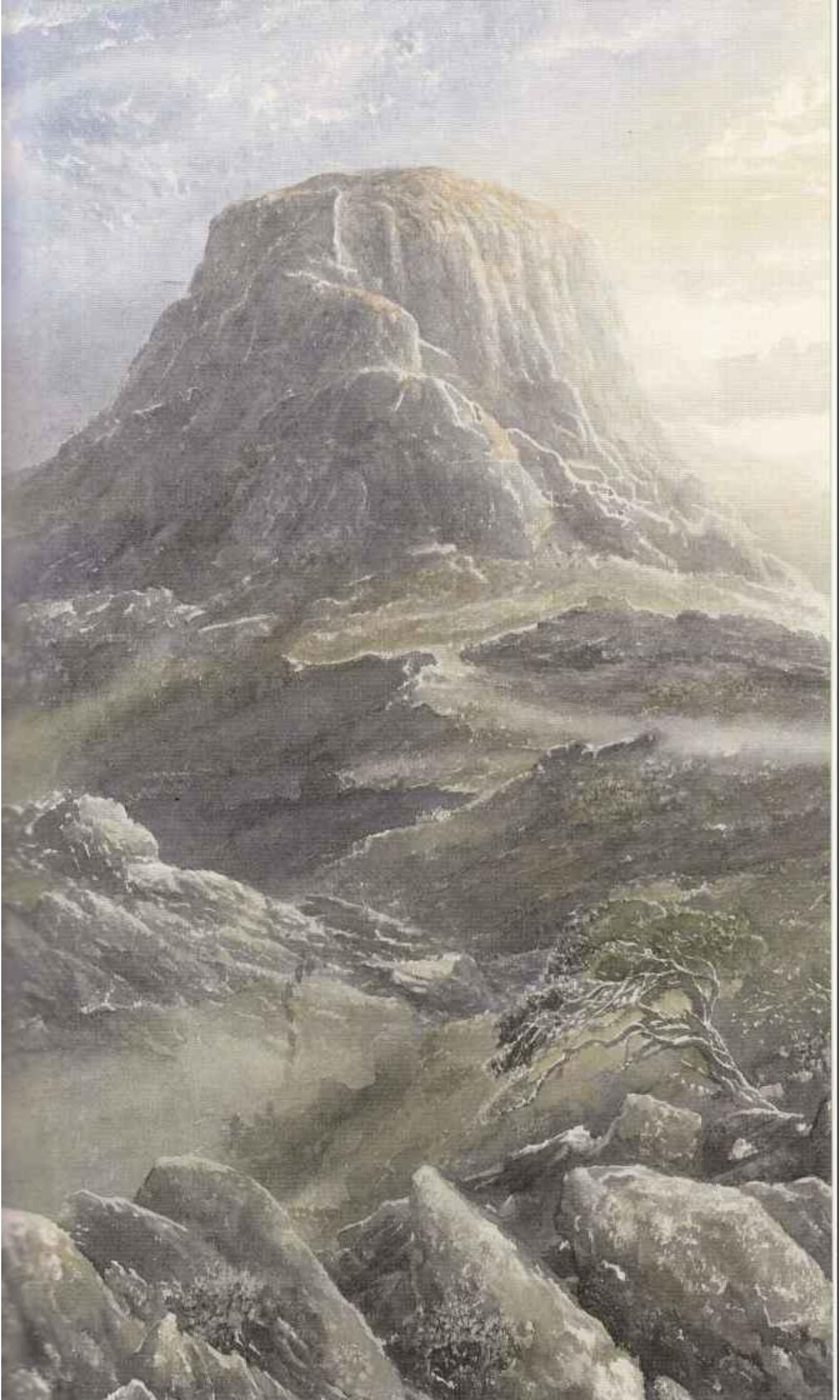
Kitomis dienomis Belegas uoliai darbavosi būrio labui. Slaugė sužeistuosius ir ligonius, ir visi sparčiai gijo, nes tais laikais pilkieji elfai dar tebebuvo didi gentis, turinti ypatingų galių, daug išmanė apie gyvenimą ir apie visas gyvas būtybes. Nors jie mažiau gilinosi į išmintį ir meistrystę negu egzilai iš Valinoro, vis dėlto jie mokėjo daugelį dalykų, nepasiekiamų žmonėms. Be to, Belegas Lankininkas garsėjo Doriato gentyje: buvo stiprus, ištvermingas, įžvalgus tiek protu, tiek akimis, prireikus narsiai kaudavosi mūšyje, kliaudamasis ne tik lakiomis savo ilgojo lanko strėlėmis, bet ir didžiuoju kalaviju Anglacheliu. Ir Mimo širdyje augo vis didesnė neapykanta, nes, kaip jau minėta, jis nekentė visų elfų; jis vis pavydesne akimi žvelgė į tą meilę, kurią Turinas jautė Belegui.

Žiema baigėsi, viskas nubudo, atėjo pavasaris, ir atskalūnams greitai teko griebtis rimtesnių darbų. Sujudo ir Morgoto jėgos; tarsi ilgi čiuopiančios rankos pirštai, Morgoto pulkų priešakiniai būriai jau ieškojo kelių į Beleriandą.

Kas galėtų nujausti Morgoto sumanymus? Kas aprėptų kėslus to, kuris kitados buvo Melkoras, galingasis tarp ainurų iš Didžiosios Giesmės, ir dabar kaip juodasis valdovas sėdi juodajame šiaurės soste, su visa piktybe sverdama bet kokias jį pasiekiančias, gal šnipo ar išdaviko atneštas žinias, žvelgdamas proto akimis ir suprasdamas kur kas daugiau apie priešų žygius ir siekius, negu tikisi net išmintingiausieji iš jų, išskyrus karalienę Melianę. Jo mintis dažnai ją siekdavo, bet čia ir žlugdavo.

Todėl šiais metais savo piktybę jis atgrėžė į žemes Siriono vakaruose, kur vis dar buvo jam besipriešinančių jėgų. Gondolinas tebestovėjo, tačiau buvo paslėptas. Apie Doriatą jis žinojo, bet dar negalėjo į jį įžengti. Toliau plytėjo Nargotrondas, į kurį nė vienas jo tarnas dar nebuvo radęs kelio, tas vardas kėlė jiems siaubą; ten gyveno slaptų jėgų kupina Finrodo gentis. O iš tolimų pietų, iš už baltųjų Nimbretilio beržynų, nuo Arvernieno krantų ir Siriono žiočių sklido gandai apie laivų uostus. Tų kraštų jis negalėjo pasiekti, kol nenukariavo visų kitų.

Tad dabar orkai plūdo iš šiaurės vis didesniais būriais. Ėjo jie per Arnachą, krito ir Dimbaras, jų buvo pilna visuose šiauriniuose Doriato pasieniuose. Orkai traukė senuoju keliu, vedusiu per ilgą Siriono tarpekį, greta salos, kur kitados stovėjo Finrodo Minas Tiritas, toliau per žemes tarp Malduino ir Siriono ir dar toliau per Bretilio pakraščius iki Teigolino brastos. Iš ten nuo seno kelias suko per Saugomą lygumą, tuomet leidosi žemyn į Narogo slėnį išilgai papė-

dės aukštumų, virš kurių kūpsojo Amon Rudas; galiausiai tas kelias siekė Nargotrondą. Bet orkai tuo keliu dar nėjo toli: ten, tyruose, dabar tūnojo pasislėpęs jų siaubas, ir nuo raudonosios kalvos viską sekė įdėmios akys, apie kurias orkų niekas nebuvo įspėjęs.

Tą pavasarį Turinas vėl užsidėjo Hadoro šalimą, ir Belegas džiūgavo. Pradžioje jų būrys teturėjo mažiau nei penkiasdešimt vyrų, tačiau dėl Belego sumanumo miške ir Turino drąsos priešams atrodė didžiulis. Orkų žvalgai pražūdavo, jų stovyklos buvo nuolat sekamos, ir vos jie susiruošdavo didesne jėga žygiuoti per kokią siaurą vietą, iš už uolų ar iš medžių šešėlių puldavo Drakono Šalmas ir jo vyrai, aukšti ir nuožmūs. Vos kalvose nuaidėjus jo ragui, orkų vadai sudrebėdavo ir visi kariai gręždavosi bėgti, nors dar nebuvo suzvimbusi nė viena strėlė, nebuvo švystelėjęs kardas.

Jau sakyta, jog Mimas, užleidęs savo slaptą būstą Amon Rude Turinui ir jo būriui, pareikalavo, kad tas, kuris paleido jo sūnų nužudžiusią strėlę, sulaužytų savo lanką su strėlėmis ir padėtų prie Kimo kojų; tas žmogus buvo Androgas. Didžiai nenorėdamas Androgas padarė, kaip liepė Mimas. Negana to, Mimas paskelbė, kad Androgas negalės niekada daugiau liesti lanko ir strėlės, ir skyrė jam prakeiksmą: jei kada vis dėlto šitaip pasielgsias, nuo tokio pat ginklo ir mirsias.

Tų metų pavasarį Androgas vis dėlto nepaisė Mimos prakeikimo ir viename žygyje iš Bar-en-Danvedo vėl pasiėmė lanką. Tame žygyje į jį pataikė užnuodyta orkų strėlė, ir Androgą parnešė kenčiantį skausmus ir mirštantį. Tačiau

Belegas išgydė jo *žaidą*. Tada Mimo puoselėjama neapykanta Belegui dar labiau išaugo, nes taip jo prakeikimas buvo įveiktas; bet „jis dar įkąs“, kalbėjo Mimas.

Tuo laiku Beleriande imta plačiai - ir giriose, ir prie upių, ir kalnuose - kuždėtis, esą Lankas ir Šalmas, žuvusieji Dimbare (taip buvo manoma), prisikėlė, nors niekas jau to nebesitikėjo. Tuo metu daug buvo ir elfų, ir žmonių, likusių be vado, praradusių namus, mūšių ir pralaimėjimų išblaškytų, pabėgusių iš nusiaubtų žemių - jų širdys vėl atsigavo, ir jie patraukė ieškoti Dviejų Vadų, nors dar niekas nežinojo, kur tuodu vadai įsirengę tvirtovę. Turinas su džiaugsmu sutikdavo visus, kurie ateidavo pas jį, tačiau Belego patartas nė vieno naujai atėjusiojo nepriimdavo į savo prieglobstį Amon Rudo viršūnėje (dabar tas būstas vadinosi Echad i Sedrinas, arba Ištikimųjų stovykla); kelią tenai žinojo tik senojo būrio vyrai ir kitų neįsileisdavo. Tačiau apylinkėse buvo įrengta kitų saugomų stovyklų: giriose į rytus, aukštumose, pietų pusėje nusitęsusiųose pelkynuose, nuo Meted-en-Glado (Miško Krašto) prie Teiglino brastos iki Bar-Eribo kelių lygų atstumu nuo Amon Rudo, kitados derlingame krašte tarp Narogo ir Siriono ežeryno. Iš visų tų vietų vyrai galėjo matyti Amon Rudo viršūnę ir ženklais gauti žinias bei įsakymus.

Šitaip, dar nesibaigus vasarai, Turino šalininkai tapo didžia jėga, ir Angbando pulkams teko trauktis. Žinios apie tai pasiekė net Nargotrondą, daugelis tenai sujudo klausdami: jei jau atskalūnas gali šitiek žalos padaryti Priešui, tai ką pajėgtų nuveikti Narogo valdovas? Tačiau Nargotrondo karalius Orodretas nekeitė savo sumanymų.

Visais reikalais jis paisė Tingolo, su kuriuo slapta susižinodavo per žygūnus; jis buvo protingas valdovas, remdavosi išmintimi tų, kurie visų pirma rūpinosi savo tauta ir galvojo/kaip ilgiau apsaugoti ramų ir turtingą gyvenimą nuo grėsmingų šiauriečių kėslų. Todėl neleido nė vienam savo valdiniui eiti pas Turiną, nusiuntė pas Turiną žygūnus pranešti, kad jis privalo nekelti kojos į Nargotrondą ir nestumti tenai orkų, kad ir ką bekariaudamas darytų ar sumanytų. Tačiau pasiūlė Dviem Vadams, jeigu jiems prireiktų, bet kokią kitą pagalbą, tik ne ginklus (šitaip siūlyti, manoma, jį paragino Tingolas ir Melianė).

Tuomet Morgotas sulaukė savo ranką; nors nuolat rengė apsimestinius puolimus, kad tie maištininkai, pasiekę lengvą pergalę, imtų per daug pasitikėti savimi ir prarastų apdairumą. Taip ir atsitiko. Turinas dabar visoms žemėms tarp Teiglino ir vakarinio Doriato pakraščio davė Dor-Kuartolo vardą, pasiskelbė jų valdovu ir save ėmė vadinti kitaip - Gortolu, Baisiuoju Šalmu. Jo širdis dainavo. Tačiau Belegui dabar atrodė, kad šalmas Turiną paveikė ne taip, kaip jis tikėjosi; žvelgiant į ateitį, Belegą kamavo neramios mintys.

Vasarai slenkant, vieną dieną jis ir Turinas sėdėjo Echade, ilsėdamiesi po ilgo mūšio ir žygio. Turinas tarė Belegui:

- Kodėl esi toks nuliūdęs ir susimąstęs? Ar gi ne viskas klostosi puikiai nuo tada, kai grįžai pas mane? Ar mano tikslas nepasirodė geras?

- Dabar viskas gerai, - sutiko Belegas. - Mūsų priešai vis dar nustebę ir įbauginti. Ir prieš akis dar turime gerų dienų - bent kol kas.

- O kas bus paskui? - paklausė Turinas.

- Ateis žiema, - atsiliepė Belegas. - Po jos - dar vieni metai; tiems, kas iki jų išgyvens.

- O tada?

- Angbando rūstybė. Dabar tik apsvilinome Juodosios Rankos pirštų galiukus - ne daugiau. Ta ranka nesitrauks.

- Bet ar ne Angbando rūstybė - mūsų tikslas ir džiaugsmas? - atsakė Turinas. - Ką dar, tavo galva, turėčiau daryti?

- Labai gerai žinai, - tarė Belegas. - Tačiau apie tą kelią man kalbėti uždraudei. Tačiau paklausyk. Karaliui ar didelės genties valdovui reikia daugelio dalykų. Jam privalu turėti saugų prieglobstį; jam reikia turto ir daugelio valdinių, kurių darbas nėra kariauti. Kai valdinių gausėja, prireikia daugiau maisto, negu medžiotojams teikia tyrai. Tada jau nepavyks išlaikyti slaptumo. Amon Rudas - gera vieta nedideliam būriui, čia patogiau turėti akis ir ausis. Tačiau jis stūkso vienas ir matyti iš toli: nereikia didelių jėgų jam apsupti, nebent jį gintų kur kas didesnė kariuomenė, negu dabar turime ar kada turėsime.

- Vis dėlto būsiu savo kariuomenės vadas, - tarė Turinas, - o jeigu žūsiu, tebūnie. Čia stoviu Morgoto kelyje, ir kol šitaip stoviu, jis negali žengti į pietus.

Pranešimai apie Drakono Šalmą žemėse į vakarus nuo Sioriono netruko pasiekti Morgoto ausis, ir jis nusijuokė vėl aptikęs Turiną, kurį ilgai slėpė šešėliai ir Melianės priedangos. Bet dabar Morgotas šiek tiek baiminosi, kad Turinas sukaups tokią galią, jog prakeikimas neteks jėgos ir jis išsivaduos iš jam skirtos lemties; arba pasitrauks į Doriatą ir vėl dings iš akių. Tad Morgotas nutarė Turiną sučiupti ir įkalinti taip pat, kaip jo tėvą, kankinti ir pavergti jį.

Belegas sakė tiesą, kai kalbėjo Turinui, kad jie tik apsvilino Juodosios Rankos pirštus ir kad ta ranka nesitrauks. Tačiau Morgotas nuslėpė savo ketinimus ir tam tikrą laiką pasitenkino tik siūsdamas labiausiai prityrusius žvalgus; tad netrukus Amon Rudą supo šnipai, nepastebimai tūnantys tyruose ir nieko nesiimantys prieš atvykstančius ir išvykstančius vyrų būrius.

Bet Mimas numanė, kad visame krašte aplink Amon Rudą pilna orkų; neapykanta, kurią jis jautė Belegui, paskatino jį padaryti pikta lemiantį sprendimą. Vieną dieną, besibaigiant metams, jis prasitarė vyrams Bar-en-Danvede einąs su sūnumi Ibunu ieškoti šaknų žiemai, tačiau jo tikrasis tikslas buvo rasti Morgoto tarnus ir atvesti juos į Turino slėptuvę.*

Vis dėlto Mimas pamėgino iškelti orkams tam tikras sąlygas; šie iš jo juokėsi, bet Mimas sakė, kad jie mažai nežino, jeigu tikisi kankinimais ką nors išgauti iš mažojo nykštuko. Tuomet jie paklausė, kokios galėtų būti tos sąlygos, ir Mimas išdėstė savo reikalavimus: jam sumoka tiek geležies, kiek svers kiekvienas jų pagautas ar nužudytas vyras, o už Turiną ir Belegą mokės auksu; Mimo namai, išvadavus juos nuo Turino ir jo būrio, bus nepaliesi ir liks Mimui; Belegą surištą paliks Mimo nuožiūrai, o Turiną paleis laisvėn.

Su tokiais reikalavimais Morgoto pasiuntiniai noriai sutiko, visiškai neketindami jų vykdyti. Orkų vadas manė,

* Pasakojama ir kitokia saktė - kad Mimas tyčia neieškojo orkų. Išduoti Turiną jį privertė orkai, sučiupę jo sūnų ir grąsinę kankinti.

kad Belego likimą galima būtų patikėti Mimui, tačiau dėl Turino jis turėjo kitokį įsakymą - „gyvą į Angbandą“. Sutikęs su sąlygomis, jis reikalavo, kad Ibunas liktų pas orkus įkaitu. Tada Mimą apėmė baimė, ir jis mėgino atsiimti savo pasiūlymą ar kitaip išsivaduoti. Bet orkai nepaleido jo sūnaus, todėl Mimas buvo priverstas vesti juos į Bar-en-Danvedą. Taip Išpirkos namai buvo išduoti.

Jau minėta, kad akmens karūna ar kepurė Amon Rudo viršuje buvo plika ir plokščia, tačiau jos šonai tokie statūs, kad pasiekti viršūnę buvo įmanoma tik uoloje iškirstais laiptais, vedančiais nuo iškyšulio prie Mimos namų įėjimo. Viršūnėje sėdintys sargybiniai įspėdavo apie besiantinantį priešą. Bet Mimos vedami orkai atsirado lygumoje tiesiai priešais duris, ir Turinui su Belegu teko trauktis prie Bar-en-Danvedo įėjimo. Kai kurie vyrai mėgino kopti tais uoloje iškirstais laiptais, tačiau juos pakirto orkų strėlės.

Turinas ir Belegas pasislėpė urve ir angą užstūmė milžinišku akmeniu. Patekus į tokią sunkią padėtį, Androgas parodė slaptus laiptus, kylančius į plokščią Amon Rudo viršūnę, kuriuos rado kartą pasiklydęs urvuose, kaip jau pasakota. Turinas, Belegas ir daug kitų vyrų užbėgo tais laiptais ir iššoko viršūnėje, labai nustebino tuos kelis orkus, kurie jau buvo spėję užkopti tenai išoriniu keliu, ir nustūmė juos nuo krašto. Uolomis lipančius orkus jie sugebėjo trumpai atremti, tačiau ant tuščios viršūnės neturėjo jokios priedangos, todėl daugelį iš apačios pašovė. Narsiausiai kovėsi Androgas, jis krito prie išorinių laiptų mirtinai sužeistas strėlės.

Turinas, Belegas ir dešimt dar likusių vyrų atsitraukė į viršūnės vidurį, kur stovėjo akmuo, stojo aplink jį ratu ir gynėsi, kol žuvo visi, išskyrus Belegą ir Turiną, nes ant

jų orkai užmetė tinklą. Turiną surišo ir kažkur nunešė. Sužeistą Belegą taip pat supančiojo, bet paliko gulėti ant žemės, riešus ir kulkšnis pririšę prie geležinių smaigų, įvartytų į uolą.

Orkai, aptikę slaptus laiptus, paliko viršūnę ir sulindo į Bar-en-Danvedą, viską ten nusiaubė ir išplėšė. Mimo jie nerado, šis tūnojo savo urvuose ir pasirodė viršūnėje tik kai orkai pasitraukė nuo Amon Rudo. Atslinkęs prie pasliko ir nejudančio Belego, jis ėmė galasti peilį, piktdžiugiškai žvelgdamas į jį.

Bet Mimas ir Belegas buvo ne vienintelės gyvos būtybės toje akmens aikštėje. Androgas, nors ir mirtinai sužeistas, pro lavonus atšliaužė iki jų ir, čiupęs kalaviją, dūrė į Mimą. Suklykęs iš baimės, Mimas nukūrė prie uolos krašto ir dingo: jis pabėgo stačiu ir sunkiu ožkų taku, apie kurį tik pats vienas žinojo. Tačiau Androgas sukaupė paskutines jėgas, perkirto Belegą kausčiusias grandines ir raiščius, šitaip jį išlaisvindamas, bet mirdamas tepasakė:

- Mūsų žaizdos tokios gilos, kad net tu jų neišgydysi.

IX SKYRIUS

BELEGO MIRTIS

Belegas tarp žuvusiųjų ieškojo Turino, norėdamas jį palaidoti, bet jo kūno niekur nerado. Tuomet suprato, kad Hurino sūnus tebėra gyvas ir išgabentas į Angbandą. Belegui teko pasilikti Bar-en-Danvede, kol užgijo žaizdos. Tada jis iškeliavo, teturėdamas menką viltį rasti kelią, kuriuo nuėjo orkai, bet netrukus aptiko jų pėdsakus prie Teigino brastos. Toje vietoje pėdsakai išsiskyrė, vieni pasuko Bretilio girios pakraščiais arčiau Britiacho brastos, kiti traukė į vakarus. Belegui buvo aišku, kad jis privalo sekti paskui tuos, kurie kuo greičiausiai ir tiesiausiai keliavo į Angbandą, ketindami įveikti Anacho perėją. Todėl jis kirto Dimbarą, pasiekė Anacho perėją Ered Gorgorote, Siaubo kalnuose, ir žengė tolyn į Taur-nu-Fuino aukštumas, Nakties girią, siaubo ir tamsiųjų kerų, klystkelių ir nevilties kraštą.

Toje piktadarysčių žemėje Belegą užklupo naktis, ir staiga tarp medžių jis išvydo mažą žiburėlį. Nuėjęs prie jo, rado elfą, miegantį po didžiuliu nudžiūvusiu medžiu, prie galvos jis turėjo pasidėjęs lempele, kurios gaubtas buvo nuslydęs į šalį. Belegas pažadino miegantįjį, davė jam lembos ir pasiteiravo, koks likimas jį atvedė į šią klaikią vietą. Elfas pasisakė esąs Gvindoras, Guilino sūnus.

Belegas sielvartingai pažvelgė įjį, nes Gvindoras tebuvo sulinkęs vargas šešėlis. O juk anksčiau šis Nargotrondo didžiūnas buvo stiprus ir tvirtos dvasios, Nesuskaitomų Ašarų mūšyje prasibrovė iki pačių Angbando vartų ir ten buvo sučiuptas. Morgotas pasmerkdamo mirti tik nedaugelį nelaisvėn paimtų noldorų, nes jie buvo puikūs kalnakasiai, gebantys rasti metalų ir brangakmenių; nenužudė ir Gvindoro, privertė jį dirbti šiaurėje, kasyklose. Šie noldorai turėjo daug Feanoro žiburėlių - ant dailios grandinėlės kabančių kristalų, amžinai iš vidaus spinduliuojančių melsvą šviesą; tokie kristalai nuostabiai tiko ieškoti kelio nakties tamsoje ar požeminiuose tuneliuose. Noldorai ir patys nežinojo šių žiburėlių paslapties. Daugelis elfų kalnakasių išsigelbėdavo iš kasyklų tamsos, nes sugebėdavo rasti išėjimą. Gvindoras iš vieno kalvėje dirbusio elfo gavo nedidelį kardą ir kartą, dirbdamas kasykloje, užpuolė sargybinius. Jis ištrūko, tačiau jam smarkiai sužeidė ranką; dabar Gvindoras gulėjo išsekęs po didžiulėmis Taur-nu-Fuino pušimis.

Iš Gvindoro Belegas sužinojo, kad nedidelė orkų gauja keliauja prekyje netoliese; nuo jų Gvindoras ir slėpėsis. Jie nesiveda belaisvių ir juda greitai, tai tikriausiai priekinis būrys, nešantis žinią į Angbandą. Šitai išgirdęs, Belegas nusiminė: jis spėjo, kad pėdsakus, kurie nuo Teigino bras-

tos suko į vakarus, paliko didesnysis būrys, traukęs, orkų papratimu, ieškoti maisto ir plėšikauti, o dabar tikriausiai grįžta į Angbandą per Siaurąją žemę, ilgą Siriono tarpekį, esantį gerokai toliau vakaruose. Jeigu taip, Belegui lieka vienintelė viltis - grįžti prie Britiacho brastos ir keliauti šiaurėn į Tol Sirioną. Bet vos tik jis taip apsisprendė, pasigirdo triukšmas - per mišką iš pietų artėjo didžiulis būrys. Pasislėpę medžio šakose, Belegas su Gvindoru stebėjo, kaip lėtai slenka Morgoto tarnai, apsikrovę grobiu ir belaisviais, apsupti vilkų. Pamatė jie ir Turiną surakintomis rankomis, varomą rimbais.

Tada Belegas atskleidė savo tikslą Taur-nu-Fuine; Gvindoras visaip stengėsi jį atkalbėti nuo to žygio, sakė, kad Belegas tik paklius drauge su Turinu į jo laukiančias kankynes. Tačiau Belegas nesutiko palikti Turino, ir jo beviltiškas užsidegimas vėl pažadino viltį Gvindoro širdyje. Jie kartu nusekė paskui orkus, kol šie išėjo iš miško į aukštus šlaitus, besileidžiančius į Anfauglito kalvų dykras. Jau matydami Tangorodrimo viršūnes, orkai skurdžiame slėnyje įsirengė stovyklą ir palei jos pakraščius pririšo vilkus sargybinius. Tada puolė puotauti ir smagintis su savo grobiu; pakankinę belaisvių, dauguma apgirtų sumigo. Tuo metu diena jau slinko vakarop, ir netrukus tapo labai tamsu. Iš vakarų artinosi didžiulė audra; Belegui ir Gvindorui šliaužiant prie stovyklos, tolumoje griaudė perkūnija.

Kai visi stovykloje miegojo, Belegas paėmė lanką ir tamsoje iš pietų pusės tyliai vieną po kito nušovė keturis vilkus sargybinius. Tuomet žengė į baisų pavojų - įėjo į stovyklą ir rado Turiną sukaustytomis rankomis ir kojomis ir pririštą prie medžio. Visur aplink jį medžio kamienė stirksojo peiliai, kuriuos dėl pramogos svaidė kankin-

tojai. Turinas buvo nesužeistas, tačiau stovėjo sustingęs, lyg kuo apkvaišintas iki sąmonės netekimo ar nualpęs iš baisaus nuovargio. Belegas su Gvindoru nuplovė pančius, laikiusius Turiną prie medžio, ir išnešė iš stovyklos. Turinas buvo sunkus, jie pajėgė nunešti jį tik iki erškėčių tankumyno aukštame šlaite virš stovyklos. Čia paguldė ant žemės. Audra jau dundėjo visai čia pat, virš Tangorodrimo žybtelėjo žaibas. Belegas išsitraukė kardą Anglachelį ir nukirto Turiną kausčiusias grandines, bet likimas tądien buvo stipresnis, nes Tamsiojo Elfo Eolo ašmenys jo rankoje kryptelėjo ir dūrė Turinui į koją.

Staiga Turinas atsipeikėjo, kupinas įniršio ir baimės; išvydęs virš savęs tamsoje pasilenkusią neaiškia būtybę su nuogais ašmenimis rankoje, jis galingai riktelėjo ir pašoko, būdamas tikras, kad orkai vėl susiruošė jį kankinti; susigrūmęs su ta būtybe, pastvėrė Anglachelį ir nudūrė Belegą Kutalioną, palaikęs jį priešū.

Stabtelėjęs pajuto esąs laisvas ir pasirengė brangiai atiduoti gyvybę įsivaizduojamiems priešams, tik staiga viršum jų tvykstelėjo galingas žaibas, ir jo šviesoje Turinas pažiūrėjęs žemyn išvydo Belego veidą. Turinas suakmenėjo ir nutilo, žvelgdamas į šią klaikią mirtį ir suprasdamas, ką padarė; jo veidas, nušviestas visur aplinkui blykčiojančių žaibų, buvo toks siaubingas, kad Gvindoras susirietė ant žemės ir nedrįso pakelti akių.

Tačiau apačioje, stovykloje, jau sujudo orkai, tiek dėl audros, tiek dėl Turino riksmo, ir pastebėjo, kad Turinas dingęs; bet jo niekas nepuolė ieškoti, nes girdint baisų griaustinį iš vakarų visus apėmė baimė - orkai pamanė, kad tą audrą iš už jūros siunčia jų didieji priešai. Pakilo vėjas, prapliupo baises lietus, nuo Taur-nu-Fuino pasipylė

vandens srautai. Nors Gvindoras šaukė Turinui, įspėdamas apie didžiausią pavojų, šis nieko neatsakė, tik sėdėjo nejudėdamas ir neverkdamas prie Belego Kutaliono kūno, kuris gulėjo tamsiame miške nužudytas paties Turino rankos, ir dar tada, kai kirto jį kausčius vergijos pančius.

Dienai išaušus, audra pasitraukė į rytus virš Lotlano, ir patekėjo ryški ir karšta rudeniška saulė. Bet orkai tokios saulės nekentė beveik taip pat, kaip ir audros; be to, būdami tikri, kad Turinas jau toli paspruko ir visus jo pėdsakus nuplovė lietus, iškeliavo toliau su didžiausia skuba, stengdamiesi greičiau pasiekti Angbandą. Gvindoras matė juos tolumoje žygiuojant į šiaurę per garuojančius Anfauglito smėlynus. Tad taip nutiko, kad jie grįžo pas Morgotą tuščiomis, palikę Hurino sūnų, kuris paklaikęs ir nieko aplink save nesuvokdamas sėdėjo ant Taur-nu-Fuino šlaito, slepiamas naštos, sunkesnės už jų grandines.

Pagaliau Gvindoras paragino Turiną padėti palaidoti Belegą, ir Turinas pakilo lyg per miegus; drauge jie paguldė Belegą negiliame kape ir šalia padėjo Beltrondingą, jo didįjį lanką, pagamintą iš juodojo kukmedžio. Bet baisų kalaviją Anglachelį Gvindoras pasiėmė sakydamas, kad bus geriau, jei jis atsisėdės su Morgoto tarnais, o ne gulės be naudos žemėje. Pasiėmė ir Melianės lembą, kad turėtų kuo pasistiprinti tyruose.

Taip baigė gyvenimą Belegas Didysis Lankas, ištikimiausias draugas, sumaniausias iš visų Belerlando girių gyventojų Senosiomis dienomis, kritęs nuo savo mylimiausio draugo rankos. Šis sielvartas įsirėžė Turino veide ir niekada neišnyko.

* * *

Bet Nargotrondo elfo narsa ir jėga sugrižo, ir nuo Taurnu-Fuino jis vedė Turiną labai toli. Jiems kartu traukiant ilgais ir pavojingais takais, Turinas nė karto neprabilo ir žengė tarsį neturėdamas jokio noro ar tikslo. Tuo tarpu artėjo metų pabaiga, į šiaurės žemes atslinko žiema. Gvindoras, būdamas šalia, nuolat saugojo Turiną ir rodė jam kelią. Šitaip jie keliavo į vakarus per Sirioną ir pagaliau pasiekė Gražųjį Ežerą ir Eitel Ivriną, šaltinius, Šešėlių kalnuose duodančius pradžią Narogui. Ten Gvindoras prabilo ir taip kalbėjo Turinui:

- Prabusk, Turinai, Hurino sūnau! Virš Ivrino ežero tvyro nesibaigiantis juokas. Jį maitina nesenkančios krištolinės versmės, nuo išniekinimo jį saugo Ulmas, Vandenu Viešpats, senovėje sukūręs jo grožį.

Turinas priklaupė ir atsigėrė iš to ežero; staiga jis parpuolė ant žemės ir pagaliau paplūdo ašaromis; taip galų gale išgijo nuo beprotybės.

Ten jis sudėjo Belegui dainą ir pavadino ją *Laer Ku Beleg*, Daina apie Didįjį Lanką; dainavo ją visu balsu, nepaisydamas pavojaus. Gvindoras atidavė į jo rankas kalaviją Anglachelį, ir Turinas pajuto, kad jis sunkus, tvirtas, slepiantis didžiulę galią. Tačiau kalavijo geležtė buvo juoda, blausi, jos briaunos atšipusios. Gvindoras tarė:

- Tas ginklas keistas, nepanašus į jokių kitų, kuriuos mačiau Viduržemyje. Jis net gedi Belego taip pat, kaip ir tu. Tačiau būk ramus: aš grįžtu į Finarfino genties miestą Nargotrondą, kur gimiau ir gyvenau iki savo nelaimės. Tu keliausi su manimi, išgysi ir atgimsi.

- Kas tu esi? - paklausė Turinas.

- Klajojantis elfas, išsigelbėjęs vergas, kurį Belegas sutiko ir paguodė, - atsakė Gvindoras. - Bet kitados buvau Gvindoras, Guilino sūnus, Nargotrondo didžiūnas, kol išėjau į Nirnaitą Arnoediadą ir patekau Angbando vergijon.

- Gal tuomet matei Huriną, Galdoro sūnų, karį iš Dordomino? - pasiteiravo Turinas.

- Nemačiau jo, - atsiliepė Gvindoras. - Tačiau Angbande sklinda gandas, kad jis iki šiol niekina Morgotą, ir Morgotas prakeikęs jį ir visą jo giminę.

- Tuo tikrai galiu patikėti, - tarė Turinas.

Tad jie pakilo, paliko Eitel Ivriną ir palei Narogo krantus traukė į pietus, kol juos sučiupo elfų žvalgai ir kaip belaisvius nugabeno į slaptą tvirtovę.

Taip Turinas atvyko į Nargotrondą.

X SKYRIUS

TURINAS NARGOTRONDE

Iš pradžių gentainiai neatpažino Gvindoro: jis iškeliavo jaunas ir stiprus, o grįžo atrodydamas kaip mirtingųjų žmonių senis, nes patyrė daug kančių ir sunkiai dirbo; be to, buvo sužalotas. Bet karaliaus Orodreto duktė Finduilė jį pažino ir pasveikino, nes jį mylėjo, iki Nirnaito jie buvo susižadėję, ir Gvindoras taip žavėjosi jos grožiu, kad vadino ją Failivrine, saulės atspindžiu Ivрино tvenkiniuose.

Tad Gvindoras grįžo namo. Su juo drauge priėmė ir Turiną, nes Gvindoras papasakojo, kad tai narsus vyras, brangiausias Belego Kutaliono iš Doriato draugas. Kai Gvindoras jau ketino išstarti jo vardą, Turinas jį sulaukė sakdamas:

- Esu Agarvainas, Umarto sūnus (kitai Kruvinasis, Nelemtojo sūnus), girios medžiotojas.

Nors elfai nujautė, kad tokius vardus jis sau davė, nes nužudė draugą (kitų priešasčių ir negalėjo žinoti), daugiau jo nebeklausinėjo.

Išmanūs Nargotrondo kalviai iš naujo perkalė jam kalaviją Anglachelį, ir amžinai juodi ašmenys sužibo blyškia ugnimi. Ilgainiui, sklindant kalboms apie jo žygius su tuo ginklu, Turinas pagarsėjo Nargotronde kaip Mormegilis, Juodasis Kalavijas; tačiau pats kalavijui davė Gurtango - Mirtinosios Geležies - vardą.

Karuose su orkais Turinas parodė narsą ir sumanumą, tuo pelnydamas Orodreto malonę, ir karalius priėmė jį į tarybą. Turinui nepatiko Nargotrondo elfų karo būdas - tykoti, rengti pasalas, nepastebimai leisti strėles; jis ragino šitai mesti ir, sukaupus jėgas, pulti Priešo tarnus, stoti į atvirą mūšį ir persekioti juos. Tačiau taryboje Gvindoras visuomet ginčydavosi su Turinu; jis aiškino, kad, būdamas Angbande, matė Morgoto galybę ir nujaučia jo sumanymus.

- Menkos pergalės galų gale pasirodys bevertės, - sakė Gvindoras, - nes Morgotas šitaip sužino, kur ieškoti drąsiausių priešininkų, ir tada surenka tiek jėgų, kad juos sunaikintų. Suvienytų elfų ir edainų pajėgų pakako Morgotui tik sulaukyti ir apgultimi siekti taikos - tikrai ilga apgultimi, bet tik iki tos dienos, kai Morgotas sulaukė progos ją pralaužti; ir tokios sąjungos daugiau nebus. Viltį išlikti teikia tik slaptumas. Iki ateis valarai.

- Valarai! - vyptelėjo Turinas. - Jie jūsų atsižadėjo, o žmones niekina. Kokia nauda žiūrėti per bekraštę jūrą į vakarus, į blėstantį saulėlydį? Tėra tik vienas valaras, su kuriuo mums reikia gyventi, - Morgotas. Jeigu mums taip ir nepavyks jo įveikti, bent jau galime jam kliudyti ir kenk-

ti. Pergalė yra pergalė, tegu ir maža, ir jos vertė priklauso ne tik nuo to, kas po jos bus. Ji naudinga ir pati savaime. Visiškas slaptumas neįmanomas; ginklai yra vienintelė siena, sauganti nuo Morgoto. Jei nieko nedarysite, kad jį sulaikytumėt, nereikės laukti daugybės metų, kad jo šešėlis kristų ant viso Beleriando, tuomet jis jus po vieną išrūkys iš olų. Ir kas tada? Vargani likučiai spruks į pietus ir vakarus, susigūžę tūnos jūros pakrantėse, įsprausti tarp Morgoto ir Osės. Juk geriau iškovoti šlovę, tegu ji ir neilgai truks, nes pabaiga nebus blogesnė. Kalbate apie slaptumą, kad tai tėra vienintelė viltis, bet ar pajėgsite patykoti ir sučiupti visus iki paskutinio Morgoto žvalgus, kad nė vienas negrižtų su žiniomis į Angbandą? Iš to Morgotas suvoks, kad jūs esate, ir nuspės, kur gyvenate. Ir dar sakau: nors mirtingieji žmonės gyvena kur kas trumpiau, palyginti su elfais, jie verčiau tą laiką nugyvens mūšiuose, negu bėgs ar pasiduos. Hurino Taliono nepaklusnumas - didis žygdarbis. Nors Morgotas nužudo tą, kuris kaunasi, jis nesunaikina paties žygdarbio. Net ir Vakarų Valdovai tai įvertins; argi nėra žygdarbiai įrašyti Ardos istorijon, kurios nei Morgotas, nei Manvė negali ištrinti?

- Kalbi apie aukštus dalykus, - atsakė Gvindoras, - ir akivaizdu, kad gyvenai tarp eldarų. Tačiau gaubia tave tamsa, jeigu Morgotą ir Manvę laikai esant išvien ar šneki apie valams kaip elfų ir žmonių priešus: valarai nieko neniekina, o visų mažiausiai - Iluvataro vaikus. Ir ne visos eldarų viltys tau žinomos. Mes žinome apie pranašystę, kad vieną dieną per Valinoro šešėlius iš Viduržemio pas mus atvyks pasiuntinys, ir Manvė išklausys, ir Mandosas suminkštės. Ar neturėtume stengtis iki tol išsaugoti noldorų sėklą, taip pat ir edainų? Be to, pietuose dabar įsikū-

ręs Kirdanas, ten statomi laivai; o ką gi žinai apie laivus ar apie Jūrą? Galvoji apie save, apie savąją šlovę ir ragini mus daryti tą patį, tačiau privalome galvoti ir apie kitus, ne tik apie save, nes ne visi gali kovoti ir žūti, ir turime, kol pajėgiame, saugoti juos nuo karo ir pragaišties.

- Tai siųskite juos į laivus, kol dar yra laiko, - atsiliepė Turinas.

- Atskirai nuo mūsų jie negyvens, - tarė Gvindoras, - net jei Kirdanas pajėgtų juos priimti. Privalome laikytis drauge kiek pajėgdami ilgiau ir nesišaukti mirties.

- Į šitai jau atsakiau, - vėl prabilo Turinas. - Narsi pasienių gynyba ir galingi smūgiai, kol priešas nepasirengęs, - šiame kelyje laukia viltis ilgai gyventi visiems drauge. O ar tie, apie kuriuos kalbi, labiau myli tokius miškų slapukus, tarsi vilkai medžiojančius pavienius, nuklydusius priešus, negu tuos, kurie dedasi šalmus, ima raižytus skydus ir veja priešą, nors jis būtų kur kas gausnis už visą savą kariuomenę? Bent jau edainų moterys - tikrai ne. Jos nesistengė sulaikyti savo vyrų nuo Nirnaito Arnoediado.

- Tačiau jos kentėjo nepakeliamas kančias, o jeigu kautynės nebūtų įvykusios, jų kančios būtų buvusios mažesnės, - atkirto Gvindoras.

Orodreto palankumas Turinui didžiai išaugo, jis tapo vyriausiuoju karaliaus patarėju; karalius su juo tardavosi visais klausimais. Tuo laiku Nargotrondo elfai atsisakė slaptoumo ir sukaupė didžiulę ginklų atsargą. Paklausę Turino patarimo noldorai ties Felagundo vartais pastatė galingą tiltą per Narogą, kad galėtų greičiau gabenti ginklus, nes

kovos tada daugiausia vyko į rytus nuo Narogo, Saugomoje lygumoje. Savo šiaurine riba Nargotrondas laikė Ginčijamą žemę prie Ginglito, Narogo ištakų ir Nuato girių. Tarp Neningo ir Narogo orkai neprasibraudavo; į rytus nuo Narogo elfų žemė siekė Teigliną ir Nibin-noego viržynų pakraščius.

Gvindoras neteko pagarbos, nes ginklais pirmauti nebegalėjo, jėgos teturėjo nedaug, dažnai kentėdavo skausmus dėl sužalotos kairės rankos. Tuo tarpu Turinas buvo jaunas, tik dabar pasiekęs tikrą vyro brandą; pažiūrėti atrodė kuo tikriausias Morvenos Eledvenės sūnus: aukštas, tamsių plaukų, blyškios odos, pilkų akių, gražiausio veido iš visų mirtingųjų žmonių Senosiomis dienomis. Kalbėjo ir elgėsi, kaip priimta garbingoje Doriato karalystėje, ir net tarp elfų buvo galimajį palaikyti vienu iš kurios didžiosios noldorų genties. Turinas buvo toks narsus, taip mikliai ir sumaniai valdė ginklus, ypač kalaviją ir skydą, kad elfai kalbėjo, esą jis negali būti nužudytas, nebent per nelaimingą atsitiktinumą ar pikta strėle iš tolo. Todėl davė jam nykštukų darbo šarvus, kad saugotų jį. Niūriai nusiteikęs, ginklinėje Turinas kartą rado nykštukų kaukę, visą paauksuotą; nuo tada jis dėdavosi ją prieš mūšį, ir priešai, išvydę jo veidą, sprukdavo.

Taigi Turinas pasiekė, ko norėjo, viskas klostėsi gerai, jis turėjo malonios širdžiai veiklos ir buvo už tai gerbiamas. Tapo ne toks paniuręs kaip seniau, su visais mandagus, ir visos širdys aplinkui buvo jam atviros; daugelis vadino jį Adanedeliu, Žmogumi Elfu. Bet, jam priėjus arčiau ar įžengus į salę, labiausiai iš visų širdis suvirpėdavo Finduilei, Orodreto dukteriai. Ji turėjo šviesius plaukus, kaip įprasta Finarfino gentyje, ir Turinui pradėjo patikti į ją žiūrėti ar

būti šalia jos, nes Finduilė primindavo jam šeimą ir Dorlomino moteris tėvo namuose.

Pradžioje pamatydavo ją tik drauge su Gvindoru. Vėliau ji ieškodavo Turino, ir kartais jie susitikdavo vienu du, nors atrodydavo, kad atsitiktinai. Ji klausinėdavo jo apie edainus, kurių buvo mačiusi vos keletą, apie jo šalį ir šeimą.

Turinas su ja apie visa tai kalbėdavo laisvai, nors neminėdavo, kaip vadinasi tas kraštas, kur jis gimė, ar kokie jo šeimos vardai. Kartą jis tarė Finduilei:

- Turėjau seserį Lalaitę - tokį vardą buvau jai davęs; tu man ją primeni. Bet Lalaitė buvo dar vaikas, geltonas žiedas žalioje pavasario žolėje; jeigu dabar tebegyventų, galbūt sielvartas ją būtų prigesinęs. Tačiau tu - tikra karalienė, tarsi aukso medis. Norėčiau turėti seserį tokią gražią.

- O tu - tarsi karalius, - atsiliepė Finduilė, - lyg Fingolfino tautos valdovai. Norėčiau turėti brolių tokių narsų. Ir nemanau, kad tavo vardas - Agarvainas, jis tau ir netinka, Adanedeli. Vadinu tave Thurinu-Paslaptimi.

Išgirdęs tai, Turinas krūptelėjo, bet atsakė:

- Tai ne mano vardas, ir karalius nesu. Mūsų karaliai - eldarai, o aš - ne iš jų.

Turinas pastebėjo, kad Gvindoro draugiškumas jam atvėso. Jis svarstė, kad gal Angbando nelaimės ir siaubas pasitraukė tik iš pradžių, o dabar Gvindoras vėl grimzta į sielvartą ir rūpesčius. Turinas galvojo: „Galbūt Gvindorą slegia, kad prieštarauju jo patarimams ir yra mano viršus. Norėčiau, kad būtų kitaip.“ Jis mylėjo Gvindorą, savo ve-

dlį ir gydytoją, ir be galo jo gailėjo. Tomis dienomis ir spindulingoji Finduilė priblėso, apsunko jos žingsniai, veidas surimtėjo, ji atrodė sulysusi ir išsekusi. Sitai matydamas Turinas sprendė, kad Gvindoro žodžiai pasėjo jos širdyje baimę dėl to, kas gali laukti ateityje.

Iš tiesų Finduilės širdis tarsi skilo pusiau. Ji gerbė Gvindorą, jo gailėjo ir visai netroško, kad jis kentėtų dar labiau. Tačiau jos meilė Turinui net prieš jos pačios valią kasdien vis augo, ir ji pagalvodavo apie Bereną ir Lučieną. Bet Turinas buvo kitoks negu Berenas! Jis jos neniekino, džiaugėsi jos draugija. Finduilė suprato, kad Turinas nejaučia jai tokios meilės, kaip ji norėtų. Jo dvasia ir širdis veržėsi kitur, į tolimoje praeityje likusias upes ir pievas.

Turinas, kartą kalbėdamas su Finduilė, tarė:

- Tegu Gvindoro žodžiai tavęs negąsdina. Jam teko kęsti Angbando tamsą, ir tokiam narsiam vyrui labai sunku jaustis nepajėgiu luošiu. Gvindorui reikia kuo daugiau paguodos, nusiramavimo ir ilgesnio laiko pagyti.

- Gerai šitai žinau, - atsakė ji.

- Mes iškovosime jam laiko! - toliau kalbėjo Turinas. - Nargotrondas atsilaikys! Daugiau niekada Morgotas Bailsis nežengs iš Angbando, ir jis tegali kliautis savo tarnais; taip sako Melianė iš Doriato. Jie - tai jo rankų pirštai, ir mes juos kaposime, mes nukirsime juos, kol jam teks įtraukti nagus. Nargotrondas atsilaikys!

- Tikriausiai, - atsiliepė Finduilė. - Atsilaikys, jei tau pavyks šito pasiekti. Tačiau būk atsargus, Thurinai. Kai tu išeini į mūsų, mano širdį slegia tarsi akmuo, kad Nargotrondo neištiktų bėda.

* * *

Vėliau Turinas susirado Gvindorą ir tarė jam:

- Gvindorai, brangus drauge, tu vėl grimzti į liūdesį. Nedaryk taip! Savo šeimoje, spindulingos Finduilės šviesoje tu išgysi.

Gvindoras įdėmiai pažvelgė į Turiną, bet nieko nepasakė, jo veidas liko apsiniaukęs.

- Kodėl taip žiūri į mane? - paklausė Turinas. - Pastaruoju metu tavo akys dažnai žvelgdavo į mane keistai. Kaip prisidėjau prie tavo sielvarto? Prieštaravau tavo nuomonei, bet vyras privalo kalbėti apie tai, ką mato, ir dėl kokios asmeniškios dingsties neslėpti tiesos, kuria tiki. Labai norėčiau, kad galvotume panašiai, nes jaučiuosi tau didžiai skolingas ir tos skolos nepamiršiu.

- Ar tikrai? - atsiliepė Gvindoras. - Kad ir kaip būtų, tavo darbai ir siūlymai pakeitė mano namus ir mano giminę. Juos dengia tavo šešėlis. Kodėl turėčiau džiaugtis, viską dėl tavęs praradęs?

Turinas nesuprato šitų žodžių ir tik spėjo, kad Gvindoras pavydi jam vietos karaliaus širdyje ir mintyse.

Turinui nuėjus, Gvindoras sėdėjo vienas, paskendęs tamsiuose apmąstymuose. Jis keikė Morgotą, kuris, siųsdamas nelaimės, persekiojo savo priešus, kad ir kur jie bėgtų. „Dabar pagaliau, - kalbėjo jis pats sau, - tikiu tuo Angbando gandu, esą Morgotas prakeikė Huriną ir visą jo giminę.“ Tada susirado Finduilę ir pasakė jai:

- Esi apimta liūdesio ir dvejonų. Vis dažniau tavęs pasigendu ir imu nujausti, kad vengi manęs. Priežasties man

nesakai, tad turiu spėti. Finarfino genties dukterie, teneski-
ria mūsų joks sielvartas. Nors Morgotas sugriovė man gy-
venimą, aš tebemyliu tave. Tačiau keliauk tenai, kur tave
veda meilė, nes nebetinku tau į vyrus; juo labiau dabar nei
mano sumanumas, nei patarimai nebesulaukia pagarbos.

Finduilė pravirko.

- Dar neverki! - tarė Gvindoras. - Bet saugokis, kad iš
tiesų netektų lieti ašarų. Nedera vyresniesiems Iluvataro
vaikams tuoktis su jaunesniaisiais. Tai ir neišmintinga,
nes jų amžius trumpas ir greitai prabėga, mus palikdamas
pasaulyje našlauti. Ir likimas to nepriima, gal tik kartą ar
kitą sutinka dėl kokios didžios lemties, kurios mes nesu-
vokiame. Tačiau šis vyras - ne Berenas, - toliau kalbėjo
Gvindoras, - net jei būtų ir toks pat dailus, ir narsus. Virš
jo kybo lemtis - tamsi lemtis. Nesiartink prie jos! O jei vis
dėlto žengsi artyn, tavo meilė išduos tave, pasmerkdamą
kartėliui ir mirčiai. Išgirsk mano žodžius! Gal jis iš tiesų
yra kruvinasis, nelemtojo sūnus, bet tikrasis jo vardas -
Turinas, sūnus Hurino, kurį Morgotas laiko Angbande ir
yra prakeikęs visą jo giminę. Neabejok Morgoto Baugliro
galia! Ar ji neįsirėžusi mano veide?

Po šių žodžių Finduilė atsistojo; išties atrodė tikra ka-
ralienė.

- Tavo akys apsiblaususios, Gvindorai, - prabilo ji. -
Nematai, o gal nesupranti, kas vyksta aplinkui. Ar dabar
privalau patirti dvigubą gėdą, atskleisdama tau tiesą? Nes
myliu tave, Gvindorai, ir man gėda, kad negaliu mylėti
labiau, bet sutikau dar didesnę meilę, kuri stipresnė už
mane. Nesiekiu tos meilės ir ilgai stūmiau ją šalin. Jei gai-
liu tavęs dėl tavų skriaudų, tai pagailėk ir manųjų. Turinas
manęs nemyli ir nemylės.

- Taip sakai, - atsiliepė Gvindoras, - stengdamasi sumenkinti kaltę to, kurį myli. Kodėl jis vis ieško tavęs, ilgas valandas sėdi su tavimi ir visada išeina džiugus?

- Nes ir jam reikia paguodos, - atsakė Finduilė, - jis prarado savo šeimą. Jums abiem kažko reikia. O Finduilei? Na, ar negana, kad esu priversta tau prisipažinti mylinti be atsako, o tu atsiliepi, kad taip kalbu tik dėl apgaulės?

- Ne, apgauti čia nelengva, - tarė Gvindoras. - Ir ne daug rasi tokių, kurie neigtų esą mylimi, jei tai būtų tiesa.

- Jei kuriam iš mūsų trijų stinga tikėjimo, tai man, bet ne savo valia. O kas iš tos lemties ir taviškių Angbando gandų? Ar naujiena mums mirtys ir pražūtis? Šiame pasaulyje Adanedelis - galiūnas, ir jo stotas kada nors, tolimoje ateityje, dar prilygs Morgotui.

- Jis išdidus, - tarstelėjo Gvindoras.

- Tačiau ir gailestingas, - atsiliepė Finduilė. - Jis dar neprabudęs iki galo, bet gailestis visada gali persmelkti jam širdį, ir jis to niekada neneigs. Gal kartais gailestis - vienintelės durys, kitų niekada ir nebus. Tačiau manęs jam negaila. Jis mane gerbia ir žavisi manimi, tartum būčiau jo motina ir karalienė tuo pat metu.

Galbūt Finduilė sakė tiesą, žvelgdama skvarbiomis eldarų akimis. O Turinas, nežinodamas, kas vyko tarp Gvindoro ir Finduilės, elgėsi su ja dar švelniau, nes Finduilė atrodė vis liūdnesnė. Kartą ji jam tarė:

- Thurinai Adanedeli, kodėl slėpei nuo manęs savo vardą? Jei būčiau žinojusi, kas esi, būčiau ne mažiau tave gerbusi, bet geriau supratusi tavo sielvartą.

- Ką čia kalbi? - nustebo Turinas. - Kuo mane laikai?

- Turinu, Hurino Taliono sūnum, šiaurės karžygiu.

* * *

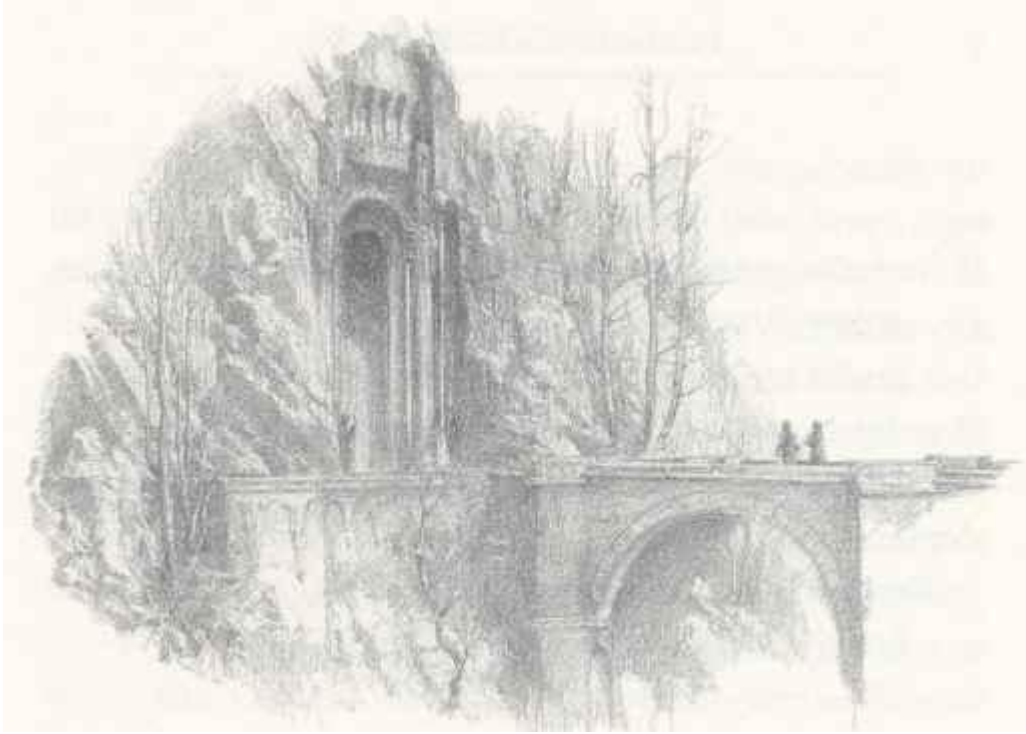
Iš Finduilės sužinojęs, kaip viskas buvo, Turinas užsirūstino; sutikęs Gvindorą, tarė jam:

- Jaučiu tau meilę, kad išgelbėjai ir saugojai mane. Tačiau dabar padarei man pikta, drauge, išduodamas mano tikrąjį vardą ir vėl prišaukdamas mano lemtį, nuo kurios slepiuosi.

Bet Gvindoras atsakė:

- Lemtį nešioji tu pats, o ne tavo vardas.

Tuo atokvėpio ir vilties laiku, kai Mormegilio žygiai nustūmė Morgoto jėgas į vakarus nuo Siriono, ir visos girios džiaugėsi taika, Morvena pagaliau pabėgo iš Dorlominio su dukterimi Nienora ir leidosi ilgon kelionėn į Tingolorūmus. Ten jos laukė naujas sielvartas, mat sužinojo, kad Turinas išvykęs, o Doriato nepasiekia jokios žinios, nes Drakono Šalmas dingo iš vakarinių Siriono žemių. Bet Morvena su Nienora pasiliko Doriato svečiuose pas Tingolą ir Melianę, ir visi reiškė joms pagarbą.

XI SKYRIUS

NARGOTRONDO ŽLUGIMAS

Buvo praslinkę jau penkeri metai nuo tada, kai Turinas atkeliavo į Nargotrondą. Tą pavasarį pasirodė du elfai; jie pasisakė esą Gelmiras ir Arminas iš Finarfino tautos ir turį pasikalbėti su Nargotrondo valdovu. Turinas jau vadovavo visoms Nargotrondo pajėgoms, sprendė visus karo reikalus; jis tapo griežtas ir išdidus, viską tvarkė savo nuožiūra, kaip jam atrodė geriau. Todėl tuos elfus atvedė pas Turiną, tačiau Gelmiras pasakė:

- Mums liepta kalbėti su Orodretu, Finarfino sūnumi.

Orodretas atėjo, ir Gelmiras jam tarė:

- Valdove, esame iš Angrodo giminės ir nuo pat Nirnaito klajojame tolimose žemėse. Dabar jau kurį laiką gyvenome Kirdano gentyje prie Siriono žiočių. Vieną dieną jis pasikvietė mus ir liepė keliauti pas tave, nes jam pasirodęs

pats Ulmas, Vandenu̇ Valdovas, ir įspėjęs apie didį pavojų, besikaupiantį ties Nargotrundu.

Tačiau Orodretas buvo atsargus, tad atsakė taip:

- Kodėl gi keliavote iš šiaurės čionai, taip toli? Ar kartais neturite ir kitų reikalų?

Ir Arminas atsiliepė:

- Taip, valdove. Nuo pat Nirnaito ieškojau slaptosios Turgono karalystės ir neradau jos. Dabar baiminuosi, kad dėl šių paieškų labai užtrukau atvykti čionai. Stengdamasis išlaikyti mūsų žygį paslapyje ir jį paspartinti, Kirdanas išsiuntė mus plaukti palei krantą laivu, ir į sausumą išlipome Drengiste. Tarp pajūrio gyventojų buvo tokių, kurie pastaraisiais metais buvo atvykę kaip Turgono pasiuntiniai, ir iš jų slaptų kalbų man pasirodė, kad galbūt Turgonas tebegyvena šiaurėje, o ne pietuose, kaip daugelis mano. Tačiau neaptikome ženklų ir neišgirdome gandų apie tai, ko ieškojome.

- Kodėl norite rasti Turgoną? - paklausė Orodretas.

- Nes kalbama, kad jo karalystė ilgiausiai atsilaikys prieš Morgotą, - atsakė Arminas.

Orodretui pasirodė, kad tokie žodžiai pranašauja nelaimę, ir jis suirzo.

- Tuomet negaiškite Nargotrunde, - pareiškė jis, - nes čia neišgirsite jokių žinių apie Turgoną. Ir man nereikia mokytojų, kurie aiškintų apie Nargotrondui gresiančius pavojus.

- Malonėk nepykti, valdove, - atsiliepė Gelmiras, - jei į tavo klausimus atsakome, neslėpdami tiesos. Ir mūsų klajonės į šalį nuo tiesaus kelio čionai neliko bevaisės, nes buvome ir tuose kraštuose, kurių nepasiekia net toliausiai

nukeliaujantys tavo žvalgai; perėjome Dorlominą ir visas žemes Ered Vetrino papėdėje; iššniukštinėjome Siriono perėją, ištyrėme, ką ten veikia Priešas. Matėme daugybę orkų bei kitų piktųjų padarų būrių, ir kariuomenę, besirenkančią aplink Saurono salą.

- Žinau, - tarė Turinas. - Tavo naujienos pasenusios. Jei Kirdano pranešimas ir turėjo kokios svarbos, mums reikėjo jį gauti anksčiau.

- Valdove, išklausk mūsų žinią bent dabar, - tarė Gelmiras Orodretui. - Išgirk Vandenuų Valdovo žodžius! Jis taip kalbėjo Kirdanui: „Siaurės piktybė suteršė Siriono ištakas, ir mano galia traukiasi nuo srauniųjų vandenuų pirštų. Bet ateityje laukia dar didesnė blogybė. Todėl pranešk Nargotrondo valdovui: užsklęsk tvirtovės vartus ir nekelk kojos iš savo krašto. Savo išdidumo akmenis sviesk į putojančią upę, kad sėlinanti piktybė tų vartų nerastų.“

Sie žodžiai Orodretui pasirodė migloti ir jis kaip visada atsigrėžė į Turiną patarimo. Bet Turinui pasiuntiniai nekėlė pasitikėjimo, ir jis su panieka atrėžė:

- Ką Kirdanas, gyvendamas šalia Priešo, išmano apie mūsų kovas? Jūrininkas tesirūpina savo laivais! Jei Vandenuų Valdovas iš tiesų norėtų atsiųsti mums patarimą, turėtų kalbėti aiškiau. Kitaip karą išmanančiajam vis vien atrodys, kad mums geriau sukaupti jėgas ir drąsiai pasitikti priešus, jeigu jie per daug priartės.

Gelmiras nusilenkė Orodretui ir tarė:

- Perdaviau, kas man buvo liepta, valdove.

Ir jis pasisuko eiti.

Bet Arminas paklausė Turino:

- Ar tikrai esi iš Hadoro giminės, kaip girdėjau kalbant?

- Čia mane vadina Agarvainu, Juoduoju Nargotrondo Kalaviju, - atsakė Turinas. - Man rodos, draugingasai Arminai, daug klausaisi slaptų kalbų. Labai gerai, kad Turgono paslaptys tau lieka nežinomos, kitaip jos greitai pasiektų Angbandą. Žmogaus vardas priklauso jam pačiam, tad jei Hurino sūnus sužinotų, kad jį nuo visų pasislėpusį išdavei, tegu Morgotas sučiumpa tave ir išdegina tau liežuvį!

Arminą pribloškė toks Turino įtūžis, bet Gelmiras atsiliepė:

- Mes negalėjome jo išduoti, Agarvainai. Argi čia ne taryba, argi durys neužvertos, kurgi kitur kalba galėtų būti atviresnė? Sakau, kad Arminas tave kamantinėja todėl, kad visiems gyvenantiems prie jūros puikiai žinoma, jog Ulmas didžiai myli Hadoro giminę, ir kai kas kalba, esą Hurinas ir jo brolis Huoras kadaise lankėsi Slaptojoje žemėje.

- Jeigu ir taip, jis apie tai neprasitartų niekam - nei didžiūnui, nei prastuoliui, ir tikrai nepasakotų savo vos tepaaugusiam sūnui, - atsakė Turinas. - Todėl netikiu, kad Arminas šito klausė manęs, stengdamasis ką sužinoti apie Turgoną. Netikiu tokiais nelaimių pranašais!

- Pataupyk savo nepasitikėjimą! - įpykęs atkirto Arminas. - Gelmiras klysta. Klausiau, nes abejoju tuo, kuo čia visi, kaip rodosi, tiki: kad ir kaip vadintumeis, tikrai menkai teprimeni Hadoro giminę.

- Ką apie ją žinai? - paklausė Turinas.

- Esu matęs ir Huriną, - atsakė Arminas, - ir jo protėvius. Dorlomino tyruose kartą sutikau Tuorą, Hurino brolio Huoro sūnų; jis panašus į protėvius, bet tu jų visiškai neprimeni.

- Gal ir taip, - atsiliepė Turinas, - nors apie Tuorą iki šiol nieko negirdėjau. Tačiau man negėda, kad mano plaukai tamsūs, o ne aukso spalvos. Nesu pirmas sūnus, kuris panašus į savo motiną; mane pagimdė Morvena Eledvenė, ji - iš Beoro genties ir giminė Berenui Tuščiarankiui.

- Kalbėjau ne apie juodų ir auksinių plaukų skirtumą, - tarė Arminas. - Kiti Hadoro gentainiai kitaip ir elgiasi, taip pat ir Tuoras. Jie malonūs ir pagarbūs, jie išklauso gerą patarimą, didžiai vertindami Vakarų Valdovus. Tačiau tu, atrodo, klausai tik savos išminties ar savo kalavijo, ir tavo kalba pasipūtėliška. Ir sakau tau, Agarvainai Mormegili, kad jei taip elgsies ir toliau, tavo likimas bus kitoks, negu norėtų tas, kuris yra kilęs iš Hadoro ir Beoro giminių.

- Jis visada buvo kitoks, - tarė Turinas. - Ir jeigu jau man lemta, kaip regis, kęsti Morgoto neapykantą už savo tėvo narsą, ar privalau klausytis patyčių ir nelaimės prišaukiančių kalbų, tariamų to, kuris pabėgo iš mūsų lauko, nors ir skelbiasi karaliaus gentainiu? Grįžkite atgalios, prie saugių jūros krantų!

Gelmiras ir Arminas iškeliavo ir patraukė atgal į pietus; tačiau, nepaisant Turino pašaipos, jiems būtų buvę mieliau drauge su gentainiais laukti mūsų, jie vyko atgal tik todėl, kad Kirdanas, įsakytas Ulmo, liepė kuo greičiau atlikti jiems pavestą uždavinį ir parnešti žinią iš Nargotrondo. Orodretas dėl pasiuntinių žodžių labai susirūpino; Turiną apėmė dar niūresnė nuotaika; jis nieku gyvu neklausė išgirstų patarimų ir nė nemanė griauti didžiojo tilto. Bent jau tuo atžvilgiu Ulmo žodžiai buvo suprasti teisingai.

Pasiuntiniams išvykus, greitai atėjo žinia, kad žuvo Bretilio valdovas Handiras. Jo kraštą užplūdo orkai, nes jiems rūpėjo užimti Teiglino brastą, kad nekliudytų tolimesniems žygiams. Handiras su jais susikovė, tačiau Bretilio žmonės buvo sumušti ir nustumti atgal į girias. Orkai jų nepersekiojo, nes savo tikslą tuo kartu jau buvo pasiekę, ir toliau kaupė jėgas prie Siriono perėjos.

Tų metų rudenį, sulaukęs savo valandos, Morgotas paleido seniai rinktus milžiniškus pulkus prieš Narogo tautą; Drakonų Tėvas Glaurungas peršliaužė Anfauglitą, atslinko į šiaurinius Siriono slėnius ir pridarė neapsakomų piktadarybių. Slėpdamasis Ered Vetrino šešėliuose, vesdamas iš paskos didžiulę orkų kariuomenę, jis pasiekė Nargotrondo žemę ir tarp Narogo ir Teiglino sudegino Talat Dirneną, Saugomą lygumą.

Tuomet Nargotrondo kariai pajudėjo pirmyn; aukštas ir baisus tą dieną atrodė Turinas, ir pulkai pakiliai žvelgė į jį, jojantį Orodreto dešinėje. Bet Morgoto kariauna pranoko visa, ką pasakojo žvalgai, ir, artėjant Glaurungui, tik vienas Turinas, saugomas nykštukų nukaltos kaukės, galėjo atsispirti.

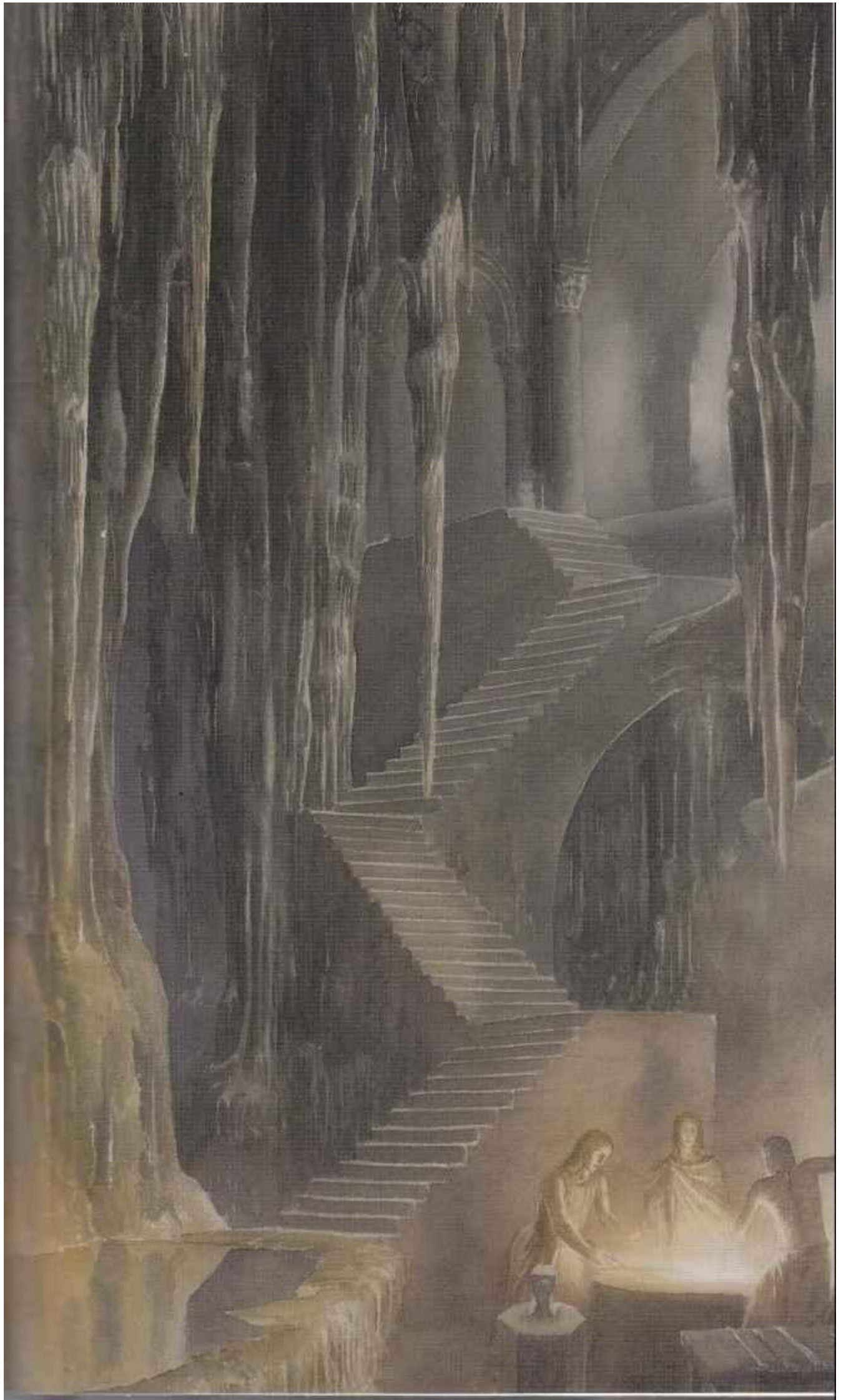
Tumhalado lauke elfai buvo sumušti ir nustumti atgal; tame mūšyje pražuvo visa Nargotrondo kariuomenė ir krašto žiedas. Karalius Orodretas krito priekinėse kovos eilėse, Gvindoras, Guilino sūnus, buvo mirtinai sužeistas. Turinas atskubėjo jam į pagalbą, ir visi priešai bėgo, jį išvydę. Įsiveržęs į triuškinamos kariuomenės sumaištį, Turinas nunešė Gvindorą į saugią vietą miške ir paguldė ant žolės.

Tada Gvindoras tarė jam:

- Išgelbėjimas už išgelbėjimą! Bet manasis buvo nelemtas, o tavasis - beprasmis, nes mano kūnas sužalotas nepagydomai ir turiu palikti Viduržemį. Nors myliu tave, Hurino sūnau, bet keikiu tą dieną, kai atėmiau tave iš orkų. Jeigu ne tavo narsa ir išdidumas, tebesidžiaugčiau meile ir gyvenimu, ir Nargotrondas išsilaikytų ilgiau. Dabar, jei esu tau brangus, palik mane! Skubėk į Nargotrondą ir gelbėk Finduilę. Ir atsisveikindamas sakau: ji vienintelė skiria tave nuo tavo lemties. Jei ją prarasi, lemtis tikrai pasivys tave. Lik sveikas!

Turinas nulėkė į Nargotrondą, pakeliui rinkdamas sutriuškintos kariuomenės likučius. Jiems besikubant, baises vėjas draskė nuo medžių lapus, nes rudenį jau keitė atšiauri žiema. Tačiau Glaurungas ir jo orkų pulkai ten atsirado anksčiau už Turiną, nes jis sugaišo gelbėdamas Gvindorą. Priešai išdygo staiga, sargybiniams dar nesu-sivokus, kas nutiko Tumhalado lauke. Tą dieną Turino sumanytu tiltu per Narogą atėjo nelaimė: jis buvo didelis ir tvirtai surestas, negreitai išardomas, todėl puolantys priešai nesunkiai įveikė gilią upę, Glaurungas visą savo ugnies galią nukreipė į Felagundo vartus, juos išgriovė ir įsiveržė vidun.

Kai pagaliau Turinas atsidūrė prie Nargotrondo, šiurpus siautėjimas ten jau buvo besibaigias. Orkai išžudė ar išvaikė visus, kurie buvo ginkluoti, ir dabar plėšė didingas sales ir kambarius, viską draskydami ir naikindami; ugnies ar žudynių išvengusias moteris ir merginas jie suvarė į aikštę priešais įėjimą, ketindami vesti į Angbandą vergijon. Turinas puolė į šitą pražūtį ir siaubą, ir niekas negalėjo prieš jį atsilaikyti, daugelis ir nesistengė, nors jis

kapojo visus sutiktuosius ir, perbėgęs tilta, skynėsi kelią prie belaisvių.

Jis buvo vienas, nes saujelė sekusiųjų iš paskos paspruko ir išsislapstė. Tuo metu pro atlapotus Felagundo vartus išnėrė baisusis šliužas Glaurungas ir susirangė Turinui už nugaros, tarp jo ir tilto. Staiga drakono kūne glūdinti piktoji dvasia prabilo:

- Būk pasveikintas, Hurino sūnau! Stai ir susitikome!

Turinas vienu šuoliu apsisuko ir žengė drakonui priešais, jo akys liepsnojo, o Gurtango ašmenys švytėjo tarsi ugnis. Tačiau Glaurungas sulaukė savo karštą alsavimą, plačiai atmerkė gyvatiškas akis ir įsistebeilijo į Turiną. Keldamas kalaviją, be baimės pažvelgė Turinas į tas akis ir tą pačią akimirką sustingo į akmenį, paveiktas klaikių drakono kerų. Šitaip nejudėdami jie ilgai išbuvo tyloje prieš didžiuosius Felagundo vartus. Po kurio laiko Glaurungas vėl prakalbo, niekindamas Huriną:

- Pragaištingi buvo visi tavo žygiai, Hurino sūnau, - tyčiojosi jis. - Nedėkingas įsūnis, atskalūnas, nužudęs draugą, meilės vagis, užgrobęs Nargotrondo valdžią, beprotis kariūnas, pametęs savo šeimą. Tavo motina ir sesuo galuojasi vergijoje Dorlomine, kenčia skurdą ir nepriteklus. Tu išsipustęs lyg karalaitis, o jos vaikšto skarmaluotos. Jos šaukiasi tavęs, bet tau nerūpi. Tavo tėvas galės džiaugtis sužinojęs, kad turi tokį sūnų; ir sužinos, neabejok tuo.

Turinas stovėjo Glaurungo kerų veikiamas, baisūs drakono žodžiai aidėjo ausyse, jis regėjo save tarsi piktybės iškreiptame veidrodyje ir bjaurėjosi tuo, ką matė.

Šitaip Glaurungo akys kaustė Turiną ir kamavojo dvasią, jis negalėjo nė krustelėti; tuo tarpu orkai, gavę drakono ženklą, išsivarė belaisvius. Šie pražingsniavo visai greta Turino

ir patraukė per tiltą. Tarp jų ėjo ir Finduilė, ji tiesė rankas į Turiną ir šaukė vardu. Tačiau Glaurungas nepaleido jo, kad tas balsas smelktųsi į Turino širdį, laikė jį, kol Finduilės aimanos ir belaisvių dejonės nuslopo toluoje, ten, kur kelias vedė į šiaurę. Šitas balsas Turiną persekiojo amžinai.

Staiga Glaurungas nukreipė žvilgsnį ir laukė; Turinas lėtai sujudėjo lyg žmogus, bundantis iš baisaus sapno. Pagaliau atsitokėjęs jis garsiai suriko ir šoko prieš drakoną. Bet Glaurungas tik nusijuokė ir tarė:

- Jeigu trokšti žūti, su džiaugsmu tave nudobsiu. Bet šitaip menkai tepadėsi Morvenai ir Nienorai. Elfų moterų šauksmų tu nepaisei. Ar paniekinsi ir kraujo ryšį?

Tačiau Turinas užsimojo ir dūrė kalaviju drakonui į akis; Glaurungas atsitraukęs greitai susisuko į kamuolį ir iškilo virš jo.

- Na jau ne! Bent jau esi narsus. Narsesnis už visus, kiek esu sutikęs. Meluoja tie, kurie skelbia, esą mes negerbiame savo priešų narsos. Stai žiūrėk! Siūlau tau laisvę. Jei pajėgsi, keliauk pas savo šeimą. Nešdinkis! Ir jei liks elfų ar žmonių, kurie apdainuos šiuos laikus, pamynęs šitą dovaną, tikrai pelnysi jų panieką.

Tada Turinas, vis dar trikdomas drakono akių, patikėjo Glaurungo žodžiais, lyg turėtų reikalų su priešu, kuris gali jausti gailestį. Apsigrėžęs jis nulėkė per tiltą. Pavymui Glaurungas jam dar grėsmingai sušuko:

- Tik paskubėk, Hurino sūnau, į Dorlominą. Nes galbūt orkai tave ir vėl aplenks. O jei gaiši dėl Finduilės, tuomet niekada nebepamatysi Morvenos ir Nienoros, ir jos prakeiks tave.

Turinas nubėgo keliu į šiaurę, ir Glaurungas vėl nusijuokė, nes įvykdė savo šeimnininko paliepimą. Tada ėmėsi

to, ką labiausiai mėgo - įkvėpęs pūstelėjo ugnimi ir sudegino viską aplinkui. Visus įnikusius plėšti orkus išvijo, neleidęs jiems sugrobtį visko iki paskutinio daiktelio. Paskui sugriovė tiltą ir nuvertė į putojantį Narogą. Šitaip apsisaugojęs, tolimiausioje salėje sužėrė visus Felagundo lobius ir turtus į krūvą ir atsigulė ant jų šiek tiek atsipūsti.

Turinas sparčiai žengė į šiaurę per ištuštėjusias žemes tarp Narogo ir Teiglino; jo pasitikti atslinko Žiaurioji žiema; tais metais sniegas iškrito, dar nesibaigus rudeniui, o pavasaris atėjo vėlyvas ir šaltas. Beeinant jam vis rodės, kad girdi Finduilės aimanas, girdi, kaip miškais ir kalvomis aidijo vardas, ir kankino jį didis sielvartas. Tačiau jam širdį svilino Glaurungo melas, mintyse jis regėjo, kaip orkai degina Hurino namus ar kankina Morvena ir Nienorą; ir Turinas atkakliai, nesvyruodamas traukė pirmyn.

XII SKYRIUS

TURINAS GRĮŽTA Į DORLOMINĄ

Pagaliau, išsekęs nuo skubos ir tolimo kelio (nes daugiau kaip keturiasdešimt lygų žygiavo be poilsio), sulig pirmuoju žiemos ledu Turinas atsidūrė prie Ivрино tvenkinių, kurių vanduo kitados jų išgydė. Tačiau terado tik sušalusį liūną, iš tokio gerti nebegalėjo.

Toliau Turinas patraukė prie kelių, vedančių į Dorlominą; iš šiaurės be gailės užgriuvo sniegas, keliauti buvo pavojinga ir šalta. Nors tais takais buvo žengęs prieš dvi dešimtis ir trejus metus, kelias tuomet įsirėžė jo širdyje - toks didis buvo jo sielvartas, su kiekvienu žingsniu tolstant nuo Morvenos. Tad galų gale jis pasiekė savo vaikystės kraštą. Jis atrodė nykus ir nuskurdęs; žmonių gyveno mažai, jie buvo pikti ir nesvetingi, kalbėjo šiurkščia rytiečių šnekta, senoji kalba liko vergams - arba priešams. Todėl Turinas žengė atsargiai, nepastebimai, slėpdamasis po gobtuvu.

Pagaliau jis sustojo prie namo, kurio taip ieškojo. Visur buvo tamsu ir tuščia, aplinkui nesimatė nė gyvos dvasios. Morvenos nebebuvo, Atėjūnas Broda (tasai, kur jėga į žmonas paėmė Airinę, moterį iš Hurino giminės) nusiaubė jos namus, pasiglemždamas visus dar jai likusius daiktus ir tarnus. Brodos namai stovėjo arčiausiai prie senosios Hurino sodybos, tad Turinas, priveiktas sielvarto ir klajonių, pasuko tenai prašytis prieglobsčio. Tuose namuose jį priėmė, nes Airinė tebesilaikė kai kurių senųjų svetingumo papročių. Turinui parodė vietą prie ugnies, kur sėdėjo tarnai ir keli valkatos, tokie pat nuskurę ir niūrūs kaip jis pats. Turinas pasiteiravo, kas šitame krašte girdėti.

Visa draugija kaipmat nutilo, kai kurie pasitraukė į šalį, kreivai žvelgdami į nepažįstamąjį. Bet vienas valkata, besiramstantis lazda, pratarė:

- Pone, jei matai reikalą šnekėti senąja kalba, šnekėk tyliau ir neklausinėk naujienų. Gal norėtum, kad tave sumuštų kaip sukčių ar pakartų kaip šnipą? Sprendžiant iš to, kaip atrodo, galėtum būti ir vienas, ir antras. Tuo tenoriu pasakyti, - į ausį Turinui sušnabždėjo senis, - kad primeni vieną iš tos puikios senovės genties, atkeliavusios su Hadoru aukso amžiuje, kai galvos dar nesipuikavo vilko gaurais. Yra ir čia dar tokių likusių, bet jie tapę elgetomis ir vergais, ir jei ne ponia Airinė, nebūtų jiems nei vietos prie ugniakuro, nei šito srėbalo. Iš kur esi ir kokių turi naujienų?

- Buvo čia tokia moteris, vardu Morvena, - atsakė Turinas, - ir kadaise gyvenau jos namuose. Po tolimų klajonių čionai atkeliavau, ieškodamas užuovėjos, bet neberadau nei ugnies, nei namiškių.

- Jau prabėgo ne vieni ilgi metai, kai jos čia nebėra, - atsiliepė senis. - Bet po to žiauriojo karo mažai tebuvo tuose

namuose ir ugnies, ir namiškių; juk ji buvo kilusi iš senosios genties - tikriausiai žinai, ji mUsų valdovo Hurino, Galdoro sūnaus, našlė. Vis dėlto jie nedrįso jos liesti, nes bijojo - buvo išdidi ir graži tarsi karalienė, kol sielvartas ją sugraužė. Vadindavo ją ragana ir vengė su ja susidurti. Naujojoje šnektoje raganystė reiškia ne ką kita, tik draugystę su elfais. Bet vis vien jie ją apiplėšė. Būtų abi su dukterimi nuolat badavusios, jeigu ne ponia Airinė. Ji slapta pagelbėdavo joms ir už tai dažnai gaudavo mušti nuo to storžievio Brodos, savo vyro per prievartą.

- Kas gi nutiko per tuos ilgus metus? - paklausė Turinas. - Ar jos mirė, o gal pateko į vergiją? Gal ją užpuolė orkai?

- Nėra tikrų žinių, - atsakė senis. - Tačiau ji dingo drauge su dukterimi; tada šitas Broda išplėšė jos namus ir susigrobė visa, ką rado. Nepaliko nė šunpalaikio, o kelis paskutinius namiškius padarė savo vergais, išskyrus vieną kitą, kurie patraukė elgetauti, kaip ir aš. Daugelį metų tarnavaujai, o anksčiau ir didžiajam šeiminkui; esu Sadoras Vienakojis - jei ne tas nelemtas kirvis kadaise miške, gulėčiau dabar Didžiojoje kalvoje. Puikiai pamenu tą dieną, kai Hurino berniuką išsiuntė iš čia ir kaip jis verkė; raudėjo ir ji, jam išvykus. Sako, jis iškeliavo į Slaptąją karalystę.

Tada senasis luošys užsičiaupė ir dvejodamas pažvelgė į Turiną.

- Pone, esu senas ir veblenu niekus, - tarė jis. - Nekreipk dėmesio, ką čia šneku. Nors ir malonu pašnekėti senąja kalba su tuo, kuris ja kalba gražiai, kaip kitados, dabar laikai prasti ir reikia būti atsargiam. Ne visada maloni kalba dera su malonia širdimi.

- Tikrai, - atsiliepė Turinas, - mano širdis nuožmi. Bet jeigu baiminiesi, kad galiu būti šnipas iš šiaurės ar rytų,

tai netapai daug išmintingesnis nei kadaise, Sadorai Labadalai.

Senis išsižiojęs įsistebeilijo į Turiną; po valandėlės virpėdamas prabilo:

- Eime laukan! Ten šalčiau, bet saugiau. Rytiečio pastogėje tavo žodžiai per garsūs, o mano - per gausūs.

Išėjęs į kiemą, jis įsikibo Turinui į apsiaustą.

- Sakai, labai seniai gyvenai tuose namuose. Valdove Turinai, kodėl grįžai? Man atsivėrė akys, atsikimšo ir ausys: tu kalbi tėvo balsu. Bet tik jaunasis Turinas mane šaukė tuo vardu - Labadalu. Nesiekė manęs skaudinti - tais laikais smagiai draugavome. Ko dabar jis čia ieško? Mūsų liko mažai, esame seni ir beginkliai. Laimingesni yra tie, kurie ilsisi Didžiojoje kalvoje.

- Atėjau galvodamas ne apie kovą, - tarė Turinas, - nors tavo žodžiai, Labadalai, dabar pažadino mano mintis. Tačiau tas mintis teks atidėti. Atėjau ieškodamas Morvenos ir Nienoros. Ką gali man papasakoti? Tik sakyk greičiau!

- Mažai, valdove, - atsakė Sadoras. - Jos iškeliavo slapta. Čia visi šnibždėjosi, kad jas pasišaukė valdovas Turinas, nes neabejojome, jog jis per tuos metus tapo didis, gal karalius ar didžiūnas kokioje pietų šalyje. Bet atrodo, kad taip nėra.

- Ne, taip nėra, - pritarė Turinas. - Buvau didžiūnas pietų krašte, o dabar esu valkata. Bet jų nešaukiau.

- Tada nežinau, ką tau pasakoti, - pasakė Sadoras. - Tačiau ponija Airinė galėtų papasakoti. Ji išmanė visus tavo motinos reikalus.

- Kaip galėčiau pas ją nueiti?

- Šito nežinau. Net jei pavyktų ją koku būdu pasikviesti, jai teks kęsti daug skausmo, jeigu ją pastebės besišnibž-

dančią prie durų su kažin koku valkataujančiu nuskurėliu iš paniekintųjų žmonių. O toks elgeta kaip tu netoli tenueis per menę prie didžiojo stalo, rytiečiai tuoj jį sučiups ir sumuš, gal ir dar blogiau.

Tai išgirdęs, Turinas įniršo ir suriko:

- Aš negaliu pereiti per Brodos menę? Jie mane sumuš? Tuoj pažiūrėsim!

Jis nieko nelaukdamas patraukė į menę. Atmetęs atgal gobtuvą, nublokšdamas į šalį visus, kas pasitaikė jo kelyje, Turinas žengė link stalo, kur sėdėjo namų šeimininkas, jo žmona ir kiti rytiečių didžiūnai. Kai kurie pašoko, mėgindami jį sulaikyti, bet Turinas partrenkė juos ant grindų ir sušuko:

- Ar šituose namuose yra galva, o gal čia orkų buveinė? Kur šeimininkas?

Broda įtūžęs atsistojo.

- Aš esu šių namų šeimininkas, - pareiškė jis.

Jam nespėjus dar ką nors pridurti, Turinas tarė:

- Vadinasi, dar neišmokai pagarbos, kurios laikytasi šiame krašte iki tavęs. Ar dabar įprasta, kad vyrai leistų tarnams šiurkščiai elgtis su jų žmonių giminaičiais? Aš esu toks giminaitis ir turiu su ponija Airine aptarti kai kuriuos reikalus. Ar galėsiu eiti nekliudomas, ar eisiu kaip panorėjęs?

- Eik, - rūščiai žvelgdamas, iškošė Broda, o Airinė pabalo.

Turinas nužingsniavo prie didžiojo stalo, sustojo ir nusilenkė.

- Meldžiu atleisti, ponija Airine, - tarė jis, - kad šitaip įsiveržiu pas tave, tačiau mano reikalas skubus ir atvedė mane iš toli. Ieškau Morvenos, Dorlomino valdovės, ir jos dukters Nienoros. Tačiau jų namai tušti ir išdraskyti. Ką galėtum man papasakoti?

- Niekas, - baisiai išsigandusi, atsakė Airinė, nes Broda stebėjo ją išmeigęs akis.

- Netikiu, - pasakė Turinas.

Tada Broda pašoko, visas raudonas nuo girto įniršio.

- Gana! - subliuvo jis. - Ar kažkoks elgeta, vapantis vergų kalba, drįs prieštarauti mano žmonai mano paties akivaizdoje? Nėra jokios Dorlomino valdovės. O Morvena - ji kilusi iš vergų genties ir pabėgo kaip vergė. Ir tu dink nedelsdamas, nes liepsiu tave pakarti ant medžio šakos!

Turinas, išsitraukęs juodąjį kalaviją, vienu šuoliu atsidūrė šalia, stvėrė Brodą už plaukų ir atlošė galvą.

- Jei kas nors sujudės, - įspėjo jis, - šita galva nulėks nuo pečių! Ponia Airine, dar kartą maldauju man atleisti, jei kada pagalvojau, kad šis nepraustaburnis galėjo padaryti tau ką nors gera. Bet dabar kalbėk ir neišsigink manęs! Arginesu Turinas, Dorlomino valdovas? Ar turiu teisę tau įsakyti?

- Įsakyk man, - atsiliepė ji.

- Kas nusiaubė Morvenos namus?

- Broda, - atsakė Airinė.

- Kada ji pabėgo ir kur?

- Jau bus metai ir trys mėnesiai, - atsakė Airinė. - Šeiminkas Broda ir kiti aplinkiniai rytų atėjūnai ją smarkiai skriaudė. Jau seniai ją kvietė į Slaptąją karalystę, ir pagaliau ji iškeliavo, nes tuo metu pietų šalies Juodasis Kalavijas savo narsa išvijo piktašias jėgas, tad žemėse iki Slaptosios karalystės buvo saugu. Dabar šitam atėjo galas. Ji tikėjosi rasti tenai jos belaukiantį sūnų. Bet jei tas sūnus esi tu, apgailestauju suprasdama, kad viskas pakrypo kitaip.

Turinas karčiai nusijuokė.

- Pakrypo? Pakrypo kitaip? - sušuko jis. - Taip, visada viskas kreiva - kaip Morgoto suktybės! - Ir staiga Turinas sudrebėjo iš didžiausio įtūžio, nes jam atsivėrė akys, paskutinės Glaurungo kerų gijos sutrūkinėjo ir paaiškėjo tas melas, kuriuo jį įviliojo į pinkles. - Ar gi manęs neapgavo, kad atkeliaučiau čionai ir negarbingai mirčiau, užuot narsiai kritęs prie Nargotrondo vartų?

Ir jam pasirodė, kad tamsoje, tvyrančioje už menės sienų, nuaidėjo Finduilės aimana.

- Pirmas čia nemirsiu! - suriko jis.

Griebė Brodą visa savo didžio sielvarto ir rūstybės jėga, aukštai iškėlė ir papurtė lyg kokį šunį.

- Ar sakei, kad Morvena iš vergų genties? Tu, niekšo sūnau, vagie, vergų verge!

Ir bloškė Brodą galva į jo paties stalą, tiesiai į veidą vienam rytiečiui, jau susirengusiam pulti Turiną. Nukritus Brodai lūžo sprandas; Turinas šoko ir nukirto dar tris, susigūžusius prie stalo, nes užklupo beginklius. Menėje kilo triukšmas. Joje sėdėję rytiečiai būtų puolę Turiną, bet tarp susirinkusių daug buvo ir kilusių iš senųjų Dorlomino gyventojų; jau seniai jie tarnavo atėjūnams, bet dabar paško maištingai šaukdami. Netrukus menėje įsiplieskė įnirtinga kova; nors vergai prieš durklus ir kalavijus teturėjo peilius mėšai pjaustyti ar kokius panašius čia pat nustvertus įnagius, abiejose pusėse daugelis krito, kol tarp jų įsi-veržė Turinas ir nužudė paskutinį menėje buvusį rytietį.

Tada jis atsikvėpė, atsirėmęs į koloną, ir jo įniršio liepsna virto pelenais. Senasis Sadoras prišliaužė ir apkabino jį per kelius, nes buvo mirtinai sužeistas.

- Ilgai, daugiau kaip triskart po septynerius metus, teko laukti šitos valandos, - pratarė jis. - Bet dabar keliauk, val-

dove, keliauk! Eik ir nebegrižk, nebent atsivestum didesnių jėgų. Prieš tave jie sukels visą kraštą. Daugelis paspruko iš šios menės. Eik, nes kitaip tavęs čia laukia galas. Lik sveikas!

Sulig šiais žodžiais Sadoras susmuko ir mirė.

- Jo lūpomis byloja mirties tiesa, - tarė Airinė. - Tu sužinojai tai, ką norėjai. Dabar keliauk nedelsdamas! Bet pirmiausia eik pas Morvena ir nuramink ją, kitaip bus sunku atleisti tau visa, ką čia įsisukęs sugriovei. Taip, mano gyvenimas buvo šlykštus, bet savo smurtu atnešei man mirtį. Atėjūnai šiandakt atkeršys visiems čia buvusiems. Nutrūktgalviški tavo darbai, Hurino sūnau, lyg tebebūtum tas vaikas, kurį atsimenu.

- O tavo silpna širdis, Airine, Indoro dukterie, kaip ir tada, kai vadinau tave teta ir piktas šuo tave išgąsdino, - atsiliepė Turinas. - Buvai sukurta geresniam pasauliui. Tačiau keliauk su manimi! Nugabensiu tave pas Morvena.

- Gilus sniegas dengia žemę, bet dar gilesnis - virš mano galvos, - atsakė Airinė. - Mirčiau, vos su tavimi pasiekusi tyrus, kaip ir likusi su žiauriaisiais rytiečiais. Negali ištaisyti to, ką padarei. Eik! Pasilikęs viską dar labiau sugadinsi, ir Morvena patirs beprasme skriaudą. Eik, meldžiu tave!

Turinas jai žemai nusilenkė, apsisuko ir išėjo iš Brodos menės; jam iš paskos nusekė visi maištininkai, turėję jėgų eiti drauge. Jie bėgo į kalnų pusę, nes kai kurie gerai išmanė gyvenimą tyruose, ir dėkojo likimui už krintantį sniegą, kuris užklojo jų pėdsakus. Tad nors ir greitai pulta juos vytis su daugybe vyrų, šunų ir prunkščiančių arklių, bėgliai pasislėpė pietų pusėje kylančiose kalvose. Atsigręžę toli toje pusėje, iš kur atbėgo, jie pamatė raudoną pašvaistę.

- Jie padegė namus, - tarė Turinas. - Kodėl?

- Jie? Ne, valdove, tikriausiai tai padarė ji, - atsiliepė vienas, vardu Asgonas. - Daugelis karingų vyrų klysta, re-gėdami kantrybę ir romumą. Ji mums padarė daug gero ir dėl to daug kentėjo. Jos širdis nebuvo silpna, užtat kantry-bė - begalinė.

Patys ištvermingiausiai, galintys išgyventi per žiemą, liko su Turinu; nuvedė jį keistais takais į slėptuvę kalnuo-se - ola, apie kurią žinojo tik atskalūnai ir pabėgėliai; ten rado paliktą ir šiokią tokią maisto atsargą. Sulaukė, kol liovėsi snigti. Bėgliai atidavė maistą Turinui ir parodė jam mažai naudojamą taką, vedantį į pietus, į Siriono slėnį, ku-rio sniegas nepasiekė. Kai takas pradėjo leistis žemyn, jie atsisveikino.

- Dabar lik sveikas, Dorlomino valdove, - tarė Asgo-nas. - Tačiau nepamiršk mūsų. Nuo šiol mus medžios kaip žvėris, ir, prisimindami tavo pasirodymą, vilkžmogiai bus dar žiauresni. Todėl keliauk ir negrįžk, nebent ateitum su tokia jėga, kad galėtum mus išvaduoti. Lik sveikas!

XIII SKYRIUS

TURINAS ATKELIAUJA Į BRETILĮ

Turinas patraukė žemyn prie Siriono, vis negalėdamas apsispręsti. Jam atrodė, kad anksčiau turėjo du vienodai skaudžius kelius, o dabar jau reikia rinktis vieną iš trijų, nes jo šaukiasi priespaudos slegiama gimtoji gentis, juk jis atnešė jiems tik dar didesnes nelaimes. Tik vieną paguodą tematė: nebuvo abejonės, kad Morvena ir Nienora jau seniai nukeliavo į Doriatą, ir tik dėl Juodojo Kalavijo iš Nargotrondo narsos jų žygis buvo saugus. Turinas pats sau kalbėjo:

- Kur geriau būčiau galėjęs jas apgyvendinti, jeigu iš tiesų būčiau atvykęs anksčiau? Jeigu Melianės Juosta būtų pralaužta, ateitų galas viskam. Ne, jau kaip yra, taip; juk dėl mano įniršio ir karštagalviškų darbų šešėlis krinta visur, kur tik pasirodau. Tegu jas saugo Melianė! O aš kuriam laikui paliksiu jas ramybėje ir be šešėlio.

Tada Turinas, paklaikęs, bet atsargus kaip žvėris, ėmė ieškoti Finduilės, klaidžiojo po girias palei Ered Vetrino papėdes, tykojo visuose keliuose, einančiuose į šiaurę, į Siriono perėją, tačiau jau buvo per vėlu. Visus pėdsakus nuplovė lietus ir sniegas. Tačiau taip nutiko, kad, traukdamas žemyn per Teigliną, Turinas susidūrė su Haletės genties žmonėmis iš Bretilio girios. Karas tą gentį išretino iki saujelės, ir jie daugiausia slapčia gyveno girioje, aukštai ant Amon Obelio, apsitvėrę tvirtomis tvoromis. Tą vietą vadino Efel Brandiru, mat jų valdovu buvo tapęs Brandiras, Handiro sūnus, nes jo tėvas žuvo. Brandiras nepajėgė kariauti, nes nuo vaikystės, kai nelemtai susilaužė koją, liko luošas; juo labiau ir širdies buvo švelnios, labiau mėgo medį, o ne plieną, ir visų geriausiai išmanė, kas auga žemėje.

Tačiau kai kurie girios gyventojai tebegaudė orkus savo žemių pakraščiuose; tad kartą, žygiuodamas tame krašte, Turinas išgirdo netoliese kautynių garsus. Nuskubėjo į tą pusę, atsargiai prislinko tarp medžių ir išvydo orkų apsuptą mažą būrelį žmonių. Jie įnirtingai gynėsi, atsukę nugaras į nedidelį medžių guotą laukymėje, bet orkų buvo gerokai gausiau ir išsigelbėti tebuvo maža vilties, nebent kas atskubėtų į pagalbą. Todėl Turinas, vis dar nematomas medžių ūksmėje, puolė triukšmauti, laužyti šakas, trypti kojomis, o paskui kuo skambiau suriko, tartum vestų daugybę vyrų:

- Ei! Štai ir suradome juos! Visi paskui mane! Pirmyn, kirskite juos!

Šitai išgirdę orkai atsigręžė ir sutriko, nes artyn lėkė Turinas, modamas tiems menamiems vyrams sau už nugaros, o Gurtango ašmenys lyg liepsnos tvyksčiojo jo ranko-

je. Orkai dar puikiai prisiminė tuos ašmenis, tad nespėjus Turinui išokti į jų būrį daugelis puolė į šalis ir išsilakstė. Tai pamatę, girios gyventojai atbėgo Turinui padėti, ir visi drauge suvijo priešus į upę; vos keli išsikapstė į kitą krantą. Pagaliau persekiotojai stabtelėjo prie vandens, ir Dorlas, girinių vadas, tarė:

- Pone, esi greitas kautynėse, bet tavo vyrai neskuba iš paskos.

- Netiesa, - atsiliepė Turinas, - mes visi bėgame kaip vienas ir niekada neatsiliegame.

Bretilio žmonės nusijuokė, paskui kalbėjo:

- Na, vienas toks vertas daugelio. Mes tau didžiai dėkingi. Bet kas esi ir ką čia veiki?

- Aš tik užsiimu savo amatu - žudyti orkus, - atsakė Turinas. - Ir gyvenu ten, kur atveda šitas amatas. Esu Girios Laukinis.

- Tuomet eime ir gyvenk su mumis, - pasakė tie žmonės. - Mes gyvename girioje ir tokių amatininkų mums reikia. Mielai tave priimsime!

Turinas keistai pažvelgė į juos ir tarė:

- Nejaugi dar liko tokių, kurie sutiktų, kad temdyčiau jų būstą? Tačiau manęs, draugai, tebelaukia liūdna užduotis: rasti Finduilę, Orodreto iš Nargotrondo dukterį, ar bent aptikti kokių žinių apie ją. Deja! Jau daug savaičių prabėgo nuo tada, kai ją išsivedė iš Nargotrondo, bet vis tiek privailau jos ieškoti.

Girios žmonės pažvelgė į jį su gailesčiu, ir Dorlas prabilo:

- Liaukis ieškojęs. Iš Nargotrondo prie Teiglinio brastos traukė orkų būrys, apie juos sužinojome gerokai iš anksto - labai jau lėtai keliavo, nes vedėsi daugybę belaisvių.

Nutarėme savo menkomis jėgomis prisidėti prie to karo, surinkome kiek įmanydami daugiau lankininkų ir laukėme orkų pasaloje, tikėdamiesi išgelbėti dalį belaisvių. Bet deja! Vos užpuolėme, orkai pirmiausia išžudė belaisves moteris, o Orodreto dukterį ietimi prismeigė prie medžio.

Turinas sustingo tarsi paliestas mirties.

- Iš kur sužinojai apie ją? - tepaklausė.

- Prieš mirdama ji man pasakė kelis žodžius, - atsiliepė Dorlas. - Ji apžvelgė mus lyg ieškodama kokio veido ir tarė: „Mormegiliui. Pasakykit Mormegiliui, kad Finduilė čia.“ Daugiau nebekalbėjo. Prisimindami jos paskutinius žodžius, palaidojome ją ten, kur mirė. Ji guli po kalva prie Teiglino. Taip, nuo tada jau bus praėjęs mėnuo.

- Veskite mane tenai, - tarė Turinas.

Ir jie visi patraukė prie kauburio netoli Teiglino brastos. Ten Turinas visas pajuodęs griuvo ant žemės, tad girios žmonės pamanė, kad jis mirė. Dorlas pažiūrėjo į susmukusį ant žolės Turiną, atsigręžė į savo vyrus ir pasakė:

- Per vėlu! Koks graudus likimas. Bet pažvelkite: štai guli pats Mormegilis, didysis Nargotrondo karvedys. Turėjome pažinti jį iš kalavijo, kaip ir orkai.

Pietų krašto Juodojo Kalavijo šlovė buvo pasklidusi kuo plačiausiai, pasiekusi net girios glūdumą.

Todėl jie pagarbiai pakėlė Turiną ir parnešė į Efel Brandirą. Brandiras išėjo jų pasitikti stebėdamasis, kieno čia kūną jie neša; atitraukęs dangalą, pažvelgė į Turino, Hurino sūnaus veidą, ir jo širdį užgulė tamsus šešėlis.

- O žiaurieji Haletės žmonės! - sušuko jis. - Kam atitraukėte mirtį nuo šio vyro? Su didžiausiu vargu atgabėnotė čionai paskutinę mūsų genties pražūtį.

Bet girios žmonės kalbėjo:

- Ne, tai Mormegilis iš Nargotrondo, galingasis orkų siaubas, jeigu liks gyvas, jis mums didžiai pagelbės. O jeigu būtų ir kas kitas, ar turėjome nelaimės pakirstą žmogų palikti gulėti lyg dvokiančią maitą prie kelio?

- Ne, neturėjote, - sutiko Brandiras. - Lemtis nenorėjo, kad taip nutiktų.

Jis priglaudė Turiną savo namuose ir rūpestingai jį slaugė.

Kai Turinas pagaliau nusipurtė savo tamsą, jau vėl artėjo pavasaris. Turinas prabudo ir pamatė saulės nušviestus pumpurus. Tuomet jo širdyje prisikėlė ir Hadoro genties drąsa - jis pakilo ir tarė sau: „Visi mano žygiai ir prabėgusios dienos buvo kupinos blogio ir tamsos. Bet išaušo nauja diena. Cia gyvensiu taikoje; atsisakysiu savo vardo ir giminės, šitaip mano šešėlis liks praeityje ar bent neslėgstu, kuriuos myliu.“

Todėl jis pasirinko naują vardą, pasivadino Turambaru - Lemties Seimininku didžiųjų elfų kalba. Jis gyveno su girios žmonėmis, šie jį mylėjo; jų prašė pamiršti senąjį vardą ir elgtis kaip su gimusiu Bretilyje. Tačiau, nors ir pakeitė vardą, Turinas nepajėgė visiškai pakeisti savo būdo ar pamiršti senų skriaudų, patirtų iš Morgoto tarnų. Tad su keliais panašiais nusiteikusiais eidavo medžioti orkų, nors Brandiras buvo tuo nepatenkintas. Savo žmones jis labiau tikėjosi apsaugoti tylą ir slaptumu.

- Mormegilio nebėra, - kalbėjo jis, - bet žiūrėk, kad Turambaro narsa neprišauktų tokio pat keršto Bretiliui.

Todėl Turambaras padėjo savo juodąjį kalaviją ir nebeimdavo jo į mūšį, verčiau kaudavosi su lanku ir ietimi. Tačiau nepakęsdavo, kai orkai keliaudavo per Teiglino brastą ar priartėdavo prie kalvos, kur gulėjo Finduilė. Tą

vietā dabār vadino Haud-en-Eletu, Elfū Mergelēs kalva, ir netrukus orkai patyrē, kad tai baisi vieta, ir ģmē jos vengti. Kartā Dorlas tarē Turinui:

- Atsisakei savo vardo, bet likai Juodasis Kalavijas. Ar kartais nēra tiesos tuose ganduose, esā Juodasis Kalavijas buvo Hurino iš Dorlomino sūnus, Hadoro genties valdovas?

- Girdējau apie tai ir aš. Bet maldauju - nepasakok apie tai niekam, juk esi man draugas.

XIV SKYRIUS

MORVENOS IR NIENOROS KELIONĖ Į NARGOTRONDĄ

Pasitraukus Didžiajai žiemai, Doriatą pasiekė naujos žinios iš Nargotrondo. Nedaugelis, kurie pajėgė išsigelbėti jam žlugus ir ištvėrė žiemą tyruose, pagaliau atėjo prašyti prieglobsčio pas Tingolą, ir pasienio sargybiniai atvedė juos pas karalių. Kai kurie pasakojo, esą visi priešai pasitraukė į šiaurę, kiti sakė, kad Felagundo menėse tebetūno Glaurungas; vieni aiškino, kad Mormegilis žuvo, bet kiti kalbėjo, esą jis tebegyvena ten Drakono užkerėtas ir paverstas akmeniu. Tačiau visi iki vieno tvirtino, kad dar iki mūsų Nargotronde buvo žinoma, jog Juodasis Kalavijas esąs ne kas kitas, tik Turinas, Hurino iš Dorlomino sūnus. Tad didis buvo Morvenos ir Nienoros išgąstis ir sielvartas; ir Morvena tarė:

- Tokios kankinančios abejonės - tikras Morgoto darbas! Ar neturėtume surasti teisybės ir iš tiesų patirti, ką baisiausia privalome ištvirti?

Tingolas ir pats didžiai troško daugiau išgirsti apie Nargotrondo likimą, tad jau ketino liepti žvalgams kuo atsargiausiai tenai nuvykti, tačiau jis buvo tikras, kad Turinas žuvo, o jei ir ne, gelbėtojams jis nepasiekiamas. Tingolas baiminosi tos valandos, kai Morvena viską sužinos, todėl pasakė jai:

- Tai pavojingas žygis, Dorlomino valdove, tad reikia viską gerai apsvarstyti. Tokios abejonės iš tiesų gali būti Morgoto pinklės, kad pastūmėtų žengti kokius neprotingus žingsnius.

Bet sielvarto kamuojama Morvena sušuko:

- Neprotingus, valdove? Jei mano sūnus tūno miškuose alkanas, jei vargsta pančiuose ar jo kūnas dūla nepalaidotas, tada tikrai būsiu neprotinga. Negaišdama nė valandėlės, keliausiu jo ieškoti.

- Dorlomino valdove, - tarė Tingolas, - Hurino sūnus šito tikrai nenorėtų. Jis manytų, kad čia, Melianės globoje, tau saugiau negu bet kuriame kitame krašte. Hurino ir Turino labui nesutiksiu, kad šiais laikais, kai gresia didžiausias pavojus, klaidžiotum tolimose žemėse.

- Nesustabdei Turino nuo pavojų, o mane nuo jo stengiesi atskirti! - sušuko Morvena. - Melianės globoje! Taip, esu Juostos kalinė! Ilgai delsiau, kol ryžausi ją peržengti, ir dabar gailiuosi to žingsnio.

- Ne, Dorlomino valdove, - atsiliepė Tingolas, - jei šitaip kalbi, tai žinok: Juosta atvira. Laisvai čionai atėjai - laisvai ir pasiliksi arba išeisi.

Tada prabilo Melianė, iki šiol tylėjusi:

- Neik tenai, Morvena. Sakei tikrą tiesą: ši abejonė siūsta Morgoto. Jei keliausi, vykdysio valią.

- Morgoto baimė nesukliudys man išgirsti giminės šauksmą, - atsakė Morvena. - Bet jeigu baiminiesi dėl manęs, valdove, tai skirk man kelis karius.

- Tau įsakyti neturiu teisės, - tarė Tingolas, - bet savo gentį valdau ir siunčiu juos savo nuožiūra.

Morvena daugiau nepratarė nė žodžio, pravirko ir pasitraukė iš karaliaus menės. Tingolas buvo prislėgtas, jam atrodė, tarsi Morvena veikia kokie kerai. Jis paklausė Melianės, gal ji sulaikytų Morvena savo galiomis.

- Daug pajėgiu padaryti prieš besiveržiantį blogį, - atsakė Melianė, - bet niekaip negaliu sutrukdyti išeiti tiems, kurie nori išeiti. Tai jau tavo valdos. Jeigu Morvena reikia saugoti čia, tau teks ją laikyti jėga. Tačiau taip galbūt sužlugdysi jos protą ir dvasią.

Morvena nuėjo pas Nienora ir pranešė:

- Lik sveika, Hurino dukterie! Išeinu ieškoti savo sūnaus ar tikrų žinių apie jį, nes nė vienas čia nieko nesiims ir tik dels, kol bus per vėlu. Lauk manęs čia, galbūt aš sugrįšiu.

Išsigandusi ir nusiminusi Nienora stengėsi ją atkalbėti, bet Morvena nieko neatsakė ir pasuko į savo kambarį. Kai išaušo rytas, ji jau buvo pasibalnojusi arklį ir išjojusi.

Tingolas jau anksčiau buvo įsakęs, kad niekas jai netrukdytų ir pakeliui nestabdytų. Bet, vos jai iškeliavus, jis surinko būrį smarkiausių ir sumaniausių pasienio sargų, o jų vyriausiuoju paskyrė Mablungą.

- Dabar greitai sekite iš paskos, - tarė Tingolas, - tačiau taip, kad ji jūsų nepastebėtų. Bet kai pasieks tyrus, jei kil-

tų koks pavojus, pasirodykite; jeigu ir tuomet ji atsisakys grįžti, saugokite ją kaip įmandydami.

Nutiko taip, kad Tingolas pasiuntė didesnę būrį, negu iš pradžių ketino; drauge išjojo ir dešimt raitelių, jie dar vedėsi keletą arklių atsargai. Būrys nusekė paskui Morvena; ši keliavo į pietus per Regioną ir pasiekė Siriono krantus aukščiau Suteimų tvenkinių. Ten sustojo, nes Sirionas buvo platus ir sraunus, o brastos Morvena nežinojo. Tada jos saugotojams atėjo laikas pasirodyti. Juos pamačiusi, Morvena nusistebėjo:

- Ar Tingolas ketina mane sugrąžinti? O gal jis siunčia pagalbą, kurią buvo atsisakęs duoti?

- Ir viena, ir kita, - atsakė Mablungas. - Ar grįši atgal?

- Ne, - nuskambėjo Morvenos atsakymas.

- Tada privalau tau padėti, - tarė Mablungas, - nors ir darau tai prieš savo valią. Platus ir gilus čia Sirionas, plaukti per jį pavojinga ir žvėriui, ir žmogui.

- Tai pergabenk mane koku kitu būdu, kaip paprastai keliasi elfai, - pareiškė Morvena, - kitaip aš plauksiu.

Tad Mablungas nuvedė ją prie Suteimų tvenkinių. Ten, rytiniame krante, tarp nendrių ir užutekių, elfai slėpė ir saugojo savo keltus; jais naudojos pasiuntiniai, keliaujantys tarp Tingolo ir jo giminės Nargotronde. Jie sulaukė, kol stojo visiškai tamsi žvaigždėta naktis, ir baltoje apyaušrio migloje persikėlė į kitą upės pusę. Virš Mėlynujų kalnų tekėjo raudona saulė, pakilęs smarkus ryto vėjas išblaškė rūkus, o Morvenos saugotojai, palikę Melianės Juostą, kopė aukštyn į vakarų krantą. Jie buvo augaloti Doriato elfai, šarvus apsisiautę pilkais drabužiais. Morvena nuo kelto stebėjo, kaip jie tylomis lipa viršun, ir staiga sukliko, rodydama į paskutinį iš būrio.

- Iš kur atsirado šitas? - paklausė ji. - Pas mane jūsų atėjo triskart po dešimt. Į krantą išlipo triskart po dešimt ir dar vienas!

Visi atsigrėžė ir pamatė, kad saulėje sutvisko aukso spalvos galva - tai buvo Nienora, jos gobtuvą nubloškė vėjas. Taip išaiškėjo, kad ji sekė būriui iš paskos ir tamsoje keliantis per upę prisidėjo prie visų. Elfai susijaudino, bet visų labiausiai Morvena.

- Eik atgal! Eik atgal! Įsakau tau! - šaukė ji.

- Jei Hurino žmona, šaukiama kraujo balso, gali žengti pirmyn nepaisydama visų patarimų, - tarė Nienora, - tai gali ir Hurino duktė. Davei man Raudos vardą, bet viena neapraudosiu tėvo, brolio, motinos. Iš visų trijų tik tave pažinau ir myliu labiau už viską. Ir kas negąsdina tavęs, nebus baisu ir man.

Teisybė, iš jos veido ir laikysenos nebuvo matyti jokios baimės. Atrodė aukšta ir stipri; visi Hadoro giminėje pasižymėjo puikiu stotu. Dabar, apsivilkusi elfų apdaru, ūgiu atsilikdama tik nuo pačių aukščiausiųjų, Nienora puikiai derėjo prie būrio vyrų.

- Ką ketini daryti? - paklausė Morvena.

- Eiti ten, kur eisi tu, - atsakė Nienora. - Štai kokį atnešu pasirinkimą: parvesti mane atgal ir saugiai likti Melianės globoje, nes neišmintinga atmesti jos patarimus; arba žinoti, kad jei tu žengsi į pavojų, drauge žengsiu ir aš.

Iš tiesų Nienora keliauti iki tamskatinio viltis, kad iš meilės dukteriai ir iš baimės dėl jos Morvena pasuks atgal. Ir tikrai, Morvena dvejojo, negalėdama apsispręsti.

- Viena yra atmesti patarimą, - tarė ji, - o visai kas kita - nepaklusti motinos paliepimui. Dabar eik atgal!

- Ne, - atsiliepė Nienora, - aš jau seniai nebe vaikas. Turiu savą protą ir valią, ir iki šiol ji nesusikirto su tavąja. Būsiu su tavimi. Verčiau eitume į Doriatą, gerbdami tuos, kurie jį valdo; jeigu ne, tuomet į vakarus. Ir iš tiesų, jei jau turėtum eiti viena iš mūsų, tai geriau aš, nes esu tvirtesnė.

Pilkose Nienoros akyse Morvena pastebėjo Hurino kietumą ir susvyravo, bet negalėjo įveikti savo išdidumo - nors ir buvo pasakyti skambūs žodžiai, Morvena nenorėjo, kad atrodytų, jog atgal ją, seną ir globojamą, parveda duktė.

- Keliauju pirmyn, kaip buvau sumaniusi, - tarė Morvena. - Keliauk ir tu, bet prieš mano valią.

- Tebūnie taip, - baigė Nienora.

Mablungas tuo metu kalbėjo savo būriui:

- Išties, Hurino giminė, nepaisydama patarimų, neša kitiems nelaimės, bet narsos jai nestinga! Toks pat buvo ir Turinas, nors jo tėvai elgėsi kitaip. Dabar jos abi pametusios galvą, ir man dėl to neramu. Ši karaliaus užduotis man baugesnė už vilkų medžioklę. Ką dabar daryti?

Morvena, jau užkopusi į krantą ir prisiartinusi, nugirdo paskutinius jo žodžius.

- Elkis, kaip tau liepta karaliaus, - pasakė ji. - Ieškok žinių apie Nargotrondą ir Turiną. Tuo tarpu mes keliaujame kartu.

- Laukia tolimas ir pavojingas kelias, - atsiliepė Mablungas, - jei keliaujate toliau, abi josite raitos tarp kitų raitelių ir nežengsite nė pėdos į šalį nuo jų.

Taigi dienos išaušus būrys pajudėjo ir lėtai, atsargiai žengė per nendrių ir žemų gluosnių priaugusią žemę, kol pasiekė pilkus miškus, kuriais pietų pusėje buvo apžėlusios didžioji

dalį lygumos, plytinčios prieš Nargotrondą. Visą dieną jie keliavo tiesiai į vakarus ir niekur nematė jokio gyvo padaro, negirdėjo jokių garsų; tame krašte viešpatavo tylą, ir Mablungui rodėsi, kad viską aplinkui sukaustė baimė. Tuo pačiu keliu prieš daug metų žengė ir Berenas, tuomet miške knibždėjo daugybė pasislėpusių žvalgų, kurie atidžiai jį sekė. Dabar Narogo tautos nebebuvo likę, o orkai, regis, taip toli dar neatsibastydavo. Nakčiai būrys apsistojo pilkame miške, nedegdamas laužo ar kokios šviesos.

Taip jie žygiavo pirmyn ir kitas dvi dienas, trečios dienos vakarą atsidūrė už lygumos ir artėjo prie rytinių Narogo krantų. Ten Mablungui pasidarė taip neramu, kad jis puolė maldauti Morvena toliau nebeiti. Tačiau ji nusijuokė ir tepasakė:

- Jau atrodo, kad netrukus galėsi džiaugtis mumis atskratęs. Bet turi dar šiek tiek pakentėti. Per daug arti priėjome, kad dabar suktume atgal iš baimės.

Mablungas sušuko:

- Abi jūs pakvaišusios ir kietakaktės! Užuot padėjusios rinkti žinias apie Nargotrondą, tik kliudote. Dabar klausykite! Man buvo liepta nestabdyti jūsų jėga, bet liepta ir saugoti kaip tik įmanoma. Šitame žygyje galiu daryti tik viena. Tad saugosiu jus. Rytoj nuvesiu į Amon Etirą, Šnipų kalvą, ji čia netoliese. Ten sėdėsite su sargybiniais ir niekur toliau neisite, kol esu čia viršiausias.

Amon Etirą kadaise įsakė supilti Felagundas, tai buvo didžiulis darbas. Šis kauburys, didumo sulig tikra kalva, iškilo lygumoje priešais jo vartus, per lygą į rytus nuo Narogo. Visas buvo apžėlęs medžiais, išskyrus viršūnę, ir nuo jos į visas puses buvo galima puikiai apžvelgti kelius, vedančius prie didžiojo tilto per Nargotrondą, ir aplinkines

žemes. Prie šios kalvos jie atkeliavo jau įdienes ir užkopė iš rytų pusės. Pažvelgęs link parudavusio ir nuskurdusio Aukštutinio Faroto kitapus upės, Mablungas skvarbiomis elfo akimis stačiame vakarų krante įžiūrėjo Nargotrondo terasas ir atlapotus Felagundo vartus - mažą juodą angą kalno sienoje. Tačiau nebuvo girdėti nė garso, nebuvo matyti jokių priešų pėdsakų ar kokių ženklų, kad Drakonas netoliese, išskyrus degėsius aplink vartus, Drakono paliktus tą dieną, kai viską siaubė. Blausios saulės šviesoje visur tvyrojo ramybė.

Mablungas, kaip ir buvo nutaręs, liepė dešimčiai raitelių saugoti Morvena ir Nienora kalvos viršūnėje ir nesijudinti iš tenai, kol jis negrįš, nebent kiltų koks didžiulis pavojus; jeigu taip atsitiktų, raiteliai privalo apsupti Morvena ir Nienora iš visų pusių ir kuo greičiausiai bėgti į rytus, į Doriato pusę, o vieną pasiųsti priekin pranešti žinių ir kviesti pagalbos.

Su kitais būrio vyrais Mablungas nusėlino žemyn nuo kalvos. Pasiekę laukus vakarų pusėje, kur teaugo vienas kitas medis, jie išsisklaidė ir toliau po vieną drąsiai, bet kuo atsargiausiai slinko prie Narogo kranto. Mablungas šliaužė viduryje, taikydamsis į tiltą. Pasiekęs jo galą, išvydo, kad viskas sugriauta. Upė tekėjo giliai uolose išgraužta vaga, po toli šiaurėje nulijusio gausaus lietaus jos srovė siautulingai putojo ir kriokė, verždamasi per suvirtusius akmenis.

Tačiau tūnojo ten ir Glaurungas; jis slėpėsi šešėlyje prie pat didžiosios angos, vedančios nuo suniokotų vartų į vidų, ir jau seniai buvo pastebėjęs šnipus, nors nedaug būtų radęs Viduržemyje akių, kurios būtų sugebėjusios juos įžiūrėti. Bet baisiųjų Glaurungo akių žvilgsnis buvo

skvarbesnis ir už erelio, siekė toliau negu elfų; nuo jo nepasislėpė ir tie, kurie liko sėdėti Amon Etiro viršūnėje.

Mablungas, mėgindamas rasti kelią per upę, brido per vagoje gulinčius tilto akmenis; nors jis sėlino, slapstydamsis už uolų, Glaurungas staiga puolė į priekį, išpūsdamas didžiulį ugnies kamuolį, ir nuropojo žemyn į upę. Akimirksniu kilo kurtinantis šnypštimas, aplinkui ėmė virsti garų debesys, ir Mablungas su savo kariais atsidūrė tirštame ir šlykščiai dvokiančiame rūke. Dauguma jų puolė bėgti tenai, kur manė esant Šnipų kalvą. Bet Mablungas, užsiglaudęs už didelio akmens, liko gulėti; jis manė privalęs atlikti dar vieną užduotį. Dabar jis išties žinojo, kad Nargotrone gyvena Glaurungas, bet jam buvo įsakyta sužinoti, jei pavyktų, tiesą apie Hurino sūnų. Būdamas tvirtos širdies, Mablungas sumanė įveikti upę, kai tik Glaurungas nušliauš, ir apžiūrėti Felagundo menes. Jis buvo tikras, kad Morvenai ir Nienorai apsaugoti padaryta visa, kas įmanoma: artėjantį Glaurungą visi, be abejo, pastebės, kita vertus, raiteliai jau tikriausiai iš visų jėgų skuba į Doriatą.

Tad Glaurungas, milžiniškas šešėlis rūke, prašnypštė šalia Mablungo; šliužas judėjo sparčiai, nes buvo ne tik galingas, bet ir lankstus. Tuomet Mablungas perbrido pavojingąjį Narogą; bet stebėtojai ant Amon Etiro pamatė išropojusį drakoną ir persigando. Jie tuoj pat liepė Morvenai ir Nienorai be jokių kalbų sėsti ant arklių ir susiruošė bėgti į rytus, kaip jiems buvo liepta. Tačiau besileidžiant nuo kalvos į lygumą, baisus vėjas atpūtė garų debesis ir smarvę, kurios arkliai nepajėgė išverti. Apakinti rūko, paklaikę nuo drakono tvaiko, arkliai tapo nesuvaldomi ir lėkė be atodairos. Sargybiniai išsibarstė, daugelis atsitrenkė į me-

džius ir skaudžiai susižalojo; visi veltui ieškojo vienas kito. Arklių prunkštimas, raitelių šauksmai pasiekė Glaurungo ausis, ir jis liko patenkintas.

Vienas iš elfų, besigalynėdamas rūke su savo arkliu, staiga visai šalia pamatė prajojančią Morvena - pilką šmėklą ant apkvaitusio žirgo, tačiau ji akimirksniu dingo mi-gloje, šaukdama Nienora, ir daugiau jie jos neberegėjo.

Tuo metu, kai visus raitelius priveikė aklas siaubas, Nienoros arklys, lėkdamas kaip pašėlęs, suklupo, ir ji kri-to ant žemės. Pataikiusi ant minkštos žolės, nesusižeidė; kai pašoko, pamatė likusi viena: pasiklydusi, be žirgo, be palydovo. Bet Nienora buvo tvirta, taigi susikaupusi ėmė svarstyti, ką reikėtų daryti; pamanė, kad neverta eiti vieno ar kito riksmo pusėn, nes jie aidėjo visur aplinkui ir vis silpo. Jai pasirodė, kad geriausia vėl susirasti tą kalvą: Ma-blungas ten tikrai ateis prieš pasitraukdamas iš čia, nes no-rės būti tikras, kad niekas iš būrio nepasiliko.

Apgraibomis vaikštinėdama ir pajutusi aukštyn kylan-čią žemę, ji rado kalvą, nes ši buvo visai čia pat, ir lėtai užkopė iš rytų pusės kylančiu taku. Lipant aukštyn, rūkas sklaidėsi, kol pagaliau, pasiekus neapaugusią viršūnę, su-švito saulė. Nienora priėjo prie krašto ir pažiūrėjo į vaka-rus. Ir tiesiai priešais išvydo didžiulę Glaurungo galvą - jis tuo pat metu šliaužė į viršų iš vakarų pusės. Nienora ne-spėjusi net susivokti pažvelgė į baisesias drakono akis - jos buvo siaubingos, nes kupinos žiauriosios jo šeimininko Morgotodvasios.

Nienora buvo stiprios valios ir širdies, ji žengė Glau-rungui priešais, tačiau šis metė prieš ją savo galias.

- Ko tau čia reikia? - paklausė drakonas.

Sukaupusi jėgas, ji atsakė:

- Ieškau tokio Turino, kuris čia anksčiau gyveno. Tačiau galbūt jis miręs.

- Nežinau, - tarė Glaurungas. - Jis buvo paliktas čia ginti moterų ir silpnujų, tačiau, man pasirodžius, jis juos metė ir pabėgo. Pagyrūnas, bet, pasirodo, bailys. Kam tau tokio ieškoti?

- Meluoji, - atkirto Nienora. - Hurino vaikai tikrai nėra bailiai. Mes tavęs nebijome.

Tada Glaurungas nusijuokė, nes šitaip Hurino duktė atsivėrė jo piktybei.

- Jei taip, tai esate kvailiai, ir tu, ir tavo brolis. Ir tavo pagyros bus beprasmės. Nes aš - Glaurungas!

Jis įsiurbė jos akis į savašias, ir Nienoros valia subliūško. Jai pasirodė, kad saulė apsiblausė ir viskas aplink papilkėjo; ją iš lėto apgaubė begalinė tamsa, toje tamsoje slypėjo visiška tuštuma. Nienora nieko nebežinojo, nieko nebegirdėjo ir nieko neatsiminė.

Aklinoje tamsoje, kęsdamas drakono dvoką, Mablungas kiek pajėgdamas ilgai naršė Nargotrondo sales, tačiau neaptiko ten jokio gyvo padaro. Tarp kaulų niekas nesujudėjo, niekas neatsiliepė į jo šauksmą. Pagaliau, priveiktas tos buveinės siaubo ir baimindamasis, kad gali parsirasti drakonas, jis grįžo prie Didžiųjų vartų. Saulė jau leidosi, tamsūs Faroto šešėliai dengė Nargotrondo terasas ir laukinę upę apačioje, bet Mablungui pasirodė, kad tolumoje prie Amon Etiro papėdės mato grėsmingą drakono pavidalą. Vėl įveikti Narogą, kai gena tokia baimė ir skuba, pasirodė dar sunkiau ir pavojingiau; vos spėjo Mablungas pasiekti rytinį krantą ir pasislėpti po jo atbraila, netoliese pasirodė

Glaurungas. Tačiau dabar drakonas judėjo lėtai ir atsargiai; jo ugnis vos ruseno, visos galios nuseko, jam reikėjo ilsėtis ir miegoti tamsoje. Todėl jis nusiraitė per vandenį ir užšliaužė prie vartų kaip milžiniška, pilka tarsi pelenai gyvatė, o nuo jo pilvo ant žemės liko glitus gleivių pėdsakas.

Prieš nerdamas vidun, drakonas atsigręžęs pažvelgė rytų pusėn, ir pasigirdo negarsus, bet siaubingas Morgoto juokas, tarsi aidas, atsklindantis iš toli juodoje gelmėje tūnančios piktybės. O iš paskos suskambo šaltas ir duslus balsas:

- Štai, galingasis Mablungai, guli po akmeniu lyg koks pelėnas! Labai jau prastai vykdam Tingolo užduotis. Skubėk dabar prie kalvos ir pasižiūrėk, kas atsitiko tavo globotiniams!

Glaurungas patraukė į savo guolį. Saulė nusileido, žemę apglobė pilkas ir vėsus vakaras. Bet Mablungas nuskubėjo atgal prie Amon Etiro. Kai užkopė į viršūnę, rytuose jau buvo suspindusios žvaigždės. Jų šviesoje jis išvydo tamsų, sustingusį, tarsi akmeninį pavidalą. Tai stovėjo Nienora; ji negirdėjo nė vieno jo žodžio ir nieko nesakė. Paimta už rankos, ji sujudėjo ir leidosi vedama. Kol Mablungas laikė jos ranką, ji ėjo, bet jei paleisdavo, ji sustodavo ir vėl sustingdavo.

Didžiai sutriko ir nusiminė Mablungas, tačiau jam neliuko nieko kita, tik šitaip vesti Nienora tolimu keliu į rytus, be pagalbos ir palydos. Taip jie ir traukė, ėjo tarsi miegodami per nakties šešėliuose dunksančią lygumą. Išaušus rytui, Nienora kluptelėjo, pargriuvo ir liko gulėti nejudėdama. Mablungas, apimtas nevilties, atsisėdo šalia:

- Ne veltui taip bijojau šitos užduoties, - tarė jis. - Atrodo, tai bus paskutinis mano darbas. Su šia nelaiminga

žmonių dukterimi pražūsiu tyruose, ir Doriata mano vardą minės su panieka, jei kas nors apskritai sužinos apie mūsų likimą. Nėra abejonės, kad visi kiti nužudyti, gyva liko tikji viena, bet ne iš gailėsčio.

Taip juos aptiko trys likėbūrio kariai. Pasirodžius Glaurungui, jie bėgo tolyn nuo Narogo, ilgai klaidžiojo rūke, o šiam išsisklaidžius grįžo prie kalvos; radę ją tuščią, ėmė ieškoti kelio namo. Mablungas atgavo viltį, ir visi kartu pajudėjo, laikydamiesi krypties į šiaurę ir į rytus; iš pietų į Doriatą kelio nebebuvo, nes žlugus Nargotrondui brastos sargams buvo uždrausta leisti kam nors keltis toje pusėje, išskyrus tuos, kurie keliaudavo iš krašto.

Žygiavo jie lėtai, lyg vestų su savimi nusikamavusį vaiką. Bet tolstant nuo Nargotrondo ir artėjant prie Doriato Nienora po truputį vis stiprėjo ir vedama už rankos paklusniai eidavo po kelias valandas. Tačiau jos plačiai atmerktos akys nieko nematė, ausys nieko negirdėjo, o lūpos netarė nė žodžio.

Po ilgos daugelio dienų kelionės jie atsidūrė prie vakarinių Doriato sienų, kažkur į pietus nuo Teiglino. Mablungas ketino pereiti mažos Tingolo šalies užtvartas prieš Sirioną ir pasiekti saugomą tiltą prie Esgalduino žiočių. Būrys trumpam stabtelėjo. Nienora paguldė ant žolės kupsto ir ji pagaliau užmerkė akis; atrodė lyg mieganti. Prigulė pailsėti ir elfai, iš nuovargio pamiršę atsargumą. Taip juos netikėtai užklupo plėšikaujančių orkų gauja, tokių tame krašte valkiojosi nemažai, kai kurios drįsdavo prislinkti visai arti Doriato ribų. Antpuolio įkarštyje Nienora staiga pašoko nuo kupsto, lyg vidury nakties išbudinta pavojaus, ir suklikusi nukūrė į mišką. Orkai apsigrėžė ir puolė bėgti, elfai juos nusivijo. Nienora buvo keistai atsimainiusi, ji bėgo

greičiau už visus, besiplaikstančiais nuo lėkimo plaukais skriejo tarp medžių tarsi elnias. Mablungas su kitais greitai sugaudė orkus, visus iki vieno išgalabijo ir nuskubėjo jai iš paskos. Tačiau Nienora dingo lyg šmėkla, nebuvo matyti nei jos pačios, nei kokių jos pėdsakų, nors būrys ne vieną dieną naršė girią toli į šiaurę.

Galų gale Mablungas grįžo į Doriatą sukumpęs iš sielvarto ir gėdos.

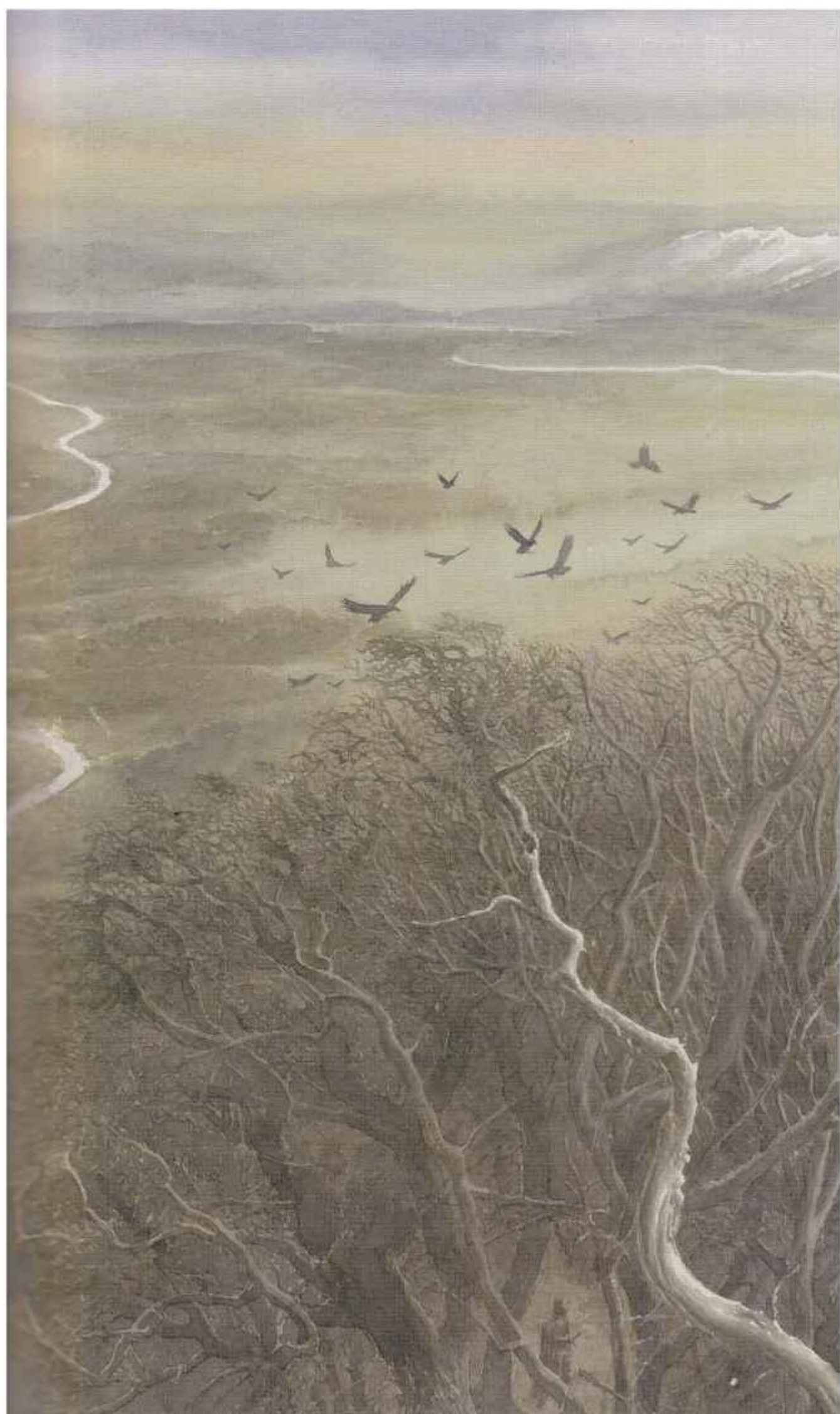
- Valdove, išrink savo kariams kitą vadą, - tarė jis karaliui, - nes mano garbė pražuvo.

Tačiau Melianė atsiliepė:

- Taip nėra, Mablungai. Padarei, ką galėjai, joks kitas karaliaus tarnas nebūtų pajėgęs tiek atlikti. Tačiau piktas likimas lėmė, kad prieš tave stoji didesnė galia, iš tiesų didesnė už visus, kas gyvena Viduržemyje.

- Siunčiau tave išgauti žinių, ir šitai atlikai, - pridūrė Tingolas. - Nesi kaltas, kad tie, kam tavo žinios ypač svarbios, jų nebegali išgirsti. Iš tiesų liūdnas šitoks Hurino giminės galas, bet tavo garbės jis negali slėgti.

Taigi ne tik Nienora, praradusi protą, pabėgo į tyrus, - dingo ir Morvena. Nei tuomet, nei vėliau niekas negirdėjo apie jos likimą ko nors tikra nei Doriato, nei Dorlomine. Vis dėlto Mablungas nenurimo ir, surinkęs nedidelį būrį, trejus metus klajojo po tolimiausius kraštus, nuo Ered Vetrino net iki Siriono žiočių, ieškodamas kokių pėdsakų ar žinių apie dingusias moteris.

XV SKYRIUS

NIENORA BRETILYJE

Nienora, girdėdama persekiotojų šauksmus už nugaros, lėkė į mišką. Bėgdama ji draskė nuo savęs drabužius, po vieną mesdama šalin, kol liko visiškai nuoga. Visą tą dieną ji bėgo tartum medžiojamas žvėris iš baimės plyštančia širdimi, nedrįsdama stabtelti ar atgauti kvapo. Bet vakare jos pamišimas staiga liovėsi. Ji valandėlę pastovėjo lyg nustebusi ir visiškai išsekusi apalpo, griuvo tarsi pakirsta į vešlių paparčių sąžalyną. Ten, tarp senų stagarų ir šviežių pavasario ūglių, nieko aplinkui nesuvokdama, užmigo.

Rytą pabudo ir, išvydusi dienos šviesą, apsidžiaugė taip, tarsi būtų ką tik gimusi. Viskas jai atrodė nauja ir keista, daiktai nebeturėjo vardų, nes jos praeityje dabar tvyrojo tuščia tamsa, per kurią neprasisverbė jokie atsiminimai apie tai, ką ji anksčiau žinojo, jokie žodžiai ar jų aidai. Nienora teprisiminė baimės šešėlį, tad stengėsi būti atsargi ir

vis ieškojo, kur pasislėpti: vos koks garsas ar šešėlis ją išgąsdindavo, tuoj vikriai tarsi voverė ar lapė ji sliuogdavo į medį ar šmurkštelėdavo į tankmę, tada iš ten ilgai ir nedrąsiai žiūrėdavo, kol vėl įsidrąsindavo išlįsti.

Taip eidama ta pačia kryptimi, kaip anksčiau bėgo, Nienora atsidūrė prie Teiglino upės ir numalšino troškulį, tačiau maisto nerado, net nežinojo, kaip jo ieškoti; jautėsi alkana ir sušalusi. Medžiai kitoje upės pusėje atrodė tankesni ir tamsesni (taip iš tiesų ir buvo, nes ten prasidėjo Bretilio giria), todėl Nienora pagaliau perbrido į kitą krantą, rado žalią kalvelę ir griuvo ant žemės: ji visiškai nebeturėjo jėgų, atrodė, kad jos praeityje tvyranti tamsa grasina užgožti viską, net saulės šviesą.

Iš tiesų tai juoda, perkūnijų ir lietaus pritvinkusi audra atslinko iš pietų. Nienora gulėjo susigūžusi iš baimės, aplinkui dundant griaustiniui, tamsus lietus čaižė jos nuogą kūną, ji tylomis, be žodžių žvelgė tarsi į spąstus patekęs laukinis padaras.

Taip atsitiko, kad tuo metu keli Bretilio girios gyventojai grįžo pro ten iš orkų medžioklės, skubėdami per Teiglino brastą į netoliese esantį savo prieglobstį. Tvykstelėjęs galingas žaibas tarsi užliejo Haud-en-Eletą balta liepsna. Turambaras, kuris vadovavo tiems vyrams, žengtelėjo atgal ir, užsidengęs akis, sudrebėjo: jam pasirodė, kad išvydo ant Finduilės kapo gulinčią nužudytos mergelės šmėklą.

Tačiau vienas iš vyrų pribėgo prie pilkapio ir sušuko jam:

- Čionai, valdove! Cia guli mergina, ji gyva!

Turambaras priėjęs pakėlė ją; nuo merginos permirkusių plaukų varvėjo vanduo, tačiau ji užsimerkė, liovėsi drebėjusi ir nebesiveržė ištrūkti. Nustebęs, kad ji guli

nuoga, Turambaras apsupo ją savo apsiaustu ir nunešė į medžiotojų būstą girioje. Ten vyrai įžiebė ugnį ir apklostė merginą antklodėmis. Ji atsimerkė ir apsidairė; kai jos žvilgsnis krito ant Turambaro, mergina visa nušvito ir ištiesė jam ranką, nes jai pasirodė, kad pagaliau rado tai, ko ieškojo tamsoje. Ir nurimo. Tačiau Turambaras paėmė ją už rankos, nusišypsojo ir tarė:

- Na, ponija, ar nepasakytum, kuo esi vardu, iš kur kilusi ir kokia nelaimė tave ištiko?

Mergina papurtė galvą ir nieko nepasakė, tik pravirko. Daugiau vyrai jos netrikdė, leido jai pasistiprinti. Mergina suvalgė viską, ką tik jie galėjo duoti, pavalgiusi atsiduso ir vėl padėjo ranką Turambarui ant delno. Tada Turambaras tarė:

- Su mumis esi saugi. Šiąnakt gali ilsėtis čia, o rytą paršivešime tave į savo namus aukštai girioje. Bet turėtume žinoti tavo vardą ir giminę, kad galbūt galėtume ją rasti ar pranešti apie tave. Ar nepasakytum?

Tačiau mergina ir vėl nieko neatsakė, tik pravirko.

- Nesijaudink! - ėmė raminti Turambaras. - Gal tavo istorija per daug liūdna, kad dabar pasakotum. Bet aš duosiu tau vardą ir šauksiu tave Niniele, Ašarų Mergele.

Išgirdusi šitą vardą, mergina pakėlė akis ir papurtė galvą, bet pratarė:

- Niniele.

Tai buvo pirmasis žodis, jos ištartas po tamsos, ir nuo tol girios žmonės šaukė ją tuo vardu.

Rytą jie nunešė Ninieles į Efel Brandirą. Kelias kilo stačiai į viršų, kol pasiekė vietą, kur reikėjo kirsti verpetais pasi-

šiaušusią Kelebro upę. Čia stovėjo medinis tiltas, po juo srovė virto per nudilusios uolos briauną ir gausybe putotų pakopų krito į akmens dubenį toli apačioje; ore nuolat lyg dulksna sklandė daugybė smulkesnių vandens lašelių. Krioklio viršuje plytėjo didelė žalia pieva, jos pakraščiais augo beržai, bet nuo tilto gal per dvi mylias į vakarus buvo gerai matyti Teiglino tarpekliai. Oras čia visuomet būdavo vėsus, vasarą keliautojai toje vietoje apsistodavo pailsėti ir atsigerti šalto vandens. Krioklį vadino Dimrostu, Lietaus Laiptais, bet nuo tos dienos jis gavo Nen Grito - Virpančio Vandens - vardą: mat Turambaras su savo vyrais čia stabelėjo, bet vos Ninielė atkeliavo jiems iš paskos, jai pasidarė šalta, ji ėmė drebėti, ir vyrai niekaip negalėjo nei jos sušildyti, nei kaip nors padėti. Tad jie nuskubėjo toliau, bet dar nepasiekus Efel Brandiro Ninielė jau klejojo apimta karščio.

Ji sirgo ilgai, Brandirui gydant teko kliautis visu savo išmanymu, girtos gyventojų žmonos budėjo prie jos dieną naktį. Bet ramiai Ninielė gulėdavo ar nedejuodama snausdavo tik tuomet, kai šalia jos būdavo Turambaras. Ir dar vieną dalyką pastebėjo visi, kas prie jos budėjo: per visą karštingės laiką ji nė karto nesumurmėjo nė vieno žodžio nei elfų, nei žmonių kalba, nors labai dažnai būdavo nerami. Kai Ninielė nubudo ir jos sveikata ėmė iš lėto taisytis, Bretilio moterims teko ją tarsi vaiką mokyti tarti vieną žodį po kito. Bet mokytis jai sekėsi gerai, ji džiūgavo tarsi vėl atrasdama anksčiau paslėptus lobius. Kai jau pakankamai pramoko, kalbėdama su draugais, kartais sakydavo: „Kaip vadinasi šis daiktas? Pamečiau jį toje tamsoje.“ Vėl pradėjusi vaikščioti, dažnai sukldavo į Brandiro namus, nes jai

labai rūpėjo išmokti visų gyvų padarų vardus, o Brandiras šitai gerai išmanė. Ir jie daug laiko vaikštinėdavo po sodus ir miško laukymes.

Taip Brandiras ją pamilo. Pakankamai sustiprėjusi, Ninielė siūlydavo jam remtis į jos ranką, kad mažiau vargintų luošumas, ir vadino broliu. Tačiau jos širdis priklausė Turambarui, tik jam pasirodžius ji šypsodavosi, tik jam kalbant linksmi juokdavosi.

Vieną auksinio rudens vakarą jie sėdėjo drauge, kalvos šlaitas ir Efel Brandiro namai liepsnojo saulės spinduliuose, visur viešpatavo ramybė. Ninielė tarė Turambarui:

- Visų vardų jau išklausinėjau, tik tavo nepaklausiau. Kaip tave šaukia?

- Turambaru, - atsakė jis.

Ninielė valandėlę patylėjo, lyg klausydamasi kokio aido, paskui vėl prabilo:

- O ką tas vardas reiškia? Ar tai tik tavo vieno vardas?

- Jis reiškia „Tamsiojo Šešėlio Seimininkas“. Nes ir aš, Ninielė, patyriau savo tamsą, kurioje pražuvo tai, kas man brangu, bet dabar, manau, ją jau įveikiau.

- Ar ir tu gelbėjaisi nuo jos, bėgai, kol pasiekei šiuos puikiuosius miškus? - paklausė Ninielė. - Ir kada tu išsigelbėjai?

- Taip, - pasakė Turambaras, - daug metų bėgau. Ir išsigelbėjau, kaip ir tu. Nes iki tavęs, Ninielė, buvo tamsu, tačiau nuo tada, kai čia atsiradai, tampa vis šviesiau. Ir man rodos, kad tai, ko taip ilgai ir veltui ieškojau, dabar pas mane atėjo.

Pasukęs prietemoje į savo namus, Turambaras tarė pats sau:

- Haud-en-Eletas! Nu o žaliojo pilkapio jinai atėjo. Ar tai ženklas ir kaip turėčiau jį suprasti?

Tas auksinis ruduo praslinko, atnešdamas švelnią žiemą; po jos atėjo dar vieni šviesūs metai. Bretilyje viešpatavo ramybė, girios žmonės gyveno tyliai, labai nenuotodami nuo savo namų, neturėjo ir žinių, kas vyksta aplinkiniuose kraštuose. Tuo metu orkai, atsikraustę į pietus, arčiau juodosios Glaurungo viešpatijos, ar šiaip pasiūsti šnipinėti Doriato pakraščių, vengė Teigino brastos ir keliaudavo į vakarus toli už upės.

Ninielė jau buvo visiškai atsigavusi, tapo daili ir stipri, tad Turambaras liovėsi varžęsis ir paprašė jos būti jo žmona. Ninielė apsidžiaugė, bet Brandirui, išgirdus apie tai, suskaudo širdį, jis tarė jai:

- Neskubėki! Nenorėčiau, kad galvotum apie mane blogai, bet patariu dar palaukti.

- Visa, ką tu darai, yra tik gera, - atsakė Ninielė. - Bet, išmintingasis broli, kodėl toks tavo patarimas?

- Išmintingasis brolis? - atsiliepė Brandiras. - Greičiau jau luošasis, nemylimas ir nemielas. Vargu ar galiu pasakyti kodėl. Tačiau tą žmogų slegia šešėlis, ir man baugu.

- Taip, buvo šešėlis, - tarė Ninielė, - taip sakė ir jis pats. Bet jis išsivadavo nuo to šešėlio, lygiai kaip ir aš. Argi jis nėra vertas meilės? Nors dabar gyvena taikiai, ar nebuvo jis kadaise didis karžygys, nuo kurio, vos jį išvydę, sprukdavo visi mūsų priešai?

- Kas tau papasakojo apie tai? - paklausė Brandiras.

- Dorlas. Argi jis sako netiesą?

- Taip, tai tikra tiesa, - tarė Brandiras.

Tačiau jis susierzino, nes Dorlas buvo viršiausias tarp tų, kurie norėjo kariauti su orkais. Vis dėlto jam rūpėjo rasti priešasčių sulaikyti Ninielę, tad vėl prakalbo:

- Bet tai ne visa tiesa. Turambaras buvo Nargotrondo karo vadas, anksčiau atkeliavęs iš šiaurės. Kalbama, kad jis - sūnus Hurino iš Dorlomino, iš karingosios Hadoro genties. - Paminėjęs šį vardą ir pamatęs Ninielės veidu praslenkantį šešėlį, Brandiras suprato šitai savaip ir tarė: - Išties, Ninielė, galėtum pagalvoti apie tai, kad toks vyras anksčiau ar vėliau išeis į karą, galbūt tolimuose kraštuose. Jeigu taip nutiktų, ar ilgai ištvirtum? Būk atsargi, nes naučiau - jeigu Turambaras vėl stos į kautynes, viršų paims ne jis, bet Šešėlis.

- Tikrai sunku būtų tai išverti, - atsakė Ninielė, - bet netekėjusiai nė kiek ne lengviau negu ištekėjusiai. Kita vertus, galbūt žmonai lengviau būtų jį sulaikyti ir atitolinti šešėlį.

Vis dėlto dėl Brandiro žodžių ji susirūpino ir prašė Turambaro truputį palaukti. Jis nustebo ir nusiminė. Sužinojęs iš Ninielės, kad laukti jai pataręs Brandiras, Turambaras supyko.

Tačiau atėjo kitas pavasaris, ir jis tarė Ninielei:

- Laikas bėga. Jau gana palaukėme, tad daugiau nebelauksiu. Elkis, kaip tau širdis liepia, brangiausioji Ninielė, tačiau žiūrėk - štai iš ko turiu rinktis: grįžtu į tyrus kariauti arba vedu tave ir daugiau niekada nebeinu į mūsų, nebent reikėtų ginti tave, jei koks piktadarys užpultų mūsų namus.

Ninielė be galo apsidžiaugė ir davė jam žodį; vidurvasarį jie susituokė. Girios žmonės iškėlė puikią puotą ir skyrė jiems dailų Amon Obelyje pastatytą namą. Ten abu laimingai gyveno, tačiau Brandiras buvo nelaimingas, ir šešėlis jo širdyje vis tamsėjo.

XVI SKYRIUS

GLAURUNGO PASIRODYMAS

Sparčiai augo Glaurungo galia ir piktybė, jis apteko riebalais, prisikvietė orkų ir valdė kaip drakonas karalius; jo žinioje liko visos žemės, anksčiau priklausiusios Nargotrondui. Besibaigiant tretiesiems metams, kai Turambaras gyveno su girios žmonėmis ir šalis kurį laiką džiaugėsi ramybe, drakonas pradėjo puldinėti jų kraštą. Ir Glaurungas, ir jo Seimininkas puikiai žinojo, kad ten tebėra likę laisvų žmonių, tai paskutiniai iš trijų genčių, nepaklūstantys šiaurės galybei. Sito abu negalėjo pakęsti, nes Morgoto tikslas buvo pajungti visą Beleriandą, išnaršyti visus jo užkampius, kad jokiame urve ar slėptuvėje neliktų gyventi jo nepavergta būtybė. Tad ir nesvarbu, ar Glaurungas spėjo, kur slapstosi Turinas, o gal (kaip daugelis manė) Turinui iš tiesų tuo metu pavyko pasprukti nuo jį persekiojančios piktosios akies. Galų gale turėjo paaiškėti, kad Turambarui

tėra du keliai: sėdėti rankas sudėjus, kol ji suras ir nutvers lyg žiurkę spąstuose, arba negaištant žengti pirmyn į mūšį ir šitaip atskleisti savo buveinę.

Kai pirmosios žinios apie pasirodžiusius orkus atsklido iki Efel Brandiro, Turambaras niekur nėjo ir paklausė Ninielės maldavimų. Ji kalbėjo:

- Mūsų namų niekas dar nepuola, kaip andai sakei. Kalbama, kad orkų nėra daug. Ir Dorlas man sakė, kad iki tau ateinant tokių antpuolių pasitaikydavo ir girios žmonės juos atremdavo.

Tačiau girios gyventojai nuolat pralaimėdavo, nes dabar puolantys orkai buvo ypač piktos padermės, nuožmūs ir klastingi; be to, jie atslinko, turėdami tikslą užgrobti Bretilio girią, o ne vien praeiti jos pakraščiais, žygiuojant kur kitur, ar plėšikauti mažais būreliais. Todėl Dorlui ir jo vyrams teko trauktis su dideliais nuostoliais, o orkai persikėlė per Teigliną ir pasklido toli po girią. Dorlas atėjo pas Turambarą ir, parodęs žaizdas, pasakė:

- Maiai, valdove, po tariamos, kaip nujaučiau, ramybės mus ištiko bėda. Ar kadaise neprašei laikyti tave saviškiu, o ne svetimšaliu? Ar šitas pavojus tau negraso? Jeigu orkai žengs dar toliau į mūsų žemę, jie suras ir mūsų namus.

Tada Turambaras pakilo, vėl paėmė į rankas savo kalaviją Gurtangą ir išėjo į mūšį. Kai girios žmonės išgirdo apie tai, jie be galo nudžiugo ir ėmė rinktis apie Turambarą, tad ilgainiui jis sukaupe daug šimtinių karių. Jie griebėsi medžioti girioje besislapstančius orkus ir iškarstė juos ant medžių prie Teiglinio brastos. Prieš girios žmones atslinko nauja orkų kariauna, bet Turambaro kariai įviliojo ją į spąstus; orkus sugniuždė ir girios kariūnų skaičius, ir vėl sugrįžusio Juodojo Kalavijo baimė, tad jie buvo sumušti

ir gausybė jų žuvo. Girios gyventojai sukrovė didžiulius laužus ir stirtomis degino Morgoto kareivių kūnus; juodi keršto dūmai kilo iki dangaus ir vėjas nešė juos į vakarus. Bet vienas kitas liko gyvas ir grįžo į Nargotrondą pranešti, kas atsitiko.

Tada Glaurungas ne juokais užsirūstino, bet dar kuri laiką nieko nesigriebė ir mąstė apie tai, ką išgirdo. Todėl žiema praėjo ramiai, ir žmonės sakė: „Didis yra Juodasis Kalavijas iš Bretilio, nes visi mūsų priešai įveikti.“ Lengviau atsikvėpė ir Ninielė, ji džiaugėsi Turambaro šlove. Bet pats Turambaras sėdėjo susimąstęs ir sau kalbėjo: „Burtas mestas. Ateina išmėginimo metas, kai mano pagyrūniški žodžiai pasitvirtins arba bus gėdingai atmesti. Daugiau nebebėgsiu. Iš tiesų būsiu Turambaras ir sava valia ir narsa nugalėsiu lemtį - arba žūsiu. Bet nesvarbu, ar žūčiau, ar nugalėčiau, Glaurungą aš užmušiu.“

Vis dėlto jį kamavo nerimas ir kelis drąsios širdies vyrus jis išsiuntė į tolimus pakraščius žvalgytis. Nors niekas atvirai apie tai neužsimindavo, Bretilio žmonių gyvenime Turambaras jau tvarkėsi, kaip jam reikėjo, tarsi būtų Bretilio valdovas, ir į Brandirą valdiniai nekreipė dėmesio.

Išaušo viltingas pavasaris, žmonės dirbdami dainuodavo. Tą pavasarį Ninielė pajuto savyje kūdikį; ji tapo išblyškusi ir liguista, jos laimingas žvilgsnis apsiblausė. Netrukus grįžo vyrai, keliavę toli už Teigolino, ir pasakojo keistų žinių, esą Nargotrondo pusėje lygumų miškuose kilęs milžiniškas gaisras. Vyrai stebėjosi, kas tai galėtų būti.

Nedaug tepraėjo laiko ir pradėjo plaukti kitos žinios: liepsnos vis slenka šiaurėn ir nėra abejonės, kad jas sukėlė Glaurungas. Jis išlindo iš Nargotrondo ir kažko ieškodamas slenka tolyn. Kvailesnieji ar turintieji daugiau vilties sakė:

„Jo kariauna sunaikinta, pagaliau jis atėjo į protą ir grįžta iš kur atėjęs.“ Kiti kalbėjo: „Tikėkimės, kad jis prašliauš pro šalį.“ Tačiau Turambaras nepuoselėjo tokių vilčių, žinojo, kad Glaurungas ateina jo ieškoti. Todėl, nors ir slėpdamas savo mintis nuo Ninielės, jis dieną naktį galvojo, ką reikėtų daryti. Tuo tarpu pavasarį jau pakeitė vasara.

Vieną dieną į Efel Brandirą grįžo du persigandę žvalgai: jie savo akimis pamatė didįjį šliužą.

- Iš tiesų, valdove, - pasakojo jie, - jis šliaužia netoli Teigolino ir nesuka į šalį. Jis gulėjo vidur didžiausio išdegsio ploto ir aplink jį rūko medžiai. Jo dvoko išverti neįmanoma. Dar mums atrodo, kad jo šlykšti šliūžė tįsta nuo Nargotrondo per daugelį mylių nekrypdama į šalis ir eina tiesiai link mūsų. Ką galime daryti?

- Ne kažin ką, - atsakė Turambaras, - bet apie tuos menkus dalykus jau pagalvojau. Jūsų atneštos žinios man labiau teikia vilties, nei gąsdina. Jeigu iš tiesų, kaip sakote, jis ropoja tiesiai, tai bebaimėms širdims turiu šiokį tokį sumanymą.

Vyrams teliko stebėtis, nes tąkart Turambaras daugiau nieko nepasakė, tačiau jo tvirtas nusiteikimas sustiprino jų dvasią.

Teigolino upė nuo Ered Vetrino tekėjo srauniai, kaip ir Narogas, bet iš pradžių tarp žemų krantų; nuo brastos, surinkusi kitų upelių jėgas, ji prasigraužė vagą ties papėde tos aukštumos, ant kurios ošė Bretilio giria. Ir toliau tekėjo giliais tarpekliais, jų didingi šlaitai atrodė tarsi uolų sienos, bet apačioje, akmenų gniaužtuose, srovė veržėsi su didžiule jėga ir triukšmu. Ir viena tokia griova dabar atsi-

dūrė tiesiai Glaurungo kelyje - tikrai ne pati giliausia, bet labai siaura, esanti šiek tiek į šiaurę nuo Kelebro žiočių. Todėl Turambaras tenai pasiuntė tris drąsius vyrus, kad nuo kranto stebėtų, kaip šliaužia drakonas; pats tuo tarpu nuėjo prie aukštojo Nen Giritto krioklio, kur žinios galėtų jį greitai pasiekti ir būtų galima plačiai apžvelgti visą kraštą.

Bet pirmiau jis sukviėtė girios gyventojus į Efel Brandirą ir taip jiems kalbėjo:

- Bretilio žmonės, mirtinas pavojus artėja prie mūsų, ir tik didi narsa gali jį nukreipti. Šį kartą skaičiumi nieko nepasieksime, privalome kliautis gudrumu ir viltis palankaus likimo. Jei stotume prieš drakoną visomis jėgomis, kaip prieš orkų kariauną, visi žengtume tiesiai į mirtį, ir mūsų žmonių ir šeimų nebebūtų kam ginti. Todėl sakau, kad liktumėt čia ir pasirengtumėt bėgti, nes jei Glaurungas ateis, privalote trauktis iš šitos vietos kuo toliau. Šitaip kai kam galbūt pavyks išsigelbėti ir toliau gyventi. Drakonas, jei tik galės, tikrai sugriaus visa, ką pamatys, bet vėliau čia netūnos. Visi jo turtai glūdi Nargotronde, ten daug gilių urvų, kur jis gali saugiai drybsoti ir augti.

Tai išgirdus, žmonės apėmė baimė, visi nusiminė, nes jie pasitikėjo Turambaru ir laukė viltingesnių žodžių. Tačiau jis kalbėjo toliau:

- Tai blogiausia, kas gali nutikti. Šito nebus, jei mano sumanymas tinkamas ir jį lydės sėkmė. Netikiu, kad drakono neįmanoma nugalėti, nors jo jėgos ir narsumas kasmet auga. Šį tą apie jį išmanau. Jo galios kyla labiau išjame gyvenančios piktosios dvasios negu iš jo kūno jėgos, kad ir kokia didelė ji būtų. Paklauskite, ką man pasakojo tie, kurie kovėsi Nirnaito laikais, kai ir aš, ir dauguma jūsų, čia

besiklausančių, buvome vaikai. To mūšio lauke prieš drakoną stojo nykštukai, ir Azagalas iš Belegosto bakstelėjo jam taip giliai, kad jis spruko atgal į Angbandą. Tačiau štai spyglys, aštresnis ir ilgesnis už Azagalo durklą.

Ir Turambaras švystelėjo Gurtangą iš makštų, durdamas juo į orą aukštai sau virš galvos. Visiems žiūrintiems pasirodė, kad nuo Turambaro rankos per daug pėdų į viršų šoko liepsna. Ir visi galingai suriko:

- Juodasis Bretilio Spyglys!

- Juodasis Bretilio Spyglys, - tarė Turambaras, - drakonui verta jo bijoti. Ir žinokite: taip jau lemta šitam drakonui, - ir, kalbama, visai jo padermei, - kad tegu jį saugo galingiausi rago šarvai, kietesni ir už plieną, apačioje jo papildvė vis vien kaip gyvatės. Todėl, Bretilio žmonės, dabar išeinu ieškoti Glaurungo pilvo, kad ir ką reikėtų dėl to nuveikti. Kas eis su manimi? Man reikia kelių vyrų, turinčių tvirtą ranką ir dar tvirtesnę širdį.

Dorlas išėjo į priekį ir tarė:

- Eisiu su tavimi, valdove, nes visada verčiau žengsiu pirmyn, negu lauksiu priešo ateinant.

Tačiau kiti neskubėjo atsiliepti į kvietimą, nes visus slėgė Glaurungo baimė ir jį mačiusių žvalgų pasakojimai, kurie, keliaudami iš lūpų į lūpas, dar labiau išaugo. Tada Dorlas sušuko:

- Tegirdi mane visi Bretilio žmonės! Dabar įsitikinite, kad šiais baisiais laikais Brandiro pastangos liko bergždžios. Besislapstant išsigelbėti neįmanoma. Ar nė vienas jūsų nestos Handiro sūnaus vieton, kad Haletės gentis išvengtų gėdos?

Brandiras sėdėjo aukštame valdovo soste, bet į jį niekas nekreipė dėmesio; po tokių niekinančių žodžių jo širdis

užvirė, nes Turambaras nesudraudė Dorlo. Bet atsistojo toks Huntoras iš Brandiro giminės ir tarė:

- Piktadariškai elgiesi, Dorlai, šitaip menkindamas mūsų valdovą, kurio rankas ir kojas varžo žiauri negalia, neleidžianti elgtis taip, kaip norėtų širdis. Žiūrėk, kad kartais tau neatsitiktų atvirksčiai! Ir kaip galima sakyti, kad jo pastangos bergždžios, jeigu jo įsakymų niekas nevykdė? Tu, jo valdinys, pavertei juos niekais. Ir sakau tau, kad Glaurungas dabar eina pas mus, kaip anksčiau į Nargotrondą, nes mūsų išpuoliai mus išdavė, kaip Brandiras ir bijojo. Tačiau šita nelaimė jau čia pat, todėl tau, Handiro sūnau, leidus, eisiu Haletės genties vardu.

Turambaras tarė:

- Trijų pakaks! Imu judu. Bet tavęs, valdove, neniekinu. Klausykite! Privalome skubėti, mūsų žygis pareikalaus daug jėgų. Sakau, jog tavo vieta yra su savąja tauta. Esi išmintingas ir moki gydyti; ir gali būti, kad jau netrukus išminties ir gydymo labai prireiks.

Tačiau šie žodžiai, nors ir gražiai ištarti, Brandirą užgavo dar labiau, ir jis pasakė Huntorui:

- Eik, bet be mano pritarimo, nes tą žmogų dengia šešėlis, nuvesiantis tave į pražūtį.

Turambaras jau skubinosi keliauti; jis atėjo pas Ninieļę atsisveikinti, ir ši įsikibo į jį, sielvartingai raudodama.

- Neik, Turambarai, maldauju! - kalbėjo ji. - Nesišauk vėl šešėlio, nuo kurio pabėgai! Ne, ne, bėk dar toliau ir pasiimk mane!

- Ninieļė, mano brangiausioji, - atsakė jis, - mes, tu ir aš, neturime kur toliau bėgti. Esame apsupti šiame krašte. Net jeigu ryžčiausi sprukti, palikdamas mus priglaudusius žmones, tegalėčiau nuvesti tave į laukinius tyrus, kur

nėra namų, kur tavęs ir mūsų kūdikio lauktų mirtis. Bent šimtas lygų skiria mus nuo artimiausio krašto, kurio dar nepasiektų šešėlis. Tačiau būk tvirta, Ninielė, nes sakau tau - nei tu, nei aš nežūsime nei nuo šito drakono, nei nuo bet kokio priešo iš šiaurės.

Ninielė liovėsi verkusi ir nutilo, bet jos bučinys išsiskiriant buvo šaltas.

Turambaras su Dorlu ir Huntoru kuo greičiau iškeliauvo prie Nen Giritto ir atėjo tenai, kai saulėjau slinko į vakarus ir tįso šešėliai. Rado jų belaukiančius du paskutinius žvalgus.

- Atėjai pačiu laiku, valdove, - pranešė jie. - Drakonas traukia pirmyn; mums nueinant, jau buvo pasiekęs Teiglino krantą ir grėsmingai žiūrėjo į kitą pusę. Jis visada šliaužia naktį, rytoj prieš aušrą galime sulaukti jo puolimo.

Turambaras pažvelgė nuo Kelebro skardžio į saulę, artėjančią prie laidos, ir palei upę kylančius juodus dūmų stulpus.

- Negalime gaišti, - tarė jis, - bet šitos žinios geros. Pirmia bijojau, kad jis trauks aplinkiniu keliu; jeigu būtų šliaužęs šiaurėn, pro brastą ir toliau senuoju keliu per žemumas, viltis būtų tekę palaidoti. Tačiau dabar pasipūtimo ir įniršio pagautas jis eina tiesiai.

Net ir šitaip kalbėdamas, Turambaras stebėjosi ir pats sau mąstė: „O ar negalėtų būti, kad net toks baisus ir grėsmingas padaras vengtų brastos, kaip ir orkai? Hauden-Eletas? Ar Finduilė vis dar skiria mane nuo mano lemties?“

Jis atsigręžė į bendrus ir tarė:

- Dabar mūsų laukia štai koks žygis. Turime čia dar valandėlę palaukti, nes šįkart per anksti būtų blogiau negu

per vėlai. Kai sutems, privalome kuo slapčiausiai nusėlinti prie Teiglino. Tačiau būkite atsargūs! Gaurungo ausys tokios pat geros kaip ir akys, todėl mums gali būti mirtinos. Jeigu nepastebėti pasieksime upę, tada turėsime nusileisti į tarpeklį, pereiti srovę ir atsidurti toje vietoje, kur jis šliauš nubudęs.

- Bet kaip jis ten judės? - paklausė Dorlas. - Gal drakonas ir lankstus, tačiau jis didžiulis - kaip jis šliauš nuo vienos uolos ant kitos, kai priekinė jo kūno dalis jau turės ropštis aukštin, nors užpakalinė dalis dar tebesileidžia žemyn? Jeigu jis sugeba taip judėti, kas mūsų lauks, atsidūrus ten žemai, siautėjančioje srovėje?

- Gal jis ir gali taip judėti, - atsiliepė Turambaras, - ir jei taip darys, mums bus prastai. Tačiau sprendžiu iš to, ką apie jį žinome, ir iš tos vietos, kur jis dabar guli, todėl turiu viltį, kad jo tikslas kitas. Jis atkeliavo prie Kaped-en-Araso skardžio - per jį peršokęs briedis, kaip pas jus kalbama, kartą paspruko nuo Haletės medžiotųjų. Drakonas dabar toks didelis, jog manau, kad jis stengsis peršliaužti tiesiai. Štai čia glūdi visa mūsų viltis, ir turime ją pasikliauti.

Tai išgirdus, Dorlui užgniauzė kvapą; jis geriau nei kas kitas pažinojo visą Bretilio žemę, todėl galėjo pasakyti, kad Kaped-en-Arasas iš tiesų niūri vieta. Rytų pusėje kilo stati gal keturiasdešimties pėdų uola, tik viršūnėje apaugusi medžiais. Priešingas krantas buvo nuolaidesnis ir ne toks aukštas, apžėlęs nuo akmenų pakibusiais medžiais ir krūmais, bet vanduo apačioje nirtulingai veržėsi tarp uolų; gal dieną koks drąsus, tvirtai ant kojų stovintis vyras ir galėjo mėginti per jas pereiti, bet naktį tai buvo pražūtinga. Tačiau Turambaras sumanė taip, ir prieštarauti buvo beprasmiška.

Visi trys pajudėjo temstant, tik ne tiesiai ten, kur gulėjo drakonas, bet pirma taku prie Teiglino brastos. Nuėję pakankamai toli, siauru takeliu pasuko į pietus ir įžengė į virš Teiglino augančių miškų prieblandą. Artėdami prie Kaped-en-Araso, žengė atsargiai, vis stabteldami pasiklausyti; jų uoslę jau pasiekė degusių tvaikas ir drakono smarvė, nuo kurios darėsi bloga. Tačiau aplinkui viskas buvo visiškai ramu, nedvelkė nė menkiausias vėjelis. Rytuose jiems priešais sužibo pirmosios žvaigždės, vakarų pusėje paskutiniuose gaisuose tiesiai aukštyn nesūkuriuodami kilo blankūs dūmų stulpai.

Turambarui išėjus, Ninielė stovėjo tylėdama, tarsi suakmenėjusi. Atėjo Brandiras ir tarė:

- Ninielė, nesibaimink to, kas blogiausia, kol tai neištiko. Bet ar nepatariau tau laukti?

- Tikrai patarei, - atsakė ji, - bet kokia dabar man iš to nauda? Juk meilė gali gyvuoti ir kentėti ir be santuokos.

- Žinau, - atsiliepė Brandiras. - Tačiau vedybos negali būti šiaip sau.

- Ne, ne šiaip sau, - tarė Ninielė, - nes jau du mėnesius nešioju jo kūdikį. Bet man neatrodo, kad netekties baimė dabar stipresnė. Nesuprantu tavęs.

- Ir pats savęs nesuprantu, - atsakė Brandiras. - Vis dėlto man baisu.

- Na ir guodėjas iš tavęs! - šūktelėjo ji. - Brandirai, mano drauge: netekėjusi ar susituokusi, motina ar mergelė - mano baimė stačiai neįmanoma išverti. Lemties Seimininkas išėjo kažkur toli kautis su savo lemtimi, o kaip aš čia pasiliksiu ir lauksiu kokių lėtai atsklindančių žinių, gal

gerų, o gal blogų? Galbūt šianakt jis susikaus su drakonu, tai kaip man reikės stovėti ar sėdėti, kaip iškęsti tas baisias valandas?

- Nežinau, - tarė Brandiras, - bet valandos kaip nors praslinks ir tau, ir žmonoms tų, kurie išėjo su juo.

- Tesielgia jie, kaip jiems liepia širdis! - sušuko Niniele. - Bet aš privalau eiti. Neleisiu, kad mylios skirtų mane nuo mano valdovo pavojų. Eisiu pasitikti žinių!

Išgirdus tokius jos žodžius, Brandirą apėmė didžiausia baimė ir jis suriko:

- Negali to daryti, privalau tave sulaikyti. Šitaip stumtum pavojun visą sumanymą. Jeigu ištiks nelaimė, tos skiriančios mylios teiks laiko išsigelbėti.

- Jeigu ištiks nelaimė, nenorėsiu gelbėtis, - atsakė ji. - Beprasme dabar tavo išmintis, manęs nesulaikysi.

Ji išėjo priešais žmones, kurie tebebuvo susirinkę aikštėje, ir sušuko:

- Bretilio žmonės! Aš nelauksiu čia. Jeigu mano valdovui nepasisektų, visos viltys žlugs. Jūsų girią ir žemes be gailės sudegins, namus pavers pelenais, ir neišsigelbės nė vienas. Nė vienas! Tai kodėl turėtume čia gaišti? Einu pasitikti žinių ir visko, ką atneš lemtis. Visi, kas galvoja taip pat, eime su manimi!

Daugelis pakilo eiti su ja: Dorlo ir Huntoro žmonos - nes jų mylimieji išėjo su Turambaru, kiti - iš gailės Ninielei ir noro ją paguosti. Daug buvo ir tokių, kuriuos traukė pats gandas apie drakoną, - mažai nutuokdami apie blogį, kliaudamiesi savo drąsa ar kvailumu, jie tikėjosi išvysti negirdėtų ir šlovingų žygių. Juodasis Kalavijas jiems išties buvo tapęs toks didis, kad vos keli galėjo patikėti, jog drakonas gali jį nugalėti. Todėl jie didžiausiu būriu nuskubėjo

Į pavojų, kurio nesuvokė. Beveik nesiilsėję, nusikamavę jie pagaliau prieš pat sutemstant atsidūrė prie Nen Giritto, bet Turambaras jau buvo išėjęs. Naktis - visada šaltakraujis patarėjas, todėl daugelis ėmė stebėtis savo karštakošiškumu. Sužinojus iš ten tebelaukiančių žvalgų, kaip arti Glaurungas ir koks žūtbutinis Turambaro sumanymas, daugeliui širdis smuko į kulnus ir jie nedrįso eiti toliau. Kai kas nerimastingai žvalgėsi į Kaped-en-Araso pusę, bet nieko negalėjo įžiūrėti ar išgirsti, išskyrus šaltą krioklio dainą. Niniele, visa drebėdama, prisėdo atskirai nuo visų.

Ninielei ir jos sekėjams išėjus, Brandiras likusiems tarė:

- Ar matote, kaip esu niekinamas, kaip nepaisoma visos mano išminties! Išsirinkite sau kitą valdovą, nes dabar atsisakau ir valdžios, ir genties. Tegu Turambaras tampa jūsų tikroju valdovu, nes ir taip jis jau perėmė iš manęs visas galias. Tegu niekas nesikreipia į mane nei dėl patarimo, nei dėl gydymo!

Ir jis sulaužė savo valdžios lazdą. Pats sau galvojo: „Dabar man nieko neliko, išskyrus meilę Ninielei. Todėl privalau eiti visur, kur eis ji, ar protingai, ar kvailai. Šią tamšią valandą nieko neįmanoma nuspėti, tačiau gali nutikti ir taip, kad, būdamas arti, pajėgsiu nuginti nuo jos kokią pavojų.“

Todėl apsijuosę diržą su trumpu kalaviju, nors retai šitaip darydavo, pasiėmė lazdą pasiramsčiuoti ir kiek galėdamas greičiau patraukė pro Efel Brandiro vartus, nuklibikščiavo kitiems iš paskos ilgu keliu į vakarinį Bretilio pakraštį.

XVII SKYRIUS

GLAURUNGO MIRTIS

x
Zemę buvo visiškai užklojusi naktis, kai pagaliau Turambaras ir jo padėjėjai pasiekė Kaped-en-Arasą. Jie džiaugėsi girdėdami baisiai šniokščiantį vandenį: tas triukšmas žadėjo pavojų apačioje, bet užgožė visus kitus garsus. Dorlas pavėdėjo juos truputį į šalį pietų pusėn, ir visi trys pro plyšį uoloje nusileido žemyn. Bet ten Dorlo širdis apmirė, nes upės vagoje gulėjo daugybė didžiulių akmenų ir uolų atplaišų, o vanduo it pašėlęs kunkuliavo aplink, lyg maldamas juos dantimis.

- Tai tikras kelias į mirtį, - pasakė Dorlas.

- Tai vienintelis kelias - į mirtį arba į gyvenimą, - atsiliepė Turambaras, - ir ilgiau delsiant vilties neatsiras daugiau. Todėl sekite paskui mane!

Ir nuėjo pirmas. Padedamas vikrumo ir narsos, o gal likimo, jis perbrido upę ir aklinoje tamsoje atsigręžė

pažiūrėti, kas eina iš paskos. Greta stovėjo tamsus pavidas.

- Dorlai, čia tu? - paklausė jis.

- Ne, tai aš, - atsakė Huntoras. - Matyt, Dorlas pabūgo žengti per akmenis. Pasitaiko, kad vyras mėgsta kariauti ir vis dėlto bijo daugybės dalykų. Spėju, kad jis sėdi ir dreba ant kranto. Tegu ištinga jį gėda už tai, ką kalbėjo apie mano giminaitį.

Turambaras su Huntoru šiek tiek pailsėjo, bet nakties vėsoje greitai sušalo, nes abu buvo kiaurai permirkę. Tad jie pakilo ir pamažėle patraukė palei srovę į šiaurę, artyn prie Glaurungo guolio. Ten upės plyšys dar susiaurėjo, apačioje buvo visai tamsu. Apgraibomis stumdami pirmyn, aukštai viršuje jie matė blykčiojant, lyg ten rusentų ugnis, ir girdėjo, kaip neramiai per miegus niurna didysis šliužas. Čiuopdami uolas, jie ieškojo kelio aukštyn, kad atsidurtų prie pat atbrailos krašto; tokia ir buvo visa jų viltis - užpulti priešą ten, kur jis nesisaugo. Tačiau dvokas buvo toks stiprus, kad abiem svaigo galva, kopdami jie tolydžio slydinėjo, kabinosi už medžių kamienų ir vis žiaukčiojo, per tą šleikštulį net pamiršdami baime, tik rūpindami nenusprūsti į Teiglino nasrus.

Tada Turambaras tarė Huntorui:

- Veltui eikvojame vis silpstančias jėgas. Kol tvirtai nežinome, kur šliauš drakonas, beprasmiška kopti aukštyn.

- Bet kai sužinosime, - atsiliepė Huntoras, - nebebus laiko užlipti tarpeklio siena aukštyn.

- Tiesa, - sutiko Turambaras. - Bet jei viskas priklauso nuo sėkmės, turime ją pasikliauti.

Tad jie sustojo ir laukė; iš tamsios griovos matė baltą žvaigždę, slenkančią per blausų dangaus ruožą. Turam-

baras iš lėto nugrimzdo į sapną, jame iš visų jėgų laikėsi įsikabinęs, nors juodas tvanas taikėsi įsiurbti jo rankas ir kojas.

Staiga kažkas sudundėjo, tarpeklio sienos virptelėjo ir atsiliepė dusliu aidu. Turambaras išsibudino ir tarė Huntorui:

- Jis sukrutėjo. Mūsų valanda ateina. Smeik giliai, nes dabar du turi smogti už tris!

Tuomet Glaurungas pradėjo antpuolį prieš Bretilį, ir viskas klostėsi beveik taip, kaip vylėsi Turambaras. Drakonas lėtai ir sunkiai prišliaužė prie uolos krašto ir nepasuko į šalį, o pasirengė didžiules priekines kojas permesti per tarpeklių, paskui pritraukti likusį kūną. Abu karius apėmė baimė, nes drakonas ruošėsi lipti per upę ne tiesiai virš jų, o truputį šiauriau, ir jie iš apačios žvaigždėtame danguje matė jo baisyos galvos šešėlių. Nasrai buvo pražioti, iš jų kyšojo septyni ugnies liežuviai. Drakonas išpūtė ugnies kamuolį, ir griovą užliejo raudona šviesa, tarp akmenų palikdama plistančius juodus šešėlius. Medžiai priešais drakoną susitraukė, iš jų pakilo dūmai, į upę pabiro akmenys. Jis puolė priekin ir galingais nagais įsikabino į toliau esančią uolą, o tada pradėjo ropoti per upę.

Tada jau reikėjo veikti drąsiai ir greitai, nes Turambaras ir Huntoras, nors ir išvengė ugnies gūsio, buvo atokiau nuo Glaurungo kelio ir dar turėjo prisiartinti prie drakono, kol jis nepersikraustė per tarpeklių, kitaip būtų žlugusios visos jų viltys. Nepaisydamas pavojaus, Turambaras užsiropštė uola ir atsidūrė po drakonu, bet ten tvoskė toks karštis ir dvokas, kad jis susverdėjo ir būtų nukritęs, jei ne Huntoras, ištvėringai sekęs iš paskos, nutvėręs už rankos ir padėjęs išsilaikyti ant kojų.

- Didi širdis! - sušnibždėjo Turambaras. - Koks laimingas pasirinkimas, skyręs tave man į pagalbininkus!

Bet vos jam ištarus šituos žodžius, milžiniškas akmuo atskriejo iš viršaus ir smogė Huntorui į galvą; Huntoras nugarmėjo į vandenį ir taip baigė gyvenimą - tikrai ne pats bailiausias iš Haletės genties. Turambaras sušuko:

- Ak! Vargas tam, ką dengia mano šešelis! Ir kam prašiau pagalbos? Štai dabar esi vienas, Lemties Seimininke, juk privalėjai iš anksto žinoti, kad taip turi būti. Dabar kaukis vienas!

Jis sukaupė visą valią, visą neapykantą drakonui ir jo šeimininkui, ir jam pasirodė, kad staiga širdyje ir kūne atsirado jėgų, kurių anksčiau nenujautė esant. Turambaras šoko kopti uola, nuo vieno akmens ant kito, nuo šaknies ant šaknies, kol pagaliau įsitvėrė liauno medelio, augančio truputį žemiau skardžio atbrailos. To augalo viršūnė buvo nusvilinta, bet šaknys tvirtai laikėsi įsikibusios. Vos Turambaras tvirčiau įsitaisė ant dvišako kamieno, virš jo užslinko pati drakono papilvė, net nukabusi žemyn nuo svorio. Ji atsidūrė visai ties jo galva, nes drakonas dar buvo nespėjęs prisitraukti prie kito krašto. Drakono pilvas buvo blyškus ir raukšlėtas, glitus ir drėgnas nuo pilkų gleivių, prie kurių prilipusios laikėsi įvairiausios šiukšlės ir purvas. Dvokė mirtimi. Turambaras išsitraukė Belego Juodąją Kalaviją ir, pasitelkęs visą rankos galią ir visą neapykantą, dūrė aukštyn; mirtį nešantys ašmenys, ilgi ir godūs, sulindo į drakono pilvą iki pat rankenos.

Glaurungas, pajutęs mirtiną dūrį, klaikiai sustaugė, net sudrebėjo visa giria, ir stebėtojai prie Nen Grito sustingo iš siaubo. Turambaras susverdėjo tarsi nuo smūgio ir nuslydo žemyn, kalavijas ištrūko jam iš rankos ir liko

drakono pilve. Glaurungas lyg mėšlungio ištiktas išriete savo didžiulį kūną, metėsi per tarpeklį ir tolyn į kitą krantą. Ten puolė raitytis stūgaudamas, iš paskutiniųjų plakdamas uodega, susivyniodamas į kamuolį ir vėl išsinešdamas nuo priešmirtinių traukulių, laužydamas viską aplinkui, kol pagaliau susmuko ir nurimo tarp rūkstančių degėsių ir išvartų.

Turambaras, apsvaigintas ir beveik netekęs jėgų, iš paskutiniųjų laikėsi už medžio šaknų. Tačiau jis susiėmė ir prisivertė pasijudinti; pusiau slysdamas, pusiau lipdamas, jis nusileido prie upės ir dar kartą įveikė pavojingą sraunumą, šįkart šliauždamas visomis keturiomis, kabindamasis už akmenų, apakęs nuo vandens purslų. Pagaliau atsidūrė kitame krante ir sunkiai užkopė tuo pačiu plyšiu, kuriuo pirma lipo žemyn. Tad praėjo nemažai laiko, kol jis pasiekė mirštantį drakoną. Turambaras be jokio gailėsčio žvelgė į kritusį priešą ir džiaugėsi.

Prieš jį gulėjo Glaurungas pražiotais nasrais, tačiau visa jo ugnis jau buvo išdegusi, piktosios akys užmerktos. Buvo išsitiesęs visu ilgiu, pasiritęs ant vieno šono, pilve styrojo Gurtango rankena. Turambaro dvasia džiūgavo ir, nors drakonas dar kvėpavo, jis nutarė išsitraukti kalaviją: ir anksčiau jį vertino, o dabar šis ginklas tapo jam brangesnis už visus Nargotrondo lobius. Teisingi pasirodė žodžiai, ištartai jį kalant: kam jis įgels, tas neliks gyvas, tebūnie didis ar menkas.

Todėl, priėjęs prie savo priešo, Turambaras koja primynė jo pilvą, sugriebė Gurtango rankeną ir iš visų jėgų patraukė. Ir suriko, tyčiodamasis iš Glaurungo Nargotrondė sakytų žodžių:

- Būk pasveikintas, Morgoto kirmine! Stai ir vėl susitikome! Dabar dvėsk, ir teištinka tave tamsa! Šitaip atkeršyta už Turiną, Hurino sūnų!

Ir išplėšė kalaviją. Sulig tuo judesiu iš žaizdos ištryško juodo kraujo čiurkšlė ir aptaškė Turambarui ranką, nuodai nudegino odą ir jis garsiai suriko iš skausmo. Tą akimirką Glaurungas sukrutėjo, atmerkė grėsmingąsias akis ir su tokia piktybe pažvelgė į Turambarą, kad šiam pasirodė, tartum į jį būtų įsmigusi strėlė. Ir šito žvilgsnio, ir skausmo rankoje paveiktas jis krito apalpęs ir liko gulėti tarsi negyvas šalia drakono, kūnu prispaudęs kalaviją.

Glaurungo riaumojimas pasiekė ir žmones prie Nen Giritito, juos apėmė siaubas. Iš toli stebėtojai matė, kaip viršta ir dega miškas, drakonui besitampant prieš mirtį, bet nė nedvejojo, kad jis šitaip trypia ir naikina tuos, kurie jį užpuolė. Tuomet mylios, skiriančios juos nuo tos vietos, visiems pasirodė baisiai trumpos, tačiau niekas nedrįso pasitraukti iš tos aukštumos, nes atsiminė, ką sakė Turambaras: jei Glaurungas nugalės, jis pirmiausia trauks į Efel Brandirą. Todėl jie baimingai stebėjo, į kurią pusę jis pajudės, bet nė vienam nepakako drąsos nusileisti žemyn ir sužinoti, kaip klostosi mūšis. Ninielė sėdėjo nekrusteldama, tik drebėjo ir negalėjo sulaikyti virpančių rankų, nes išgirdus Glaurungo balsą jos širdis apmirė ir ji pajuto vėl atšliaužiant aną tamsą.

Tokią ją ir rado Brandiras. Jis galų gale nusikamavęs atkako iki tilto per Kelebrą; visą tą ilgą kelią - mažiausiai penkias lygas nuo savo namų - klibikščiavo, pasiramščiuodamas lazda. Baimė dėl Ninielės stūmė jį pirmyn, ir dabar Brandiras išgirdo kaip tik tai, ko bijojo.

- Drakonas įveikė upę, - pasakojo jam vyrai, - Juodasis Kalavijas tikrai žuvęs, kaip ir tuodu, kurie išėjo su juo.

Brandiras stabtelėjo prie Ninielės, nujausdamas jos sielvartą ir trokšdamas jos, bet pats sau vis dėlto galvodamas: „Juodasis Kalavijas miręs, o Ninielė gyva.“ Ir suvirpėjo: prie Nen Giritto vandenų staiga pasidarė šalta. Jis nusimetė apsiaustą ir apgaubė juo Ninielę, tačiau nerado ką pasakyti. Tylėjo ir Ninielė.

Laikas slinko, Brandiras tylėdamas tebestovėjo šalia jos, įsmeigęs akis į tamsą ir įtempęs ausis, bet nieko nematė ir negirdėjo, tik šniokštė Nen Giritto srovė. Brandiras pamatė: „Glaurungo jau tikriausiai nebėra, jis jau įžengė į Bretilį.“ Bet jam nebebuvo gaila savo žmonių, tų Jcvailių, pamynusių jo patarimus ir jį suniekinusių. „Tegu drakonas šliaužia į Amon Obelį, tada liks laiko pabėgti ir kuo toliau nuvesti Ninielę.“ Kur nuvesti, jis nelabai nutuokė, nes niekada nebuvo iškeliavęs iš Bretilio.

Pagaliau jis pasilenkė ir palietė Ninielės ranką tardamas:

- Laikas bėga, Ninielė! Kelkis! Metas eiti. Jeigu leisi, aš tave vesiu.

Netardama nė žodžio, ji atsistojo ir paėmė jo ištiestą ranką. Jie pasuko taku žemyn prie Teigino brastos. Tie, kas matė juos tarsi šešėlius nueinant, nesuprato, kas ten, bet nelabai dėl to rūpinosi. Valandėlę jie žingsniavo tarp sustingusių medžių; virš Amon Obelio patekėjo mėnulis ir miško laukymės užliejo pilka šviesa. Ninielė sustojo ir tarė Brandirui:

- Ar čia teisingas kelias?

- O koks kelias teisingas? Visos mūsų viltys Bretilyje žlugo. Neturime jokio kelio, tik gelbėtis nuo drakono ir bėgti kuo toliau, kol dar liko laiko.

Niniele pažvelgė į jį nustebusi ir tarė:

- Argi tu nepasisiūlei vesti mane pas jį? O gal ketini mane apgauti? Juodasis Kalavijas buvo mano mylimasis ir mano vyras, ir tik jo einu ieškoti. Ką kita galėjai pagalvoti? Dabar elkis kaip tinkamas, bet aš privalau skubėti.

Brandiras apstulbęs sustojo, o Niniele nubėgo tolyn; jis gailiai šaukė jai iš paskos:

- Palauk, Niniele! Neik viena! Juk nežinai, ką ten rasi. Aš eisiu su tavimi!

Bet Niniele jo nepaisė ir lėkė taip, tarsi jos kraujas, ką tik buvęs šaltas, dabar virte virtų. Nors Brandiras skubinosi kaip įmanydamas, greitai pametė ją iš akių. Tada ėmė keikti savo likimą ir negalią, tačiau atgal nepasuko.

Baltas mėnulis pakilo aukštai, buvo beveik pilnatis. Leidžiantis nuo aukštumos žemyn prie upės, ta vieta Ninielei pasirodė pažįstama ir baugi. Ji atsidūrė prie Teigino brastos, priešais ją blyškioje mėnesienoje iškilo Haud-en-Eletas; įstrižai pilkapio krito juodas šešėlis, ir Niniele pajuto smelkiančią baimę.

Suklikusi ji apsigrėžė ir nubėgo į pietus palei upę. Lėkdama nusviedė apsiaustą, tarsi mėgintų nusimesti vėl ją gožiančią tamsą. Po apsiaustu vilkėjo baltą drabužį, todėl mėnesienos nutvieksta ji švysčiojo tarp medžių. Tad Brandiras nuo kalvos šlaito ją vėl pamatė ir iš visų jėgų nusku-bėjo jai skersai kelio. Jam pasisekė aptikti tą siaurą takelį, kuriuo anksčiau ėjo ir Turambaras - tas takas vedė į šalį nuo praminto kelio stačiai žemyn į pietus prie upės, ir pagaliau Brandiras beveik prisivijo Niniele. Nors jis šaukė, ji neatsiliepė, o gal negirdėjo ir toliau skubinosi į priekį. Taip jie pasiekė mišką prie Kaped-en-Araso ir tą vietą, kur merdėjo Glaurungas.

Mėnulis jau slinko į pietus, debesys jo netemdė, aplinkui liejosi jo šalta ir skaidri šviesa. Priėjusi Glaurungo išvartytus medžius, Ninielė pamatė ten tą išdrikusį kūną ir pilką į mėnulį atgręžtą pilvą, tačiau šalia gulėjo vyras. Ji pamiršo savo baime ir pro smilkstančias nuolaužas nubėgo artyn prie Turambaro. Jis gulėjo pargriuvęs ant šono, prispaudęs savimi kalaviją, jo veidas baltoje šviesoje atrodė bekraujis, tarsi palytėtas mirties. Ninielė susmuko greta raudodama ir puolė jį bučiuoti. Jai pasirodė, kad jaučia jį vos vos alsuojant, tačiau pamanė, kad tai tik tuščios vilties sukelta apgaulė, nes Turambaras buvo atšalęs, nejudėjo ir nerodė jokio atsako. Glostydamą vyrą, Ninielė pastebėjo, kad jo ranka pajuodusi, lyg nudeginta; ji nuplovė žaizdą savo ašaromis, atplėšė audeklo juostą nuo savo rūbo ir aprišo. Bet jos liečiamas Turambaras vis vien nejudėjo; Ninielė vėl apipylė jį bučiniais, balsu raudodama:

- Turambarai, sugrįžk, Turambarai! Išgirk mane! Čia aš, Ninielė. Drakonas negyvas, negyvas, tik aš viena esu čia, šalia tavęs.

Bet jis neatsiliepė. Jos raudą išgirdo Brandiras, jau pasiekęs išvartų pakraštį. Žengė pirmyn prie Ninielės ir tuo jau sustojo lyg įbestas, nes nuaidėjus Ninielės raudai Glaurungas krustelėjo paskutinį kartą, per visą jo kūną nubėgo virpulys. Drakono pražūtingosios akys prasimerkė siauru plyšiu, jose atsispindėjo mėnulis; švokšdamas ir dusdamas jis prabilo:

- Sveikinu tave, Nienora, Hurino dukterie. Štai ir vėl susitikome, nors galas nebetoli. Teikiu tau džiaugsmą - pagaliau radai savo brolių. Dabar jau tikrai jį atpažinsi: patamsių žudikas, klastingas priešams, neištikimas draugams ir

prakeiksmas savo šeimai - tai Turinas, Hurino sūnus! Tačiau baisiausiai iš visų jo darbų pajusi savyje.

Nienora sėdėjo priblokšta, Glaurungas tuo tarpu nusi-
baigė. Sulig jo mirtimi piktoji jo kerų skraistė išnyko, Nie-
norai kuo aiškiausiai grįžo visa atmintis, nepamiršo ji ir
viso to, kas ją ištiko nuo tos dienos, kai ji gulėjo ant Haud-
en-Eleto. Visu kūnu ji sudrebėjo iš siaubo ir sielvarto. Bran-
diras, viską girdėjęs, pritrenktas atsirėmė į medį.

Staiga Nienora pašoko ir sustingo tarsi šmėkla mėnesie-
noje. Ji pažvelgė į Turiną ir sušuko:

- Lik sveikas, o dukart mylimasis! *A Turiu Turambar tu-
run' ambartanen* - lemties šeimininkas, priveiktas lemties!
Koks esi laimingas miręs!

Prislėgta kančios ir nevilties, paklaikusi ji puolė bėgti
tolyn. Brandiras klupdamas sekė iš paskos ir šaukė:

- Palauk! Palauk, Ninie!ė!

Akimirką ji stabtelėjo, atsigręžė ir pažvelgė išplėstomis
akimis.

- Palaukti? - sukliko ji. - Palaukti? Toks visada bū-
davo tavo patarimas. Ak, jeigu būčiau jo paklausiusi!
Tačiau dabar jau per vėlu. Dabar jau nieko nebelauksiu
Viduržemyje.

Ir ji kuo greičiausiai nubėgo, palikusi Brandirą. Netru-
kus ji atsidūrė prie Kaped-en-Araso atbrailos, sustojo, pa-
žvelgė į apačioje putojantį vandenį ir sušuko:

- Ak, vandenys! Priimkite Ninie!ę Nienora, Hurino
dukterį; Raudą, Raudą, Morvenos dukterį! Imkite mane ir
neškite tolyn į jūrą!

Sulig tais žodžiais ji šoko į prarają: baltas rūbas švyste-
lėjęs pranyko juodoje bedugnėje, ir staugianti upė prarijo
paskutinį klyksmą.

* * *

Teiglinio vandenys sruvo toliau, tačiau Kamed-en-Araso nebeliko: tą vietą žmonės pavadino Kamed Nairamartu, Baisiosios Lemties Šuoliu. Joks elnias daugiau ten neprabėgo, tos vietos vengė visi gyvi padarai, nė vienas žmogus nesiartino prie šito kranto. Paskutinis žvelgęs žemyn nuo skardžio į tamsą buvo Brandiras, Handiro sūnus; ir jis, siaubo ištiktas, nusigrėžė, nes jo širdis krūptelėjo iš siaubo; nors dabar nekenė savo gyvenimo, vis dėlto neišdrįso pasitikti tokios mirties, kurios troško. Tada prisiminė Turiną Turambarą ir sušuko:

- Ar nekenčiu tavęs, ar gailiu? Tačiau esi negyvas. Neturiu už ką tau dėkoti, grobikė visko, ką turėjau ar galėjau turėti. Bet mano žmonės tau skolingi. Pritiks, jeigu apie tai jie sužinos iš manęs.

Ir jis nušlubčiojo atgal į Nen Giritą, virpėdamas aplenkė drakono žūties vietą. Kopdamas tuo pačiu stačiu taku aukštyn, pastebėjo vyrą, kuris žvalgėsi pro medžius ir atšoko vos jį išvydęs. Bet besileidžiančio mėnulio šviesoje Brandiras spėjo įžiūrėti jo veidą.

- Ei, Dorlai! - šūktelėjo jis. - Kokias neši naujienas? Kaip čia nutiko, kad likai gyvas? O kaip mano giminaitis?

- Nežinau, - niūriai atsakė Dorlas.

- Na, šitai labai keista, - atsiliepė Brandiras.

- Jei nori žinoti, - tarė Dorlas, - Juodasis Kalavijas liepė mums tamsoje bristi per pačią Teiglinio sraunumą. Nieko nuostabaus, kad negalėjau. Su kirviu esu kur kas pajėgesnis už daugelį, bet stirnos kojų neturiu.

- Vadinasi, jieėjo kautis su drakonu be tavęs? - paklausė Brandiras. - O kai jie persikėlė į kitą krantą? Bent jau galėjai likti netoliese ir stebėti, kas bus.

Dorlas nieko neatsakė, tik spoksojo į Brandirą neapykantos kupinu žvilgsniu. Staiga Brandiras suprato: šis vyras paliko savo bendražygius ir iš gėdos pasislėpė miške.

- Gėda tau, Dorlai! - pasakė jis. - Esi mūsų nelaimių kaltininkas: kurstei Juodąją Kalaviją, prišaukei pas mus drakoną, tyčiojaisi iš manęs, palikai Huntorą mirti, o galiausiai pasislėpei ir lindėjai miške! - Bekalbant jam šovė į galvą kita mintis, ir didžiai niršdamas jis tarė: - Kodėl neparnešei jokių žinių? Taip būtų bent truputį išpirkęs savo kaltę. Tuomet kilniajai Ninielei nebūtų reikėję pačiai stengtis ką sužinoti. Ji nebūtų pamačiusi drakono ir galbūt būtų likusi gyva. Nekenčiu tavęs, Dorlai!

- Patausok savo neapykantą! - atrėžė Dorlas. - Ji tokia pat menka, kaip ir visi tavo patarimai. Jeigu ne aš, orkai seniai būtų atėję ir pakorę tave kaip kaliausę varnoms baidyti iš tavo paties sodo. Pasilaikyk bailio vardą sau!

Iš gėdos jo tūžmastis dar labiau išaugo, vos šitai ištaręs Dorlas galingu kumščiu smogė Brandirui ir čia pat nuostabos iškreiptu veidu baigė gyvenimą, nes Brandiras, išsitraukęs kalaviją, kirto jam mirtiną smūgį. Akimirka Brandiras stovėjo virpėdamas, nes išvydus kraują jam pasidarė bloga. Nuleidęs kalaviją, jis apsigrėžė ir nuėjo šalin, pasiramsčiuodamas lazda.

Kai Brandiras pasiekė Nen Giritą, blausus mėnulis jau buvo nusileidęs, nakties tamsa sklaidėsi, rytų pusėje brėško diena. Prie tilto susigūžę ir tebelaukiantys žmonės priešaušryje pastebėjo jo pilkšvą šešėlį ir kai kurie nustebę sušuko:

- Kur buvai? Ar matei ją? Ninielės iki šiol nėra.

- Taip, - atsiliepė Brandiras, - ji išėjo. Išėjo ir niekada nebegrįš! Tačiau atėjau pranešti jums žinių. Tad klausyki-

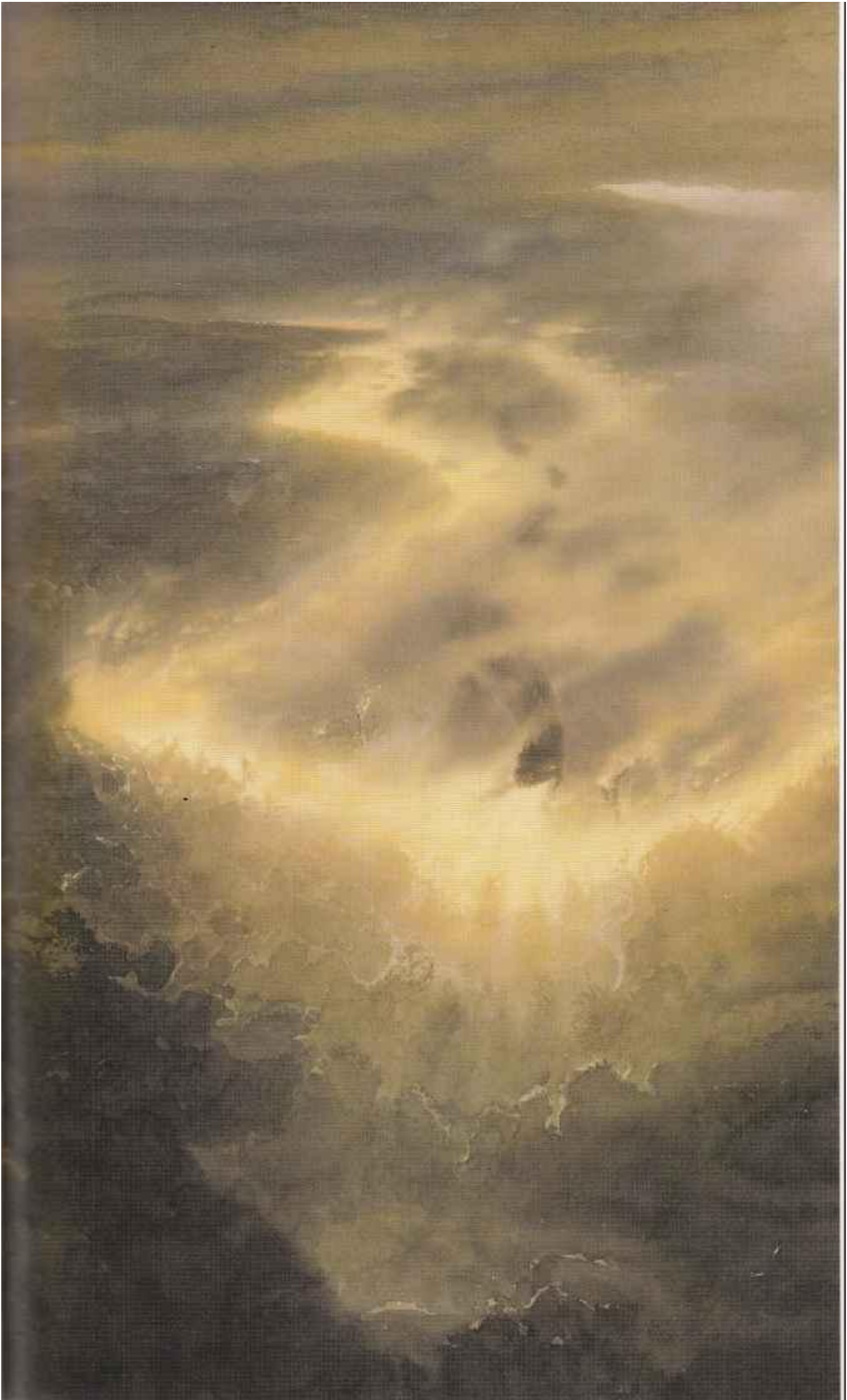
te, Bretilio žmonės, ir tarkite, ar kada nors girdėjote tokią sakmę, kokią dabar jums apsakysiu. Drakonas nusibaigė, bet ir Turambaras guli negyvas šalia jo. Ir tai geros žinios - taip, abi žinios išties geros.

Žmonės pradėjo murmėti, stebėdamiesi tokia kalba, kai kurie prašneko, esą jis pamišęs. Tačiau Brandiras suriko:

- Išklauskite iki galo! Žuvo ir Ninielė, gražioji Ninielė, kurią mylėjote, kurią aš mylėjau labiau už viską. Ji šoko nuo Elnio Šuolio skardžio, ir ją prarijo Teiglinos nasrai. Ji išėjo, nes šviesi diena tapo jai atgrasi. Stai ką ji sužinojo prieš savo šuolį: abu jie buvo Hurino vaikai, brolis ir sesuo. Jį kitados vadino Mormegiliu, pats jis pasivadino Turambaru, slėpdamas savo praeitį, - jis, Turinas, Hurino sūnus. Ją vadinome Ninielė, nieko apie ją nežinodami, - ji buvo Nienora, Hurino duktė. Savo juodosios lemties šešėly jie atsinešė į Bretilį. Čia ta lemtis juos ištiko, ir šis kraštas niekada neišsivaduos iš sielvarto. Vadinkite jį ne Bretiliu, ne Haletės genties žeme - tebus tai *Sarch nia Chm Hurin*, Hurino Vaikų Kapas!

Nors žmonės dar nesuvokė, kaip tokia nelaimė galėjo atsitikti, visi stovėjo ir verkė. Kai kas sakė:

- Teiglinas tapo kapu mūsų mylimai Ninielei, tebūnie tai kapas ir Turambarui, narsiausiam iš visų žmonių. Negalima palikti mūsų vaduotojo gulėti po atviru dangum. Eime prie jo.

XVIII SKYRIUS

TURINO MIRTIS

Vos Ninielė nubėgo, Turinas krustelėjo, ir jam pasirodė, kad jį gaubiančioje tamsoje girdi ją kviečiant iš toli. Glaurungui išleidus paskutinį kvapą, juodasis alpulys išnyko, Turinas vėl ėmė alsuoti pilna krūtine, atsiduso ir didžiai pavargęs užsnūdo. Bet prieš aušrą pasidarė šalta, jis per miegus pasivertė, Gurtango rankena įsirėmė į šoną ir staiga jis nubudo. Naktis jau traukėsi, dvelkė švelnus ryto vėjelis. Turinas pašoko, prisiminęs savo pergalę ir deginančius nuodus ant rankos. Kilstelėjęs ranką, pažvelgė į ją ir nustebo. Ranka buvo aprišta balto audeklo juosta, dar drėgna, skausmas aprimęs. Turinas sau tarė: „Kas galėjo taip pasirūpinti manimi, bet palikti gulėti šaltyje, tarp nuolaužų ir drakono smarvėje? Kokie keisti dalykai čia nutiko?“

Jis šūktelėjo, bet niekas neatsiliepė. Aplinkui viskas buvo juoda ir niūru, tvyrojo mirties tvaikas. Turinas pasi-

lenkęs pakėlė kalaviją, šis buvo sveikas, ašmenys akinamai blykčiojo.

- Šlykštūs buvo Glaurungo nuodai, - tarė Turinas, - bet tu, Gurtangai, esi stipresnis už mane. Tau kraujo niekad negana. Ši pergalė - tavo. Bet eime! Turiu ieškoti pagalbos. Mano kūnas išsekęs, kaulus laiko persmelkęs šaltis.

Jis nusigrėžė nuo Glaurungo ir paliko jį pūti, tačiau beeinant atrodė, kad sulig kiekvienu žingsniu kelias tolyn vis sunkėja. Turinas pagalvojo: „Tikriausiai prie Nen Giritto rasiu laukiantį vieną iš žvalgų. Tačiau trokštu kuo greičiau atsidurti savo namuose, pajusti švelnias Ninie-
lės rankas ir patirti išmanojo Brandiro rūpestį!“ Žingsniavo sunkiai, pasiremdamas Gurtangu, ir pagaliau pilkoje brėkstančio ryto šviesoje pasiekė Nen Giritą. Vyrai kaip tik rengėsi ieškoti jo lavono, kai jis gyvas stėjo prieš žmones.

Apimti siaubo, visi puolė trauktis atatupsti, nes buvo tikri, kad tai jo nerimstanti vėlė, moterys, dangstydamosi akis, prapliupo raudoti. Turinas prabilo:

- Ne, nereikia verkti. Džiaukitės! Žiūrėkit, argi nesu gyvas? Nejaugi nenužudžiau jus gąsdinusio drakono?

Tuomet žmonės atsisuko į Brandirą šaukdami:

- Kvaily, kokius niekus mums pasakojai, esą jis žuves. Ar nesakėme, kad netekai proto?

Priblokštas Brandiras spoksojo į Turiną su baime akyse ir negalėjo ištarti nė žodžio. Turinas pats jam tarė:

- Vadinasi, tai tu buvai tenai ir pasirūpinai mano ranka? Dėkoju tau. Bet tavo menas menksta, jei nebemoki atskirti alpulionuo mirties.

Tada atsisuko į žmones:

- Nekalbėkite su juo šitaip, visi jūs patys kvailiai. Kuris jūsų būtų padaręs geriau? Jam bent jau užteko drąsos nusileisti į mūsų lauką, kol čia sėdite ir aimanuojate!

Tada jis vėl atsigręžė į Brandirą:

- Bet, Handiro sūnau, norėčiau paklausti ir daugiau. Kodėl jūs, tu ir visi šie žmonės, kuriuos palikau Efelyje, laukiate čia? Jeigu dėl jūsų žengiu į mirtiną pavojų, ar negalėčiau tikėtis, kad, man išėjus, laikysitės mano nurodymų. Ir kur Ninielė? Bent jau viliuosi, kad jos čionai neatsivedėte, kad ji tebėra ten, kur ją palikau, saugoma ištikimų karių?

Niekas nieko neatsakė.

- Nagi, sakykite, kur Ninielė? - sušuko jis. - Ją pirmiausia norėčiau išvysti ir jai pirmajai papasakoti apie šios nakties žygdarbį.

Bet visi suko akis į šalį, ir pagaliau Brandiras pratarė:

- Ninielės čia nėra.

- Tai labai gerai, - atsiliepė Turinas. - Tuomet keliauju namo. Ar atsiras man žirgas? Bet gal geriau vežimas. Tiesiog alpstu iš nuovargio.

- Ne, ne! - tarė Brandiras sielvarto spaudžiama širdimi. - Tavo namai tušti. Ninielės ten nėra. Ji negyva.

Bet viena moterų, Dorlo žmona, gerokai nemėgstanti Brandiro, suspigo:

- Neklausyk jo, valdove! Jis pamišęs. Atėjo ir verkdamas pranešė, kad esi žuves, ir pavadino šitai gera žinia. Bet tu gyvas. Tai kodėl tiesa turėtų būti jo kalbos apie Ninielę, esą ji mirusi ar kas dar blogiau?

Turinas keliais šuoliais atsidūrė prie Brandiro.

- Vadinasi, mano mirtis - gera žinia? - riktelėjo jis. - Tikrai, visada man jos pavydėjai, žinau šitai. Dabar sakai,

kad ji negyva. Ir gal net blogiau? Kokį dar melą, Šleivakoji, pagimdė tavoji piktadarystė? Nepajėgdamas nulaikyti jokio kito ginklo ketini mus žudyti niekšiškais žodžiais?

Brandiro širdyje sukilęs pyktis išgujo gailestį ir jis sušuko:

- Pamišęs? Ne, tai tu, juodosios lemties Juodasis Kalavijau, esi pamišęs! Pakvaišę ir visi šie žmonės. Aš nemeluojau! Ninielė mirė, mirė, mirė! Ieškok jos Teigline!

Turinas sustingo tarsi bejausmis.

- Iš kur žinai? - tyliai paklausė jis. - Kaip sumanei tokį dalyką?

- Žinau, nes mačiau, kaip ji nušoko, - atsakė Brandiras, - tačiau tai atsitiko dėl tavęs. Nuo tavęs ji bėgo, Turinai, Hurino sūnau, ir puolė į Kabad-en-Arasą, kad niekada daugiau tavęs nebematytų. Ninielė! Ninielė? Ne, Nienora, Hurino duktė.

Turinas stvėrė jį ir papurtė, nes tuose žodžiuose tarsi išgirdo, kaip aidi jį besivejančios lemties žingsniai, bet jo širdis, apimta siaubo ir įtūžio, nenorėjo to suprasti, lyg koks mirtinai sužeistas žvėris, kuris prieš galą kandžioja visus aplinkui.

- Taip, esu Turinas, Hurino sūnus, - sušuko jis. - Teisingai spėjai jau seniai. Bet apie mano seserį Nienora nežinai nieko. Nieko! Ji saugiai gyvena Slaptojoje karalystėje. Tai tavo piktas pramanas, kad mano žmona netektų proto, o jai iš paskos - ir aš. Tu šlubas piktadary - ar persekiosi mus tol, kol abu žūsime?

Brandiras nubloškė jo rankas šalin.

- Neliesk manęs! - riktelėjo jis. - Sutvardyk savo siautulį. Ta, kurią vadini savo žmona, atbėgo prie tavęs, glostė ir glamonėjo tave, bet nesulaukė jokio atsako. Tačiau atsi-

rado kas prakalbo už tave - tai drakonas Glaurungas; atrodo, jis bus apkerėjęs jus abu ir pasmerkęs šitai lemčiai. Prieš išleisdamas paskutinį kvapą, jis taip kalbėjo: „Nienora, Hurino dukterie, štai tavo brolis, klastingas priešams, neištikimas draugams ir prakeiksmas savo šeimai - tai Turinas, Hurino sūnus." - Staiga Brandiras prapliupo keistai kvatotis. - Sakoma, kad mirties patale žmogus visada sako tiesą, - kikenno jis. - Atrodo, ir drakonas dvėsdamas neme-luoja. Turinas, Hurino sūnus, prakeiksmas savo šeimai ir visiems, kas jį priglaudžia!

Turinas čiupo Gurtangą, jo akys grėsmingai sublizgo.

- O ką derėtų pasakyti apie tave, Sleivakoji? - lėtai pratarė jis. - Kas slapčiomis, man už nugaros, jai pašnibždėjo mano tikrąjį vardą? Kas atvedė ją kuo arčiau piktojo drakono? Kas stovėjo greta ir leido jai žūti? Kas kuo greičiausiai atkeliavo čionai pranešti apie šias baisybes? Kas dabar džiūgauja dėl mano nelaimių? Žmonės prieš mirtį sako tiesą? Tai klok ją dabar negaišdamas.

Brandiras, išvydęs Turino veide savąją mirtį, stovėjo ramus ir nevirpėjo, nors neturėjo jokio kito ginklo, tik savo lazda. Jis tarė:

- Ilgai tektų pasakoti viską, kas nutiko, bet aš jau pavargau. Tačiau, Hurino sūnau, tu mane šmeiži. Ar Glaurungas tave apšmeižė? Jeigu nužudysi mane, visi įsitikins, kad jis buvo teisus. Bet mirti nebijau, nes tuomet galėsiu leistis ieškoti Ninielės, kurią mylėjau, ir galbūt už jūros ją rasiu.

- Eik ieškoti Ninielės! - suriko Turinas. - Ne, tu rasi Glaurungą, juk ta pati veislė. Su šliužu, savo sielos draugu, ilsėsi ir abu supusite toje pačioje tamsoje!

Jis pakėlė Gurtangą ir kirto Brandirui mirtiną smūgį. Bet žmonės, išvydę šitai, užsidengė akis. Kai Turinas apsi-

grėžė ir žengė iš Nen Giritto, visi siaubo apimti puolė bėgti nuo jo.

Turinas lyg išprotėjęs klajojo po miškus, tai keikdamas Viduržemį ir visą žmonių gyvenimą, tai šaukdamas Ninie-lę. Kai pagaliau sielvartas ir pamišimas atslūgo, Turinas ilgokai sėdėjo ir mąstė apie visą savo gyvenimą; pats nepajuto, kaip pravirko:

- Ji saugiai gyvena Slaptojoje karalystėje!

Jam atėjo į galvą, kad dabar privalo eiti tenai, nors iš jo gyvenimo telikę griuvėsiai; juk klystkeliais jį nuolat vedžiojo Glaurungo pramanai. Tad pakilo ir žengė link Teiglino brastos. Eidamas pro Haud-en-Eletą, sušuko:

- O Finduilė, kaip brangiai aš sumokėjau, kad paklausiau drakono. Suteik man dabar patarimą!

Vos tik šitai taręs, pamatė dvylika gerai ginkluotų medžioklių, ateinančių nuo brastos. Tai buvo elfai, jiems priartinus, Turinas vieną pažino - Mablungą, vyriausiąjį Tingolo medžioklį. Mablungas jį pasveikino:

- Turinai! Stai pagaliau ir susitikome. Ieškojau tavęs ir džiaugiuosi matydamas tave sveiką, nors prabėgę metai tavęs negailėjo.

- Negailėjo! - atsiliepė Turinas. - Kaip Morgoto ranka. Bet jei džiaugiesi matydamas mane gyvą, Viduržemyje esi toks paskutinis. Kas džiugina tave?

- Mūsų krašte buvai gerbiamas, - atsakė Mablungas, - ir nors išvengei daugelio pavojų, dabar baiminausi dėl tavęs. Stebėjau, kaip išlindo Glaurungas, ir maniau, kad bus įgyvendinęs savo nedorus tikslus ir dabar grįžta pas šeimininką. Tačiau jis pasuko į Bretilį, o tuo pat metu išgirdau iš to krašto klajoklių, kad ten vėl pasirodęs Juodasis Nargotrondo Kalavijas ir orkai vengia tų kraštų tarsi mir-

ties. Mane apėmė baimė, tariau sau: „O varge! Glaurungas žengia ten, kur orkai nedrįsta - jis ieško Turino.“ Todėl atkeliavau čionai kuo greičiausiai, norėdamas tave įspėti ir būti pagalbininku.

- Kuo greičiausiai, bet pavėlavai, - atsakė Turinas. - Glaurungas negyvas.

Elfai su nuostaba pažvelgė į jį ir sušuko:

- Nužudei Didįjį Šliužą! Elfai ir žmonės amžinai šlovins tavo vardą!

- Man nesvarbu, - tarė Turinas, - nes negyva ir mano širdis. Tačiau jūs - iš Doriato, tad papasakokite apie mano šeimą. Dorlomine man pasakojo, kad ji pabėgo į Slaptąją karalystę.

Elfai nutilo. Po valandėlės prabilo Mablungas:

- Taip, tavo šeima atkeliavo, kai iki drakono atėjimo buvo likę metai. Tačiau dabar Doriatoje jų, deja, nėra!

Turino širdis sustingo, išgirdus žingsnius lemties, pasiryžusios persekioti jį iki galo.

- Kąjėk! - suriko jis. - Ir greičiau!

- Jos iškeliavo į tyrus ieškoti tavęs, - tęsė Mablungas. - Visi jas atkalbinėjo, tačiau paaiškėjus, kad tu esi Juodasis Kalavijas, jos patraukė į Nargotrondą. Glaurungas išlindo ir ištaškė visą jas saugojusį būrį. Morvenos nuo tos dienos niekas nebematė. Nienora pakirto nebylumo kerai, ji tarsi laukinis elnias nulėkė į šiaurės miškus ir dingo.

Staiga, elfų nuostabai, Turinas garsiai ir šaižiai nusijuokė:

- Argi tai ne puikiai sumanytas pokštas? Ak, gražioji Nienora! Vadinasi, ji pabėgo iš Doriato pas drakoną, o nuo drakono - pas mane. Koks maloningas likimas! Rusva kaip uoga, tamsių plaukų, smulki ir liekna kaip elfų vaikas - ją būtų atpažinęs kiekvienas!

Priblokštas Mablungas atsiliepė:

- Tai kažkokia klaida. Tavo sesuo atrodė visai kitaip. Buvo aukšta, žydromis akimis, plaukai gryno aukso, kuo tikriausias moteriškas jos tėvo Hurino pavidalas. Tu tikrai negalėjai jos sutikti!

- Ar tikrai, Mablungai, ar tikrai? - sušuko Turinas. - Kodėl ne? Žiūrėk - aš aklas! Argi nežinojai? Aklas, aklas, nuo vaikystės apgraibomis klaidžiojantis po juodą Morgoto miglą! Tad palik mane! Keliauk greičiau! Keliauk į Doriatą, ir tegu jį sukausto žiema! Tebūnie prakeiktas Menegrotas! Ir prakeiktas tavo žygis! Tik šito ir trūko. Dabar jau tikrai temsta naktis!

Ir Turinas kaip vėjas nubėgo tolyn. Elfai stovėjo apstulbę ir kupini baimės. Tačiau Mablungas tarė:

- Cia nutiko kažkas keista ir baisu, ko mes nežinome. Sekime jam iš paskos ir pagelbėkime, jei galėsime, juk jis paklaikęs ir netekęs proto.

Bet Turinas nulėkė toli į priekį; atsidūręs prie Kabled-en-Araso, sustingo. Girdėjo riaumojant vandenį, matė visur aplinkui apsvilusius, nudžiūvusius medžius, jų susiraukšlėję lapai liūdnai krito, lyg pirmomis vasaros dienomis būtų stojusi žiema.

- Kabled-en-Arasas, Kabled Nairamartas! - sušuko Turinas. - Neteršiu tavo vandenų, praususių Ninieļę. Juk visa, ką dariau, buvo bloga, o paskutinis žygis - blogiausias.

Jis išsitraukė kalaviją ir tarė:

- Būk pasveikintas, Gurtangai, Mirtinoji Geležie, tik tu vienas man likai! Tačiau ar pripažįsti kokį valdovą, ar esi kam ištikimas, išskyrus tave laikančią ranką? Neatšipsi nuo jokio kraujo. Ar priimsi Turiną Turambarą? Ar nužudysi mane akimirksniu?

Ašmenys suskambo šaltu balsu:

- Taip, gersiu tavo kraują, gersiu, kad pamirščiau kraują Belego, savo šeimininko, ir kraują nekaltai nužudyto Brandiro. Nužudysiu tave akimirksniu.

Turinas įrėmė kalavijo rankeną į žemę, puolė ant Gurtango smagalio, ir juodi ašmenys pasiėmė jo gyvybę.

Atžygiavęs Mablungas pamatė šlykštųjį Glaurungą, drybsantį negyvą, tuomet pažvelgė į Turiną. Jį apėmė nepakeliamas sielvartas, pagalvojęs apie Huriną, su kuriuo drauge kovėsi per Nirnaitą Arnoediadą, ir klaikų jo šeimos likimą. Kol elfai ten stovėjo, nuo Nen Giritto pažiūrėti drakono atėjo žmonės. Jie raudėjo išvydę, kaip baigėsi Turino Turambaro gyvenimas. Elfai, pagaliau supratę, kodėl taip kalbėjo Turinas, liko siaubo apimti. Mablungas su kartėliu pratarė:

- Stai ir mane įsuko Hurino vaikų lemtis - savo žodžiais nužudžiau tą, kurį mylėjau.

Jie pakėlė Turiną ir pamatė, kad jo kalavijas subyrėjęs į šipulius. Taip išnyko visa, ką jis turėjo.

Daugelio rankų triūsu jie pririnko išvartų, sukrovė į aukštą stirtą, užkūrė didžiulį laužą ir degino drakono kūną, kol iš jo teliko juodi pelenai; jo kaulai virto dulkėmis ir ta vieta liko amžiams dyka ir bergždžia. Tuo tarpu Turiną palaidojo aukštame pilkapyje, ten, kur jis krito; į kapą sudėjo ir Gurtango nuolaužas. Kai viskas buvo baigta, kai elfų ir žmonių dainiai apraudojo žuvusįjį, eilėmis apsakdami Turambaro narsą ir Ninielės grožį, ant pilkapio

užkėlė didžiulį pilką akmenį. Jame elfai Doriato runomis išraižė:

TURIN TURAMBAR DAGNIR GLAURUNGA

Apačioje pridūrė:

NIENOR NINIEL

Tačiau jos ten nebuvo, ir niekas niekada nesužinojo, kur ją nuplukdė šalti Teiglino vandenys.

Taip baigiasi sakmė apie Hurino vaikus, ilgiausioji iš visų Belerlando sakmių.

Mirus Turinui ir Nienorai, Morgotas, toliau siekdamas savo piktyjų kėslų, paleido Huriną iš nelaisvės. Beklajodamas šis pasiekė Bretilio mišką ir, žengdamas nuo Teiglinos brastos, pavakare atsidūrė ten, kur buvo sudegintas Glaurungas ir prie Kabed Nairamarto atbrailos gulėjo didžiulis akmuo. Pasakojama, kad toliau nutiko štai kas.

Hurinas nė nepažvelgė į akmenį, nes žinojo, kas ten iškalta; jo akys regėjo, kad jis tenai ne vienas. Pavėsyje prie akmens sėdėjo sukumpęs, kelius apglėbęs šešėlis. Kažkoks benamis, regis, amžiaus palaužtas valkata, toks išsekęs, kad jam net nerūpėjo, kas čia artinasi; bet jo skarmalai rodė juos kadaise buvus moters apdaru. Hurinas ilgai stovėjo tylėdamas; pagaliau ji atmetė atgal sudriskusį gobtuvą ir lėtai pakėlė galvą, nusikamavusi ir alkana lyg seniai medžiojamas vilkas. Buvo visiškai žila, smailia nosimi, aplūžusiais dantimis; liesa ranka spaudė prie krūtinės apsiaustą. Staiga jos akys susidūrė su Hurino žvilgsniu, ir Hurinas

atpažino ją. Tos akys dabar atrodė sulaukėjusios ir kupinos baimės, bet tebešvytėjo ta pačia neatremiama, elfišką šviesa, dėl kurios ją kadaise praminė Eledvene, išdidžiausia iš mirtingųjų senovės moterų.

- Eledvene! Eledvene! - sušuko Hurinas; ji atsistojo ir klupdama žengė pirmyn. Hurinas pagavo ją į glėbį.

- Pagaliau tu sugrįžai, - tarė ji. - Aš taip ilgai laukiau.

- Mano kelią gaubė tamsa. Grįžau, kai tik pajėgiau, - atsakė Hurinas.

- Tačiau pavėlavai, - vėl tarė ji, - jau per vėlu. Jie prarasti.

- Žinau, - atsiliepė Hurinas, - bet tu dar ne.

- Beveik, - sumurmėjo ji. - Mano gyvenimas jau baigiasi. Saulei leidžiantis išeisiu. Jie prarasti. - Morvena įsikibo į Hurino rūbą. - Jeigu žinai, pasakyk man. Kaip ji surado jį?

Tačiau Hurinas nieko neatsakė, tik sėdėjo šalia akmens, laikydamas Morvena apkabinęs. Daugiau jie vienas kitam nepratarė nė žodžio. Saulė nusileido; Morvena atsiduso, suspaudė jo delną ir nurimo. Hurinas žinojo, kad ji mirė.

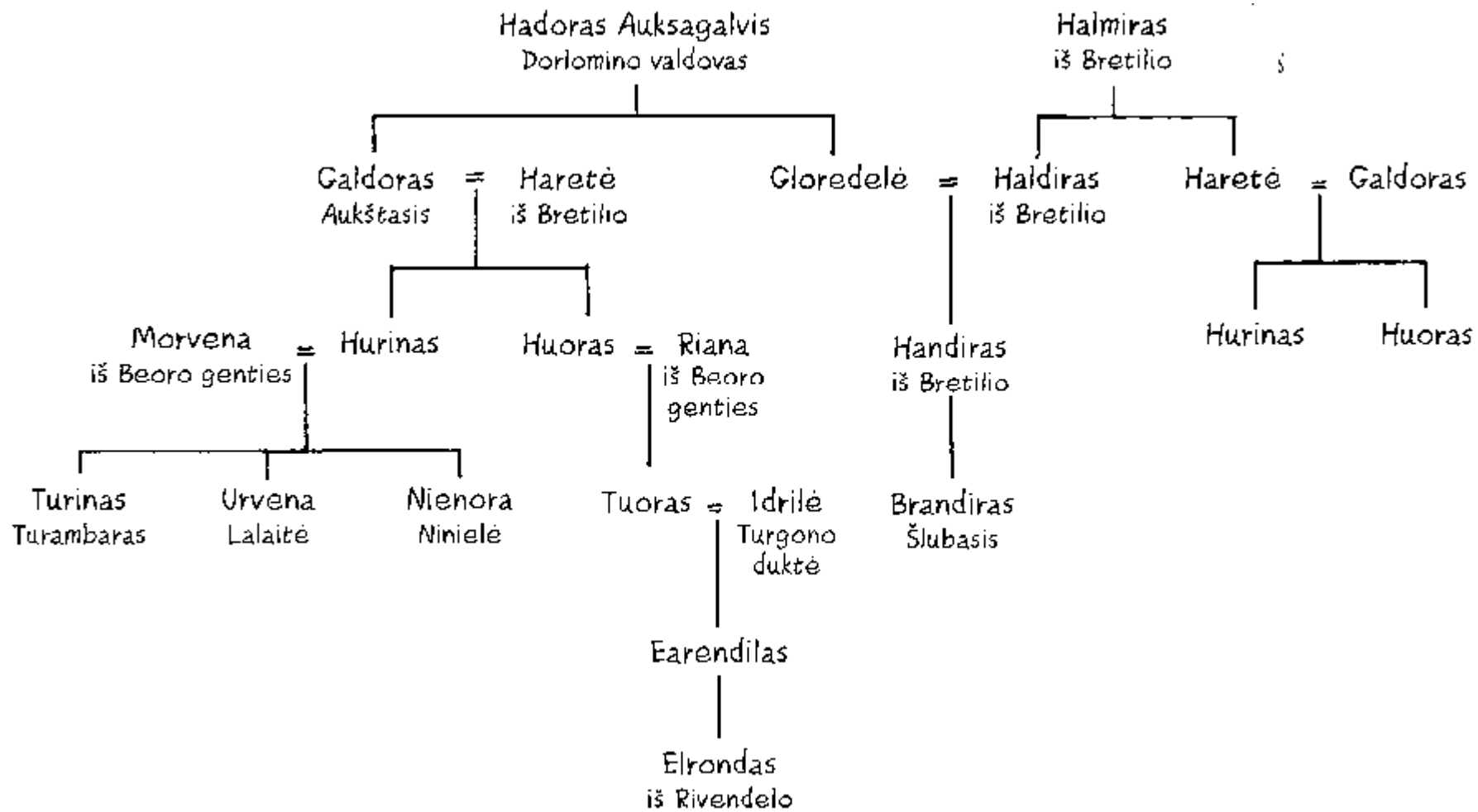

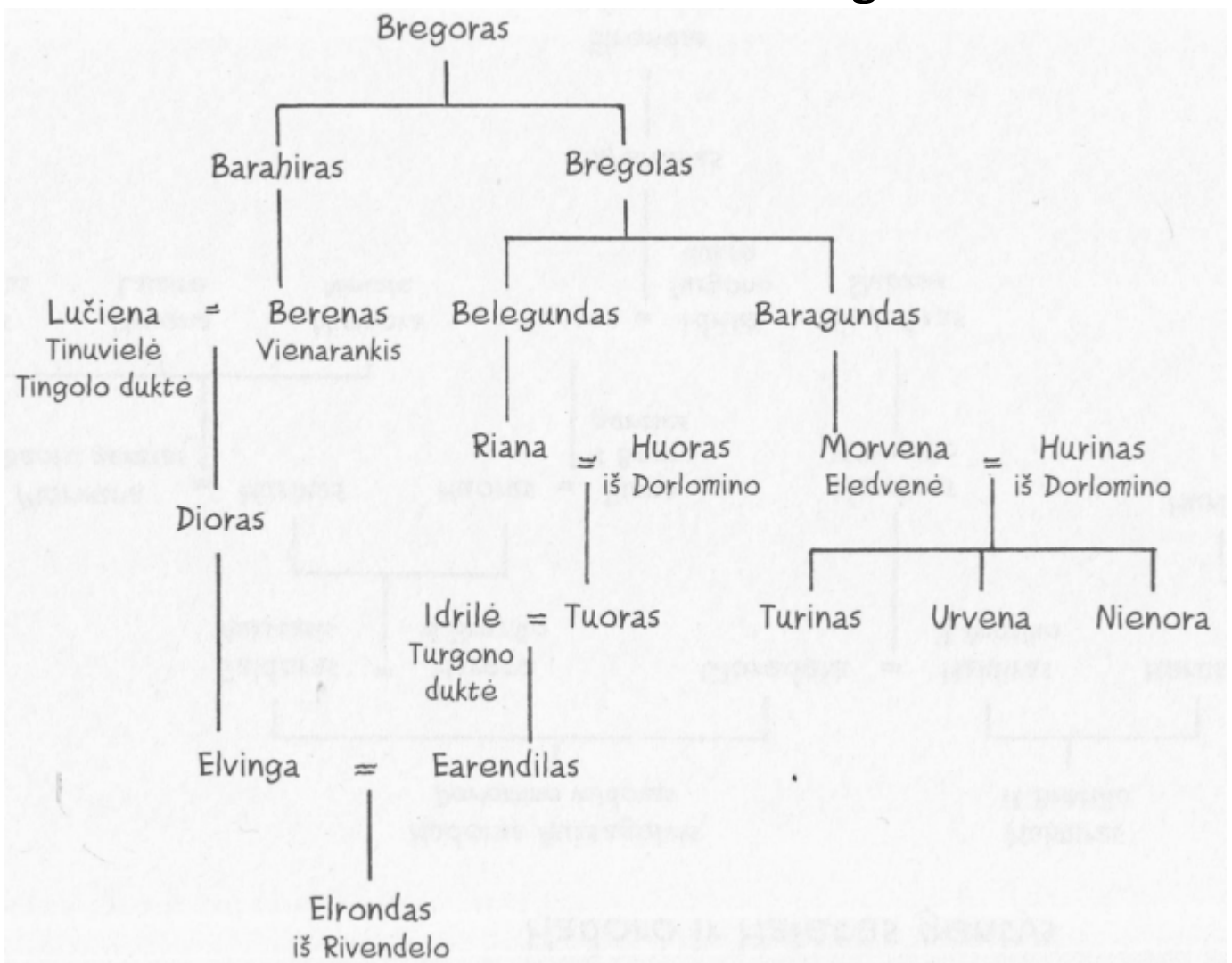
GENEALOGIJA

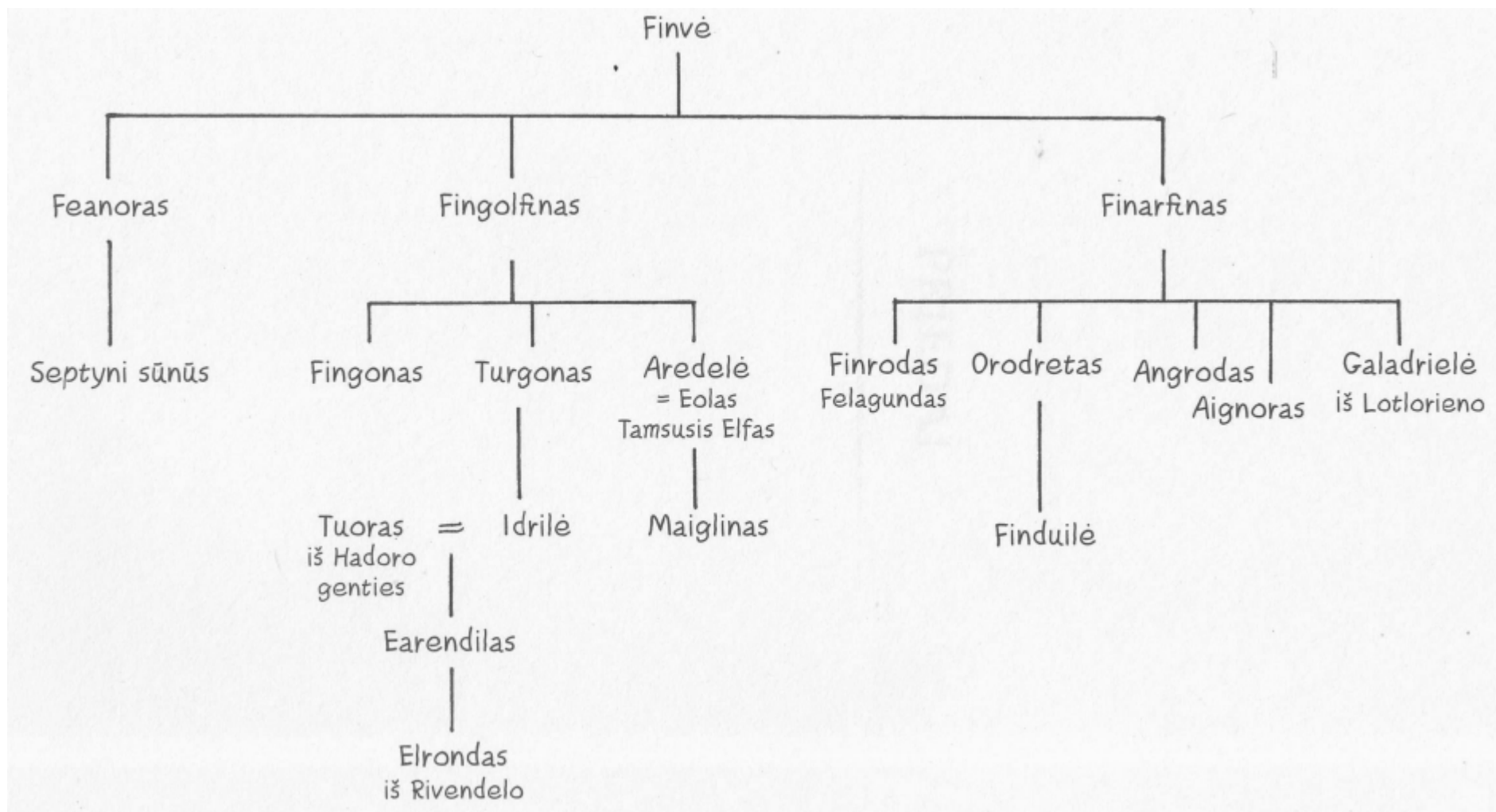
Hadoro ir Haletės gentys

Beoro gentis

Noldorų valdovai

PRIEDAI

I

DIDŽIŪJŲ SAKMIŲ RAIDA

Ilgoje ir sudėtingoje valarų, elfų ir žmonių istorijoje, kuri klostėsi Valinore ir Didžiosiose žemėse, jau nuo seno išsiskyrė šie tarpusavyje susiję, bet savarankiški pasakojimai. Palikęs „Prarastąsias sakmes“ nebaigtas, mano tėvas nusigrėžė nuo prozos ir ėmėsi ilgos poemos, kurią pavadino „Turinas, Hurino sūnus, ir drakonas Glorundas“; vėlesnė versija gavo pavadinimą „Turino vaikai“. Tai buvo trečiojo dešimtmečio pradžioje, kai jis dėstė Lidso universitete. Šioje poemoje tėvas naudojo senovinį anglišką aliteracinį metrą (taip eiliuotas „Beovulfas“ ir kita anglosaksiškoji poezija), šiuolaikinei anglų kalbai taikydamas griežtas kirčio ir „pradinio rimo“ taisykles, kurių laikėsi senieji poetai; čia jis pasiekė didelę meistrybę, kurdamas labai skirtingo žanro eiles - nuo dramatiško dialogo „Beortnoto sugrįžime“ iki elegijos Pelenoro laukuose kritusiems vyrams. Aliteracinė poema „Hurino vaikai“ apimtimi lenkia visus kitus šiuo metru parašytus tėvo kūrinis, ją sudaro daugiau kaip du tūkstančiai eilučių. Tačiau ji buvo sumanyta tokia plati, kad nebaigtas pasakojimas sustoja ties epizodu, kai drakonas puola Nargotrondą. Žinant, kiek daug „Prarastųjų sakmės“ įvykių dar reikėjo aprašyti, galima numanyti, kad būtų prirėkę dar ne vieno tūkstančio eilučių. Antrasis variantas, nutrūkstantis ankstesniu pasakojimo momentu, yra maždaug dvigubai ilgesnis už pirmąjį iki tos vietos.

Aliteracinėje poemoje tėvo aprašytoji „Hurino vaikų“ legendos dalis gerokai išplėsta ir gausi vaizdingų detalių, palyginti su senuoju pasakojimu iš „Prarastųjų sakmių“ knygos. Ypač atkreipia dėmesį čia pirmą kartą pasirodantis didingas požeminis Nargotrondo miestas-tvirtovė (centrinis elementas ne tik sakmėje apie Turiną ir Nienora, bet ir visoje Viduržemio Senųjų dienų istorijoje) ir plačios jo valdos; aprašomos Nargotrondo elfų dirbamos žemės, tad skaitytojas gauna retą progą žvilgtelėti į senojo pasaulio „taikos meto darbus“. Keliaudami į pietus palei Narogo upę, Turinas ir jo bendrakeleivis (šioje knygoje tai Gvindoras) netoli įėjimo į Nargotrondą prieina iš pažiūros apleistas žemes:

*... jie priėjo rūpestingai prižiūrimą kraštą;
žengė per gėlių jūras ir dailius laukus, bet
tuščios buvo pievos ir laukymės palei Narogą,
tušti arimai, medžių apsupti,
tarp upės ir kalvų. Laukuose pamesti
rūdijo įnagiai, aukšta žole apaugo
išgriuvusios vešlių sodų tvoros.
Ten kiekvienas medis grėžė į juos
susivėlusią galvą ir sekė slapčia,
menkiausią garsą gaudė siūruojančios žolės.
Vidurdienio kaitroje švytėjo ir žemė,
ir lapija, bet visa stovėjo sustingę**

Tad abu keliautojai pasiekė Nargotrondo vartus Narogo tarpeklyje:

* Čia ir toliau - vertimas pažodžiui.

*ten virš srauniųjų vandenių pakibusios
stačiai stiepėsi galingos uolos.
Medžių paunksnė slėpė akmens šlaite
iškirstą plačią vingiuojančią pakopą,
iki glotnumo nublizgintą daugybės žingsnių.
Kalno sienos šešėlyje, iš neapglėbiamų rąstų
sunertos, blausiai vėrėsi milžiniškos
durys ant didžiulių akmens stulpų.*

Juos sučiupo elfai ir nutempė pro vartus; šie užsidarė jiems
iš paskos:

*Didžiosios durys sugirgždėjo, sumaurojo
ant milžiniškų vyrių; su kurtinančiu trenksmu jos
užsivėrė,
dundėdamos lyg griaustinis, ir baisūs aidai
nusirito tuščiais koridoriais, atsiliepdami
kažkur po neregimais skliautais. Šviesa išnyko.
Sargybiniai juos, tamsoje besigraibančius, vedė
žemyn ilgais besiraitančiais takais,
kol prieš akis sušmėžavo katrių
deglų liepsnelės. Skubindamiesi artyn,
girdėjo banguojant daugybės balsų šurmulį.
Lubos šovė aukštyn. Dar kartą staigiai pasisukę,
sustingo priblokšti, išvydę iškilmingą tylią sueigą.
Šimtai balsų nuščiuvo prieblandoje, bežadė
tyla pakilo ligi pat tolimų, tamsoje
skendinčių skliautų ir laukė.*

I

Tačiau „Hurino vaikų“ tekstas, pateiktas šioje knygoje,
kalba tik tiek:

Tada jie pakilo, paliko Eitel Ivriņā ir palei Narogo krantus traukē i pietus, kol juos sučiupo elfu žvalgai ir kaip belaisvius nugabeno i slaptā tvirtovē.

Taip Turinas atvyko i Nargotrondā.

Kodēl taip atsitiko? Toliau mēginsiu atsakyti i šī klausimā.

Visiškai nēra abejoniu, kad visā aliteracinē poemā apie Turinā mano tėvas rašē Lidse ir metē tā darbā 1924 metu pabaigoje ar pačioje 1925 metu pradžioje. Kodēl neberašē toliau, matyt, liks paslaptis. Kur kas aiškiau žinome, ko jis ēmēsi vēliau; 1925 metu vasarā pradējo naujā poemā visiškai kitokiu metru, aštuoniu skiemenu rimuotais ketureiliais, pavadinēš jā „Leitiano baladē. Išsivadavimas iš pančiu“. Tad jis pasirinko kitā legendā, kuriā gerokai vēliau, 1951 metais, kaip jau minējau, apibūdino kaip puikiai išplētotā, nepriklausomā, bet drauge susijusią su bendrāja istorijā; mat „Leitiano baladēje“ pasakojama Bereno ir Lučienos legenda. Prie šios antrosios ilgos poemos tėvas dirbo šešerius metus, bet ir vėl -1931 metu rugsėjī, parašēs daugiau kaip 4000 eilučiu, paliko jā nebaigtā. Kaip ir aliteracinē „Hurino vaikū“ poema, jā pakeitusi „Leitiano baladē“ raiškiai atspindi legendos raidā nuo pradinēs „prarastosios sakmēs“ apie Berenā ir Lučienā.

Kurdamas „Leitiano baladē“, 1926 metais tėvas parašē „Mitologijos apybraižā“, neabejotinai skirtā R. W. Reynoldsui, jo mokytojui Karaliaus Edvardo mokykloje Birminghame, „paaiškinti „Turino ir drakono“ aliteracinēs versijos pagrindus“. Šis trumpas, gal dvidešimties rašomāja mašinēle spausdintu puslapiu, rankraštis aiškiai parašytas kaip santrauka, esamuojū laiku ir glaustai, bet vis dēlto nuo

jo prasidėjo tolesnės „Silmariljono“ versijos (tuo metu tokio pavadinimo dar nebuvo). Tame tekste pateikta visa mitologijos koncepcija, tačiau sakmei apie Turiną jame skirta ypatinga vieta - tai, pabrėžiant rašymo tikslą, pažymėta net antraštėje: „Mitologijos apybraiža su ypatinga nuoroda į „Hurino vaikus“.

1930 metais atsirado kur kas reikšmingesnis kūrinys „Kventa Noldorinva“, kitaip „Noldorų istorija“, nes noldorų elfų istorija yra svarbiausioji „Silmariljono“ tema. Jis kilo tiesiogiai iš „Apybraižos“. Mano tėvas smarkiai išplėtojo ankstesnį tekstą, rašė vaizdingesniu stiliumi, bet vis dėlto „Kventa“, jo nuomone, tebuvo konspektyvus darbas, kur kas platesnių kūrybinių sumanymų apibendrinimas. Tai patvirtina ir kūrinio paantraštė, kurioje tėvas teigė, kad tai „trumpa [noldorų] istorija“ pagal „Prarastųjų sakmių knygą“.

Reikia nepamiršti, kad tuo metu „Kventa“ aprėpė visą mano tėvo „įsivaizduojamą pasaulį“ (tegu ir gana bendrais bruožais). Tai ne ta pirmojo amžiaus istorija, kuria ji tapo vėliau, nes dar nebuvo nei antrojo, nei trečiojo amžiaus; nebuvo Numenoro, hobitų ir, žinoma, Žiedo. Ši istorija baigėsi Didžiuoju mūšiu, per kurį kiti dievai (valarai) galutinai sutriuškino Morgotą ir pro Belaikės Nakties Vartus išstūmė į Tuštumą už Pasaulio Sienų. Paskutiniuose „Kventos“ puslapiuose tėvas rašė: „Taip baigiasi sakmės Senųjų dienų Vakarų pasaulio šiaurėje.“

Tad atrodo iš tiesų keista, kad 1930 metų „Kventa“ vis dėlto buvo vienintelis (po „Apybraižos“) mano tėvo baigtas „Silmariljono“ tekstas; bet, kaip dažnai nutinka, jo kūrybinių plėtotei didelę įtaką darė išorės veiksniai. Vėliau,

tame pačiame ketvirtajame dešimtmetyje, atsirado naujas „Kventos“ variantas - puikus rankraštis, pagaliau gavęs pavadinimą „Kventa Silmariljon“ („Silmarilų istorija“). Šis variantas buvo - ar bent turėjo būti - kur kas ilgesnis už „Kventa Noldorinva“, tačiau esminis kūrinio sumanymas - apžvelgti mitus ir legendas (labai įvairias ir turiniu, ir apimtimi) - išliko. Tai rodo ir antraštė - „Kventa Silmariljon... Tai trumpa istorija, paremta daugeliu ankstesnių pasakų; visa, kas joje aprašyta, eldarai nuo seno plačiau apdainuoja ne vienoje sakmėje ar giesmėje.“

Vis dėlto galima manyti, kad „Silmariljono“ sumanymo ištakos siekia tą laikotarpį ketvirtajame dešimtmetyje, jį galima vadinti „Kventos“ etapu: viskas prasidėjo nuo konkrečiam tikslui skirtos santraukos, kuri ilgainiui plėtojosi ir tobulėjo, kol prarado santraukos pavidalą, bet išsaugojo būdingą pirmykštę „lygią“ pasakojimo tonaciją. Jau esu rašęs, kad „glausta, apibendrinta „Silmariljono“ maniera, kuri leidžia nujausti slypinčius poezijos ir „išminties“ šimtmečius, labai primena „užmirštą pasaką“, nors ji sekama kaip tik dabar - „atstumas“ niekada nedingsta. Pasakojimo tėkmė neskubri, jos neslegia ir netrikdo baimė, kad staiga atsitiks kažkas netikėta ar nežinoma. Silmarilai neiškyla prieš mus tokie konkretūs, kokį regime Žiedą .

Tačiau toks „Kventa Silmariljon“ pavidalas netikėtai ir, kaip vėliau paaiškėjo, galutinai išnyko 1937 metais. Leidykla „George Allen and Unwin“ tų metų rugsėjo 21 dieną išleido „Hobitą“; neilgai trukus leidėjų prašymu tėvas nusiuntė kelis rankraščius, į Londoną jie buvo pristatyti lapkričio 15 dieną. Tarp jų - ir „Kventa Silmariljon“, tiek, kiek parašyta teksto, nutrūkstančio viduryje sakinio puslapio

apačioje. Nors ir išsiuntęs tą kūrinį, tėvas toliau rašė juodraščio variantą iki to meto, kai Turinas pabėga iš Doriato ir pradeda atskalūno gyvenimą:

...peržengęs krašto ribą, jis surinko būrį benamių ir viskam pasiryžusių vyrų, tokių tais prastais laikais tyruose netrūko. Jie puldinėjo visus, kas pasipainiodavo jų kelyje: elfus, žmones ir orkus.

Toks buvo pirmapradis tekstas, vėliau virtęs šios knygos skirsnio „Turinas tarp atskalūnų“ pradžia (p. 86).

Tėvas parašė šiuos žodžius, kai leidykla jam gražino „Kventa Silmariljon“ ir kitus rankraščius. Po trijų dienų, 1937 metų gruodžio 19 dieną, tėvas nusiuntė „George Allen and Unwin“ laišką, kuriame rašė: „Parašiau pirmą skyrių naujos istorijos apie hobitus - „Ilgai laukta puota“.

Štai tuo metu, pačiame veiksmo įkarštyje, Turinui paliekant Doriatą, ir nutrūko iš „Kventos“ atėjusi, ilgai tęsta ir visplėtota apibendrinanti „Silmariljono“ tradicija. Tolesnis istorijos aprašymas visais vėlesniais metais liko paprastas, glaustas ir nedetalizuotas, kaip 1930 metų „Kventoje“, tarsi išaldytas, tuo tarpu, rašant „Žiedų Valdovą“, jau augo didingos Antrojo ir Trečiojo amžių struktūros. Tačiau ta tolesnė istorija buvo be galo svarbi senovės legendoms, nes baigiamosiose sakmėse (kilusiose iš ankstesnės „Prarastųjų sakmių knygos“) pasakojama apie nelaimingą Turino tėvo Hurino lemtį, kai Morgotas davė jam laisvę, ir apie Nargotrondo, Doriato ir Gondolino elfų karalysčių žlugimą, apie kurias Gimlis po daugelio tūkstančių metų kūrė dainas Morajos kasyklose.

*Graži buvo žemė ir kalnai aukšti
Senosiomis dienomis, kai tebevaldė
Nargotrondą ir Gondoliną
galingieji karaliai, jau kadaise
už Vakarų jūrų iškeliaovė...*

Tai turėjo tapti tarsi karūna, užbaigiančia ir sujungiančia: noldorų elfų likimas jų ilgoje kovoje su Morgoto galia bei Hurino ir Turino vaidmuo toje istorijoje; pačioje pabaigoje - saktė apie Earendilą, išsigelbėjusį iš degančių Gondolino griuvėsių.

Kai po daugelio metų, šeštojo dešimtmečio pradžioje, „Žiedų Valdovas“ buvo baigtas, mano tėvas tvirtai ir energingai ėmėsi „Senųjų dienų reikalų“; tie laikai dabar jau tapo Pirmuoju amžiumi. Per kelerius metus jis nubraukė dulkes nuo daugelio senų rankraščių. Atsigręžęs į „Silmariljoną“, dailų „Kventa Silmariljon“ tekstą primargino pataisų ir papildymų, tačiau šitas darbas nutrūko 1951 metais, dar nepasiekus istorijos apie Turiną, ties kuria, atsiradus „naujai istorijai apie hobitus“, „Kventa Silmariljon“ sustojo 1937 metais.

Tėvas pradėjo taisyti ir „Leitiano baladę“ (rimuotą poemą apie Bereną ir Lučieną, kurią paliko nebaigtą 1931 metais); ji greitai virto beveik nauja, kur kas dailesne poema. Bet šis darbas sustojo, šįkart jau visiems laikams. Tėvas pradėjo rašyti ilgą sagą apie Bereną ir Lučieną proza, remdamasis taisytu „Baladės“ variantu, bet ir ji liko nebaigta. Tad jis

taip niekada ir neįgyvendino savo noro perteikti pirmąją iš „didžiųjų sakmių“ trokštamą pavidalą.

Tuo metu jis pagaliau ėmėsi ir „didžiosios sakmės“ apie Gondolino žlugimą, pasirodžiusios „Prarastose sakmėse“ prieš maždaug trisdešimt penkerius metus ir minimos tik keliuose jai skirtuose 1930 metų „Kventa Noldorinva“ puslapiuose. Tėvas ketino kuo vaizdingiau ir išsamiau perteikti tą ypatingą sakmę, kurią 1920 metais skaitė savo koledžo Rašinių draugijai Oksforde; ši sakmė jo vaizduotėje visą gyvenimą buvo Senųjų dienų esminė dalis. Su Turino istorija ją ypač sieja broliai Hurinas, Turino tėvas, ir Huoras, Tuoro tėvas. Hurinas ir Huoras jaunystėje pateko į elfų miestą Gondoliną, slepiamą aukštų kalnų žiedo, - apie tai pasakojama „Hurino vaikuose“ (p. 27); vėliau, Nesuskaitomų Ašarų mūšyje, jie dar kartą susitiko su Gondolino karaliumi Turgonu, šis jiems kalbėjęs (p. 48): „Dabar jau neilgai Gondolinas liks slaptas, o kai bus rastas, turės žlugti.“ Huoras jam atsakęs: „Tačiau pakaks jam gyvuoti nors truputį ilgiau, ir iš tavo namų gims elfų ir žmonių viltis. Sakau šitai tau, valdove, žvelgdamas mirčiai į akis: nors čia išsiskiriame amžiams ir nebeteks man pamatyti tavo baltųjų sienų, iš tavęs ir iš manęs patekės nauja žvaigždė.“

Ši pranašystė išsipildė, kai Turino pusbrolis Tuoras atkeliavo į Gondoliną ir vedė Idrilę, Turgono dukterį: jų sūnus buvo Earendilas - „nauja žvaigždė“, „elfų ir žmonių viltis“, išsigelbėjęs iš Gondolino. Proza rašytoje (maždaug 1951 metais) ir nebaigtoje sagoje „Gondolino žlugimas“ tėvas pasakoja apie Tuoro ir jo bendrakeleivio ir vedlio elfo Voronvės kelionę; eidami per bekraščius tyrus, jie išgirdo miške riksmą:

Jie palaukė ir išvydo pro medžius kažką ateinant. Tai buvo aukštas, juodai apsvilkęs žmogus, ginkluotas, su kalaviju rankoje; keleiviai nusistebėjo, nes ir kalavijo geležtė buvo juoda, bet briaunos tviskėjo ryškia ir šalta šviesa.

Tai buvo Turinas, skubantis po Nargotrondo sugriovimo, bet Tuoras ir Voronvė jo neužkalbino, „jie nežinojo, kad Nargotrondas krito ir kad jie sutiko Hurino sūnų Turiną, Juodąjį Kalaviją. Tad tą vienintelę akimirką susikirto vienos šeimos vyrų - Turino ir Tuoro - takai“.

Naujojoje Gondolino sakmėje tėvas perkėlė Tuorą aukštai į Žiedo kalnus, iš kur akis per lygumą galėjo pasiekti Slaptąjį miestą; gaila, bet čia jis sustojo ir toliau jau niekada nebežengė. Neįgyvendino savo tikslo ir „Gondolino žlugime“, tad jo vėlesniuose sumanymuose neberandame nei Nargotrondo, nei Gondolino.

Esu kitur rašęs, kad „baigęs „Žiedų Valdovą“ - didįjį „intarpą“ ir lankstą į šalį - tėvas, regis, grįžo prie Senųjų dienų, norėdamas vėl imtis tos plačios panoramos, kurią kadaise pradėjo „Prarastųjų sakmių knygoje“. Tikslas liko tas pats - užbaigti „Kventa Silmariljon“, bet „didžiosios sakmės“, gerokai praplėstos ir išstobulintos, palyginti su jų pradiniu pavidalu, turėjusiu tapti pagrindu jų tolesniems skyriams, savo eilės nesulaukė“. Sios pastabos tinka ir „didžiajai sakmei“ apie Hurino vaikus, tačiau šiuo atveju mano tėvas padarė kur kas daugiau, nors jam taip ir nepavyko galutinai užbaigti vėlesnio ir kur kas platesnio jos varianto.

Tuo pat metu, kai vėl grįžo prie „Leitiano baladės“ ir „Gondolino žlugimo“, tėvas iš naujo ėmėsi ir „Hurino vai-

kų" - ne nuo Turino vaikystės, bet nuo vėlesnių įvykių, nuo nelaimingos Turino istorijos po Nargotrondo sunaikinimo. Tada gimė šios knygos tekstas nuo Turino sugrižimo į Dorlominą (p. 164) iki jo mirties. Negalėčiau paaiškinti, kodėl tėvas sumanė šitaip, užuot įprastai pradėjęs vėl iš pradžių. Bet tarp jo popierių liko gausybė vėlesnių, tik be datos užrašų apie įvykius nuo Turino gimimo iki Nargotrondo žlugimo, juose senieji variantai kur kas labiau detalizuoti, išsirutulioję į kitokį pasakojimą negu anksčiau.

Didžiausioji, jei ne visa, šio darbo dalis atlikta tada, kai jau buvo išspausdintas „Žiedų Valdovas". Tuo metu „Hurino vaikai" tėvui tapo svarbiausiąja Senųjų dienų istorija, jis daug mąstė apie ją. Tačiau sakmei plėtojantis, gausėjant personažų ir įvykių, tėvui pasirodė sunku sujungti juos bendra pasakojimo struktūra; iš tiesų, kartais koks vienas ilgas tekstas apima margą skirtingų juodraštinų variantų ir siužeto metmenų derinį.

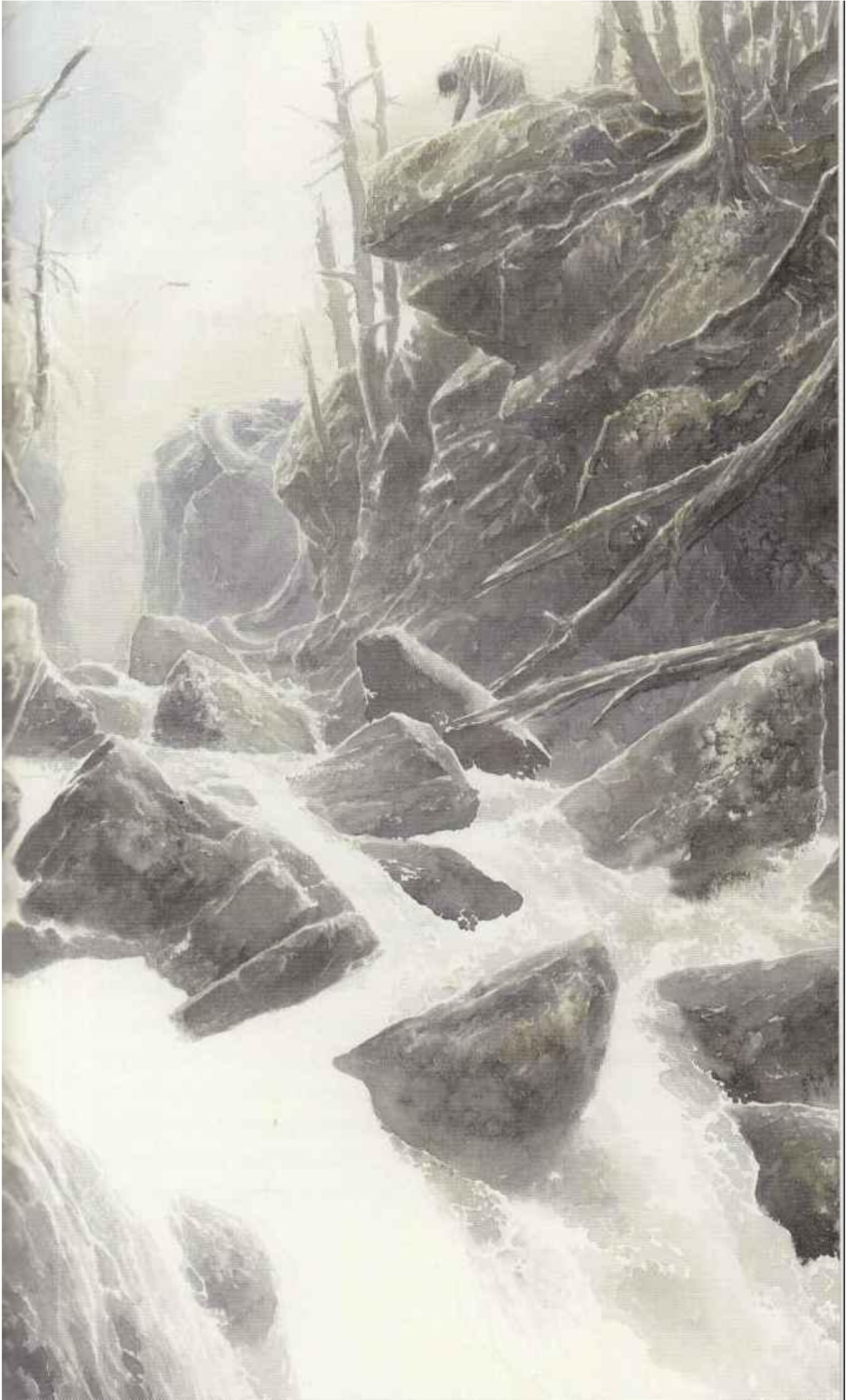
Vis dėlto „Hurino vaikai" vėliausiuoju pavidalu yra pagrindinis kūrinys apie Viduržemį nuo tada, kai buvo baigtas „Žiedų Valdovas". Turino gyvenimas ir mirtis vaizduojama raiškiai ir paveikiai, skaitydami apie Viduržemio gentis, tokį įtaigumą nedaug kur rasime. Todėl šiai knygai, ilgai tyrinėjęs rankraščius, siekiau sudaryti tokį tekstą, kur pasakojimas nuosekliai klostytųsi nuo pradžios iki pabaigos, ir nepridurti jokių elementų, kurie būtų svetimi sakmės sumanymui.

TEKSTO SANDARA

Daugiau kaip prieš ketvirtį amžiaus leisdamas „Nebaigtas sakmes“, įtraukiau dalį teksto iš ilgojo varianto, žinomo „Narn“ pavadinimu, - iš elfiškojo „Narn i Chin Hurin“, arba „Sakmės apie Hurino vaikus“. Tačiau tai tebuvo vienas iš daugelio elementų didelėje labai įvairaus turinio knygoje, pats tekstas neištobulintas, bet atitiko bendrą knygos tikslą ir esmę. Rengdamas ją spaudai, praleidau kelis pagrindinius epizodus (vieną - didelės apimties), kur „Narn“ ir gerokai trumpesnio „Silmariljono“ variantai beveik sutampa; kitur nutariau, kad neįmanoma pateikti apibrėžto ir „ilgo“ teksto.

Tad šioje knygoje „Narn“ daugeliu atžvilgių skiriasi nuo „Nebaigtose sakmėse“ spausdinto teksto, dažniausiai todėl, kad per daugelį nuo tos knygos išleidimo praėjusių metų man pavyko kur kas rūpestingiau patyrinėti sunkiai aprėpiamą rankraščių visumą. Todėl galėjau padaryti įvairias išvadas apie kai kurių tekstų ryšį, seką; ypač paimi pasirodė „Turino tarp atskalūnų“ kilmė. Toliau išdėstysiu ir paaiškinsiu, kaip sudarytas naujasis „Hurino vaikų“ tekstas.

Visų pirma reikia turėti galvoje ypatingą išleistojo „Silmariljono“ statusą. Jau minėjau pirmojoje šio priedo dalyje, kad, 1937 metais pradėjęs rašyti „Žiedų Valdovą“, mano

tėvas paliko „Silmariljoną“ nebaigtą ties epizodu, kai Turinas, pabėgęs iš Doriato, tampa atskalūnu. Rengdamas knygą spaudai, didžia dalimi rėmiausi „Beleriando metraščiu“; šis kūrinys iš pradžių buvo pavadintas „Amžių sakmė“, ilgainiui su kiekvienu variantu vis plėtojosi ir išaugo į metraštį-pasakojimą, lygiagretų atitinkamiems „Silmariljono“ rankraščiams, jo siužetas baigėsi Hurino išlaisvinimu po Turino ir Nienoros mirties.

Tad pirmasis mano praleistas fragmentas iš „Nebaigtose sakmėse“ spausdintos „Narn i Chin Hurin“ versijos - tai pasakojimas apie Hurino ir Huoro kelionę jaunystėje į Gondoliną; taip pasielgiau, nes pati istorija pateikta ir „Silmariljone“. Bet iš tiesų mano tėvas parašė du variantus: vienas buvo neabejotinai skirtas „Narn“ įžangai ir rašytas remiantis kitu iš „Beleriando metraščio“; abu jie beveik nesiskiria. „Silmariljone“ naudoju abu tekstus, tačiau čia laikiausi „Narn“ varianto.

Antrasis „Nebaigtose sakmėse“ dėl tokios pat priežasties praleistas fragmentas - Nesuskaitomų Ašarų mūšio aprašymas. Ir šito epizodo tėvas parašė du variantus, vieną „Metraštyje“, antrąjį gerokai vėliau, bet prieš akis turėdamas pirmąjį ir dažniausiai juo sekdamas. Antrasis pasakojimas apie didįjį mūšį, be jokios abejonės, turėjo tapti „Narn“ sudedamąja dalimi (jis pavadintas „Narn II“, t. y. antrasis „Narn“ skyrius), jau pačioje jo pradžioje teigiama: „Cia pasakosiu tik apie tai, kas paveikė Hadoro genties ir Hurino Tvirtojo vaikų likimą.“ Laikydamasis tokio tikslo, tėvas iš „Metraščio“ perkėlė tik tekstą, kuriame aprašomas mūšis vakarų pusėje ir Fingono kariuomenės sutriuškimas. Šitaip supaprastinęs ir sutrumpinęs pasakojimą, jis pakeitė mūšio eigą, aprašė ją kitaip nei „Metraštyje“. „Sil-

mariljone", žinoma, laikiausi „Metraščio" varianto, bet šioje knygoje pateikiau tą tekstą, kurį tėvas laikė tinkamiausiu „Narn" kaip visumai.

Nuo „Turino Doriato" naujasis tekstas nemaža dalimi pakeistas, palyginti su „Nebaigtomis sakmėmis". Ten gausu fragmentų, neretai gana „žalių", susijusių su tais pačiais siužeto momentais, bet nevienodai išplėtotų, todėl akivaizdu, kad galimi įvairūs būdai tvarkyti pradinę medžiagą. Ilgainiui ėmiau galvoti, kad, rengdamas „Nebaigtas sakmes", leidau sau tekstą redaguoti daugiau, negu buvo reikalinga. Tad šioje knygoje dar kartą pažvelgiau į originalo rankraščius ir iš naujo sudariau tekstą, daugelyje (paprastai visiškai nereikšmingų) vietų gražindamas originalo žodžius, sakinius ar fragmentus, kurių nederėjo praleisti, pataisydamas pavienes klaidas, rinkdamasis vieną ar kitą tinkamą originalo interpretaciją.

Šiuo Turino gyvenimo laikotarpiu, nuo pabėgimo iš Doriato iki atskalūnų urvo ant Amon Rudo, siužeto struktūrai tėvas turėjo parengęs tam tikrų „elementų": Turino teismas Tingolo menėje, Tingolo ir Melianės dovanos Belegui, atšiaurus atskalūnų elgesys su Belegu, Turino ir Belego susitikimai. Tuos elementus jis keitė vietomis, derino dialogus su kontekstu, tačiau jie sunkiai klostėsi į nuoseklią įvykių raidą - „kaip viskas vyko iš tiesų". Bet dabar, po ilgų tyrinėjimų, man, regis, tapo aišku, kad tėvui vis dėlto pavyko rasti tinkamą istorijos struktūrą ir seką. Taip pat įsitikinau, kad ši sakmė, kur kas glaustesnių pavidalu mano sukomponuota išspausdintam „Silmariljonui", atitinka šią struktūrą, bet su vienu skirtumu.

„Nebaigtose sakmėse" trečioji pasakojimo spraga yra 96 puslapyje: siužetas nutrūksta, kai Belegas, pagaliau su-

radęs Turiną tarp atskalūnų, negali įkalbėti jo grįžti į Doriatą, ir peršoka prie nutikimo, kai atskalūnai susiduria su mažaisiais nykštukais. Ir šią spragą užpildžiau, pasiremdamas „Silmariljonu“: toliau minimas Belego atsisveikinimas su Turinu ir grįžimas į Menegrotą, „kur jis iš Tingolo gavo kalaviją Anglachelį, o iš Melianės - lembos“, tačiau akivaizdu, kad mano tėvas atsisakė tokios eigos. „Iš tikrųjų“ buvo kitaip: Tingolas įteikė Anglachelį Belegui po Turino teismo, kai Belegas pirmą kartą rengėsi jo ieškoti. Todėl šioje knygoje kalavijo dovanojimo epizodas toje vietoje ir įterptas, o lemba ten neminima. Vėliau, Belegui radus Turiną ir grįžus į Menegrotą, naujame tekste apie Anglachelį nekalbama, bet aprašoma Melianės dovana.

Cia derėtų paminėti, kad praleidau du fragmentus, įtrauktus į „Nebaigtas sakmes“, nes jie nėra tiesiogiai susiję su pasakojimu: kaip Drakono Šalmas atiteko Hadorui iš Dorlomino ir iš kur kilęs Sairosas. Beje, labiau įsigilinus į rankraščius ir jų tarpusavio sąsajas, aiškėja, kad mano tėvas atsilakė Sairoso vardo ir pakeitė jį Orgolu, kuris, „lingvistiniam atsitiktinumui“ lėmus, atitinka senosios anglų kalbos žodį *orgol*, *orgel* - „pasipūtimas“. Tačiau manau, kad Sairosą šalinti jau per vėlu.

Didžiausia „Nebaigtų sakmių“ pasakojimo spraga, kurią teko užpildyti naujame tekste, - tai skyriai „Lanko ir Šalmo žemė“, „Belego mirtis“ ir „Nargotrondo žlugimas“.

Šią „Turino sagos“ dalį lemia sudėtingi ryšiai tarp pirmapradžių rankraščių, „Silmariljone“ aprašyto siužeto, „Nebaigtų sakmių“ priede pateiktų atskirų fragmentų ir naujo šioje knygoje spausdinamo teksto. Visada maniau,

kad mano tėvas turėjo tikslą, galutinai baigęs „didžiąją sakmę“ apie Turiną, pagal ją parašyti, jei tik leistų laikas, kur kas **glaustesne** tarsi „silmariljoniško“ pavidalo pasakojimą. Žinoma, to pasiekti nepavyko, tad anuomet, jau prieš trisdešimt metų, ėmiausi keistos užduoties - pamėginti atlikti tai, ko nepadarė tėvas: „Silmariljono“ stiliumi parašyti vėliausiąją legendos versiją, remiantis įvairia „ilgojo varianto“ - „Narn“ medžiaga. Tas darbas išspausdintame „Silmariljone“ tapo 21-uuju skyriumi.

Taigi didelę siužeto spragą „Nebaigtų sakmių“ pasakojime užpildančio teksto šaltinis - ta pati originali medžiaga kaip ir panaudota „Silmariljone“, tik jos tikslas kitas; naujasis tekstas parengtas, kur kas geriau suvokus juodraščių ir užrašų labirintą, jų seką. Daug dalykų, praleistų ar suglaustų rankraščiuose, dabar yra „Silmariljone“; jei neradau nieko tinkama papildyti „Silmariljono“ varianto (pavyzdžiui, pasakojimo apie Belego mirtį, paimto iš „Beleriando metraščio“), jį tiesiog pakartojau.

Taigi galiausiai, nors vienur kitur man teko įterpti jungiančius fragmentus, kad skirtingi juodraščiai įgytų vientisumo, čia pateiktame ilgesniajame tekste jokios svetimos, iš šalies primastos kūrybos nėra. Tačiau tekstas sudarytas dirbtinai - kitaip ir negalėtų būti, nes ta didžiulė rankraščių visuma apima nuolatinę siužeto evoliuciją. Nenutrūkstamam pasakojimui ypač svarbūs fragmentai gali būti atsiradę ankstesniais etapais. Pavyzdžiui, pirminis tekstas apie tai, kaip Turino gauja atkeliauja prie Amon Rudo kalvos, kokį būstą ten randa ir kaip ten gyvena, apie trumpalaikę Dor-Kuartolo krašto sėkmę, parašytas anksčiau, negu buvo užsiminta apie mažuosius nykštukus; vadinasi, vaizdingas ir išsamus

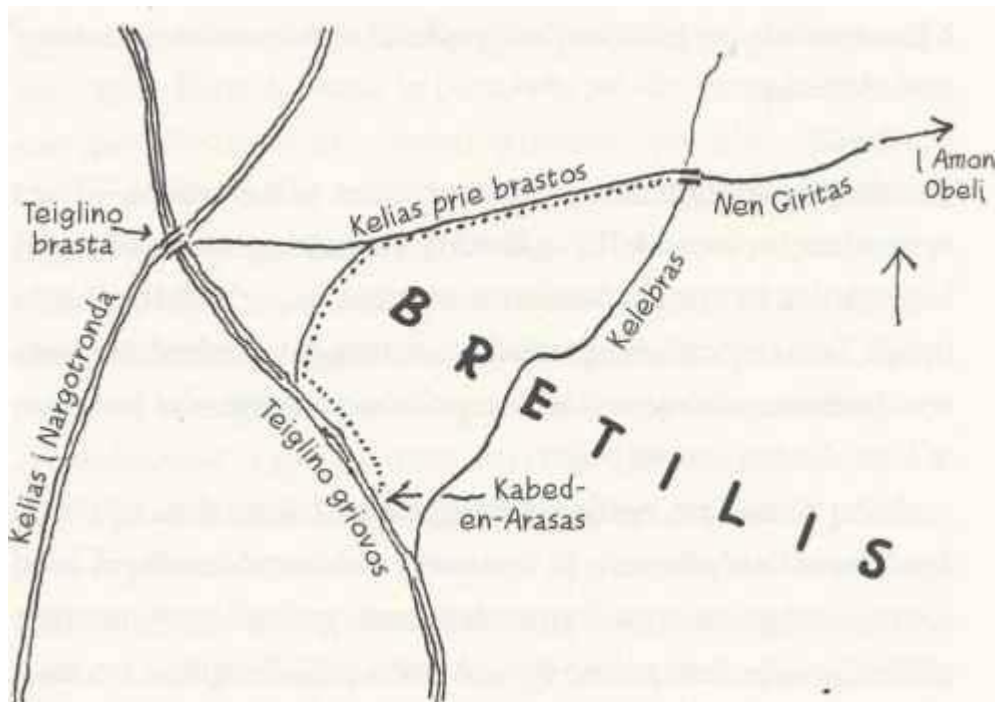
Mimo namų po kalnu aprašymas atsirado anksčiau negu pats Mimas.

Pasakojimo dalyje nuo Turino grįžimo į Dorlominą - šiam epizodui tėvas suteikė galutinį pavidalą - iki pabaigos tekstas vos keliomis detalėmis skiriasi nuo „Nebaigtų sakmių“. Tačiau puolimo prieš Glaurungą prie Kated-en-Araso aprašyme dviejose vietose pakeičiau originalo žodžius, ir šitai derėtų paaiškinti.

Visų pirma tai susiję su geografija. Tekste sakoma, kad Turinas su palydovais, tą lemtingą vakarą išsirusę iš Nen Giritto, žengė ne tiesiai prie drakono, gulinčio tolimesnėje slėnio pusėje, bet pirma žengė taku prie Teiglinio brastos, tada, „nuėję pakankamai toli, siauru takeliu pasuko į pietus“ ir per miškus, augančius ant kalvų prie upės, traukė į Kated-en-Araso pusę. Remiantis fragmento originalu, artinantis „jiems už nugaros rytuose sužibo pirmosios žvaigždės“.

Rengdamas „Nebaigtas sakmes“, nepastebėjau, kad šitai negali būti teisinga: jie ėjo tikrai ne į vakarus, o į rytus ar bent į pietryčius, tolyn nuo brastos, ir pirmosios žvaigždės rytuose turėjo pasirodyti jiems priešais, o ne už nugaros. Aptardamas šią detalę „Brangakmenių kare“ (1994), sutikau su prielaida, kad „siauras takelis“, vingiuojantis į pietus, vėl pasuka į vakarus ir nuveda prie Teiglinio. Dabar man tai atrodo mažai tikėtina, nes neatspindi pasakojime. Kur kas paprastesnis sprendimas - žodžius „jiems už nugaros“ pakeisti žodžiais „jiems priešais“, taip ir padariau naujajame tekste.

„Nebaigtoms sakmėms“ nupiešiau apytikrą žemėlapi, siekdamas parodyti, kaip išsidėsčiusios žemės, tačiau iš

tiesų jis blogai orientuotas. Iš mano tėvo parengto Beleriano žemėlapyje matyti (tai atkartota ir mano žemėlapyje „Silmariljone“), kad Amon Obelis dunkso beveik tiesiai į rytus nuo Teiglinos brastos („už Amon Obelio tekėjo mėnulis“), o Teiglinas teka griovomis į pietryčius. Dabar iš naujo perpiešiau žemėlapi, be to, nurodžiau galimą Kabed-en-Araso vietą (tekste rašoma, kad tiesiai Glaurungo kelyje atsidūrė „viena tokia griova - tikrai ne pati giliausia, bet labai siaura, esanti šiek tiek į šiaurę nuo Kelebro žiočių“).

Antrasis atvejis susijęs su aprašymu, kaip buvo nudobtas per griovą šliaužiantis Glaurungas. Yra ir juodraštis, ir galutinis variantas. Juodraštyje Turinas su pagalbiniškais užkopė tolimesniąją tarpeklio pusę, kol pasiekė pačią atbrailą, ir ten pakibę laukė per naktį; Turinui teko „kovoti su baugiais tamsiais sapnais, kuriuose jis iš visų jėgų stengėsi išsilaikyti įsikabinęs“. Dienai išaušus, Glaurungas

susirengė šliaužti per upę „gerokai toliau į šiaurę“, tad Turinas gavo leistis žemyn į upės vagą ir vėl kopti uolomis aukštyn, kad patektų po drakono pilvu.

Galutiniame variante Turinas ir Huntoras dar tebekopė tolimesniąja puse, kai Turinas tarė, kad, nežinodami, kur šliauš Glaurungas, ir kopdami dabar, jie tik eikvoja jėgas; todėl „jie sustojo ir laukė“. Nepasakyta, kad, liovęsi kopti, jie nusileido žemyn; fragmentas apie Turino sapną, „kuriame jis iš visų jėgų laikėsi įsikabinęs“, kartoja juodraščio tekstą. Bet pataisytame pasakojime jiems nereikėjo laikytis įsikabinus: jie galėjo ir tikrai būtų nusileidę į tarpeklio dugną ir ten laukę. Tiesą sakant, jie taip ir padarė: galutiniame „Nebaigtų sakmių“ tekste sakoma, kad jie atsidūrė toliau nuo Glaurungo tako ir kad Turinas „užsiropštė palei srovės kraštą, stengdamasis atsidurti po drakonu“. Todėl atrodo, kad galutiniame variante likęs nereikalingas štrichas iš ankstesnio juodraščio. Siekdamas pašalinti neatitikimą, žodžius „nestovėjo tiesiai Glaurungo kelyje“ ir „užsiropštė palei srovės kraštą“ pakeičiau žodžiais „buvo atokiau nuo Glaurungo kelio“ ir „užsiropštė uola“.

Savaime tai tėra smulkmenos, bet jos paaiškina scenas, tikriausiai vienas vaizdingiausių Senujų dienų legendose, ir vieną didingiausių jų įvykių.

VARDŲ IR PAVADINIMŲ
SĄRAŠAS

Pavadinimai, nurodyti Beleriando žemėlapyje, pažymėti žvaigždute.

<i>Adanedelis</i>	<i>Žmogus</i> Elfas, vardas, kuriuo Turiną praminė Nargotrondė.
<i>Agarvainas</i>	<i>Kruvinasis</i> , vardas, kuriuo Turinas pasivadino atvykęs į Nargotrondą.
<i>Ainurai</i>	^v <i>Šventieji</i> , pirmosios būtybės, kurias sukūrė Iluvataras, egzistavęs iki pasaulio: valarai ir majai („dvasios tos pačios prigimties kaip ir valarai, tik menkesnių galių“).
<i>Airinė</i>	<i>Hurino</i> šeimos moteris Dorlomine, kurią į žmonas paėmė rytietis Broda.
<i>Algundas</i>	<i>Žmogus</i> iš Dorlomino, atskalūnas iš to būrio, prie kurio prisidėjo Turinas.
<i>Amon Dartiras*</i>	<i>Viršūnė</i> Ered Vetrino kalnų grandinėje į pietus nuo Dorlomino.
<i>Amon Etiras</i>	<i>Šnipų</i> kalnas, didžiulė kalva, supilta Finrodo Felagundo per vieną lygą į rytus nuo Nargotrondo.
<i>Amon Obelis*</i>	<i>Kalva</i> Bretilio girios viduryje, ant kurios buvo pastatytas Efel Brandiras.
<i>Amon Rudas*</i>	<i>Plikoji</i> kalva, atskiras kalnas lygumoje į pietus nuo Bretilio, Mimo buveinė.

<i>Anachas*</i>	<i>Perėja</i> , vedanti žemyn nuo Taur-nu-Fuino vakarinėje Ered Gorgoroto dalyje.
<i>Androgas</i>	<i>Žmogus</i> iš Dorlomino, vadovavęs atskailūnų būriui, prie kurio prisidėjo Turinas.
<i>Anfauglitas*</i>	<i>Dusinantys</i> Smėliai, didžiulė lyguma į šiaurę nuo Taur-nu-Fuino, kadaise apaugusi žole ir vadinta Ardgalenu, tačiau per Staigos Liepsnos mūšį Morgoto paversta dykuma.
<i>Angbandas</i>	<i>Didžiulė</i> Morgoto tvirtovė Viduržemio šiaurės vakaruose.
<i>Anglachelis</i>	<i>Belego</i> kalavijas, Tingolo dovana; kai buvo perkaltas Turinui, gavo Gurtango vardą.
<i>Angrodas</i>	<i>Trečiasis</i> Finarfino sūnus, žuvęs Dagor Bragolache.
<i>Anguirelis</i>	<i>Eolo</i> kalavijas.
<i>Aranrutas</i>	<i>Karaliaus</i> Rūstybė, Tingolo kalavijas.
<i>Arda</i>	<i>Žemė</i> .
<i>Aredelė</i>	<i>Turgono</i> sesuo, Eolo žmona.
<i>Arminas</i>	<i>Noldorų</i> elfas, atkeliavęs su Gelmiru į Nargotrondą išpėti Orodreto dėl grėsmės jo kraštui.
<i>Arochas</i>	<i>Hurino</i> žirgas.
<i>Arvernienas*</i>	<i>Beleriando</i> pakrantės į vakarus nuo Siriono žiočių; minimas Bilbo dainoje Rivendele.
<i>Asgonas</i>	<i>Žmogus</i> iš Dorlomino, padėjęs Turinui pabėgti po Brodos nužudymo.

<i>Aukštutinis Parotas</i>	<i>Aukštumos</i> į vakarus nuo Narogo upės aukščiau Nargotrondo; taip pat žr. <i>Parotas</i> .
<i>Azagalas</i>	<i>Belegosto</i> nykštukų valdovas.
<i>Barad Eitelis</i>	<i>Sulinio</i> Bokštas, noldorų tvirtovė prie Eitel Siriono.
<i>Baragundas</i>	<i>Moromos</i> tėvas, Bereno pusbrolis.
<i>Barahiras</i>	<i>Bereno</i> tėvas, Bregolo brolis.
<i>Bar-en-Danvedas</i>	<i>Išpirkos</i> namai, vardas, kuriuo Mimas pavadino savo namus.
<i>Bar-en-Nibinoegas</i>	<i>Mažųjų</i> nykštukų namai Amon Rude.
<i>Bar Eribas</i>	<i>Dor-Kuartolo</i> tvirtovė į pietus nuo Amon Rudo.
<i>Baugliras</i>	<i>Smaugikas</i> , Morgoto pravardė.
<i>Belegas -</i>	<i>Elfas</i> iš Doriato, didis lankininkas; Turino draugas ir bendražygis. Pramintas Kutalionu, Didžiuoju Lanku.
<i>Belegostas</i>	<i>Didžioji</i> tvirtovė, vienas iš dviejų nykštukų miestų Mėlynuosiuose kalnuose.
<i>Belegundas</i>	<i>Rianos</i> tėvas, Baragundo brolis.
<i>Belerianas*</i>	<i>Žemės</i> į vakarus nuo Mėlynųjų kalnų Senosiomis dienomis.
<i>Beltrondingas</i>	<i>Belego</i> lankas.
<i>Beoras</i>	<i>Pirmųjų</i> į Belerianą įžengusių žmonių vadas, Beoro genties - vienos iš trijų edainų genčių - pradininkas.

<i>Berenas</i>	<i>Žmogus</i> iš Beoro genties, Lučienos mylimasis, išpjovęs Silmarilą iš Morgoto karūnos; pramintas Vienarankiu ir Kamlostu - Tuščiarankiu.
<i>Bragolachas</i>	<i>Zr. Dagor Bragolachas.</i>
<i>Brandiras</i>	<i>Haletės</i> genties Bretilyje valdovas, kai ten atvyko Turinas; Handiro sūnus.
<i>Bregolas</i>	<i>Baragundo</i> tėvas, Morvenos senelis.
<i>Bregoras</i>	<i>Barahiro</i> ir Bregolo tėvas.
<i>Bretilis*</i>	<i>Giria</i> tarp Teiglino ir Siriono upių; Bretilio žmonės, Haletės gentis.
<i>Britiachas*</i>	<i>Brasta</i> per Sirioną į šiaurę nuo Bretilio girios.
<i>Broda</i>	<i>Rytietis</i> Hitlume po Nirnaito Arnoediado.
<i>Dagor Bragolachas (taip pat Bragolachas)</i>	<i>Staigios</i> Liepsnos mūšis, kuriame Morgotas pralaužė Angbando apgultį.
<i>Daironas</i>	<i>Doriato</i> dainius.
<i>Didysis Lankas</i>	<i>Belego</i> vardas; žr. <i>Kutalionas</i> .
<i>Didžioji Giesmė</i>	<i>Ainurų</i> muzika, nuo kurios prasidėjo pasaulis.
<i>Didžioji Kalva</i>	<i>Žr. Haud-en-Nirnaitas.</i>
<i>Dimbaras*</i>	<i>Kraštas</i> tarp Siriono ir Mindebo upių.
<i>Dimrostatas</i>	<i>Lietaus</i> Laiptai, Kelebro kriokliai Bretilio girioje, vėliau vadinami Nen Giritu.
<i>Dor-Kuartolas</i>	<i>Lanko</i> ir Šalmo žemė, vardas, kuriuo vadino kraštą, Turino ir Belego ginamą iš Amon Rudo.

<i>Doriatas</i> *	<i>Tingolo</i> ir <i>Melianės</i> karalystė <i>Neldoreto</i> ir <i>Regiono</i> giriose, valdoma iš <i>Menegroto</i> prie <i>Esgalduino</i> upės.
<i>Dorlas</i>	<i>Įtakingas</i> <i>Haletės</i> genties <i>Bretilio</i> girioje žmogus.
<i>Dorlominas</i> *	<i>Kraštas</i> į pietus nuo <i>Hitlumo</i> , karaliaus <i>Fingolfo</i> duotas <i>Hadoro</i> genčiai valdyti; <i>Hurino</i> ir <i>Morvenos</i> tėvonija.
<i>Dorlomino ponia</i>	<i>Morvena</i> .
<i>Dortonionas</i> *	<i>Pušų</i> žemė, didžiulė miškinga aukštuma šiauriniuose <i>Beleriando</i> pakraščiuose, vėliau pavadinta <i>Taur-nu-Fuinu</i> .
<i>Drengistas</i> *	<i>Ilga</i> siaura jūros įlanka, perskrodusi <i>Ered Lominą</i> , <i>Aidinčius</i> kalnus.
<i>Echad i Sedrinas</i> (taip pat <i>Echadas</i>)	<i>Ištikimųjų</i> <i>Stovykla</i> , <i>Mimo</i> namų <i>Amon</i> Rude vardas.
<i>Edainai</i> (vns. <i>adanaš</i>)	<i>Trys</i> žmonių gentys, draugiškos elfams.
<i>Efel Brandiras</i>	<i>Brandiro</i> užtvara, aptvertos <i>Bretilio</i> žmonių gyvenvietės ant <i>Amon Obelio</i> ; taip pat <i>Efelis</i> .
<i>Egzilai</i>	<i>Noldorai</i> , sukilę prieš <i>valarus</i> ir grįžę į <i>Viduržemį</i> .
<i>Eitel Ivriņas</i> *	<i>Ivrino</i> Šulinys, <i>Narogo</i> upės ištakos <i>Ered Vetrino</i> papėdėje.
<i>Eitel Sirionas</i> *	<i>Siriono</i> Šulinys rytiniuose <i>Ered Vetrino</i> šlaituose; <i>noldorų</i> tvirtovė toje vietoje, dar vadinama <i>Barad Eiteliu</i> .

<i>Ektelionas</i>	<i>Elfas, Gondolino didžiūnas.</i>
<i>Eldalie</i>	<i>Elfai; eldarų atitikmuo.</i>
<i>Eidavai</i>	<i>Elfai, dalyvavę Didžiojoje kelionėje iš rytų į Beleriandą.</i>
<i>Eledvenė</i>	<i>Morvenos vardas, Elfų Gražuolė.</i>
<i>Elnio Šuolis</i>	^v <i>Zr. Kabed-en-Arasas.</i>
<i>Eolas</i>	<i>Vadinamas Tamsiuoju Elfu, didis kalvis, gyvenęs Nan Elmote; nukalė kalaviją Anglachelį; Maiglino tėvas.</i>
<i>Ered Gorgorotas*</i>	<i>Siaubo kalnai, milžiniški uolynai, nuo kurių žemyn į pietus leidžiasi Taur-nu-Fuinas; taip pat Gorgorotas.</i>
<i>Ered Vetrinas</i>	<i>Šešėlių kalnai, didžiulė kalnų grandinė, žyminti Hitlumo ribą rytuose ir pietuose.</i>
<i>Esgalduinas*</i>	<i>Doriato upė, dalijanti Neldoreto ir Regiono miškus ir įtekanti į Sirioną.</i>
<i>Failiorinė</i>	<i>Finduilei Gvindoro duotas vardas.</i>
<i>Falasaras*</i>	<i>Beleriando vakarinės pakrantės.</i>
<i>Feanoras</i>	<i>Vyriausias Finvės sūnus, pirmasis noldorų vadas; Fingolfo pusbrolis; Silmarilų kūrėjas; noldorų vadas per jų sukilimą prieš valams, nužudytas netrukus po sugrįžimo į Viduržemį.</i>
<i>Feanoro sūnūs</i>	<i>Žr. Feanoras. Septyni jo sūnūs valdė žemes rytų Beleriande.</i>
<i>Felagundas</i>	<i>Olų Rausėjas, karaliaus Finrodo pravardė, įkūrus Nargotrondą, dažnai vartojama atskirai.</i>

<i>Finarfinas</i>	<i>Trečiasis</i> Finvės sūnus, Fingolfo brolis ir Feanoro pusbrolis; Finrodo Felagundo ir Galadrielės tėvas. Finarfinas negrižo į Viduržemį.
<i>Finduilė</i>	<i>Orodreto</i> , antrojo Nargotrondo karaliaus, duktė.
<i>Fingolfinas</i>	<i>Antrasis</i> Finvės sūnus, pirmasis noldorų vadas; didysis noldorų karalius, gyvenęs Hitlume; Fingono ir Turgono tėvas.
<i>Fingonas</i>	<i>Vyriausias</i> karaliaus Fingolfo sūnus ir didysis noldorų karalius po jo mirties.
<i>Finrodas</i>	<i>Finarfino</i> sūnus; Nargotrondo įkūrėjas ir karalius, Orodreto ir Galadrielės brolis; dažnai vadinamas <i>Felagundu</i> .
<i>Forvegas</i>	^v <i>Žmogus</i> iš Dorlomino, vadovavęs atskalūnų gaujai, prie kurios prisidėjo Turinas.
<i>Galingieji</i>	<i>Valarai</i> .
<i>Galdoras</i> <i>Aukštasis</i>	<i>Hadoro</i> Auksagalvio sūnus; Hurino ir Huoro tėvas; žuvo prie Eitel Siriono.
<i>Gamilis Zirakas</i>	<i>Nykštukas</i> kalvis, Telcharo iš Nogrodo mokytojas.
<i>Gaurvaitai</i>	<i>Vilkžmogiai</i> , atskalūnų gauja, prie kurios prisidėjo Turinas; bastėsi miškuose už vakarinių Doriato pakraščių.
<i>Gelmiras (1)</i>	<i>Elfas</i> iš Nargotrondo, Gvindoro brolis.
<i>Gelmiras (2)</i>	<i>Noldorų</i> elfas, atvykęs su Arminu į Nargotrondą įspėti Orodreto dėl grėsmės jo kraštui.

<i>Getronas</i>	<i>Vienas iš Turino palydovų kelionėje į Doriatą.</i>
<i>Ginglitas*</i>	<i>Upė, įtekanti į Narogą aukščiau Nargotrondo.</i>
<i>Girios Laukinis</i>	<i>Vardas, kuriuo Turinas pasivadino, pirmą kartą pasirodęs tarp Bretilio žmonių.</i>
<i>Glaurungas</i>	<i>Drakonų Tėvas, pirmasis iš Morgoto drakonų.</i>
<i>Glitujis</i>	<i>Upė, tekanti nuo Ered Vetrino ir įtekanti į Teigliną šiauriau nuo kito intako Malduino.</i>
<i>Gloredelė</i>	<i>Hadoro duktė, Hurino tėvo Galdoro sesuo; Haldiro iš Bretilio žmona. -</i>
<i>Gondolinas*</i>	<i>Slaptasis karaliaus Turgono miestas.</i>
<i>Gorgorotas</i>	<i>Zr. Ered Gorgorotas.</i>
<i>Gortolas</i>	<i>Baisusis Šalmas, vardas, Turino pasirinktas Dor-Kuartolo žemėje.</i>
<i>Gotmogas</i>	<i>Balrogo valdovas; nužudė karalių Fingoną.</i>
<i>Gražioji gentis</i>	<i>Eidami.</i>
<i>Gritniras</i>	<i>Vienas iš Turino palydovų kelionėje į Doriatą, ten vėliau mirė.</i>
<i>Guilinas</i>	<i>Elfas iš Nargotrondo, Gvindoro ir Gelmiro tėvas.</i>
<i>Gurtangas</i>	<i>Mirtinoji Geležis, vardas, Turino duotas kalavijui Anglacheliui tada, kai šis buvo perkaltas Nargotronde.</i>
<i>Gvaironas</i>	<i>Vėjų mėnuo, kovas.</i>
<i>Gvindoras</i>	<i>Elfas iš Nargotrondo, mylėjęs Finduilę, Turino bendražygis.</i>

<i>Hadoras</i> <i>Auksagalvis</i>	<i>Elfų</i> draugas, Dorlomino valdovas, karaliaus Fingolfino vasalas; Galdoro tėvas; žuvo prie Eitel Siriono Dagor Bragolacho mūšyje. Hadoro gentis - viena iš edainų genčių.
<i>Haldiras</i>	<i>Halmiro</i> iš Bretilio sūnus; vedė Gloredelę, Hadoro iš Dorlomino dukterį.
<i>Haletė</i>	<i>Haletų</i> valdovė, jauna ėmusi vadovauti antrajai edainų genčiai - haletams, gyvenusiems Bretilio girioje.
<i>Halmiras</i>	<i>Bretilio</i> žmonių valdovas.
<i>Handiras iš</i> <i>Bretilio</i>	<i>Haldiuro</i> ir <i>Gloredelės</i> sūnus; <i>Brandiro</i> tėvas.
<i>Haretė</i>	<i>Halmiro</i> iš Bretilio duktė, Galdoro iš Dorlomino žmona; Hurino motina.
<i>Haud-en-Eletas</i>	<i>Elfų</i> Mergelės kalva netoli nuo Teigino brastos, kur buvo palaidota Finduilė.
<i>Haud-en-</i> <i>Nirnaitas</i>	<i>Ašarų</i> kalva Anfauglito dykumoje.
<i>Hirilornas</i>	<i>Didžiulis</i> trikamienis bukmedis Neldoreto girioje.
<i>Hitlumas*</i>	<i>Rūko</i> žemė, kraštas šiaurėje, ribojamas Šešėlių kalnų.
<i>Huntoras</i>	<i>Žmogus</i> iš Dorlomino, Turino bendražygis puolant Glaurungą.
<i>Huoras</i>	<i>Hurino</i> brolis; Tuoro tėvas; žuvo Nesuskaitomų Ašarų mūšyje.
<i>Hurinas</i>	<i>Dorlomino</i> valdovas, Morvenos vyras, Turino ir Nienoros tėvas; vadintas Talionu - Tvirtuoju.

<i>Ibunas</i>	<i>Vienas iš mažojo nykštuko Mimo sūnų.</i>
<i>Iluvataras</i>	<i>Visa Ko Tėvas.</i>
<i>Iluvataro vaikai</i>	<i>Elfai ir žmonės.</i>
<i>Indoras</i>	<i>Žmogus iš Dorlomino, Airinės tėvas.</i>
<i>Ivriņas*</i>	<i>Ežeras ir kriokliai Ered Vetrino papėdėje, Narogo upės ištakos.</i>
<i>Jaunesnieji Vaikai</i>	<i>Žmonės. Zr. Iluvataro vaikai.</i>
<i>Juodasis Kalavijas</i>	<i>Turino vardas Nargotrondė; taip pat ir pats kalavijas. Zr. Mormegilis.</i>
<i>Juodasis Karalius</i>	<i>Morgotas.</i>
<i>Kabed-en-Arasas</i>	<i>Elnio Šuolis, gilus Teiglino upės tarpekliς, kur Turinas nudobė Glaurungą.</i>
<i>Kabed</i>	<i>Baisios Lemties Šuolis, vardas, kuriuo</i>
<i>Nairamartas</i>	<i>Kabed-en-Arasas buvo pramintas tada, kai nuo jo uolų nušoko Nienora.</i>
<i>Kelebras</i>	<i>Upelis Bretilyje, įtekantis į Teigliną netoli brastos.</i>
<i>Kimas</i>	<i>Vienas iš mažojo nykštuko Mimo sūnų, kritęs nuo Androgo strėlės.</i>
<i>Kirdanas</i>	<i>Pramintas Laivadirbiu; Falaso valdovas; po Nirnaito Arnoediado sugriovus uostą, pabėgo į pietuose esančią Balaro salą.</i>
<i>Krisaigrimas*</i>	<i>Kalnų viršūnės į pietus nuo Gondolino, kur gyvena Torondoro ereliai.</i>
<i>Kutalionas</i>	<i>Didysis Lankas, Belego vardas.</i>

<i>Labadadas</i>	<i>Turino</i> sugalvota Sadoro pravardė.
<i>Ladrosas*</i>	<i>Žemės į</i> šiaurės rytus nuo Dorlomino, noldorų karalių skirtos valdyti Beorogenties žmonėms.
<i>Lalaitė</i>	<i>Kvatoklė</i> , Urvenos pravardė.
<i>Larnachas</i>	<i>Vienas</i> iš girios gyventojų miškuose į pietus nuo Teiglinio.
<i>Lotlanas</i>	<i>Didžiulė</i> lyguma į rytus nuo Dortoniono (Taur-nu-Fuino).
<i>Lotronas</i>	<i>Penktasis</i> mėnuo.
<i>Lučiena</i>	<i>Tingolo</i> ir Melianės duktė, po Bereno mirties nusprendusi pasidalyti su juolikimu ir tapti mirtingąja. Vadinama Tinuviele, Prieblandos Dukterimi, lakštingala.
<i>Mablungas</i>	<i>Doriato</i> elfas, vyriausiasis <i>Tingolo</i> vadas, <i>Turino</i> draugas; vadinamas Medžiokliu.
<i>Maidrosas</i>	<i>Vyriausias</i> Feanoro sūnus, valdęs kraštą į rytus už Dortoniono.
<i>Maiglinas</i>	<i>Eolo</i> , Tamsiojo Elfo, ir Turgono sesers <i>Aredelės</i> sūnus; <i>Gondolino</i> išdavikas.
<i>Malduinas*</i>	<i>Teiglinio</i> intakas.
<i>Mandosas</i>	<i>Valams</i> ; Teisėjas ir Mirusiųjų namų Valinore saugotojas.
<i>Manvė</i>	<i>Valarų</i> vyriausiasis; vadinamas Senuoju Karaliumi.
<i>Mažieji nykštukai</i>	<i>Viduržemio</i> nykštukų padermė, iš jos paskutiniai liko Mimas ir du jo sūnūs.

<i>Melianė</i>	<i>Maja</i> (žr. <i>ainurai</i>); karaliaus Tingolo karalienė Doriata, aplink kurią sukūrė neregimą apsaugos žiedą - Melianės Juostą; Lučienos motina.
<i>Melianės Juosta</i>	Zr. <i>Melianė</i> .
<i>Melkoras</i>	<i>Morgoto</i> vardas kvenijos kalba.
<i>Menegrotas*</i>	<i>Tūkstantis</i> Olų, Tingolo ir Melianės rūmai prie Esgalduino upės Doriata.
<i>Menelis</i>	<i>Dangus</i> , žvaigždžių šalis.
<i>Meted-en-gladas</i>	„Miškų pabaiga“, Dor-Kuartolo įtvirtinta stovykla girios pakraštyje į pietus nuo Teiglino.
<i>Mėlynieji kalnai</i>	<i>Didžiulė</i> kalnų grandinė (vadinama Ered Luinu ir Ered Lindonu) tarp Beleriando ir Eriadoro Senosiomis dienomis.
<i>Mimas</i>	<i>Mažasis</i> nykštukas, gyvenęs Amon Rude.
<i>Minas Tiritas</i>	<i>Sargybos</i> bokštas, pastatytas Finrodo Felagundo prie Tol Siriono.
<i>Mindebas*</i>	<i>Siriono</i> intakas tarp Dimbaro ir Neldoreto miško.
<i>Mitrimas*</i>	<i>Hitlumo</i> pietryčių dalis, nuo Dorlomino atskirta Mitrimo kalnų.
<i>Miško žmonės</i>	<i>Gyventojai</i> giriose į pietus nuo Teiglino, kuriuos plėšė gaurvaitai.
<i>Morgotas</i>	<i>Didis</i> maištingas valaras, pagal kilmę galingiausias iš Galingųjų; vadinamas Priešu, Tamsiuoju Valdovu, Juoduoju Karaliumi, Baugliru.
<i>Mormegilis</i>	<i>Juodasis</i> Kalavijas, vardas, Turinui duotas Nargotrone.

<i>Morvena</i>	<i>Baragundo</i> iš Beoro genties duktė; Hurino žmona, Turino ir Nienoros motina; vadinama Eledvene, t. y. Elfų Gražuole, ir Dorlomino ponija.
<i>Nan Elmotas*</i>	<i>Giria</i> Beleriando rytuose; Eolo buveinė.
<i>Nargotrondas*</i>	<i>Didžioji</i> požeminė tvirtovė prie Narogo upės, įkurta Finrodo Felagundo, sugriauta Glaurungo; taip pat Nargotrondo kraštas, plytintis į rytus ir į vakarus nuo upės.
<i>Narogas*</i>	<i>Pagrindinė</i> vakarų Beleriando upė, ištekanti iš Ivrino ir įtekanti į Sirioną netoli jo žiočių. Narogo tauta, Nargotrondo elfai.
<i>Neitanas</i>	<i>Nuskriaustasis</i> , vardas, kuriuo pasivadinavo Turinas tarp atskalūnų.
<i>Nelasė</i>	<i>Doriato</i> elfe, Turino draugė jo paauglystės metais.
<i>Nen Giritas</i>	<i>Virpantis</i> Vanduo, vardas, duotas Dimrostui, Kelebrokriokliams Bretilyje.
<i>Nen Lalaitas</i>	<i>Upelis</i> , trykštantis Amon Dartiro, vienos iš Ered Vetrino viršūnių, papėdėje ir tekantis pro Hurino namus Dorlomine.
<i>Neningas*</i>	<i>Vakarų</i> Beleriando upė, įtekanti į jūrą prie Eglaresto uosto.
<i>Nesuskaitomų Ašarų mūšis</i>	Zr. <i>Nirnaitas Arnoediadas</i> .
<i>Neorastas*</i>	<i>Kraštas</i> į vakarus nuo Dorlomino už Aido kalnų (Ered Lomino).

<i>Nibin-noegai, nibin-nogrimai</i>	<i>Mažieji</i> nykštukai.
<i>Nienora</i>	<i>Rauda</i> , Hurino ir Morvenos duktė, Turino sesuo; žr. <i>Ninielė</i> .
<i>Nimbretilis*</i>	<i>Beržynai</i> Arverniene; minimi Bilbo dainoje Rivendele.
<i>Ninielė</i>	<i>Ašarų Mergelė</i> , vardas, Turino duotas Nienorai Bretilyje.
<i>Nirnaitas Arnoediadas</i>	<i>Nesuskaitomų</i> Ašarų mūšis, taip pat <i>Nirnaitas</i> .
<i>Nogrodas</i>	<i>Vienas</i> iš dviejų miestų, pastatytų Mėlynujų kalnų nykštukų.
<i>Noldorai</i>	<i>Antrasis</i> eldarų būrys Didžiojoje kelionėje iš Beleriando rytų; gilieji elfai, išminties saugotojai.
<i>Nuato giria</i>	<i>Miškai</i> , plytintys į vakarus nuo Narogo aukštupio.
<i>Orlegas</i>	<i>Žmogus</i> Turino atskalūnų gaujoje.
<i>Orodretas</i>	<i>Nargotrondo</i> karalius po jo brolio Finrodo Felagundo mirties; Finduilės tėvas.
<i>Osė</i>	<i>Majas</i> (žr. <i>ainurai</i>); Ulmo, Vandenu Valdovo, vasalas.
<i>Pietų kelias</i>	<i>Senovės</i> kelias iš Tol Siriono į Nargotrondą, einantis per Teigolino brastą.
<i>Pilkieji elfai</i>	<i>Sindarai</i> , vardas, kuriuo vadino elclarus, pasilikusius Beleriande ir nepersikėlusius per Didžiąją jūrą į vakarus.

<i>Priešas</i>	<i>Morgotas.</i>
<i>Ragniras</i>	<i>Aklas tarnas Hurino namuose Dorlomine.</i>
<i>Raudų metai</i>	<i>Metai, kai įvyko Nirnaitas Arnoediadas.</i>
<i>Regionas</i>	<i>Giria pietų Doriato.</i>
<i>Riana</i>	<i>Morvenos pusseserė; Hurino brolio Huoro žmona; Tuoro motina.</i>
<i>Rivilas*</i>	<i>Upė, ištekanti iš Dortoniono ir Serecho pelkynuose įtekanti į Sirioną.</i>
<i>Rytiečiai</i>	<i>Žmonių gentys, atėjusios į Beleriandą iš paskos edainams.</i>
<i>Sadoras</i>	<i>Medkirtys, Hurino tarnas Dorlomine ir Turino draugas vaikystėje, jo pramintas Labadalu.</i>
<i>Sairosas</i>	<i>Doriato elfas, Tingolo patarėjas, priešiškas Turinui.</i>
<i>Saugoma lyguma</i>	<i>Zr. Talat Dirnenas.</i>
<i>Saurono sala</i>	<i>Tol Sirionas.</i>
<i>Serechas*</i>	<i>Didžiuliai pelkynai į šiaurę nuo Siriono perėjos, kur iš Dortoniono atiteka Rivilo upė.</i>
<i>Sindarinas</i>	<i>Pilkųjų elfų kalba Beleriande.</i>
<i>Sirionas*</i>	<i>Didžioji Beleriando upė, ištekanti iš Eitel Siriono.</i>
<i>Slaptasis kraštas</i>	<i>Gondolinas.</i>
<i>Slaptoji karalystė</i>	<i>Doriatas.</i>

<i>Sutemų tvenkiniai*</i>	<i>Balų</i> ir pelkių kraštas, kur Arosas įteka į Sirioną.
<i>Sarbhundas</i>	<i>Amon</i> Rudo pavadinimas nykštukų kalba.
<i>Šešėlių kalnai</i>	Žr. <i>Ered Vetrinas</i> .
<i>Šiaudagalviai</i>	<i>Pravardė</i> , rytiečių Hitlume sugalvota Hadoro genties žmonėms.
<i>Šnipų kalva</i>	Žr. <i>Amon Etiras</i> .
<i>Talat Dirnenas*</i>	<i>Saugoma</i> lyguma Nargotrondo šiaurėje.
<i>Tamsusis Valdovas</i>	<i>Morgotas</i> .
<i>Tangorodrimas</i>	<i>Priespaudos</i> kalnai, Morgoto suversti aplink Angbandą.
<i>Taur-nu-Puinas*</i>	<i>Tamsos</i> miškas, vėlesnis Dortoniono pavadinimas.
<i>Teiglinas*</i>	<i>Siriono</i> intakas, tekantis iš Šešėlių kalnų per Bretilio girią. Žr. <i>Teiglino brasta</i> .
<i>Teiglino brasta*</i>	<i>Perkėla</i> , kur senasis Pietų kelias, vedantis į Nargotrondą, kirto Teigliną.
<i>Telcharas</i>	<i>Garsus</i> Nogrodo kalvis.
<i>Telperionas</i>	<i>Baltasis</i> medis, vyresnysis iš Dviejų medžių, davusių šviesą Valinorui.
<i>Thurinas</i>	<i>Paslaptis</i> , pravardė, Finduilės duota Turinui.
<i>Tingolas</i>	<i>Pilkasis</i> Apsiaustas, Doriato karalius, pilkųjų elfų (sindarų) vyriausiasis valdovas; vedęs mają Melianę; Lučienos tėvas.

<i>Torondoras</i>	<i>Erelių</i> Karalius. (Plg. „Karaliaus sugrįžimas“, VI 4: „...senasis Torondoras, kuris suko lizdus neprieinamose Žiedo kalnų viršūnėse Viduržemio jaunystės laikais“.)
<i>Trys (edainų) gentys</i>	<i>Beoro</i> , <i>Haletės</i> ir <i>Hadoro</i> gentys.
<i>Tol Sirionas*</i>	<i>Sala</i> upėje prie Siriono perėjos, kur <i>Finrodas</i> pastatė <i>Minas Tirito</i> bokštą; vėliau užgrobtą <i>Saurono</i> .
<i>Tumhaladas*</i>	<i>Slėnis</i> vakarų <i>Beleriande</i> tarp <i>Ginglito</i> ir <i>Narogo</i> upių, kur buvo sumušta <i>Nargotrondo</i> kariuomenė.
<i>Tumladenai</i>	<i>Slaptas</i> slėnis Žiedo kalnuose, kur stovėjo <i>Gondolino</i> miestas.
<i>Tuoras</i>	<i>Huoro</i> ir <i>Rianos</i> sūnus; <i>Turino</i> pusbrolis, <i>Earendilo</i> tėvas.
<i>Turamjaras</i>	<i>Lenties</i> šeimininkas, vardas, kuriuo <i>Turinas</i> pasivadino gyvendamas pas <i>Bretilio</i> žmonės.
<i>Turgonas</i>	<i>Antrasis</i> karaliaus <i>Fingolfo</i> sūnus, <i>Fingono</i> brolis; <i>Gondolino</i> įkūrėjas ir karalius.
<i>Turinas</i>	<i>Hurino</i> ir <i>Morvenos</i> sūnus, pagrindinis sakmės „Narn i Chin Hurin“ personažas. Kiti jo vardai - žr. <i>Neitanas</i> , <i>Gortolas</i> , <i>Agarvainas</i> , <i>Thurinas</i> , <i>Adanedelis</i> , <i>Mormegilis</i> (juodasis <i>Kalavijas</i>), <i>Girios Laukinis</i> , <i>Turambaras</i> .

<i>Uldoras</i>	<i>Rytiečių</i> vadas, žuvęs Nesuskaitomų
<i>Prakeiktasis</i>	Ašarų mūšyje.
<i>Ulmas</i>	Vienas iš didžiųjų valarų, Vandenuų Valdovas.
<i>Ulradas</i>	<i>Atskalūnas</i> gaujoje, prie kurios prisidėjo Turinas.
<i>Umartas</i>	<i>Nelemtasis</i> , vardas, kuriuo Turinas vadino savo tėvą Nargotronde.
<i>Urvena</i>	<i>Hurino</i> ir Morvenos duktė, mirusi vaikystėje; vadinta Lalaite Kvatokle.
<i>Vakarų valdovai</i>	<i>Valarai</i> .
<i>Valarai</i>	<i>Galingieji</i> , didžiosios dvasios, įžengusios į pasaulį laiko pradžioje.
<i>Valinoras</i>	<i>Valarų</i> šalis vakaruose, už Didžiosios jūros.
<i>Vandenuų Valdovas</i>	<i>Valaras</i> Ulmas.
<i>Vardą</i>	<i>Didžiausioji</i> iš valarų karalienių, Manvės žmona.
<i>Vilkzmogiai</i>	Žr. <i>gaurvaitai</i> .
<i>Vyresnieji vaikai</i>	<i>Elfai</i> . Žr. <i>Iluvataro vaikai</i> .
<i>Žiedo kalnai</i>	<i>Kalnų</i> grandinė, supanti Tumladeną, Gondolino lygumą.

TURINYS

Pratarmė	5
Įžanga	9
NARN I CHIN HURIN	23
<i>Sakmė apie Hurino vaikus</i>	
I Turino vaikystė	25
II Nesuskaitomų Ašarų mūšis	43
III Hurino ir Morgoto kalba	51
IV Turino išvykimas	56
V Turinas Doriato	69
VI Turinas tarp atskalūnų	86
VII Apie nykštuką Mimą	108
VIII Lanko ir Šalmo žemė	127

IX	Belego mirtis	136
X	Turinas Nargotrondė	143
XI	Nargotrondo ųlugimas	154
XII	Turinas grįųta į Dorlominą	164
XIII	Turinas atkeliauja į Bretilį	173
XIV	Morvenos ir Nienoros kelionė į Nargotrondą	179
XV	Nienora Bretilyje	193
XVI	Glaurungo pasirodymas	200
XVII	Glaurungo mirtis	212
XVIII	Turino mirtis	225
GENEALOGIJA		237
PRIEDAI		243
I	Didųiųjų sakmių raida	245
II	Teksto sandara	256
VARDŲ IR PAVADINIMŲ SĄRAŠAS		265

Tolkien, John Ronald Reuel

To-44 Hurino vaikai : romanas / J. R. R. Tolkien ; iš anglų kalbos vertė Leonas Judelevičius. - Vilnius : Alma littera, 2008. - 288 p., [9] iliustr. lap.

ISBN 978-9955-38-028-3

Žymiojoje J. R. R. Tolkieno trilogijoje „Žiedų valdovas“ praskleidžiamas Senųjų dienų legendų šydas, tačiau prabėgomis, gan painiai ir nenuosekliai. Šioje knygoje pasakojamas ilgasis legendos apie Hurino vaikus variantas, sudarytas žymiojo rašytojo sūnaus.

UDK 820-3

J. R. R. Tolkien

HURINO VAIKAI

Iš anglų kalbos vertė *Leonas Judelevičius*

Redaktorė *Edita Vaskelaitė*

Knygos dizainas *Alan Lee*

Viršelio adaptavimas *Galina Talaiko*

Korektorė *Marijona Treigienė*

Maketavo *Ligita Plešanova*

Tiražas 3000 egz.

Išleido leidykla „Alma littera“, A. Juozapavičiaus g. 6/2, LT-09310 Vilnius

Interneto svetainė: www.almalittera.lt

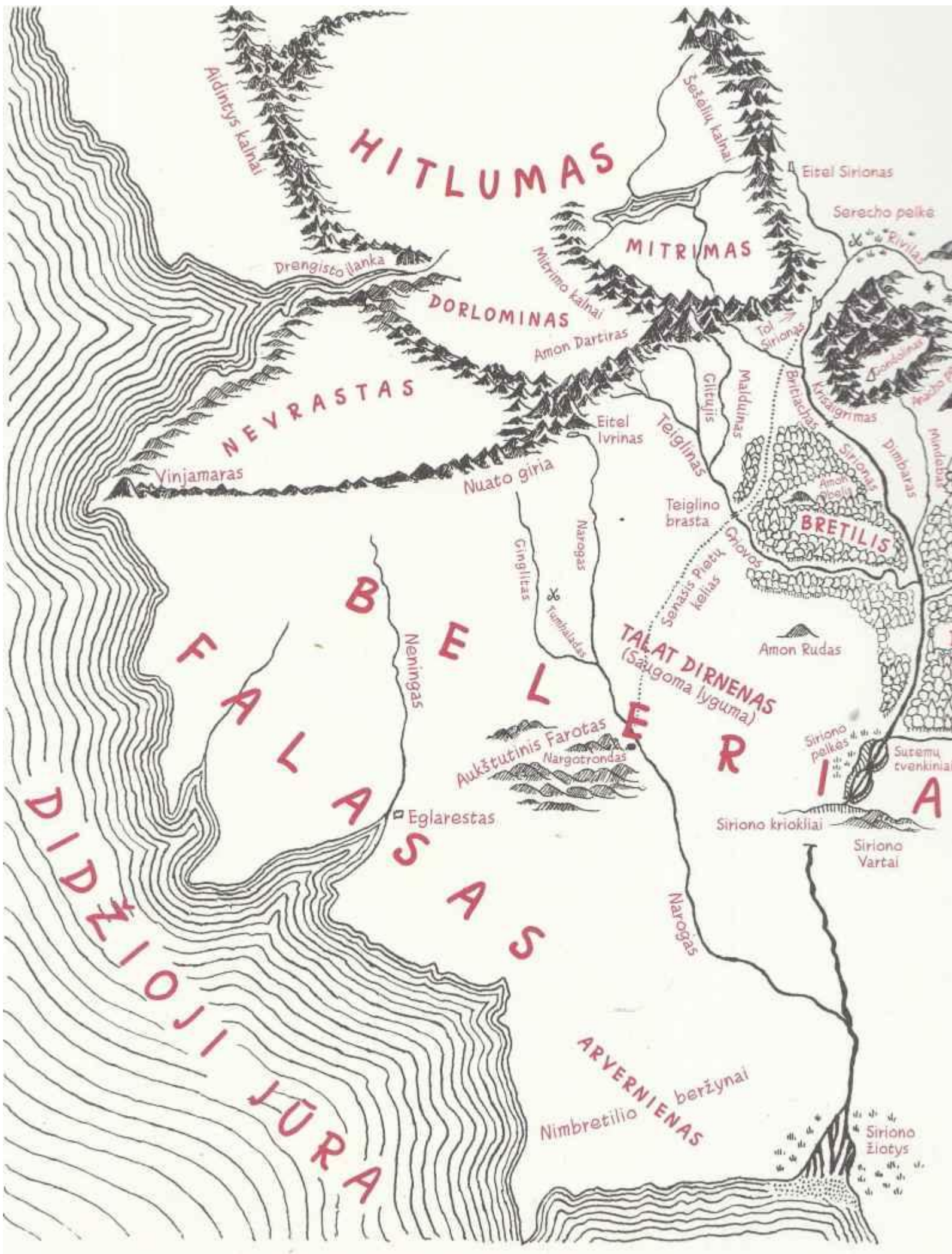
Spaudė UAB „Logotipas“, Utenos g. 41a, LT-08217 Vilnius

PASTABA DĖL ŽEMĖLAPIO

Šis žemėlapis glaudžiai susijęs su spausdintuoju „Silmariljone“, savo ruožtu šis buvo paremtas mano tėvo apie 1930 metus nubraižytu žemėlapiu, kurio jis niekada nekeitė ir naudojo visiems savo kūriniam. Formalizuoti, tik nedaugelį objektų - kalnus, kalvas ir girias - žymintys ženklai stilizuoti pagal tą pirminį planą.

Rengdamas žemėlapi šį kartą, kai ką pakeičiau, siekdamas jį supaprastinti ir labiau pritaikyti „Hurino vaikų“ sakmei, tad jis neaprepia teritorijų rytuose, taigi nesiekia Ozirando ir Mėlynųjų kalnų. Nežymėjau ir kai kurių geografinių detalių, palikau tik tuos pavadinimus (su keliomis išimtimis), apie kuriuos kalbama tekste.

HITLUMAS

Aidintys kalnai

Šešėlių kalnai

Eitel Sirionas

Serecho pelke

MITRIMAS

Drengisto įlanka

Mitrimo kalnai

DORLOMINAS

Amon Dartiras

Tol Sirionas

NEVRASTAS

Vinjamaras

Nuato giria

Eitel Ivrinas

Teiglinas

Giltujis

Maldūnas

Bretičias

Kvicaigrimas

Sirionas

Dimbaras

BRETILIS

Amon Rudas

TALAT DIRNENAS
(Saugoma lyguma)

Teigino brasta

Grovos

Senasis Pietų kelias

Aukštutinis Farotas
Nargotrondas

Siriono pelkės

Sutemų tvenkiniai

Siriono kriokliai

Siriono Vartai

FALASAS

Neningas

LE

ER

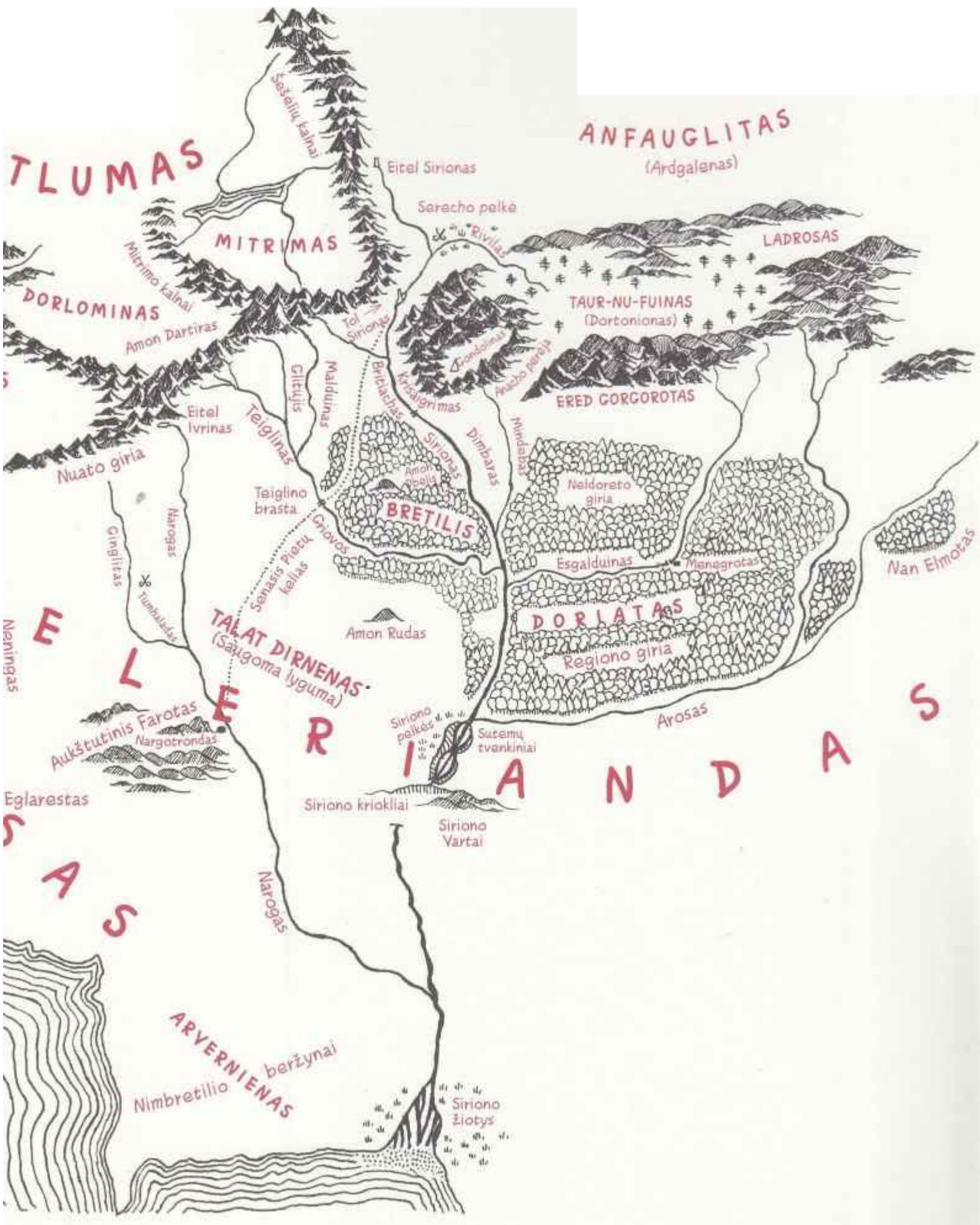
IA

ARVERNIENAS
Nimbretilio beržynai

Siriono žiotys

DIDŽIOJI JŪRA

Viduržemio sakmėse pasakojama apie tai, kas nutiko daug šimtmečių iki „Žiedų Valdovo“. Šios knygos įvykiai klostosi didžioje šalyje už Pilkųjų uostų vakaruose: po tuos kraštus kadaise vaikščiojo Medžiabarzdis, tačiau juos paskandino didysis kataklizmas, užbaigęs pirmąjį pasaulio amžių.

Tais tolimais laikais Morgotas, pirmas Tamsusis Valdovas, gyveno šiaurėje, milžiniškoje Angbando tvirtovėje - Geležies Pragare. Turino ir jo sesers tragedija skleidėsi Angbando baimės šešėlyje, nuolat gresiant karui, kurį Morgotas paskelbė visoms žemėms ir slaptiems elfų miestams.

Jų trumpą ir aistringą gyvenimą lėmė beribė Morgoto neapykanta jiems, Hurino vaikams, nes jų tėvas drįso jam nepaklusti ir atvirai, į akis niekinti. Prieš Turiną ir Nienora Morgotas pasiuntė savo baisųjį tarną Glaurungą - galingą dvasią, turinčią milžiniško besparnio ugnimi alsuojančio drakono pavidalą. Baugiai raiškios mitologinės dievo ir drakono figūros žengia į pasakojimą apie negailestingus užkariavimus ir pabėgimus, apie persekiojimą ir slėptuves miškuose, apie pasipriešinimą vis silpstant vilčiai. Glaurungas pašaipiai ir kandžiai griauna Turino ir Nienoros likimą, remdamasis šėtoniška klasta, melu ir apgaule, taip įgyvendindamas Morgoto prakeikimą.

Ankstyviausios šios J.R.R. Tolkienuo sukurtos sakmės versijos siekia Pirmojo pasaulinio karo pabaigą ir keletą paskesnių metų. Gerokai vėliau, jau baigęs „Žiedų Valdovą“, šitą sakmę jis parašė iš naujo, žymiai ją išplėsdamas, papildydamas ir siužetą, ir personažų charakterius. Sakmė tapo viso jo tolesnio darbo apie Viduržemį šerdimi. Tačiau Tolkienui nepavyko jos baigti. Šioje knygoje po ilgo ir kruopštaus rankraščių tyrimo siekiau pateikti sklandų, svetimų redakcijų neiškraipytą pasakojimą.

CHRISTOPHER TOLKIEN